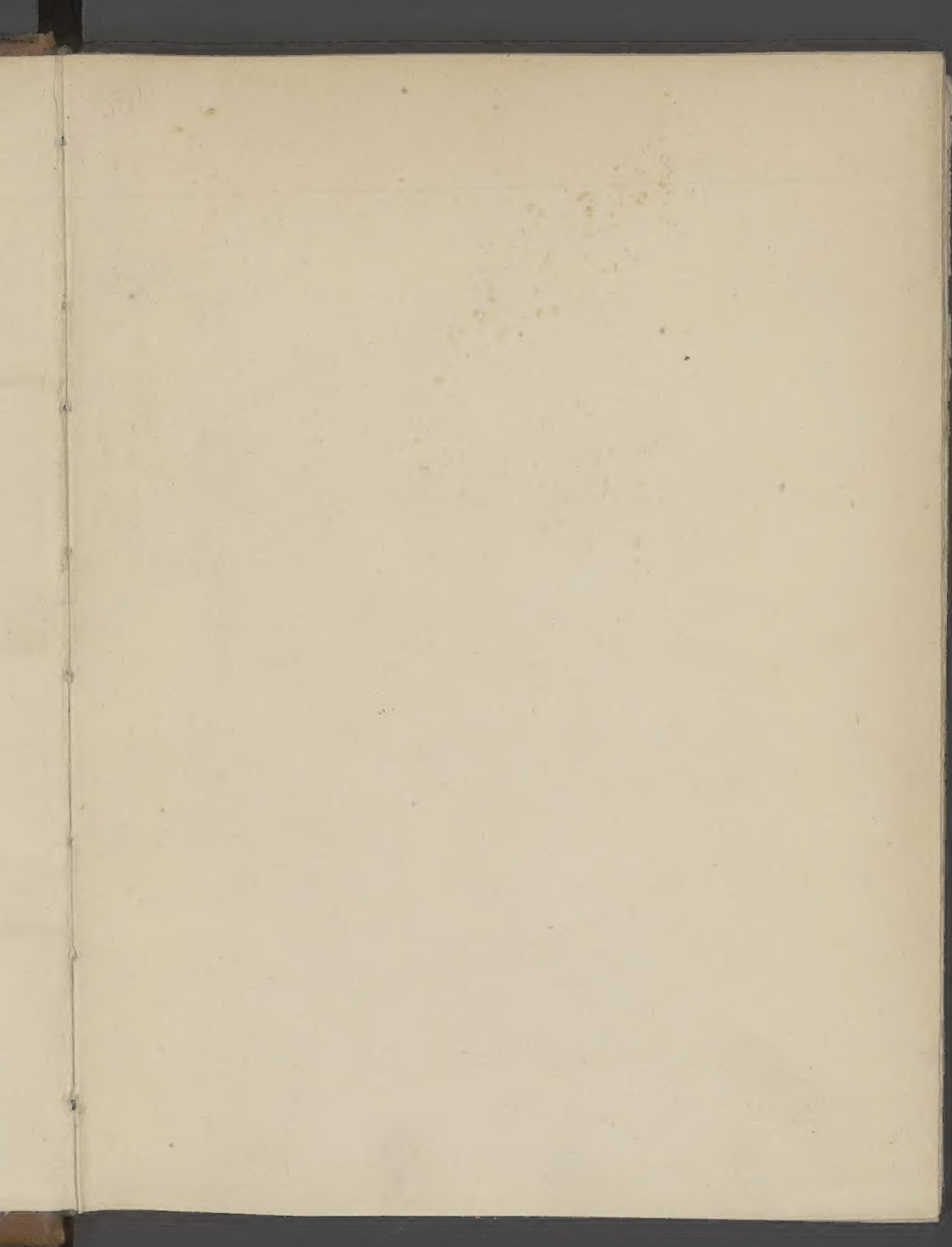

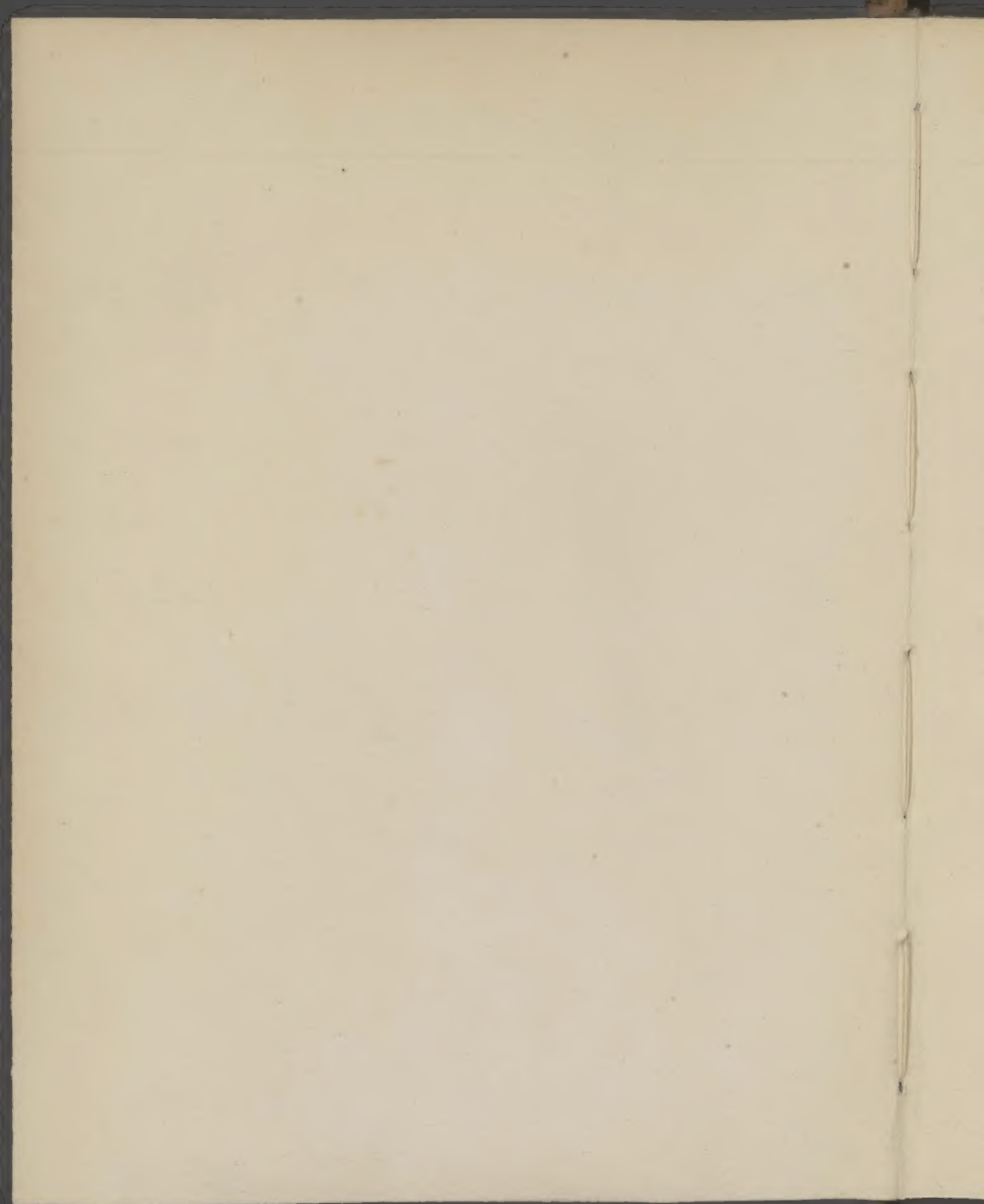

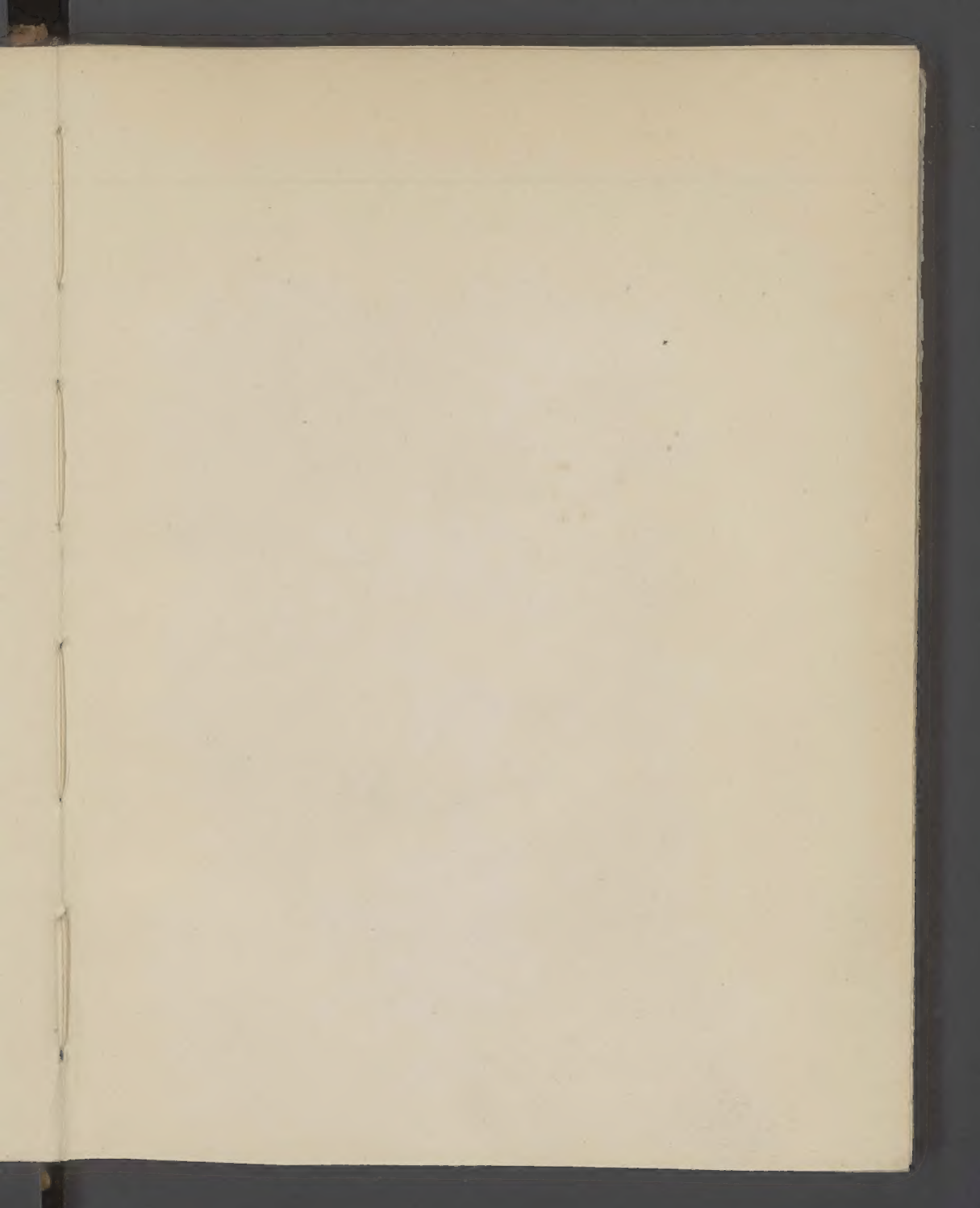
4988

CIMELIA

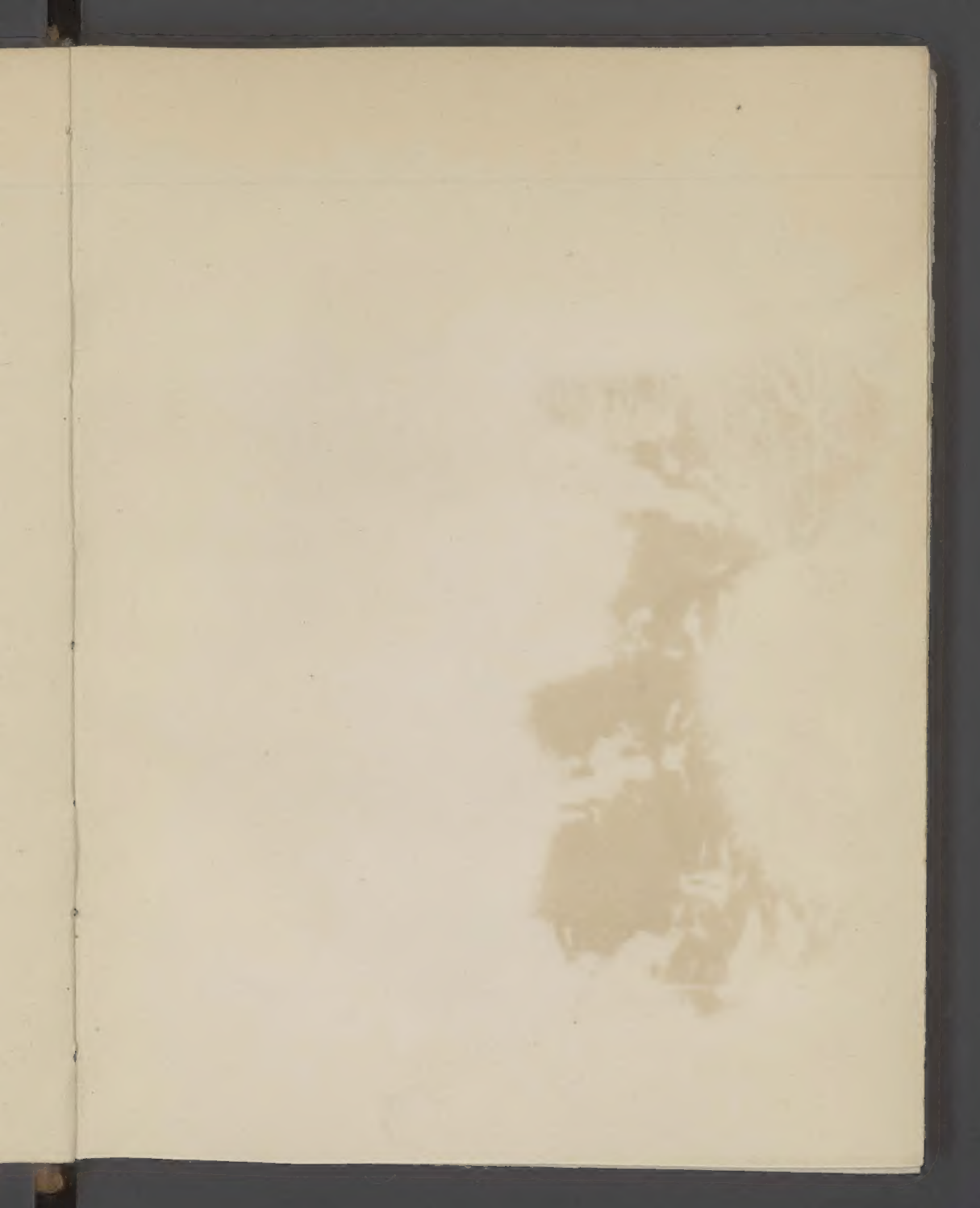
S.W. 233

Cim. Gu. 4988

EXAMEN

THEOLOGICVM.

co yest.

Sluchanie albo do

świadczenie w nauce słowa Bo-
żego / tych którzy bywają na urząd
káznodzieyski wezwani
y posłani.

Przes Philippa Melanchtona
po łacinie napisane.

A

Przes Jana Kádonskiego Ministra
Zebrania Wdborstiego / w yezyt
polski przełożone.

Drukowano w królewcu / przes
Jana Daubmana / Roku

1 5 6 6.

IVSTVS EX FIDE VIVIT.

Bl. Jag.

Bl. Jag.

NOS ALBERTVS
Senior Dei gratia Marchio
Brandenburgensis, in Prussia,
Stettinie, Cassuborum ac Vande-
dalorum Dux, Burggravius Norinbergensis,
Rugiæq; Princeps, Vniuersis ac singulis di-
onis nostræ uerbi diuini ministris, presertim
uero ijs, quorum interest, salutem ac gratiam
nostram. Venerabiles fideles nobis dilecti,
Cum nulli unq; rei equè studuerimus, quàm ut
uoluntati prepotentis Dei, per Prophetam no-
bis mandantis, ut simus nutritij Ecclesiarum, il-
lius ipsius Dei clementia adiuuante, quàm ma-
ximè nos accomodaremus, nostrisq; opibus,
studio, industria ac diligentia rem christianam
inuaremus: Atq; nuper ex Visitationibus pro-
ueteri consuetudine ad explorandam tam mini-
strorū uerbi diuini in diuione nostra, quàm ipso-
rum auditorum doctrinam & in re christiana
profectum missis, cognouissemus, quosdam con-
cionatores illis in locis, ubi lingua polonica uul-
garior est, latini sermonis non penitus peritos,

singulas christianæ religionis partes non adeo
exactè tenere, multo minus autem auditores suos
docere rectè posse, nulla interposita mora in
eam nobis curam incumbendum esse existimaui=
mus, ut aureus iste libellus sub Examinis the=
ologici titulo à reuerendo piæq; memoriæ ui=
ro, Domino Philippo Melanbone ante annos
aliquot latine eduius, nunc in polonicam conuer=
sus linguam quamprimum exiret. Fortamur
itaq; uniuersos & singulos ecclesiarum ditionis
nostræ ministros, præcipue uero lingue lati=
næ imperitiores maiorem in modum perq; uehe=
menter, ut unusquisq; sibi Examinis theologici
in polonicū sermonem translati exemplar com=
paret, atq; ex manibus non prius deponat, quàm
id de uerbo ad uerbum, & quidem ad unguem
(uti dici solet) edidicerit. Pro gratia nostra
inprimis uero pro offitio uestro secus non
facturi. Datum Regiomonti ipsis

Kal. Augusti, Anno

Domini 1566.

M Albrecht stárz
z Bożey łaski Margrabia
Brandebursky / Xiążę Pru
skie / Stetinjskie / Pomor
skie / Kąśubskie y Slo
wackie / Burgrabia Norimbersky y Ru
giskie Xiążę / wšem y zo sobną każdemu
Xiążtwa nášego ministrom słowá Bo
żego / zwłasczá onym którym należy / po
zdrowienie y łaskę naszą / wskázujemy.
Poćciwi wierni nam mili / ponieważ nie
yest tá rzecz żadna / o którabyśmy sie tak
wiele á pilnie stáráli / yáko iż byśmy woley
wszechmogacego Boga / który nam przez
proroká roskázuje / abyśmy byli wyżywi
cielem zebrania yego / zá wspomóženiem
yego Bostiem / pilnie poslušni byli / y ná
szá máyetnosť á pilnosťá rzeczpospo
lita krzesćianstá wspomagáli: A gdyśmy
sie dowiedzieli / od visitatorów któres
my według stárodawnego obyczáyu do
kościółów Xiążtwa nášego posłáli / yż
by sie wynwiedzieli / yesli ministrowie
słowá Bożego / wrzed w swych pilnuyá
y człowiek po polity / yesli yest pilny slo

A iij wá Bożego

wa Bożego / y onego sie naucza czyli nie/
szkądno dzieye niektórzy / á osobliwie któ-
rzy yęzykiem polskiem słowa Bożego na-
uczać mają / dla niebiegłości w yęzy-
ku polskiem / nie prawnie dobrze w na-
uce chrześciańskiej są wycwiczeni / y dla
tegoż porządnie á s pożytkiem ynich
nauczać nie mogą / króm wšego o-
mieszkania staraliśmy sie / áby ty niepo-
spolite Xiazeczki / które zowa Examen
Theologicum od wšelakiej cci godnego
swietey pamięci D. Philippa Melan-
thona łacińskiem yęzykiem przed kilkiem
lat wydane / na polski yęzyk przełożone y
wydrukowane były. Napominamy dla
tego ministri Xiestwa naszego w hystt.
y osobná każdego / á zwłaszcza ony / któ-
rzy yęzyka łacińskiego nie umieją / sa /
aby sobie każdy Examen Theologicum
polski kupił / y tak sie pilnie w nim uczył /
y by go z ręki nie wypuścił / áby ono sko-
wo od słowa na pamięci miał / ábyscie
pod listą naszą / y powinnowactwem w-
rzedów waszych ynaczej nieuczyni-
li. Dan z Kr. lewca 1. Augusti.

Roku 1566.

1. Corinth. 4.

Sic nos æstimet homo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.

1. Timoth. 3.

Oportet igitur Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris maritum, uigilantem, sobrium, modestum, hospitalem, aptum ad docendum: non uinolentum, non percussorem, non turpiter lucrari cupidum: sed æquum, alienum a pugnis, alienum ab iniuria: qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat in subiectione cum omni reuerentia. Quod si quis propriæ domui præesse non nouit, quomodo Ecclesiam Dei curabit? Non nouitium, ne inflatus in condemnationem incidat calumniatoris, oportet autem illum & bonum testimoniū habere ab extraneis, ne in probum incidat, & laqueum calumniatoris.

2. Timoth. 4.

Prædica sermonem, insta tempestiuè, in tempestiuè, argue, increpa, exhortare cum omni lenitate & doctrina.

Ezech. 33.

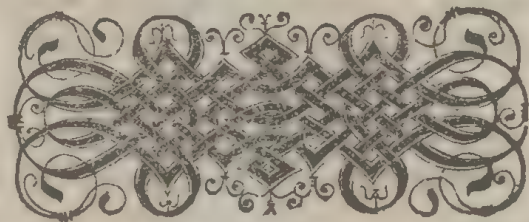
Quum dixero impio, impie, tu certissime

morieris,

morieſis, tu uero non fueris locutus ut diſerte
moneas impium, ut diſcedat á uia ſua, ipſe im=
pius in iniquitate ſua morietur, & ſanguinem
eius de manu tua requiram.

Eſa. 58.

Clama ex gutture, ne parcas, exalta inſtar
tubæ uocem tuam, & annuncia populo
meo præuaricationem ſuam, & do=
mui Iacob peccata ſua. &c.

EXAMEN

THEOLOGICVM.

To yest/

Sluchanie á doświadczenie w
nauce słowa Bożego / tych ktorzy bywá-
ya ná vrząd káznodzieyski wezwani
y postáni.

Czego bedzieś náuczał?

Bede náuczał Euangeliey Páná nášego
Jesu Chrystá.

Która yest różność między náuczaniem
Zebránia Bożego / y między
inemi Sektami?

Różność
náuczania.

Wszystki ine Sekty / króm Zebránia
prawdziwego / yáko Pogani / bluźniacy Zy-
dowie / Máchometiſtowie y ini / náuczają
tylko części Zákonu / o niektórych zewne-
trznych świeckich sprawách á powin-
wáctwách / y przydawają chwały á słu-
by Bálwánów / niektórzy ty / niektórzy
ine. A o Synu Bożym y Euangeliey
do śczátku nic nie wiedza / to yest / o obie-
tnicy dáremnego odpuszczenia grzechów /

B

o poye-

o poyednaniu / y o dziedzictwie żywota
 wiecznego / które ma być dane przez wiā-
 re w Syna Bożego / pośrednika yedyne-
 go / Ale w Zebraniu Chryſtowym / zácho-
 warwa ſie y brzmi / zupełna y meſtrážona
 nauka Zakonu y Euangeliey ſwietey / y
 znayomoſć Syna Bożego / zá nas wkrzy-
 żowanego y wſkrzeſzonego. A toć tylko
 zgromádzienie yeſt Zebraniem / w którym
 bywa wznan Sin Boży / Pan naſz Jeſus
 Chryſtus / zá nas wkrzyżowany / y wſkrze-
 ſzony. W którym ich wiele yeſt / którzy
 ſie Bogu podobáya / y práwie Boga wzy-
 wáya / y ſa wybráni ku żywotu wieczne-
 mu / według tych namów piſiná Swiete-
 go / Ioan. 5. Kto nie czci Syna / nie czci y
 Oycá / który go poſłał. 1. Corinth. 3.
 Gruntu inego niſt záłożyć nie może /
 króm tego który yeſt záłożony / który yeſt
 Jeſus Chryſtus. Ioan. 3. Kto nie wierzy
 yuſz yeſt oſadzony / Item. Kto wierzy w
 Syna ma żywot wieczny / kto nie wierzy
 Synowi / żywota nie ogláda / ále gniew
 Boży zoſtawa nád nim. Ioan. 14. Żaden
 do Oycá nie przydzie yedno przez Syna.
 Item: Neſli mie kto miłuye będzie chował
 moare

mowę moję / y Ociec mój będzie go miłos-
 wał / y do niego przydziemy / y mieszkanie
 w niego uczynimy. To potrzeba wiedzieć
 przeciw Tammarowi / Latomowi Lo-
 wanienskiemu / y tym podobnym / którzy
 zamieszkanie nieśkonczone czynią / y siny-
 sława żeby członki Zebrania wszędy być
 miały / tak pogani y ako y mi / którzy yedno-
 są wiecznych obyczajów.

Co jest Bóg

Bóg co
jest.

Bóg jest Istność duchowna / rozu-
 minna / wieczna / ina od wszelego stworzenia /
 prawdziwa / dobra / sprawiedliwa / czy-
 sta / miłosierna / dobrotliwa / wolna / nie-
 zmierzoney dobroci y możliwości / gnuś-
 yąca się na grzechy / Ociec wieczny / który
 Syna wyobrażenie swoje od wieków w-
 rodził / y Syn wyobrażenie Oycowospo-
 łutwiekuiste / y Duch S. pochodzący od
 Oycy y od Syna / yako się Bóstwo sko-
 wein pewnym y świadectwy Bóstwami
 obywały. Yż Ociec wieczny s Synem y
 s Duchem Świętym stworzył y zachow-
 wał Niebo y Ziemię y wszystkie stworze-
 nia / A yż jest przitomny wsemu stworze-

O Bogu.

niu swojemu/ ile sie dotyczy zachowania/
y zgromadza sobie w rodząyu człowie-
czym zebranie/ dla Syna y przez Syna/
y jest sędzia sprawiedliwych y niesprawie-
dliwych.

Osoba co
jest.

Co jest osoba?

Osoba jest podstać żywa/ nierozdziel-
na/ rozumna/ nieudzielna / y niepodpar-
ta od inego / ale sama przez sie zupełnie
będąca. A Istnością zową/ co w praw-
dzie jest / acz spólnosc s czym innym ma/
I ma być różnosc zachowana między I-
stnością y Osobą. A są trzy osoby Bo-
stwa/ Ociec/ Syn y Duch Święty/ spo-
łu podstatne/ nie jest ich więcej ani mniej/
Bo tak sie Bóstwo obyawiło.

Osob roz-
żnane.

Jakoby bywały te Osoby rozeznane?

Ociec wieczny jest pierwszą osobą Bo-
stwa/ nieurodzona / ani z inąd pochodzą-
ca/ ale która Syna wyobrażenie swoje od
wieków wrodziła/ y od której pochodzi
Duch S. y która s Synem y s Duchem
Świętym wszystkie inne rzeczy stworzyła/
y w bytności swej każda zachowawa.

Co mienią

O Bogu.

Co mienisz przez to słowo stworzyć.

Stworzyć
co jest.

Stworzyć jest nieco z niczego uczynić / Jako Bóg Niebo y Ziemię / Anioły y wszytek świat ten / z niczego uczynił nie z nieyakięj materię wieczney / ktoraby przed stworzeniem była / yako o tym wiele Medrców świata tego smyslało.

Rodzić jest inego z swej Istności v
rodzić.

Rodzić co
jest.

Sin wieczny jest wtóra osoba Boga / która jest podstatnym y doskonałym wyobrażeniem Oycy wiecznego / Która Ociec sam na sie patrząc / y siebie vważając / od wieków rodzi / która sie nam iscie tak obyawia / yż jest osoba / przez która Ociec decret a postanowienie / y wszytek porządek stworzenia y naprawienia rodzaju ludzkiego opowiada / y posłana jest na świat / aby obyawiła Ewangelię / a yżby przyrodzenie człowieka na sie przyela / y była pośrednikiem / odkupicielem / vsprawiedliwicielem y zbawicielem.

Sin co jest.

Duch Święty jest trzecia osoba Boga / pochodząca od Oycy y Sina / y jest

Duch Święty
co jest.

podstatna miłość y radość spólwielu-
sta/ między Oycem y Synem/ X jest nam
tak obywatna yż bywa posyłana w serca
wierzących/ yżby takowe pobudzenia/
takową miłość y radość przedstawiająca
w Bogu/ w nich zapalała/ y takowa sama
jest/ yako jest yśnie napisano z. Timoth. I.
Nie dał nam Ducha bojaźniew/ ale posi-
lenia/ miłości Bożej y łaskości.

Która jest różność między wrodzić się
y pochodzić?

Rodzenia
y pochodze-
nia róż-
ność.

Rodzić się jest od siły a mocy pozna-
wającej. Bo wrodzone jest wyobraże-
niem rodzącego/ A yako w ludziach moc
a siła poznawająca/ płodzi wyobrażenia
y mówi/ tak też Syn jest obrazem wie-
cznego Boga/ pomysłem wrodzony/ y
jest słowo pokazujące Oycą w obydwie-
niu Euangeliey. Ale pochodzić jest od
woliey. Bo Duch Święty jest pobudzi-
cielem/ albo poruśycielem.

Syn Boży
czemu jest
zwan słowem.

Czemu Syn Boży bywa zwan słowem?

Nie tylko przeto/ yż się pomysłem rodzi/
ale też y przeto/ yż jest osoba przynosiąca
Euange-

Euangelia z łona wiecznego Oycá y zachowawayaca Ministerium á służebność Euangeliey / y sprawuyaca w tych którzy wierza / pocieszayaca serca ich / y obżywia-
yaca ye / yáť sam mowi: Ja ym dáyę ży-
wot wieczny / y pokazuyaca Oycá / y wy-
lewayaca Duchá S. w serca ich. Bo ácz
sie obżywienie stawa / przes wszystkie trzy
osoby / wsákie sie yednak tym porzadkiem
stawa. Syn który zgromadza Zebrá-
nie króm srodku / pobudza serca głosm
Euangeliey y pokazuye Oycá / y dáyę Du-
chá S. Dlategoż Athanasius mowi:
Kiedykolwiek bywa rzeczone / yż Duch
S. yest w człowieku / tedy támyest przes
słowo. Przetoż ma być wważono / yż
Syn będzie rzeczon Słowem / y z strony
Oycá / y z strony nas / Bo yest Słowem /
przes które sie Bóg Oćiec nam obyáwił.
Przetoż v S. Janá yest napisano: Syn
który yest w łonie Oycow ym / ten nam
opowiedział. A Pan sam / gdy był pyta-
ny koby był / táť odpowiedział. Jam
yest Słowo / które mowi s wámi od po-
czátku / yestem osoba ona / która / mowi s
wámi od poczatku przynosząca Euan-

O Bogu.

zeli z łoná Oyca wiecznego. Item ni kt
nie zna Syná / yedno Ociec / y ni kt nie
zna Oyca yedno Syn / y ten komu Syn
chce obyawić.

Duch co
jest.

O Duchu.

To słowo Duch známionuye pobu-
dzenie albo pobudziela. Bo y Duch
świety jest osoba tak nam obyawiona /
yż jest yakoby płomień / zapalając krom
szodká / takowe pobudzenia / albo poru-
szenia w sercach / yakowy sam jest / Jako
jest napisano. Rom. 14. Królestwo Boże
jest sprawiedliwość / y pokóy y radość
przes Duchá świętego. A ku Timotheu-
sowi S. Páwel pişac takó mówi:
Duch posilenia miłości y kárności

A yżby tito słowa tym lepiej były
wyrozumiane / weyjrzymy ná wyobraże-
nie Boże w człowieku / w którym ty trzy
rzeczy osobliwşe są / vmysł albo podstać
duşe. Potym myślenie / które jest wyo-
brązieniem rzeczy onych o których sie my-
śli. A po słowie w myśleniu w woley
y w sercu człowieczym / náśladya / po-
budzenia albo poruszenia / yako bywa mó-
wiono:

wiono: O czym kto nic niewie / tego nie
pragnie. Wszak myślenia y poruszenia w
ludziech / są rzeczy znikające. Ale Syn od
Oycy wiecznego wrodzony / jest takowy /
który jest wyobrażeniem podstatnym /
myśleniem wrodzony / y jest nieco w rze-
czy podstatnego / a nie znikającego.
Z myśleniem jest y pobudzenie albo poru-
szenie y radość albo wciecha / co też jest
rzeczą podstatną.

Która osoba człowieczeństwo
na się przyjął.

Osoba która
ra człowie-
czeństwo na
się przyjął.

Syn który jest spółwielkistym wyo-
brażeniem wiecznego Oycy / y od S. Jana
Słowem bywa mieniony / przyjął przy-
rodzenie człowiecze / w żywocie panny
Maryey / Jak S. Jan mówi: Ioan. 1. A
Słowo stało się ciałem. A to wcielenie
tak się stało / yż ta sama tylko osoba która
jest Słowo / w tym przyjęciu człowie-
czeństwa złączyła się s człowieczeń-
stwem tak / że yedną tylko jest osobą /
Słowo na sobie mając y nosząc przy-
rodzenie człowiecze / y to przyrodzenie
człowiecze noszące od słowa / to jest / yż
z Bóstw i y s człowieczeństwem / yeden jest /

stał Christus Iesus. Nie yżby sie przyrodzenie yedno w drugie zmieściło albo przemieniło / ale tylko ty osobie Bostwa / ktora yest Slowo / przyrodzenie człowieka / tak yest przypoyone y przyłączone że z tego dwoygá przyrodzenia Bostkiego y człowieczego / yednąś tylko yest osoba / Lecz aby tym lepiej to było wyrozumia-
no / potrzeba yest wiedzieć y vważać / yż są czterzy stopnie przytomności Bożey.

I.

Pierwszy stopień yest powszechny / która przytomnością Bóg wśystko w bytności swey zachowawa. Ta Bóg yest przy wśem stworzeniu / ile sie dotyczy zachowania / aby było w bytności swey zachowane / póki ye on chce zachować. O której przytomności tak sam Bóg mówi Hier: 23. Jaś ya nie nápełniam Nie-
bá y Ziemi. Item: Enter praesenter Deus hic & ubiq; potenter, to yest / Bóg yest tu y wśedy przytomny / Istnością y mocą swą. Ta przytomnością Bóg y przy-
złych yest / y yáwna rzecz yest że ta przytomnością Bóg yest oddzielnie przy stworzeniu swoyim / Bo káżi stworzenia kó-
re raczy: Jáko Pharaóna y Narod ludz-

dzki /

ci / cząu poropa / rychto wbystek zagu-
bił.

Wtóry stopień przytomności Bożej
jest / Która Bóg jest przytomny Anio-
łom y ludziom błogosławionym / y nie
tylko żywot ych zachowawa / ale ye też ob-
żywia żywotem wiecznym / y napełnia
światłością y sprawiedliwością swoya /
y bywa od nich / króm środka / widziany /
y aczy ych nie odstepuye / wpatkje przy nich
tylko jest yakooby obyczayem towarzy-
stwem.

Trzeci stopień przytomności Bożej
jest. Która jest w tym żywocie przy od-
rodzonych / yako był przy Dawidzie.
Ata przytomności / nie tylko ych żywot
zachowawa / ale też w nich zapocyna y
wyprawuye myśli y chuci / które siemu po-
dobą / wpatkje nie dąye sie ym widzieć
na oko cielesne / yako będzie widziany w
żywocie wiecznym / y jest przy nich od-
dzielnie.

Czwarty stopień przytomności Bożej
daleko inşy jest niżli są ty trzy pomienio-
ne. Ta przytomności / ta sama osoba
Słowo / przytka na sie człowieczem.

stwo/ nie tylko nie oddzielnie/ ale też takim obyczajem/ że s człowieczeństwem yedną jest osoba/ A jako ta osoba Słowo/ wieczna jest/ tak też nie jest rzecz podobna/ aby człowieczeństwo/ które na sie przyeła/ miała kiedy opuścić. A niechay będzie każdemu wiadoma y poſpolita Namowa S. Damascena. Słowo przyrodzenia człowieczego/ które ras na sie przyeło/ nigdy nie opuszcza.

I ácz tego zyednoczenia Bostwa s człowieczeństwem/ żadnego podobieństwa niemá/ w rzeczách stworzonych/ któreby yey na wſem podobne było/ wſák-że náſy ſárſzy/ yżby yedno yákiemkolwiek obyczajem/ to zyednocenie w Chryſtusie pokazáli/ wzięli przed ſie człowieka/ y w nim ye pokazáli/ powiedáyac/ Aáko duſá człowiecza/ s ciałem jest yedną podſtácíą doſkonálą albo zupełną/ y gdy duſá opuſci ciało/ tedy ono wpáda y zniſzczeye/ także też ſłowo y przyrodzenie ludzkie/ które na ſie przyeło ſłowo/ ſą yedną podſtácíą albo yedną osobą/ y zniſzczałoby przyrodzenie człowiecze/ gdyby nie było noſone y zachowywane od Słowa.

O Roznoſcie

O Różności Idiomatum.

Rozesnane być máya słowa y przes-
 wiśta / które znaczą własności przyro-
 dzenia / od słow y przeswysł / które znaczą
 urząd. Przyrodzenia człowieka ty
 własności są / cierpieć / rany podejmować
 umrzeć / etc. A przyrodzenia Bożiego
 własności ty są / być wszechmogącym / być
 niesmiertelnym. Ale ymioná urzędu ty są /
 Pośrednik / Odkupiciel / Zbawiciel / Ká-
 ptan / Król / pasterz / ty Imioná urzędu całej
 osobie Chrystusowej przinależą / nie tyl-
 ko przyrodzeniu człowieczemu / A cz nie-
 które sprawy albo uczynki / są własne przy-
 rodzenia człowieka / yako wsiśtki boles-
 ci / y skonania w mece / wśatże postanie
 Syná stawa sie od początku Zebrania.
 Syn yest wiecznie przy Zebraniu / obyá-
 wia obietnice / zgromádza y zachowawá
 Zebranie / y chce od niego posłuszeństwa
 swoyego / yest przyczyna / vblájaczem y
 zbawycielem dla onego przyślego posłu-
 Źenstwa / które wypełnił / przygawśy ná
 sie przyrodzenie człowieka. A teźci nie
 godzi sie tak pomyslać / yżby Syn w po-

staniu nie miał tak moźny być / co sie do-
tyczy wżędu yego / yako y w posłuszeń-
stwie / które uczynił w przyrodzeniu czo-
wieczym / yako tego Cyrillus yasnemi slo-
wy dostrada.

Z tad obyczaje mówienia mąya być
wrażone. Dobrze a prawdziwie tak by-
wa mówiono / Przyrodzenie Bostie nie
podeymuye ran / nie vmiera / yako też y to
prawdziwe yest mówienie gdy o Chry-
stusie mówimy / Chrystus yest zraniony /
Bóg yest zraniony / Bóg vmarł.

Która yest przyczyna tej różności?

Odpowiedź. Propositio in abstracto.
Znaczy przyrodzenie / gdy bywa wważo-
no yako samo w sobie yest / przetoż tak ma
być mówiono / Przyrodzenie Bostie nie
vmiera. Propositio in concreto znaczy o-
sobe albo podstac / yako yest ta mowa /
Bóg yest człowiekiem / Chrystus vmarł.
Bóg yest zranion / Bóg vmarł / ty propo-
sicie są prawdziwe / Communicatione I-
diomatum.

A Communicatio Idiomatum yest tak o-
we mówienie / w której własność nale-

żaća yednemu przyrodzeniu / bywa przy-
dana osobie albo podstaćci in concreto.
Bo to dwoye przyrodzenie / Słowo y
przyrodzenie człowiecze / które Słowo
na sie wzięto / są yedną tylko podstaćcią al-
bo osobą.

Argumentum albo dowód.

Wczynki S. Troycy zewnetrzenie
są rozdzielne.

Zbawienie człowieka grzesznego / yest
wzynek zewnetrzny. Przetoż człowiek
grzeszny nie inaczey bywa zbawion przez
Syna / niżli przez Oycę y Duchą S.

Odpowiedź. Ta Reguła yest praw-
dziwa. Wczynki S. Troycy nie są rozdziel-
ne / ale potrzeba yest / aby osoba każda wła-
sność swoję zachowała / Syn y Duch
S. bywają posłani / Ociec nie bywa
posłany. Także też / Ociec wieczny yest
sprawny / albo sprawny y czyni / ale przez
Syna y Duchą S. Syn sam przynosi
Ewangelię z łoná Oycá wiecznego / y po-
kazuje wola Oycá wiecznego / y Zebrá-
nie Chrześciańskie bywa poświęcone
przez Duchą S. danego przez Syna / y
yest

yeſt nápiſano v Janá S. 1. rozdz: Wſy-
ſtko przezeń yeſt uczyniono A 1. Corinth: 15.
Bogu bądź dzieła / który nam dáye zwi-
cieſtwa přes pána náſhego Jeſu Chryſtá /
y táž yeſt rzeczone: Syn ſpráwuye
pres ſia / ále nie od ſiebie

Reóra yeſt róžnoſć miedzy wzywaniem
prawdziwym w Zebrání / á ynym
wzywaniem niepobožnym.

Wzywánia
prawdzi-
wego y nie
prawdziwe-
go: óžnoſć

Odpowiedź. Dwie ſa oſobliwe róžno-
ſći. Jedná o Iſtnoſci Božey / druga o
woley Božey. Pogáni y ini bezbožni przá-
áby ten był Bogiem który ſie obyáwiał po-
ſłaniem Syná / wieczny Ociec / Syn y
Duch S. Przetož pogáni błádzá y dále-
ſo odſtepują od Boga práwego / y wzy-
wają coſ inego ſmyſlonego: co nie-
yeſt práw y á obyáwiony Bog. Dla tegož
yeſt nápiſano / wy nie wiecie / cobyſcie
wzywać mieli. Przytym niewieďzá te-
nie o obietnicách y o Poſrzedniku / prze-
tož zoſtawają w wątpieniu wſtáwi-
cznym y wiecznym / y nie wieďzá / yeſli be-
da wylſucháni / y czemu by mieli być wy-
ſlucháni. A wzywánie beſ wiáry / y ktoſ
re ſie

re sie stawa s wątpieniem / próżne yest / we-
dle tey namowy: Jakóś. beda wzywac/
yestli nie wierza? Róm: 10.

Alle Zebranie wzywa prawego Bo-
ga obyáwionego yásneimi świadectwy/
y tak go poznawa yáko sie obyáwił y wie
o obietnicách / y zna posrzedniká / y wie
ze Bóg chce być wzywán / y chce wysłu-
chac / kto go wzywa duffayac w posrze-
dniká / yáť sam Pan mówi: Wcokolwiek-
byście prosili Uycá w Imie moye / da-
wam.

Przetóś sie zwyczajiny / aby pomysł
nás / gdy Boga wzywa / pámietał ná oby-
yáwienia Boże / y tego prawego Boga
wzywac / który sie obyáwił posłaniem
Syná / y niechay pátrza zaráżem ná trzy
osoby / y vsáyac w yednacza á posrzedni-
ká / niechay prosi o łáskę y o ine dobro-
dzieystwa.

Co yest Zakon moralis álbo obyczáyow?

Zakonco
yest.

Zakon obyczáyow yest / wieczna á
nigdy nie odmienna mądrość / y Regula
sprawiedliwosci w Bogu / rozezna-
wáyac rzeczy dobre á práwe od nie

D dobrych

dobrych y nie prawych / y srogo sie gniewa-
 yac na wporne albo opowieda-
 yac srogi gniew przeciw wporności od-
 pierający temu porządkowi w Bogu / y
 obydwoma jest ludziom w stworzeniu /
 y potym częstokroć powtarzana / y wy-
 świetlona głosem Bożym / abyśmy wie-
 dzieli że jest Bóg / y ystowy jest / obowie-
 zuyac wſytki stworzenia rozumem ob-
 dążone / y żądając aby wſytki podobne
 były Bogu / y potępiając a zburzając
 wſytki krózy Bogu przypodobnymi nie-
 sa / ażby odpuszczenia nabyli / y zjednani
 byli dla Syna Bożego poprzednika na-
 szego. A summa tego Zakonu zamknięta sie
 w Dziesięciorgu Bożym Przykazaniu.
 Dla tegoż też Zakon obyczajow / często
 mienimy Dziesięciorem Bożym przyka-
 zaniem / ażebyśmy tak o osobliwe człon-
 ki albo capita okazali. A cż mądrość
 stworzenia żadnego / dostatecznie dzie-
 sięciorga Bożego przykazania / wyro-
 zumieć nie może / wſakże to jest Man-
 dat nieodmienny Boga żywego / abyś-
 my sie go uczyli / y rozważali / y wyro-
 zumiewali wedle wykładow Pana
 Chrystu

Chrystusowych / prorodkich y Bpistol-
skich. A ten Zakon / od Adama poczyn-
szy aż do tąd / Pan Bóg zawsze w Zebrá-
niu swoym powtarzał y zachowywał /
y chce aby był zawsze y po wfyski cza-
sy naucey / y pokazywa przykłady yá-
snemi y známienitemi / barząc kłóści sła-
wáde / czasów wfelkich / że ten Zakon yest
porządkiem mądrości y sprawiedliwoś-
ci Bożkiej.

Zakony. Mloyżesowe / Forenses y
Ceremoniales, to yest / których używano
w sprawach świeckich y Obrzędach
Kościelnych / które były dane tylko ku
postanowieniu rzeczy pospolitey Mloy-
żesowej albo Żydowskiej / a po wy-
glądzeniu rzeczypospolitey żydowskiej w-
stały / mają być rozeznané y odłączo-
ne / od wiecznego Zakonu Bożego /
który zowią moralis / albo Zakon oby-
czajów dobrych. Zakony obrzędow-
sa ty / które wynaucey y postanawia-
ya sprawy zwierzchne przy osáarach / y
dziela miejsca / czasy y osoby / y nie cziwi-
czenia zwierzchne opisuyá / aby były

znakami y różnościami rzeczy pospolitey
żydowskiej od innych narodów.

Zakony spraw albo sądow świadch/
sa Zakony albo prawa o obronie swierz-
chney kárności / według całego Djesie-
ciorga przykazania Bożego / o swierzcho-
ności / o karaniu bluźnierstwa / y krzywo-
przysięstwa / w zburzeniu / Niezoboystwa /
Cudzołóstwa / o działach Mądrości al-
bo państwa i unión / o działach dziedzictw /
o karaniu złodzieystwa / o porządku są-
dow etc. Bo acz Bóg sam yest sprawcą y
strożem porządku postanowienia sądow
świadch / wśakże chce mieć ludzkie niektó-
re za naczynie rzadzenia y sprawowania /
y chce aby każdy różności przez karanie
widział / uczynków dobrych y złych / y chce
aby każdy znał y wiedział / yż Bóg yest
mądry / sprawiedliwy / czysty / y miłościel
złości / y chce aby społeczność ludzka by-
ła zachowana / y chce aby dla tych przy-
czyn pomienionych przestępce y pogardzi-
ciele Zakonu a prawa yego / byli wyglá-
dzeni.

Jako to ma być rozumiano / Zakon Moy-
żesow jest wygładzony?

Zakon
Mojżes-
ow jako
jest wygła-
diony.

Odpowiedź. Co się dotyczyę vsprá-
wiedliwienia / yednakó ma być rozumia-
no o wśystkich częściach Zakonu Moy-
żesowego / zwłasczá / yż nie zasługuyę
odpuśczenia grzechów / á yż człowiek nie
jest sprawiedliwy / to jest / Bógu przye-
mny ku żywotowi wiecznemu / dla uczyn-
ków Zakonu obyczajow / y dla inych.

Item: yż to náše posłuszeństwo / które
człowiek yakośkolwiek w tym żywocie
czynić może / nie jest sprawiedliwością
wieczną / álbo doskonałym wypełnieniem
Zakonu. Dla tegoż Páwel S. mówi / o
wśystkich częściach Zakonu Moyżeso-
wego / Rom: 5. Żaden człowiek z uczyn-
ków Zakonu nie będzie vsprawiedliwiony.

II. Odpowiedź.

Ale co się posłuszeństwá dotyczy / tam
jest różność między Zakony Moyżeso-
wemi / Bo Zakony á práwá spraw swie-
dlich y obyczajów Kościelnych tak są wy-
gładzone / y dośczerku mogą być opuś-

czone/ y są wygąśnione albo wymażane/
 Alle Zakon obyczajów/ gdyż jest w Bo-
 gu mądrością y modłą sprawiedliwość/
 ci wieczną / y jest obywatelą narodowi
 ludzkiemu/ przeto aby człowiek chowa-
 yąc go/ był Bogu podobny/ niemoże być
 wyglądzony albo wymażany/ ale zostaje
 wa porządkiem Bożym/ yżby się człowiek
 zaś stał podobnym Bogu albo był wyo-
 brażeniem Bożym / yako jest napisano/
 Rom: 3. Przes wiara uświędza i Zakon.
 Item Rom: 8. Aby prawo Zako-
 nu/ w nas było wypełnione.

Czem są Zakony albo prawa Obrzędów y
 Sądów świeckich/ mogą być do-
 szatkowane opuszczone?

Odpowiedz. Bo tylko dla tego da-
 nesą/ aby trwali do czasu pewnego/ po-
 kiby stała rzeczpospolita Mojżeszowa/
 która tym pomysłem była postanowio-
 na/ aby było pewne miejsce y pewny Na-
 rod / z którego y na którymby się Pan
 Chrystus albo Messias narodził/ gdzie-
 by kazał albo nauczał/ świadectwa wy-
 dawał

dawał/ offiary czynił/ y wskrzeszony był/
 y chciał Bóg aby ten Narod od wszech
 inych był widziany/ y od wszech inych na-
 rodów był odłączony/ dla te^o mu też oso-
 bliwę y pewne obyczaje sprawy y porząd-
 ki był dał. A przedpowiedział sam Pan
 Bóg/ yż ta Rzeczpospolita miała zaginać.
 A jest tak wiele lat / od wysścia z Egiptu
 ludu Iśrahelskiego/ do ostatecznego zbu-
 rzenia Jerosolimskiego / 158 z. A sta-
 polita Mójżesowska zarazem wstały
 Zakony obrzędów y Sądów świeckich/
 Bo ty prawa były w prawdzie mocnemi
 żyłami albo związkami tey to polityey/ y
 były rychło sama politia/ y żadna sie mia-
 ra nie ścigała na inne narody/ ani ich ob-
 wiezuła/ yako z czynków Apostolskich.
 15. Cap. y z Epistoły ku Galatom yawno
 jest.

Gdyż Zakon obyczajow niemoże być wygła-
 dzony/ ani ma wstać/ Któryś
 yego pożytek jest?

Zakoni
 pożytki.

Trzy są pożytki Zakonu obyczajow:
 Pierwszy jest zwierzchni pospolity/ przy-
 słuchający do wszystkich ludzi y do tych
 Którzy

I.

Ktorzy nie są Duchem Bożym odnowie-
 ni / y do Poganów / zwłasczą / yż obowie-
 zuje wſystki / aby zwierzchne członki ta-
 kó rządžili / yżby sie vczynki ich zwierzchne
 zgadzaly s Zakonem obyczayow / y wkła-
 da á postanawia karania cielesne y w
 tymto żywocie przeciw onym / ktorzy po-
 pelniaya złosci zewnetrzne / które Bóg
 bądź przez zwierzchnosc / bądź inemi oby-
 czayimi ná zloczyncach karze. O tym po-
 zytku takó bywa mówiono / Zakon yest
 dany niesprawniedliwym / to yest / vciská-
 yac y powściągáyac / albo karzac y kázac
 vporne. Tu przysluchaya ony Reguly y
 náamowy / Kto miecz bierze / od miecza
 zginie / kurewniki y cudzołozniki bedzie
 Bóg sadzil. Bieda tobie który kupisz bo
 bedziej oblupion. Któremi náamowami
 bywa vcwirdzona tá Regula / skaráde
 złosci á występk / skarádem á cieškim ka-
 ranie w tym żywocie karza. Bo Bóg
 yest strozem sprawniedliwosci swey albo
 Zakonu / y w tym życiu á obcowaniu po-
 spolitym / chce aby byla modra yego sprá-
 wiedliwosci zachowana. A ktorzy yey
 nie chowaya / ty strogo á okrutnie karze y
 kázi /

Łaci yaż tego dowod yest z przykładów
powsebnich / Dla tegoż sententie y wyro-
ki Zakonne / z nauki piwrych oyców / y z
doświadczenia / są w obyczaju y zachó-
wywają sie / y miedzy pogány. Jako ta
yest yedná / Bóg mściiciel wśystko widzi.

Drugi pożytek Zakonu yest / sąd powsech
ni / oskarżając wśystki grzechy w ludziech /
wewnetrzne y zewnetrzne / y wśystko ze-
psowanie w człowieku / według tych na-
mów. Bóg yest ogień trawicy. Item:
Aby wśystek świat był Bogu winien.
Item: przes Zakon poznanie grzechów.
Item: żądło śmierci yest grzech / możność
grzechu yest Zakon. Tego sądu nieyákie
poczátki máya być w skruse poczute /
gdzie sie náuczamy / że człowiek przes Za-
kón nie będzie vspráwiedliwion / ále yż Za-
kón oskarża / według tey namowy / Zakón
gniew spráwuye.

Trzeci pożytek Zakonu yest w odrodze-
nych / náuczác które chwały á služby Bo-
gu sie podobają / Bo ácz rozum y rozsá-
dek ludzki / wie niektórym obyczajem ró-
żność miedzy poćciwóścią á márnóścią /
wsák potrzeba yest / áby człowiek yáwne

Exech. 20.

a wyrażone świadectwo Boże miał / Któ-
 re się mu uczynki podobają. Według te-
 go yako Prorok Ezechiel mówi. Ezech.
 20. w przykazaniach moich chciecie. I-
 tem; w Psalmie: pochodnia nóg moich
 jest słowo twoje. A ten porządek na-
 wieki wieczne trwa / aby stworzenie ro-
 zumne poddane było Bogu stworzycie-
 lowi / y było yemu przypodobnione. Itē:
 potrzeba jest aby w odrodzonych / pokutā
 się mnożyła y rosła / po ki tu są nā tym świe-
 cie / przetoż Zakon zāwždy oskarża ościatki
 grzechów. Przeto Bóg w Zebraniu swo-
 ym / zāwždy zachował y powtarzał Za-
 kon / y zārāzem Euangeliey nāuczał / yā-
 koby mu się to poczęte posłuszeństwo po-
 dobāć miało. A jest to osobliwe świadec-
 two / okāzuyac / yż nāukā ktōra brzmi w
 Zebraniu / tilko prawdziwā a Boskā nāu-
 kā jest. A yż tilko sāmo Zebranie zgromā-
 dzeniem jest / ktōre się Bogu podoba / że
 tilko w nim po wseltkie czasy trwālā y
 trwa / nie nārūsōna āni zepsōwana nā-
 ukā Zakonu Bożego / Bo Bóg mieć chce
 sąd przeciw grzechóm w Zebraniu / kre-
 mu chce też mieć y nāukę / ktōreby się mu
 uczynki

uczynki podobali. Item: dla tego bywa-
my odnowieni/ abyśmy po wszystkich wieki/
w sprawach a uczynkach naszych przy-
podobnieni byli Bogu/ tak jako w Zako-
nie obyczajom/ jest opisano/ jako jest na-
pisano Rom. 8 Aby prawo Zakonu/ w
nas było napelnione. Stąd może już ka-
żdy rozumieć/ czemu tak jest od
Chrystusa rzeczone/ nieprzyśedtem Za-
konu rozwiązać ale wypełnić. Jako po
wszystki wieki zostawa/ yednąś nie od-
mienna mądrość y prostosć wolej Bo-
żej/ tak też y Zakon obyczajów/ po wszy-
stki wieki zostawa/ który nam jest przeto
obowiązy / abyśmy wiedzieli / że jest
Bóg/ y yako wy jest. A pan Chrystus wy-
pełnił Zakon czworątem obyczajem.

Naypierwey / własnym swym po-
słuszeństwem.

Po wtóre/ przyjmuyac na sie karanie/
któreśmy byli zasłużyli.

Po trzecie/ przywracayac nam spra-
wiedliwosć y żywot wieczny.

Po czwarte/ wciwiedzayac Zakon/
jako mówi / nieprzyśedtem rozwiązać
Zakonu ale wypełnić.

Chrystus
jako Zas-
kon wypeł-
nił.

Grzech co
jest.

Co jest grzech.

Co grzech jest krótkiemu słowu jest
wypisano w Epistole S. Jana. Grzech
jest / cokolwiek yedno jest przeciw Za-
nowi Bożemu. To krótkie opisanie grze-
chu / ma być prawię a właśnie wyrozu-
miane / zwlaſzcza / nie tilko o sprawach a
uczynkach złych / ale teży o we wnetrzných
niedostatkach / o ciemności y wątpieniu /
które jest w pomyśle / o odwróceniu wo-
ley y serca od Boga / o sinutnym opuſzcze-
niu / yż Syn Boży słońce albo światłość
sprawiedliwości w sercu człowieczym
nie świeci / któryby pokazywał Dycę / y
zapalał sercá Duchem świętym. Ma teży
być rozumiana y winá w teyto definiciei
a opisaniu grzechu / zwlaſzcza / yż człowiek
dla grzechu jest winien / wiecznego gnie-
wu Bożego y karania / aż bymu był grzech
odpuſzczon dla Pośrednika / Bo y tá
winá zamyka sie w Zakonie / według po-
wiesci / Przeklęty jest każdy który nie zo-
stawa we wſhem / co napisano jest w Za-
kone. A Zakonby był prońnym światłem /
adyby grożenie strážliwego karania przy-
dane

dane nie było / które wedle porządku od Boga ustanowionego nasładowa / wypraw-
by ile Bóg sam wżeniał czyni / dla Po-
średnika.

Przetoż ma być pilnie wrażony wy-
kład w definiciei grzechu v S. Jana.
Miażdżenie definitio a opisanie grzechu / wła-
śnie to wszystko w sobie ma: Grzech jest /
defect a niedostatek / albo chciwość
albo wczynek / przeciw Zakonowi Boże-
mu / obrażając Boga / y zasługując
gniew wieczny / ażeby był odpuszczony /
dla Syna Bożego pośrednika wedynego.

Które są rozdzielienia a różności Grzechu?

Pierwsze rozdzielenie jest / Grzech ye-
den bywa zwan Wrodzony / a drugi
Skuteczny / Grzech Wrodzony jest / Re-
atus albo winą dla utracenia światłości
Bożej / y pewney znayomości Bożej w
pomysłach ludzkich / y dla odwrócenia wo-
ley od Boga / y dla wporności serdeczney
które wszystkie złości posły z upadku Ad-
amowego / w przyrodzeniu ludzkim / y sa
nieprzyjaćielstwem przeciw Bogu / od
Boga potępionym.

Grzechu ro-
dzielenia.

Opisanie Grzechu z pism Anshelmowych
 wzięte / w Zebraniu jest pospolite / które
 tak brzmi. Grzech wrodzony jest / nie-
 mienie sprawiedliwości wrodzoney /
 która w człowieku być miała. To opisa-
 nie własnie się zgadza s naszym / Lecz sło-
 wa prawie a własnie mają być wyłożo-
 ne. Sprawiedliwość wrodzona zna-
 mionuje przyzucie albo sposobienie y pra-
 wosć / która była przed wpadkiem / zwłasz-
 czą / światłość y stała znayomość Boga
 w pomysle człowieczym / y zgodę woley
 y serca człowieczego s Bogiem / któryby
 był w ludziach mieszkał / yako w Kościele
 swym / y udzielałby był ym mądrości
 swojej / sprawiedliwości y radości / by
 byli nieupadli albo nie zgrzeszyli: To się
 wszystko znamionuje / w tym opisanu
 Grzechu wrodzonego Anshelmowym /
 przez słowo sprawiedliwość wrodzo-
 na / Przetoż przez słowo Grzech wro-
 dzony / wszystkie złosci temu przeciwe /
 znamionują się / zwłaszczą / winą y ciem-
 ność w pomysle y w woley odrocenie
 od Boga / y w sercu wporność przeciw
 Zakonowi Bożemu / y nie być Kościo-
 1

tem Bożym. Ty złości tak o pisuje
 Hugo: Grzech wrodzony jest / nieznanie
 Boga w pomysle / y nieposłuszeństwo w
 woley y w sercu. Niektórzy yednym sło-
 wem ty wszystkie złości nazywają złą po-
 żądliwością / yż tak S. Paweł mówi
 Rom: 7.

Grzech skuteczny jest / każde czynie-
 nie walczące a niezgadzące się z Za-
 konem Bożym / nayprwey w pomys-
 le / yako są wszystkie wątpienia o Bo-
 gu / potym w woley y w sercu / yako są
 zapalczywości złych pożądliwości / po-
 trzećcie / w członkach zewnetrznych / yako
 są wszystkie skutki zewnetrzne nie zgadza-
 yące się s Zakonem Bożym.

Drugie rozdzielenie.

Grzech yeden jest panujący albo
 śmiertelny / a Drugi nie panujący albo
 nieśmiertelny.

Grzechami śmiertelnymi / wszystkie ^{Grzech}
 grzechy będą zwany / które popełniaya ^{śmiertelny}
 Duchem ^{co jest.}

Duchem nie odnowieni / y które sie yedno
 w nich náyduya / yáko są / Grzech Wro-
 dzony / grzechy skuteczne / we wnetrzne y
 zewnetrzne / które dla tego bywáya grze-
 chami śmiertelnemi zwáne / yż nieodrodzo-
 ny dla nich winien yest gniewu Bóžego / y
 karania albo zátrácenia wiecznego / to
 yest / yest szczydzony ku zátráceniu wiecz-
 nemu / yáko yest v S. Janá z. nápisano /
 Kto nie wierzy Synowi / nie ogláda ży-
 wota / ále gniew Bóży zostawa nád nim.
 A záśie / Grzech śmiertelny yest / gdy ón /
 który yest odrodzony przyzwala ná błąd
 główny / albo wpada w Grzech przeciw
 sumnieniu. Bo tedy vtraca káśke / Duchá
 Świetego y wiáre / yáko sie przygodziło
 Adámowi y Ewie. Áaronowi gdy przy-
 zwolił onym którzy czynili Bálwaná.
 Dawidowi gdy wziął cudzą żonę.

Takowe Grzechy záśmucáya / y wy-
 pedzáya S. Duchá / y czynią z nowu win-
 nemi zátrácenia wiecznego. A yż ná ten
 obyczay odrodzeni zgrzeszyć mogą / to sie
 okazuye z 12. rozdzielenia Euangeliey S.
 Mártھےusá. A z Epistoly S. Piotra z.
 Pet: z. Lecz yednak niektórzy przychodzą
 ku pokucie /

tu pokucie / y bywają zbawieni / ale ych
wiele yest / którzy nie przychodzą tu poku-
cie / y gina / y tak potym powiemy.

Grzech nieśmiertelny / to yest / Prze-
 który nie utracą się łaską / Duch Święty
ani wiara / yest wrodzona złość / w odro-
dzonych tu w tym żywocie / także też wstę-
pienia / y zapalcowości złych pożądliwoś-
ci / którym yednak odrodzeni odpierają /
y złość mają dla takowego pokalania /
y wierzą że się Bogu podobają dla pos-
rzednika Pána Chrystusa / a yż ty pluga-
wości swiętobliwości Pána Chrystu-
sowa są w nich nakryte / y łaska Boża da-
leko yest obfitsza niżli Grzech.

Grzech nie-
śmiertelny
co yest.

Skąd to rozdzielenie yest wzięte?

Odpowiedz. Pewna rzecz yest / yż to
yest wieczne / y nieodmienne nauczanie /
prawdziwego Zebrania Bożego / y są te-
go yāsne świadectwa w pismach Proro-
ckich y Apostolskich. Rom. 8. własnicy
wyroczyſto kładzie się to rozdzielenie: Je-
śli wedle ciała żyć będziecie pomrzecie / a
yśli Duchem reżynki ciała martwić be-
dziecie / żywi będziecie. Item: 1. Timoth: 1.

§

Boruy

Boży dobry Bóg / zachowuyąc wiarę
 re y dobre sumnienie. Item: Gala. 5.
 Jawne są uczynki ciała / którzy takowe
 czynią / królestwa Bożego nie odziedziczą. 1. Corinth. 6. Nie mylcie się Cudzo-
 jnicy / Meżobójcy / Bakwochwalcy / Kró-
 lestwa Bożego nie odziedziczcie. Item: 1. Io-
 nan. 5. Kto grzech czyni / jest z Dyabła.

Swobod-
 ność co
 jest.

Jako ludzie mają być nauczani / o Swo-
 bodności wolej ludzkiej?

Odpowiedz. Gdy się czyni zmianą
 o wolney wolej / tedy tam nie mają być
 mieszane błędy y ślania Stoidie / yak-
 by z potrzeby albo z przymuszenia w wszyst-
 ki sprawy stawiały się / we wszystkich ży-
 wiołach / w bydłe y w ludziach / w do-
 brych y w złych. Ale tylko na siebie samych
 weyjrzyć y obaczyć mamy / jako ludzie
 Zakonowi Bożemu mogą posłuszni być /
 albo nieposłuszni. Niech będzie zawsze
 zachowane / to proste a prawdziwe roz-
 dzielenie / między karnościami swierchnią
 y sprawiedliwością duchowną.

Naypierwey to każdy wieź o karności
 zewnętrzney / y wszystkich ludzie / y oni któ-
 rzy jeszcze nie są odrodzeni / te wolność
 albo

albo swoboda/ to jest/ moc y siłemą/ że
 nieyakiem obyczajem zewnetrzną swą
 sprawą władną/ y moga vczynki zewne-
 trzne czynić/ zgadzające sie s Zakonem
 Bożym. Bo też S. Páwel niektórą sprá-
 wiedliwość zowie cielesną/ to jest/ którą
 człowiek nieodrodzony czyni/ a tá jest ze-
 wnetrzna poćciwa kárność/ to jest/ sprá-
 wowanie y rzadzenie swierzchnych vczyn-
 ków/ według Zakonu Bożego. Bo Bóg
 chce yżby takowa swoboda w człowieku
 była/ yżby różność była zrozumiana/ mie-
 dzy czynieniem swobodnym/ y ynym czy-
 nieniem/ które nie jest swobodne: Jáko o-
 gień nie może nic iné° czynić yedno gorzeć/
 gdy będzie do materiei przyłożony/ którą
 od ognia może być zapalona. Item yż-
 bysiny wiedzieli/ że Bóg wśystko swobo-
 dnie czyni/ Ité: yżby w społeczności ludz-
 kiej mogło być nieyakié rzadzenie zewne-
 trznych członków. A niechce Bóg żadną
 miarą/ aby głos Zakonu yego prośny był
 w sprawowaniu swieckiem/ Dla tegoż
 S. Páwel mówi. Zakon jest wodzem
 albo sprawcą/ náuczając y powściąga-
 yąc członków zewnetrznych.

Po drugie / wiadomo niech będzie /
 yż człowiek króm Euangeliey y Duchá
 świętego / żadną miarą nie może posłu-
 pełstwa we wnetrznego począć / Zako-
 nem Bożym przykazanego / zwołaszczá
 prawey Bogaźni Bożey / mocney wiary /
 wzywánia y miłowania Bożego / wedle
 tych namow. Rom. 8. Ktorzy Duchem
 Bożym prowadzeni będą / ci są Synowie
 Boży. Item: nie mali kto Duchá Chri-
 stowego / ten nie yest yego. Item: Króm
 mnie nic nie możecie czynić. Każdemuś
 przeto znáyoma y wiadoma niech będzie
 różność / miedzy kárnością zwierzchną /
 y miedzy we wnetrznemi chuciámi álbo
 pobudzeniem / które sie stawáya / y lęko-
 wiek yedno Syn Boży głosem Euange-
 liey pociesza serca / y Duchem świętym
 wiare y proźby ku Bogu zapala / y inedu-
 chowne chuci / álbo pobudzenia / o których
 tak mówiono bywa. Wzieliście Duchá
 woláyącego Abba Oycze / to yest / v-
 cieczke ku Bogu máyącego dusáyac w
 Syná / y w stráchach prawdziwych po-
 budzáyącego serca / áby przestawáły w
 Bogu dla pośredniká.

A yáwno yest / yž žaden sílami przy-
 rodzonemi / nie moze złożyć ani od siebie
 oddalić / wrodzonego zkażenia / które zo-
 ważka poządliwością / także ani śmierci /
 że też żaden człowiek Zakonowi Bożemu
 doskonałe dosić czynić nie moze / Przetoż
 Rom. 8. powiedziano yest: Nie podobno
 było aby přes Zakon było vspráwiedli-
 wienie. Item / Smysl ciała nie podda-
 wa sie pod Zakon Boży / ani mu też mo-
 że być poddány. Dla tych dowodów á
 świadectw písmá S. yásnych / wiedzieć
 każdy ma / yž fałšywe á niepobożne yest
 domnimánie Pelagianów którego Mni-
 chy násladowáli / którzy náuczáli / yžby
 człowiek sílami przyrodzonemi / Zakono-
 wi Bożemu mógł dosić uczynić y záslu-
 żyć sobie grzechów odpuszczenie y być
 spráwiedliwym přes wypełnienie Za-
 konu.

Zásie też błędów Manicheystich y En-
 tusiastich strzedz sie y przed nimi vchodzić
 mamy. Manicheowie smysláya yžby
 ludzie niekórzy pochodzić mieli od dobre-
 go Boga / którzy s potrzeby albo z wro-
 dzoney chuci dobrze czynia / á niekórzy

od złego Boga / którzy ku Bogu nawro-
ceni być nie mogą. Enthusiastowie / Wo-
woźzcenci y Stendfeldianowie zmy-
słają / yżby człowiek chcąc niechcąc siłą
nieyaka moją albo gwałtowną ku Bo-
gu nawrocony miał być / Tych skądich
a brzytkich Opiniej strzec się mamy / y w-
ważamy ón porządek od Boga usta-
wiony / że wiara z słuchania / a słucha-
nie przez słowo Boże / ic.

Bóg yż
co zgromad-
za Zebranie
nie.

Pan Bóg zgromadza Zebranie sobie
wieczne / głosem Euangeliey / a nie insem
obyczajem / karze grzechy / y chce abyśmy
się lekali przed niemi / a nie trwali w grze-
chach przeciw sumnieniu. Dał też obietni-
ce łaski swej / y chce abyśmy na nie przy-
zwolili / a nie podawali się w wątpienie /
ale walczyli z młodością swą / y záras
prosilili o pomoc Duchá S. którego Bóg
obietca tym / którzy się wiara posilnią
y podpierają / yáť do Galatów w 3. Cap.
powiedziano yest: Aby obietnica Duchá
świątego była dana wierzącym. Item:
Im więcej oćiec wasz niebieski / da Duchá
świątego tym / którzy go oń proszą / yáťoby
rzekł nie onym / którzy odpur czynią.

Item

Item: proście á weźmiecie / Item:
 Nawróć mie á bede nawrócony. Tu przy
 słucháya ty namowy / Ciagnie Bóg / ále
 ony ktorzy sie mu ná wola podáya. Item:
 Gratia praeūte, comitāte uolūtate, to yest / ká
 stá vprzeczác / wola náša ma náslado-
 wác.

Przetoż ty rzeczy sbiegáya sie y sa przy
 sobie przy nawróceniu czkowiéka kájde-
 go / zwlaśczá / słowo Boże / Duch S.
 ktorého posyła Ociec y Syn / áby serca
 náše zápalal / y wola náša przyzwalaýa-
 ca / á nie odpiéráýa ca słowu Bożemu.

A yżbysiny nie pozwaláli ná wátpliwosc /
 mamy wiedziec y wważác / że tak kazanie
 które nas napomina ku pokucie / yáko y
 kazanie o obietnicy káski Bożej / uniwersalis
 yest á ná wšystki ludzic sie ściaga / yáż v
 Isaiasá Proroká yásnie powiedziano
 yest. Wšystcysiny yáko owce bła-
 dzili / káždy vstepował ná drogę swá /
 á Bóg wkłóżył náń nieprawosci wšyst-
 kich nas. A yż wšystcy obwinieni
 bedziemy / tego dowodów wšedy yest
 pełno. Káżde ciápo yest siánem. Item:
 Rom. 3. Aby wštá wšelkie zótulone byle /

y byt

y był winien wszystkim świat Bogu. Zają-
 sie yż ty obietnice na wszystkie sie ściągają/
 to siemam tymi namowy przed oczy kła-
 dzie / zaważę Bóg wszystkim pod grzech/
 aby sie nad wszystkimi smilował. Item:
 Każdy któryby rozrywał Imienia pańskiego/
 go / będzie zbawion. Item: podjęcie wszyst-
 cy ku mnie / którzy pracuyecie / y yestescie
 obciążeni / a ya was posile. Item: Bóg
 nie patrzy na osoby. Ty prawdziwe a
 wciążne pocieszenia / mają być zawsze
 przed oczyma / ani mamy ruszyć / aby Bóg
 sobie przeciwny był. Chce Bóg abyśmy
 wierzyli w Syna yego / y obiecuyę każdemu
 swą wszystkim / którzyby sie do Syna ye-
 go uciekali / y o wspomozienie prosili / yż
 w psalmie yest powiedziano: Błogosła-
 wieni wszyscy którzy weń duszą. Dla
 tegoż nie odpieramy ale przyzywamy
 na obietnice / a te modlitwy zawsze powo-
 tarzamy / Wierze Panie ale wspomóż
 indolosc moye.

O Wsprawiedli-
 wieniu.

Co zna

Co známionuye słowo
Sprawiedliwość?

W tymto nauczaniu zawżdy to ma być uważono / naypierwey co ty słowa známionuyę / Sprawiedliwość / Łaska / Wiara / a potym ma być różność obaczona między Sprawiedliwością ciała y Sprawiedliwością wiary.

Sprawiedliwość ciała yest / posłuszeństwo zewnętrzne wedle każdego przykazania Bożego / które człowiek y w tej młodości / s. kłami przyrodzonymi / yakoż człowiek czynić może. A to posłuszeństwo yest rzadzenie postaw swierchnich / które nie stawa misleniem pomysłu y wolą / która albo pobudza albo powściąga / organa locomotivæ. A będzie to posłuszeństwo nazwane literą / to yest malowaniem yakby nakrysionym albo namazanim / na most myśli / Bo nie yest światłością patrzącą na Boga / ani yest zapaleniem y żywotem w sercu / yako list drzewa figowego tylko zakrywał swierchną płakadosć Adamową / a nie wyglądał yey. A acz ta pilność rozumu / w

Sprawied
liwość co
známionu
ye

rzadzeniu zwierzchney kárności / nie zaś-
 sluguye odpuszczenia grzechów / ani yest
 sprawiedliwością przed Bogiem / ani
 wypełnieniem Zakonu / wszakże yednak
 Bóg strogo przykazuje / abyśmy w tey
 kárności żyli / y karze ciężkiem á okrutnym
 karaniem / w tym żywocie / zbytnie gwał-
 cenie kárności / á yesliby sie kto ku Bogu nie
 nawrócił / karze wiecznemi mekami albo
 zatraceniem.

Przyczyny
 Kárności.

A mamy wiedzieć / yż są cztery przy-
 czyny / prze które wszyscy ludzie / y oni
 którzy nie są odrodzeni / w kárności żyć y
 one zachować mają.

1. Pierwszą przyczyną yest / Przykazanie
 Boże / Bo wszelkie stworzenie rozumne /
 powinneyest posłuszeństwo pánu Bogu.

2. Wtóra / abyśmy sie wwiárowáli cięż-
 kiego karania / wedle tych namów / Kto
 miecz bierze od miecza ginie. Bieda tobie
 który trapiś / Bo bedziesz vtrápión. Leuit.
 18. de incestis. Wszelka dusza któraby ty
 brzydkości á skárádności czyniła / ma być
 wygládzona z ziemi.

Item

Item kurewniki y cudzołożniki będzie
 Bóg sądził. A ty karania Bóg przeto w-
 stawił y przewodzi nad nieposłusznemi /
 aby ty smutne a skarańde przykłady a dsi-
 worwidze napominály nas / o różności po-
 ciwowych y marnych rzeczy / y yżbysmy wie-
 dzieli / że yest Bóg / że yest rozumny / czysty
 y mściciel złości / Przytym aby społecz-
 ność rodzaju ludzkiego była zachowana.

Trzecia przyczyna / abyśmy inych nie
 burzyli / ani zamieszania między inemi
 czynili. Bo człowiek nie sam sobie til-
 ko żywie / ale yżby dopomagał yżby spo-
 łeczność pospolita była zachowana / wed-
 le oney powieści: Niku bliźniego swe-
 go yako siebie samego.

Czwarta przyczyna yest / yżby kar-
 ność wodzem była do Chrystusa / to yest /
 yż Bóg nie yest sprawny w onych / którzy
 wiedząc y chcąc trwają w złościach
 przeciw sumnieniu.

Lecz powiedziałem / yż ta sprawiedli-
 wość ciała / posłuszeństwem doskona-
 łem Zakonowi powinnowaćem / żadną

miara nie jest / ale że jest wędzidłem a wo-
 dzami postaw y spraw zerwnetrznych. A
 wszdy yednak w pomysle jest ciemność o
 Bogu / pełna wątpienia / y sercá są bes práz-
 wy Bóży / Bóży / bes wfnosci / y bes
 miłości Bóży / y wielkie zápalczywości
 są złych affectow a požądliwości. Dla te-
 goż ma być rozeznána Sprawiedliwość
 ciała / od doskonałego posłuszeństwa / y a-
 koweby było w przyrodzeniu doskona-
 łem / gdyby był człowiek pierwszy nie
 zgrzeszył / y yákowe będzie gdy Bóg będzie
 wszystko we wszystkim. To doskonałe
 posłuszeństwo albo przypodobienie ku
 Bogu / bywa zwáne Sprawiedliwością.
 Gal. 5. Bo my Duchem z wiary nádzieye
 sprawiedliwości oczekawamy / gdzie sprá-
 wiedliwość o doskonałym odnowieniu
 bywa rozumiana. Lecz też y w odrodzo-
 nych / odnowienie y dobre rzeczy odro-
 dzonych / będą rzeczony sprawiedliwo-
 ścią: Bo ácz odnowienie w tym śmiertel-
 nym żywocie / nie jest doskonałe / wśákże
 sie Bogu podoba dla pośrednika / yá-
 kotym będzie powiedziano. Tákże v
 Math. 5. Jesli sprawiedliwość wasza

nie będzie

nie będzie okwitowála / nád spráwiedli-
wość náuczonych písiná y Pháriséow zc.
A do Rzymiá. 6. Podawaycie człontki
wáše ku służbie spráwiedliwosci w po-
świecenie. 1. Ioan. 5. kto czyni spráwiedli-
wość / spráwiedliwy yest. A w Psal. Czy-
nikem sad y spráwiedliwość. Ty sposoby
mówienia przysłucháya do Zakonu / y
mádrze máya być námony rozeznawá-
ne / które są własne Zakonu / á które są
własne Euangeliey / o poyednániu dla
pośzedniká / yáko / Vspráwiedliwieni
wiára pokoy mamy.

Opisánie spráwiedliwosci od Cle-
mentá mówi o odnowieniu / y wspotzá-
myka w sobie powšechná y czástečná ^{Spráwied-}
spráwiedliwość. Spráwiedliwość yest ^{liwość co}
Communicatio á vdzielenie / która sie ^{yest.}
nam Bóg vdziela / y yest záchowánie po-
rzádney słušności. Pýrwšá czesć mó-
wi o pierwey tablicy / y o uczynkách álbo
spráwach w odrodzonych / Wtóra o słu-
šności mówi o spráwach álbo uczyn-
kách / które máya być czynione bližniemu
ku lepszemu / To sie zžadza z Zakonem ále
własnie má być wyrozumiano.

Osiander zowie sprawiedliwość /
 samego Boga / który nas pobudza y pędzi
 ku dobrze czynieniu / albo ku skutkom spra-
 wiedliwym. Aczby też tym obyczajem
 mówienia niekto mówić chciał / wska-
 że pierwey ma być mówiono / o spra-
 wiedliwości przynależzoney dla Sy-
 ną Bożego / w której sie Bogu wierzący
 podobają / dla Pośrednika. Ma też
 być oddzielony y rozeznany Bóg sam /
 od spraw onych / które w nas czyni / y po-
 słuszeństwo Syną Bożego / ma być da-
 leko wywyższone / nad nowe sprawy y
 uczynki / które sie w nas dzieją y stawiają.

Ponieważ to co ku Zakonu przysłu-
 cha wypoczytano yest / już mamy daley
 wiedzieć / iż sprawiedliwości Zakonu
 doskonały / albo doskonałego posłuszeń-
 stwa / nie mamy / Przetoż w obietnicach
 łaski Bożej / obywatelia inia sprawiedli-
 wość / zwłaszcza / Sprawiedliwość przy-
 należona dla Syną Bożego / która gdy
 wiara będzie prziyetą / tedy Syn Boży
 jarażem tam yest sprawny w sercach wie-
 rzących / obywatelia y daje Duchą S. yako
 do Rzymia. 5. powiedziano yest. Przeze-
 r

mamy

mamy łaskę/ a dar przez łaskę. A pewna rzecz yest/ yż przez to słowo łaski/ ma tu być rozumiane/ poyednanie dāremne dla Syna Bożego obiecane/ A potym dar poświęcenia y przywrocenia żywota wiecznego/ Co wśystko wspot Daniel prorok zowie sprawiedliwością wieczną/ A yestci prawda ysta/ yż poświęcenie/ y przywrocenie żywota wiecznego/ dāye y stawa sie w nas/ gdy Syn Boży/ przez Euangelia nas pocieśa/ y Duchą S. dāwa/ y potym gdy w wielbi a oślawi Zebranie swe po wstreszeniu od umarłych.

Prāwie tymże obyczajem Jan S. mōwi/ Zakon przez moyżesā dan yest/ łaski y prawda przez Chrystusā stali sie/ to yest/ odpuszczenie Grzechów y poyednanie dāremne będzie nam dāne/ dla posłuszeństwa Syna Bożego/ A przez niego stawa sie prawda/ to yest/ prawdziwe a nie niśczeyace dobra/ ale wieczne dobra/ będą nam dāne/ to yest/ w tym żywocie zapoczyna sie żywot wieczny y przypodobnienie ku Bogu/ które nā potym doskonałe będzie/ Bo Syn Boży poczyna w nas odnawiać wyobrażenie Boże/

gdy nas

gdy nas sobie przypodobnia y przyrow-
nywa słowem swem przez Duchá S.
który w nas sprawy albo chuci zapala
takowe/ yákonny sam yest. Bo nie dla te-
goć odpuszczenie grzechów bywa kaza-
ne y opowiedane/ áby Grzech y śmierć
przed sie zostały/ ále yżby dośczatku wy-
glądzone były/ á sprawiedliwość y ży-
wot wieczny przywrocony był.

Dla tegoż gdy o wsprawiedliwieniu
człowieka grzesznego bywa mówiono/
tedy naysprawy potrzeba yest myśleć/ o
odpuszczeniu grzechów y o poyednaniu/
wedle obietnice. Bo áczbyśmy sili
wbystkie Anielskie mieli/ á nie wiedzieli
byśmy że sie Bogu podobamy/ żadnego
byśmy pocieszenia nie mieli.

Przetoż według náuczania Páwła
S. tym obyczajem definiujemy y opisu-
jemy wsprawiedliwienie/ że yest przyęcie
odpuszczenia grzechów y poyednania/ albo
spodobienia daremneho dla Syná Boże-
go/ Które gdy wiara bywa przyete/ tedy
yita á prawdziwa rzecz yest/ że zaraz
Syn Boży sercá obżywia y pociesza przez
Euangelia/ y Duchem S. takowe sprá-
ny y

wi y chuci zápala/ y ákowny sam yest/ wedle
namowy/ Dam Zákon móy w sercá ich.
A gdyž tedy potrzebá yest / grzechów od-
puśczenie prziyac / á odnowienie żywota
nášego / doskonále nie yest w tym żywo-
cie/ Przetož Páwel S. przywłaśczenie
álbo sposobienie spráwiedliwoścí zowie/
poyednáním álbo vblagáním / przes
które dla posrzedniká bywamy / w listke
prziyeci.

Co ma zá wyrozumienie słowie Bo-
żym to słowo lástá.

Lástá v Páwli S. w teyto náuce
známionuye według własności yęzyká
y mowy żydowskiey/ miłosierdzie dárem-
ne/ zwlaśczá odpuszczenie grzechów y
vblagánie / álbo sposobienie dáremne/
dla Syná Božego / które gdy wiara by-
wa priyete / tedy záras Syn Boży obży-
wia sercá/ y przes Euangelia pociešá ser-
cá/ y zápala Duchem S. takowe chuci y
pobudzenia / yáki sam yest/ Tákoć Páwel
S. zowie listke/ á dar przes listke / yá-
k wyššey mówiono yest.

Lástá co
známionu-
ye.

Jako mamy rozumieć to
słowo Wiara?

Wiara jest przyzwolic / na każde
słowo od Boga nam dane / także też y na
obietnice o łasce / y jest duszność albo
dowierność / która przestawa na Bogu
dla Syna / przystępująca do Boga / y
wzywająca go / y wołająca Abba Oj-
cze / która wierzący w sobie dobrze czu-
y / która w prawdziwych strachach przy-
nosi pocieszenie y radość a wesele / wed-
ług namowy: Vsprawiedliwieni Wiara
pokój mamy.

Przetoż tym słowem Wiara / wespół-
li członki Wyznania Chrześcijańskiego
ogarniamy / a mianowicie ten członek:
Wierze grzechów odpuszczenie y żywot
wieczny / który tak ma być rozumiany w
nawroceniu ku Bogu prawdziwym.
Wierze yż odpuszczenie grzechów / nie tylko
komu inemu będzie dane / ale też y mnie.
Orey wierze / która sobie każdy obietnice
przywłaszcza / w nawroceniu y pociesze-
niu / mówi S. Paweł. Rom. 4. Przetoż
z wiary daremnie / aby obietnica była
pewna.

perwona. A obietnica tać w sobie zawiera
y inne czlonki wyznania Chrześciańskie-
go. W prawdziwym pocieszeniu y wzy-
waniu każdy dozna / yż to com teras po-
wiedział / Bczyrze poprostu y dosić yāsnie
jest powiedziano.

Lecz różność ma być obaczona / mie-
dzy wiadomością Historiey / y takowa jest
y w Diablich y w besbożnych / y miedzy tą
Wiara / która y o Historiey wiadomość
ma / y jest zeswoleniem na Historię / któ-
rem obietnicę Łaski ogarniamy y sobie przy-
właścizamy / y duszności albo dowier-
ności / którą poznawając obietnice / prze-
stawamy y weselemy się w Bogu dla Sy-
na yego.

Przetóż ty dwie namowie przed oczy-
mą zawždy niech będą. Diabli wierzą y
drżą / to jest / wiedzą Historię / y tym Hale-
niey a zapalczywiey gniewają się / yż za-
perwne wiedzą / że Sin Boży będzie sadził /
y już widzą meki a karania swe / któremi
na wieki wieków trapieni będą. A co się o-
bietnicę Łaski dotyczy / to też wiedzą / yż ta
śamemu człowiekowi przysłucha / wedle
oney Namowy: Który dla nas ludzi / y dla

hij naszego

Różność
miedzy wiā
domością
Historien /
y Wiara.

naszego zbawienia stał z nieba / zc. Ta
 wiadomość w Diabłach / daleko ma być
 oddzielona y rozeznana / od tey wiary / o
 której bywa mówiono : Wsprawiedli-
 wieni wiara położy mamy / która jest
 przyzwolenie na wszystkie członek wyzna-
 nia / y na obietnice / y którą wierzyś / y
 tobie grzechy będą odpuszczone / które
 wiary własności bardzo wdzięczne a w-
 cieśne będą wypocztany. Eph. 3. gdzie
 tak mówi S. Paweł : że przez te wiara
 mamy / śmiałość y ufność albo dowier-
 ność przystąpienia ku Bogu. Saul v-
 ciśniony wątpieniem / s strasliwym na-
 rzekaniem wciąka przed Bogiem / żada aby
 był w niwecz obrocony / Jako napisano
 jest / Luc. 23. rzekną goram / pądnicie na
 nas. Ale Daud / gdy usłyszał pocieszenie /
 poddźwiga y podpira się wiara / przyste-
 puye ku Bogu / y śmie go wzywać / jako
 mówi / Dusza moja trwała w słowie
 twoym / vsłała dusza moja w Panie / od
 zaránia aż do nocy. A ta wiara zarása sam
 Syn Boży / Słowo / mówi pocieszenie w
 sercu twoym y obżywia cie / y wyrwa-
 cie z piekła y okazywać miłosierdzie Oycá
 swego.

swego/ przes słowo Euangelicy / y dāye
Duchā S. który powesela serca nāse.

Przetoż S. Paweł mōwi. Ephe. 3. yż
Chrystus przes wiārę w sercach nāszych
miejska/ A 1. Ioan. 4. Zgd wiemy/ że
w nim przemieskawāmy/ ā on w nas/ yż to
nam dāye/ z Duchā swoyego. V S. A
thanasy mōwi/ Gdziekolwiek bywa mō-
wiono/ yż Duch S. w niekiem yest/ tāmō
yest przes słowo:

Przetoż różna yest tā wiārā / o której
bywa mōwiono/ vsprawiedliwieni wiārę
połōy mamy / Cđ wiadomości / która
yest w bezbożnych/ Obiecto, & causa effici-
ente, Bo prawdziwa wiārā patrza nā o-
bietnice / y bedzie zēpalona przes Synā
Bożego / który Duchem S. serca powes-
sela/ y ku wzywāniu albo modlitwam po-
budza.

Jākoż człowiek przymuże grzechōw odpus-
zczenie / y wblagānie albo poyednāniē /
albo vsprawiedliwienie / y dārowanie
Duchā S. yż wotā wiecznego?

Odpowiedz. Człowiek w nārōroce-
niu ku Bogu/ to yest/ w prawdziwych bo-
lesściach y strāchach / grzechōw odpus-

czenie przyjmuy / dla Pośrednika Sy-
 na Bóžego / Pana naszego Jesu Chrysta
 Boga y człowieka prawdziwego / da-
 remnie / wiara sama / nie dla własney dō-
 stoyności / albo dla własnych cnot / albo
 dla własnych uczynków a zasłużenia. A
 w tych strachach ma zawždy być przed o-
 czyma / różność Zakonu y Euangeliey / X
 wiedzmy / że to yest wieczny y nieodmien-
 ny Mandat Bóży / abyśmy wierzyli / y nas
 Bóg przyjmuy w łaskę dla Syna / wedle
 tego yako sam Bóg mówi: Tak yako
 żyw / mówi PAN. Niechce śmierci czło-
 wieka grzesznego / ale aby sie nawrócił a
 żyw był. Itē: Łaska przewyższa Grzech.
 A gdy sie poddźwigamy wiara / y przy-
 mujemy grzechów odpuszczenie / tedy
 Sin Bóży prawdziwie w nas sprawuy /
 y pociesza serca nasze / głosem Euangeli-
 ey świętey / y zaraz wiara przyjmuy-
 my przywłaśczenie sprawiedliwosti /
 albo poyednanie / y Duchá S. y bedziem
 uczynieni dziećmi żywota wiecznego /
 daremnie dla Chrystusa / To wszystko
 zawiera w sobie ta namowa: Dsprawie-
 dliwieni wiara pokój mamy.

X do Gala. 3. Abyśmy obietnice Ducha
przyeli przez wiare. A do Rzymia. 5. V-
spráwiedliwieni krwią yego / záchowani
bedziemy przezeń od gniewu yego. Tu nie-
chay beda przydane y yne świádectwa /
a osobliwie propositio Epistoly do Rzim.
3. y Confirmatio 4. Cap.

Gala. 3.

Contra.

I, Argumentum.

Gdzie nie yedná ale wiele cnot sie zbie-
gá / tam nie moze stać exclusiua sola.

W Návroceniu wiele sie cnot zbie-
ga / yáko / struchá / wiara / miłość / dobry
vynyst / y przedsiwzięcie / nádzieya / y
ine cnoty.

Przetóż nie godzi sie mówić / że tilko
sámá wiara bedziem vspráwiedliwieni.

Odpowiedz. Alez w návroceniu
náyduye sie wiele cnot / wśákże nie są przy-
czynami albo zasługami vspráwiedliwie-
nia / to yest / odpuszczenia grzechów / y po-
yednánia / y obżywienia / y dárowania ży-
wota wiecznego / Tilko posłuszeństwo sa-
mego Siná Bożego yest przyczyna albo
zasługa

Respondeo ad
minorem.

álbo zasługa vspráwiedliwienia. Tenci sam yest vblágacz / yáko do Rzymia. 5. nápisano yest / J w I. Epistole Janá S. w I. Krew Jesu Christa oczyszcía nas od wšyřtkich grzechów.

II, Argumentum.

Niepodobno yest / áby rzecz która vspráwiedliwiona bylá / sama wiadomořcią.

Wiára nic inego nie yest niŹli wiádomořć.

PrzetoŹ niema być mówiono / sama wiára bywamy vspráwiedliwieni.

Respondeo ad
minorem.

Odpowiedz. Tu nie známionuye wiára wiadomořci / yákowa yest we Diablech / ále w sobie záwiera wiadomořć wšyřtkich członków wiary Chrzeřćiańskiey / y duřnořć álbo donriernořć / która przestawa w Bogu dla Pořzedniká / gdy pozna miłosierdzie BoŹe w obietnicách. Bo wiára o którey S. Páwel mówi / yest przyzwolenie / którem ná wřelkie słowo BoŹe od Boga nam dáne / przyzwalamy / y zárazem ná obietnice łáști BoŹey / s którem przyzwoleniem / nie rozi

Dzielnie

dzielnie yest złączoną duszność albo do-
 wierność/ która przestawa y odpoczywa
 w Bogu/ według obietnice. Lecz wiado-
 mość musi vprzedzić/ bo wiadomości
 mogą być ogarnione. A w tymto przyz-
 woleniu Syn Boży yest sprawny/ pocie-
 sza sercá człowiecze głosem Euangeliey/
 okázuje wola Oycá swoyego/ wyrzwa
 albo wytárga sercá z piekiel/ y obżywia
 cie/ y dáyeć arrabonem á vpominek Duchá
 świętego/ który zápala radość á wesele y
 wzywanie w sercu/ według namów:
 Przyeliscie Duchá który wola Abba
 Oycze. Item: wyleye ná Dóm Davidów
 Duchá łáski y prośb rz. A yż wiára yest/
 przyzwolenie ná obietnice łáski Bożej/ to
 yest yáwno z. 4. rozdz. do Rzymia. Gdzie
 S. Páwel złącza correlatiue obietnice y
 wiáre/ mówiąc táko/ Przeto z wiáry dá-
 remnie/ áby byłá obietnicá pewna.

III. Argumentum.

Przes wiáre yestesiny vsprawiedli-
 wieni. Wiára yest vczynek.
 Dla tegoż przes vczynki yestesiny vspra-
 wiedliwieni.

Odpowiedz. Ta propositio albo po-
danie przez wiare yestefiny vspráwiedli-
wieni/ bywa rozumiana correlatiue/ zwła-
szczá/ przez miłosierdzie yestefiny vsprá-
wiedliwieni/ dla Syná Bożego/ A to
dobrodziejstwo musi być wiara przyete.
Bo ácz Wiara yest cnotá wysoka/ wspátze
yednáť nie yest doskonała ale mólá.
A tegoć chce náuczanie Zebránia Chrzes-
ciáńskiego. Nż wierzący przez miłosier-
dzie dla Syná Bożego/ przyjmuyá grze-
chów odpuszczenie y wblaganie/ á yż sie
Bogu podobáya nie dla własney dostoy-
ności: Dla tegoż S. Paweł mówi/ ye-
stefiny milem w milem/ to yest/ dla Sy-
na Bożego. Ini ynšych odpowiedzi pu-
táya/ które ya na tym miescu opuščzam.

III. Argumentum.

Spráwiedliwość yest posłuszeństwo
według wšyſtych cnot/ albo według
cálego Zákonu/ albo yest przypodobnie-
nie w cnotách ku Bogu.

A wiarać nie yest wšyſtkiem cnotami.
Dla tegoż nie yest spráwiedliwością.

Odpowiedz. To pierwsze połozenie
albo

álbo podanie yest prawdziwe/ gdy sie mó-
wi/ o Spráwiedliwosci Zákonney. Ale
yż my Spráwiedliwosci Zákonney nie
mamy/ któraby była doskonała zewnatrz
y wewnatrz/ dla tegoż Bóg z niewymo-
wnego miłosierdzia swoyego/ obyáwił
obietnice o káscie swey/ y o przymiáńczo-
ney Spráwiedliwosci / dla záslużenia
Syná swego posrzedniká yedyneho. A
zárazem stawa sie posłuszeństwo álbo
przypodobnienie ku Bogu/ według namo-
wy/ z. Cor. 5. bedziemy przemienieni w toż
wyobrażenie/ yáko od Duchá páńskiego.

2. Corint. 3.

V. Argumentum.

Bóg vspráwiedliwia.

Bóg yest miłość.

Ergo. Miłość vspráwiedliwia.

Odpowiedź. Pozwalam wšystek
Argument/ yesliby yedno krom omyl-
ności byl rozumiany. Bóg yest miłość/
zwlaśczá/ która nas miłuye/ to yest/ Bóg
yest Istność która prawdziwie á vprzey-
mie/ człowieká miłuye dla Syná. A
tá miłość/ która Bóg nas miłuye/ dla
Syná / tá vspráwiedliwia.

Tey propositiey á podánia correlatiua yest. Wiara bywamy vsprawiedliwieni / to yest / ta wiara ktora poznawamy y w sercach swych zawieramy / że Bóg nas miłuye dla Syna. Ale przeciwnicy nášy mni-
máya y siny sláya / yżby siny byli sprawiedliwemi / ta miłosc / ktora człowiek Boga miłuye.

VI. Argumentum.

Cnoty nie máya być pomieszane / gdyż ye S. Paweł rozdziela : powiedáyac / Wiara / Nádzieja / Miłosc / ty trzy / ale miłosc miedzy niemi yest wietsha.

Dusność álbo dowiernosc spladza álbo sprawuye nádzieye.

Ergo. Dusność ma być oddzielona y rozeznána od wiary.

Odpowiedz. Prawdać yest / yż cnoty nie máya być pomieszane / ale różności ich máya też być práwie á własnje wyrozumiane. Bo wiara nie tilkoć yest wiadomość Historiey / ale też yest przyzwolenie ná obietnice / w ktorey sie nam podáye / grzechów odpuszczenie / vblaganie / dáro-
wianie

wanie Ducha świętego y żywota wiecznego. A jest duszność która odpoczywa w Bogu / dla pośrednika / przystępując ku Bogu / y zapalając wzywianie / y wolać Abba Oycze.

A yż wiara w przytomności przyjmujące grzechów odpuszczenie y vblaganie / przetoż jest vfnością przytomnego dobrodziejstwa. Lecz nadzieja jest pewne oczekawanie żywota wiecznego / które bywa dane daremnie dla pośrednika / y jest oczekawanie vżenia karania a cieśkości cielesnych / według wolej Bożej. Przetoż gdy sie o duszności mówi / yż spłaca nadzieja / tedy ma być rozumiano o duszności przyszłego wybawienia / albo przyszłego vżenia cieśkości cielesnych.

Milłość jest posłuszeństwo / które z wiary Bogu bywa czynione / według każdego przykazania Bożego / tak yżby sie serce w Bogu wesełilo.

VII. Argumentum.

Uczynki złe potępiają.

Ergo. Dobrze zbawiają. Bo przeciwnie rzeczy przeciwne mają effecti.

Odpowiedź. Przeciwnie rzeczy goy-
by były zarówno doskonałe / tedy mąga
przeciwnie effecty. Lecz uczynki złe są do-
skonale złe / co yawno jest / o nieodro-
dzonych. Bo acz Aristoteles y Scipio
cnotami zacnymi y wielkimi obdarzeni
byli / bo gdyby sprawcy niektórzy świec-
cy wysokiemi y zacnymi cnotami y ma-
drością / obdarzeni nie byli / nie mogli-
by ludzka społeczność zachowana być:
Wszakże tyto cnoty nie są wypełnieniem
Zakonu / zostawają przede w sercu ciem-
ności o Bogu / y o Synie Bożym / wst-
pienia y straszliwe narzekania / y żebów
skrzyżtania przeciw Bogu.

Przytym yawno to jest / yż y w odrodzo-
nych / acz w nich jest zapocząte posłuszeń-
stwo / wszakże nie jest w nich doskonałe
wypełnienie zakonu. Przetoż w Psalmie
powiedziano jest / Żaden żywy nie będzie v-
sprawiedliwion przed obliczym twym. A
Job. 9. roz. Zapewne wiem / yż człowiek
nie będzie vsprawiedliwiony przed Bo-
giem. Gdyż tedy w nas niemaż posłuszeń-
stwa doskonałego / nie godzi się to Argu-
mentowanie albo ta Consequentia.

Uczynki

Uczyniżle potępiąą. Ergo: Dobrze zba-
wiałą / Bo ty przeciwnie rzeczy nie są so-
bie równe. Ta Antithesis a przeciwnie mó-
wienie / obyśnia dobrodziejstwo Pana
Chrystusowe / Który ostatki grzechów
przykrywa / w odrodzonych / wedle na-
mowy: Błogosławieni oni / którym od-
puszczone są nieprawości / którym przy-
kryte są grzechy / to jest / Odrodzoni po-
dobąą się Bogu / w wierze dla posrzed-
nika / nie dla własney dośtoyności / Bo
posłuszeństwo poczęte / daleko yęścze nie
dochodzi dośkonałości Zakonowej.

VIII. Argumentum.

Nie jest nam rzecz można / wiedzieć /
yákowego pomysłu y wole y Bóg ku nam
jest / według namowy oney / kto był ye-
gorący.

A wierzyć że maś grzechów odpus-
zczenie / toć jest nie co ćwirdzić y ruszyć
o wole yego ku nam.

Przetoż to ćwirdzenie nie jest nam
możne.

Odpowiedź. To zmyślanie skol-
ne albo Pierhonia / burzy a zamię-

Barwa

Sawa wszech ludzi pomysły. Lecz maior
 albo pierwsze podanie/ nie ma być żadna
 miara poswolone / o wolej Bożej ob-
 yawnionej. A naysprawy / co się tyczy Za-
 koná/ to jest yawno/ że z niego każdy wo-
 la Bożą wiedzieć może/ według onej na-
 mowy: Nie mylcie się / Kurewnicy / Cu-
 dzorójnicy / Niejoboyce / nie odziedzicz-
 krolstwa Bożego. Bo Zakon przeto jest
 w Stworzeniu obyawniony / y potym tak
 często powtarzany / aby każdy wiedzieć
 mógł / yż jest Bóg / y yákowy jest / A yż
 chce / aby syny yego mądrości byli podob-
 nemi / y yż jest mściciel. A te wiadomość
 albo znayomość wolej swej / świadec-
 twy ku temu przydánemi poświęca/
 yáko są / powszednie á strážliwe karania
 y pomsty nádzłościámi. Po wtóre / ob-
 yáwil też Bóg wola swa z niezmierno-
 nej dobroci swej / dla Syná y přes Sy-
 na / o odpuszczeniu grzechów y o vblaga-
 niu / albo przeyednaniu w Euangeliey/
 według namowy: Syn który jest w Ko-
 nie Dycowym / ten nam oznaymil: Dla
 teyże przyczyny obietnicá o łasce daná jest/
 Bo rozum przyrodzony nie widzi / oney
 przedziwney

przedziwney woli Bożey o odpuszczeniu grzechów. A to obyáwienie o vbląganiu albo przeyednaniu y nápráwieniu przyrodzenia ludzkiego/ przes Syná/ odkłacza y rózne czyny Zebranie/ od wšech inych narodów. Przetoż wiedzieć mamy/ yż to obyáwienie ma być ná odpór stáwione/ przyrödzonemu á škólnemu wátpieniu/ o woley Bożey.

Lecz ten argument rozum ludzki ná odpór stáwi: Zákonowi Bożemu przydána yest conditio albo oblić/ zwłászczá/ to czyn á bedziesz żyw: A gdyś Zákonowi Bożemu / nie może być dosić vczyniono/ przetoż musi wátpić ić.

Odpowiedź. A to w obyáwieniu Ewangeliy ma być vrazono/ yż przeto z niesmierzonego miłosierdzia Syn Boży yest zestáiny/ áby nas odkupił od przekleństwa Zákonnego / a yż daremnie dla Syná yestesiny s Bogiem poyednani. A ácz pokutá yest potrzebna (choć málá choć wielká) wšákże odpuszczenie nie záwisło ná nášey dóstoiności/ ále dla posrzednika yest dáremne y pewne. David po vpádku pokutuyac / ruszył y wierzył

yż go Bóg záysze w łáste przyimie / gdy
 wsłyszał ten głos: Pan zdygał z ciebie
 grzech twóy. Tenże yest głos Euangeliey
 do wszystkich pokute czyniących. I man-
 dat yest nieodmienny / ábyśmy Synowi
 Bożemu wierzyli: Gdzie táko Bóg mó-
 wi / Tegoż słuchaycie. W tym krótkiem
 odpowiedzeniu / máya być árzodka náu-
 ki Chrześciańskiey wważone / zwłászcza
 obyáwienie / y różność Zakonu y Euán-
 geliey / y różność woleý obyáwioneý y
 nie obyáwioneý.

IX. Argumentum.

Dośczatku temu podobny yest Argu-
 ment / który tu ciągną z zle wyrozumia-
 nego rozdzielenia 9. Ecclesia. Niewie-
 czkowiek yestli miłowania / álbo yestli nie-
 nawisści yest godzien.

Odpowiedź. Tá nam owá zgadza
 sie ná wśem / s náuczaniem o Wierze / któ-
 resmy teras wypoczytali. Bo odwodzi y
 odwoływa ludzi w rozsądku / od przypad-
 ków y przygód ludzkich / w tymto żywo-
 cie / á ciągnie ye ku słowu Bożemu.

Nie ma

Nie ma człowieka rozsądku czynić / z pieszczliwych albo z niefortunnych rzeczy tego żywota / o kásce y o nienawiści Bożej. Jako Dauid nie ma posadzać aby był od Boga odrzucony / y z káski yego oddalony / chocia jest s Krolestwá wypędzony. Achab niech nie pomysla aby sie Bogu podobac miał / chocia jest Krolestem moźnym y zwycięscą. Ale Dauid ma sadzić z słowa Bożego / yż sie Bogu podobac / chocia jest wygnáncem: Bo Bóg przez Proroká tak do niego mówi: Pan zdyszał s ciebie grzech twóy. Achab ma sadzić yż sie Bogu nie podobac / chocia jest Krolestem moźnym y sławnem: Bo napisano jest: Przeklety każdy który Bawáná czyni / brzydkość przed obliczem Bozym.

Przetóž yásno jest / yż tá namowá Salomonowá / ná wśem sie zgadza s pomyslem y sententiá nášá / która roztázuje o wolej Bożej / z słowa yego rozsadek czynić. A nie jestci trudno / wyklády y wykřety Papiestkie / okřwicie gánić y srzucić. Bo wiadomie sáleya / yesli powiedáya / yżby meźoboyce y cudzołoznicy

wiedzieć nie mieli / yęśli są godni nienawisć Bożey. Dla tegoż yawnie się to okazyuie / yż ych wykłady spetnemi są zkażami pisma S.

Lecz Regula á modła powŹechna niech będzie każdemu na pieczy: Nż o woley Bożey ma być sądzono z słowa Bożego. A słowo Boże toć wŹyski / żadnego nie weymuyac / potepia / ktorzy nie są nawroceni ku Bogu. Według namów / 1. Corinth. 6. Nie mylcie się Bałwochwalce / Niejoboyce / Czudzołóznicy / zc. nie są dżiedżicmi żywota wiecznego. Item: Kto nie wierzy w Syna gniew Boży zostawa nad niem. A zaśie / WŹyski Bóg przymuyie w łaskę swą / nikogo nie weymuyac / ktorzy yedno w nawroceniu albo w pokucie / w Syna wierzą / według namów : Tak yako żyw yestem mówi Pan Bóg / niechce śmierci człowieka grzesznego / ale yżby się nawrócił y żyw był. Item: Tak Bóg vmitował świat / yż Syna swego yednorodzonego dał / aby każdy ktorzyby weń wierzył nie zginął / ale żywot wieczny miał. Ty reguły naywŹyŹsze y naznámienitŹsze máya być przed

przed oczyma zawsze / Boć ony ine na-
mowy bårzo obyasniają.

X. Argumentum.

Gdyż powiedziano yest: Złości któż
może znać / Tedyć nie yest ten człowiek
któryby o ws ystkich grzechach swych
wiedzieć miał.

Dla tegoż można rzecz yest / yż człowiek
na sobie grzech ma / którego nie zna / dla
którego sie Bogu podobać nie może.

Przetoż nie ma być chwirdzono / yżby
sie Bogu podobać miał.

Odpowiedz. Nie pozwalam zam-
nienia / a tego yest ta przyczyna / Bo ta
Reguła ma być mocno zachowana: Każ-
dy który sie nawróci ku Bogu / y który
czyrna fundament Wiary dobrze / ma
wierzyć yż sie Bogu podoba / acz ma na
sobie grzechy których nie zna / yakoż ka-
ż-
dym człowieku wiele młkości y niedo-
statkow sie nayduye. A dla tegoż nauczają
nie o odpuśczeniu grzechów / dla Sy-
na / bywa przedkładane / wedlug na-
mowy: Błogosławieni którym są od-
puszczony nieprawości / y którym są za-

krýte grzechy. Bo sie w nas nie náýduye/
doskonałe wypełnienie Zákonu.

XL Argumentum.

Nikt sie nie podoba Bogu/ ázby miał
nowe cnoti/ pośle od Duchá S.

Nikt nie może cwiřdzić / by miał ty
cnoti/ Bo moga tím podobne cnoty po-
chodźić z rozumu przyrodzonego.

Przetoż nikt nie może cwiřdzić/ by sie
Bogu podobác miał.

Odpowiedz. Niepozwalam wtóres-
go podania albo położenia / Bo w praw-
dziwym náwroceniu albo pokucie / oboye
mamy cwiřdzić / y yż sie nam dawa od-
puszczenie grzechów dla pośrzedniká / y
yż zárazem obżywieni bywamy přes
Syná Duchem S. podozwignieni będąc
głosem Euangeliey. S. X. ácz pomyśl
náš ma wiara pátrzać ná pośrzedniká / á
nie ná odnowienie które w nas yest / wśak-
że yednáž zárazem w prawdziwych bo-
lesściach / czuye dobrze to pociešenie/
według tych namów: Vspřawiedliwieni
wiara pokóy mamy. Item: Wólamy Ab-
ba Dycze.

ba Oycze. A dobrze powiedział Augustin
S. Wierzący wie yż wierzy / zwłaszcza /
gdy w boleściach a w smutkach pociesze-
nie w sobie czuje.

O tym Argumentcie nie tylko Prze-
ciwnicy walki wioda / albo Hermuya / ale
y pobożni samych siebie pytają / yesli sie
Bogu podobają / gdy czują młodość / a
nie czują osobliwego pobudzenia wese-
la w Bogu.

A Stenckfeld burzy pobożne serca /
tym swym wołaniem : Dla tego masz tu-
być yżes sprawiedliwy / yż czujesz / że
Bóg w tobie przemienia / yż masz po-
budzenia osobliwe wesela w Bogu.
Tak odwodzi ludzi od obliczności po-
średnikowey / y od obietnice / a przy-
wodzi ku własnemu odnowieniu.

Przeciw tym wymysłom ludzkim /
ten porządek ma być zachowany : Gdy
boleści nie smysłone ale prawdziwe
są w pokucie / tam serca nie na cnoty
własne mają patrzeć / ale na Posrze-
dnika samego / w Słowie okazanego /
a w spo-

á wspominaýac ná obietnice písane / nie-
mi sie máya podpierać / y niech wiedza /
że ná głos Euangeliey S. máya przyz-
walać / á nie szukać inego obyáwienia albo
obyásnienia.

To gdy czynią pocieszenia doznáya. A
tá też yest różność miedzy przyzwoleniem
Philosophstiem y miedzy wiara. Przys-
wolenie w Philozophiey pochodzi z dos-
wiátczenia. Jáko Lekarz doswiátczyw-
by yż Jegbier żołądek zágrzewa / potym
to ćwirdzi. Ale w pocieszeniu Boskiem /
pierwey ma sie stać przyzwolenie ná sło-
wo kazáne albo żewnetrzne / potym náś-
láduye poczućie pocieszenia. Tego sie
człowiek musi náuczyć w práwym ćwi-
czeniu pokuty y wzywánia.

XII, Argumentum,

Odpusćcie á bedzie wam odpuszczone.
Dla tegoż Odpuszczenie náşe / záslu-
guye grzechów odpuszczenie.

Odpowiedź. Nie pozwalam Confe-
squentiey albo zámknienia / Bo tu yest fal-
lacia (Jáko Dialectici zową) a non causa
ut causa. Bo w teyto namowie (odpusć-
cie á

cie á bedzie wam odpuszczono) tá pierwsza część / yáko Odpusćcie / yest przykazanie álbo kazanie á nauczanie o potúcie: A druga część / zwłasczá (á bedzie wam odpuszczono) yest obietnicá / o której z Euangeliey S. wiedzieć potrzeba / że dla Posrzedniká / wierzącym grzechów odpuszczenie bywa daremnie dane. Anti też yest dobra tá consequentia: Naszá skrucha yest potrzebna / przetoż yest przyczyna grzechów odpuszczenia. A yásne yest zgánienie á szucenie tego fałszywego przykładu tey namowy / Bo gdybysiny mieli tuścić / yżby dla nášego odpuszczenia / grzechy náše nam miały być odpuszczone / nie pewneby było porędnanie álbo wbląganie / Bo ácz náwróceni odpór czynią nienawisćiam / wšakże yednak niedostatek á młóść w nas zostáye.

Tá prosta odpowiedź przytráfia sie / do wiela ynych namów / W których pierwey kazanie potúty bywa przedkładáne / á potym obietnicá / yáko yest v Daniela proroka: Wybaw sie oś grzechów Sprawiedliwością y Jákmuznami ku wboгим / á bedziesz wzdrowion od nieprawości twoich.

Pierwsza część rozkazuje polepszenie / a nie tylko o yalmużnach mówi / ale y o nawróceniu / według wszystkich przykazan pánstkich / y tak wiele yest rzeczone / poznay Boga prawdziwego / który sie obyáwił w Israhelu / y obiecał grzechów odpuszczenie dla przyszłego PANA. zc. Potym niech będzie rzadzenie albo Pánowanie twoje Sprawiedliwe / nie bądź okrutnym przeciw spoymanemu Kościołowi Bożemu. Tak ma być rozumiane kazanie Królewskie / o rzeczach wielkich / y o naszym nawróceniu. Potym ma być obietnica wważona o grzechów odpuszczeniu / y o ubłaganiu człowieka pogańskiego / y pokalanego strasliwym bálwochwalstwem. A nie trzeba wątpić / yż tá obietnica syrzey y owiciei obyásniona y wyłożona yest / od samego Daniela / a yż Królowi powiedział / czemu sie obietnica dáye / przez tego będzie przywrocona sprawiedliwość y żywot wieczny / a yż tá obietnica ma być wiara przyjęta. Tak odpowiedź yest na kazanie Esaiaśa Proroka gdzie mówi : Przestańcie złe czynić / By też grzechy wasze

waſe były czerwone yaſo krew/ będziecie
białemi albo yaſnemi ya o ſnieg.

XIII. Argumentum.

Cnota naywietſza naywiecey vſprá-
wiedliwia.

Miłość yeſt cnota naywietſza
Ergo: miłość naywiecey vſpráwiedliwia.

Odpowiedź. Poſwalam wſyſtek Ar-
gument o ſpráwiedliwoſci Zaſonney/ Ale
yż niemamy doſkonalej ſpráwiedliwoſci
Zaſonney / tedy Euangelia o ynſzey po-
wiáda y náucza/ yż wierzącemu ſpráwie-
dliwoſć przywłaſzczona bywa/ dla Poſ-
zednika. Toć yeſt proſta á prawdziwa
odpowiedź/ która moze ſerzey wyſwie-
tlona być/ yeſliby tego kto żadał. A po-
trzeba wiedzieć/ yżec daleko ynſza rzecz
yeſt/ mówić o porównaniu cnot miedzy
ſoba/ á inſza mówić o grzechów odpuſ-
zczeniu/ y poyednaniu przed Bogiem.

XIII. Argumentum.

Jeſli chceſ do żywota wnić / cho-
way przyſkazania.

Przeróż y Zaſon możemy wypełnić/ y v.

czynki dobre zasługuya żywot wieczny.

Odpowiedam króciuchno: Rozu-
miej choway przykazania / zwłasczając
przyimując a ogarniając Euangelia. Bo
Christus yest koniec Zakonu / A zawsze
yest potrzeba przydać ku namowam Za-
konnym głos Euangeliey / która naucza-
yż człowieka bywa s Bogiem poyednany
przez wiare / a yż sie zaraz poczyną po-
słuszeństwo w niem / gdy przyjmie Du-
chą świętego / A yż poczęte posłuszeń-
stwo / Bogu sie podoba dla Poszed-
nika / acz mdle y słabe yest. Ta Sprá-
wiedliwość wyrócićście yest położona
Rom: 8. dla tegoż yednakto ma być rozu-
mianá ta namowa: Choway przykaza-
nia / yáko y ona Páwła S. Boyuy bōy
dobry / zachowywając wiare y dobre sum-
nienie. Ztąd nie pochodzi / aby kto mógł
Zakonowi dosić uczynić / w tymto ży-
wocie. Bo głos Euangeliey yasníe mó-
wi: Pomysł cielesny nie yest poddány Za-
konowi / ani też może być poddany. Ani
też ztąd násláduye / żeby uczynki dobre
miały być zasługá żywota wiecznego /
Bo wiara w przodyásnac / dáremnie
przyimuye

przyimuye dla Pośrednika grzechów
odpuśczenie y dziedzictwo żywota wie-
cznego.

XV. Argumentum.

Kto nie miłuye / zostawa w śmierci.
Przetoż nie sama wiara bywamy
vsprawiedliwieni.

Odpowiedz. Nie pozwalam na Con-
sequentia: Bo yest fallacia a non causa ut
causa. Bo acz to rzecz prawdziwa / yż mi-
łość nie yest przyczyna ani zasługa grze-
chów odpuśczenia / albo vsprawiedliwie-
nia / albo poyednania. Jak prawdziwa
rzecz yest / Kto sie nie rusza / ten nie żywie / a
wždy yednak nie pochodzi / yżby ruszanie
było przyczyna żywota / ale żywot yest
króm środka przyczyna ruszania: Także
wiara poznawayac miłosierdzie Boże
przedłożone / dla Pośrednika / pokazu-
ye dobroć Bożą / która gdy bywa pozná-
na / bywa też záras zápalona miłość Bo-
ża / y serce sie Bogu poddawa. Tá odpo-
wiedz do tym podobnych namów przy-
trafia sie. Bych wszystkie wiare miał / a
miłości bych niemiał / nic nie yestem / pos-

walam cały Argument. Bo prawda
jest / yż w poyednaniu musi być wiara y
miłość / ale yednak nie pochodzi / yżby mi-
łość była przyczyną albo zasłużeniem
poyednania.

XVI. Argumentum.

Przyrodzone rzeczy są nie przyemienne.
Wątpienie o poyednaniu jest rzecz
przyrodzona / yako sie teras rodzimy.
Przetóż jest nieodmienne.

Odpowiedź: Posnalam yż jest nieod-
mienne w tym sążeniu / krom głosu E-
uangeliey / y krom pomocy Bożey / Jako
Adam nie takoby był zostal w wąpie-
niu / aleby też był zatłumion wieczną roz-
paczą / gdyby nie była obietnica Łaski wy-
stąpi z łona wiecznego Oycy / y gdyby był
Bóg przez słowo nie nakłonił serca Du-
chem świętym / ku przyzwoleniu / A gdy-
by był Syn Boży w onym pocieszeniu /
głosem Euangeliey piernych rodziców nie
wytargnął z śmierci. Na ten przykład
patrzaymy / który pokazuje yako sie sta-
wa to pocieszenie y wybawienie od wą-
pienia

pienia / y który naucza / yż obietnicą E=
uangeliey / nie yest z przyrodzenia zná=
yoma albo wiadoma / á yż rozeznána
ma być / od Zakonu y od inych przyrodzo=

nich znáyomości.

XVII. Argumentum.

Beda yi wiele grzechów odpuszczone /
yż vmiłowała wiele.

Przetoż dla miłości bywają grzechy
odpuszczone.

Odpowiedz. Dwoyákie yest odpuszcze=

nie albo rozgrzeszenie. Jedno yest osobi=

we á táyemne Sumnienia które sie s gnies=

wem Bożym biedzi á morduye. W tym

rogrzeszeniu potrzeba rozumieć / yż wiara

przyyete bywa grzechów odpuszczenie / nie

dla nášych cnót. Przetoż y tu Pan mó=

wi: Wiara twoya vsdrowiła cie. Anie

záwisła wiara / ná miłości nášey / ale

tilko ná miłosierdziu obiecánym / dla Poś=

zedmka. Ani też być może miłość w sercu

áżby było przyyete odpuszczenie grzechów.

Tu przysłucha oná Namowa : Temu

wšystcy Prorocy świadectwo dāya / że

wšystcy

wſzystcy przez Imię yego będą zbawie-
ni/którzy weń wierzą.

Drugie rozgrzeſzenie yeſt yawnie przed
Zgromádeniem / W tey potrzeba yeſt o-
baczyć y wiedzieć ſwiádectwá náwróce-
nia/ yáto tu Chriſtus Licemiernikowi po-
kázuye/ dla czego one niewiáſte przyjął/
zwłaſzczá/ przeto yż ſą ſwiádectwá ná-
wrócenia.

Jeſliby ſie komu tá ſolutio á odpo-
wiedź nie podobála / niech będzie przyda-
na ina: Poſpolite ſą Synechdoche/ wiele
zey odpuſzczono / bo ſie náwróciła. A
wſátkze Synechdoche ina być wyłożona
y wyſwietlona / ponieważ wiele yeſt
częſci Náwrócenia/zwłaſzczá/ Skrucha/
Wiára/ Miłość / Nádzieya / Dobry v-
myſł. Wſátkze trzeba wiedzieć/ yż odpuſ-
zczenie grzechów będzie dane/ nie dla god-
noſci cnot tychto / ále dla Poſrzednika.
To obyáſnienie wzięte yeſt z Piſania Pá-
wła S. walczącego de particula gratis,
gdzie mówi: Dáremnie wiara dla Poſ-
rzednika / vſprawiedliwieni bywamy.

XVIII. Argumentum,

Żywot wieczny bywa mienion zapłatą.
Przetóż jest zapłata za uczynki.

Krótko odpowiedam. Sposob ten mówienia znáomy jest / yż zapłata nie tylko zową / ono co kto powinien dać za pracę nie yąť / ale y ón pożytek który z pracy pochodzi / bywa czesto zwan zapłatą.

Przytym y to prawda jest / żywot wieczny / ácz nam dla czego ynego dan bywa / á nie dla prac nášych / wšákże yednák jest zapłata / bo zapłaca dobre uczynki / yáko dziedzictwo jest zapłata za posługi synow / ácz bywa bráne dla inšey przyczyny.

Co potrzeba wważyć / yż Prorocy czesto wzywáya sposobu mówienia Zakonnego / gdzie yednák obyásnienie á wykład z Euangeliey ma być wzięty / yáko jest / Zapłaci każdemu wedlug uczynków yego / gdzie sie rozumie całe náwrocenie. A wšákże potrzeba wiedzieć / yż pirowey wiara dáremnie poyednanie przyete bywa / notym sie Bogu podoba wiara y za-

poczete posłuszeństwo. A godzi sie aby po
bożne serca zawždy na yehku miały / na-
mona Jakoba S. Mnieyszym yest / nād
wbyłki miłosierdziństwa twoye.

XIX. Argumentum.

Jakob. 2. A widzićieś yż z uczynków
bywa człowiek vspráwiedliwion / á nie
tylko wiara.

Odpowiedź. Jawnó yest / yż w tey
Epistole Jakoba S. přes wiare nie sie
ynego nie rozumie / yedno wiadomość
Historiey / o której wiadomości mowi:
Diabłowie wierza á drżá. A my wyzna-
wamy yż żaden niemoże byc vspráwiedli-
wion / sama ta wiadomościá. Lecz Pá-
wel S. mówi o wierze / która yest poz-
nániem y dusnościá w miłosierdzie / któ-
ra pokóy przynosi sercóm wierzącym
yáko mówi: Vspráwiedliwieni wiara
pokóy mamy. Tróznosc w práwym ná-
wroceniu wyrozumiewaná bywa / w
którym wiara przewycieża práwdziwe
stráchy / y yest pobudzeniem Duchá swie-
tego / która serca bywáya obżywione / y
zapalone

zapałone bywa prawdziwé wzywánie/
którym wołamy Abba Oycze / yáko po-
wiedziano yest v Zachariáša Proroka:
Wyleyá ná dóm Dauidów Duchá kásti-
y modlitw. Przetóž nie walczy Jákob
S. s Páwłem S. ále yeden o yedney á
drugi o drugiey wierze mówi.

Przytym gdy mówi: Z uczynków by-
wamy vspřáwiedliwieni / má býc obyczay
mówienia rozumjány. Bo tu vspřáwie-
dliwionem býc / nie yest poyednánum býc.
ále potym máyacy uczynki dobre bywácy
vspřáwiedliwieni: to yest / bywácy po-
chwaleni / máyacy spráwiedliwosť v-
czynków / które sie yuž Bogu podobáya
w poyednánych.

XX. Argumentum.

Vspřáwiedliwiť yest / z niespráwiedli-
wego spráwiedliwego uczyniť.

Spráwiedliwy / yest máyacy Sprá-
wiedliwosť / to yest / poslušénstwu do-
stónáť / ábo przypodobniení ku Bogu.

Przetóž nie tilko sámá wiára bywamy
vspřáwiedliwieni.

Odpowiedź ná pierwsze podanie.
 Vspráwiedliwić według náuczania E-
 uangelistiego náprzód yest / z winnego
 niewinnego uczynić / Bo oto staranie by-
 wa w prawdziwych boleściach / bywa
 szukane odpuśczenie y vblaganie. O te
 rzecz boynye sumnienie. Dla tegoż A-
 ktor. 10. bywa mówiono: Temu Prorocy
 wšystcy świadectwo dáya / że wšystcy
 grzechów odpuśczenie przymuýa przes
 Imie yego / ktorzy weń wierza. Tak woła
 Prorok: Zbaw mie dla miłosierdzia two-
 yego. A ácz prawda yest / w tym pocie-
 ſeniu / gdy serca wiara poddzwignione
 beda / y z piekieł wytárgnione / á Duch S.
 dan bedzie / yż sie tam poczyňa posłuszeń-
 stwo / y Bóg miéřka w sercu odnowio-
 nem / wřátkje to pocieřenie záwždy musi
 wprzód yásnac / że wierzacy podoba sie
 Bogu / dla Pořzednika. Przetóž vsprá-
 wiedliwić náprzód tu známionuýe / z win-
 nego niewinnego uczynić / A te relatię w
 słowie vspráwiedliwić ogarnia S. Pá-
 wel / gdy mówi: Vspráwiedliwieni wiá-
 ra pokóy mamy. A vfundowána yest
 wiara ná posłuszeństwie Christusowem /

á nie ná

à nie ná własnem odnowieniu. Bo posłuszeństwo Chrystusowo ma być beskońcącą wywyższone nad odnowienie nasze. Jako S. Paweł mówi: Vspráwiedliwieni krwiz yego.

Czemu potrzebá zachować tę exclusiuz/
sámą Wiara/álbo dąremnie?

Dla czterech przyczyn. Pierwszą jest/ 1.
Aby tylko samemu Synowi Bożemu/
chwala była wzdawana/ Ni ta sama ofiara
jest zapłatą za nas / według namowy: Tenci jest Bóranek Boży/ który no-
si grzechy świata.

Wtóra/ Aby sumnienia pewne pocieše- 2.
nia miały/ według namowy. Rom. 4. Dla
tego z wiary dąremnie / aby była pewna
obietnica. Bo gdyby obietnica wisiála z
dostojności uczynków naszych / nigdyby
pewna nie była / y zatkumioneby były ser-
ca á myśli nasze / przestraszane rozpaczą.

Trzecia przyczyna jest/ aby była wi- 3.
dziana różność Zakonu y Euangeliey.
Bo ta część/ dąremnie wiara/ dla Po-
średnika/ osobliwie różność czyni między
Zakonom y Euangelia.

III iij

Czwarta

4.

Czwarta / aby wzywianie czynione być
mogło / które przestadzane bywa bacz-
niem miłości naszej. Przetoż przystępo-
wać mamy ku Bogu dusznością samego
Pośrednika / według namowy: Przes-
tego mamy przystęp. Item Eph. 3. W
nim mamy duszność y przystęp w dowier-
ności przes wiare yego ić.

O dobrych uczynkach. troje pytanie.

1.

Których uczynków nauczać / y które
czynić mamy.

2.

Jako sie uczynki Bogu podobają.

3.

Jesli zostają grzechy w Świętych w
tym żywocie / a które grzechy zostają.

O pierwszym pytaniu.

Których uczynków nauczać y które
czynić mamy?

Odpowiedź. Mamy nauczać y czynić uc-
zynki rozkazane w Dziesięciorgu przyka-
zaniu Bożym / dobrze rozumianym / wed-
ług namowy Ezech. 20: W przykazaniach
moych.

moych choćcie y czynćcie ye. Bo dla te^o Bóg
z niezmierzoney dobroci swoyey / chciał
aby głos Zakonu obyczayów / w Zebrá-
niu zawždy od Adámá aż do tąd / słygał
y brzmiał / yżby karał grzechy / y okázował
któreuczynki y które chwały Bogu sie po-
dobáya / aby były serca rządzone słowem
Bożym w wierze y w uczynkach dobrych
według namowy: Pochodnia nóg moych
słowo twoye. A Numeri 15. rozđ. Uciech
nie náśladygá myśli swych / y oczyszcze-
nich / ále pámietaýac / ná przykazania
Pánstie / mech ye czynigá / y beda święte-
mi Bogu: Ja Pan Bóg wasz którym wy-
wiodł was z ziemi Egipskiej. A gdy S.
Jan mówi: Grzech yest cokolwiek yest prze-
ciwnego Zakonowi Bożemu / chce abyś-
my wiedzieli / yż Zakon Boży yest modłą
uczynków. A wnet przydał: Kto czyni
grzech z Diabła yest. 1. Corinth. 6. Kurew-
nici / Bakwochwalce / Cudzołożnicy / ić.
Królestwa Bożego nie posiedgá.

Przeklináć przeto mamy Antynomos /
Ktorzy niechcá aby Zakon Obyczayów /
w Zebraniu náuczán być miał / y zmy-
sláya / yżby wszyscy ich wreconetrzne
pobudze-

Uczynków
dobrych któ-
rych náuczác
mamy.

Numeri 15.

1. Corinth. 6.

Antynos
mów gánie-
me.

pobudzenia były natchnieniem Ducha
 S. y nie chcą być rządzeni Zakonem Bo-
 żym. Ty ślaski Antynomowśa strą-
 chliwe yady Szatánskie / yákowe przed
 tym były / tym podobnych odsczepenstw /
 przeciw którym opátrzymy y vmoc-
 niaymy sie słowem Bożym / Zwłaszcza
 tymi namowámi: W Przykazániach mo-
 ych chóćcie. Item: Oycze poświęć ye w
 prawdzie / słowo twoye jest prawda.
 Modlmy sie też sercem wierzącym / żadá-
 yac vprzeymie / áby nas rzádjil sam Syn
 Boży / ábysmy zárażeniem błędów / nie
 byli poáaláni / Káto sie Prorok modlił
 mówiąc: Uczyń s sługá twoym we-
 dług miłosierdzia twoyego / y Spráwie-
 dliwosci twoych náucz mie.

Wtóre pytánie.

Jáko sie podobáya dobre
 uczynki Bogu?

Dezynki do
 bre náto sie
 podobáya
 páni Bo-
 gu.

Odpowiedz. W Náwróconych ku
 Bogu / tym sie obyczáyem podobáya.
 Náyprawey potrzeba jest wierzyć / y
 personá poyednána jest s Bogiem dla
 Chrystusa /

Chrystusa daremnie/ przez wiare/ nie dla
godności naszych.

Po drugie mamy wiedzieć / yż nie do-
sić czyniemy Zakonowi / ale yż w nas
tkwi wiele grzechów wewnętrznych /
wątpienia y złych przychylności / wiele
grzechów niewiadomości y omyślenia /
y mamy s płaczem żałować yżesiny tak
pokalani / y odpur czynić wątpliwościom
y złem pożadliwościom.

II.

Po trzecie wiedzieć mamy / yż yednak
musi w nas być zapocząte posłuszeń-
stwo / według przykazania Bożego / a
yż sie ono podoba Bogu w poyednanych /
dla Posrzednika / yako yest mówiono:
Ofiarujcie Bogu ofiary duchowe / po-
dobaycie sie Bogu dla Iesusá Chrystusa.

III.

Trzecie pytanie.

Zostająli grzechy w świętych
w tym żywocie?

Odpowiedz. Są y zostają grzechy w
odrodzonych w tym żywocie / zwłascza
nie złoczynstwa przeciw Sumnieniu / ale
wewnętrzne złości / wiele ciemności y

Grzechy te
re w świę-
tych zostają.

II

wątpienia/

wątpienia / wiele niewiadomości / omie-
 skania / złe przychylności / y płomienie
 złych affectów / którym yednak odpor-
 czynia świeci Duchem / zachowuyąc
 bojaźń Bożą / wiare y wzrywanie / á nie
 wpadając przeciw sumnieniu / ále opłá-
 tywając młóści swe / y prosząc y wie-
 rząc odpuśczenie / według namowy: Re-
 sli Duchem będziecie martwić sprawy cie-
 lesne / będziecie żyć. Item: Nie yest yuż zad-
 ne potępienie onym / którzy w Chrystusie
 Jesusie chodzą.

Których grzechów nie mają w Świętych / to
 yest / dla których oni którzy byli odrodzeni /
 utracą łaskę / y Ducha świętego / y
 zaś sie stawą winnymi ka-
 rania wiecznego.

Grzechy któ-
 re w świecie
 kładzą się.

Odpowiedź. Dla grzechów przeciw
 Sumnieniu / y dla wpadków przeciw
 fundamentowi / to yest / przeciw Artifu-
 łom á członkóm Wiary / odrodzeni
 utracą Ducha świętego / y stawá-
 ją sie winnymi karania wiecznego / á
 yesli sie zaś nie nawrócą ku Bogu / v-
 wpadą w wieczne karania / yáko /

Adam

Adam prawdziwie był winien wiecznego gniewu dla upadku. A Paweł święty mówi: 1. Corinth. 6. Kurewnicy / Cudzołóżnicy / Mezobójcy / t. j. nie posiadają Królestwa Bożego / Item: Gal. 5. Jawnie są uczynki ciała / Cudzołóstwo / Kurestwo / Błędowchwalebstwo / t. j. którzy takowe czynią / Królestwa Bożego nie posiadają. A w Math. 12. jasnie jest powiedziano / iż się Duch zły wraca. t. j. z Petr. 1. Gdy się zwracają do błędów jako psi / stawiają się im ostatecznie daleko gorzej niżli pierwej.

1. Corinth. 6.

Gala. 5.

Math. 12.

Wszakże niektórzy nawracają się za skutku Bogu / przes pokutę jako Adam / Aaron / David / Manasse / y innych wiele.

O Błaznierstwie.

A różny jest grzech przeciw Sumnieniu.
od Błaznierstwa?

Odpowiedz. Jest różny: David popełnił wielkie y straszliwe złości przeciw Sumnieniu / a wszakże nie był błazniercą. Bo grzech przeciw sumnieniu jest

Grzech przeciw sumnieniu jest.

Genus/ to jest/ zgwałcenie á przestąpie-
nie któregożkolwiek przykazania/ które sie
stawia od wiedzącego y chcącego.

Błuznier-
stwo co jest.

Lecz Błuznierstwo jest grzech osobli-
wy/ zwołaszczą/ walczyć y zatłumiać poz-
naną prawdę/ od Boga obydwójna/
przeciw Sumnieniu/ albo trwanie w E-
pikuryskiem pogárdzeniu Boga/ albo roz-
pácz/ albo wywyższáć grzech nádzásłu-
gi Syná Bożego/ przeciw namowie: Lás-
ka przewyższa grzech/ Jáko Cain rzekł:
Wietřy jest grzech mój/ niżliby mógł być
odpuszczon. Aleć w tych nie było bluz-
nierstwo/ którzy sie tu pońucie wracáya/
yáko w Aáronie/ w Manasse/ w Piétrze
w Páwle/ rz.

A my mamy te regule zachować:
Wszystki grzechy odpuszczon będzie czy-
niącemu póńute/ y ogarniájącemu wiá-
ra obietnice láski/ obiecáney dla Syná
Bożego/ według przysięgi Bożej: Ták
yákom żyw/ mówi PAN/ nie chce śmierci
człowieká grzesznego/ rz. Item: Póćcie
do mnie wszyscy/ którzy pracuyecie y ye-
stescie obciążeni/ á ya was oczerstwie.

Czym

Czym różne yest nauczanie o Wsprawiedliwie-
niu w Zebraniach naszych / od papieś-
kiego nauczania?

W wielu częściach yest różne / Alle-
try osobliwe Antitheses a różne nau-
czania / mogą być przed oczyma zawždy.

Naypierwey Papieżnicy powiedąy:
yż człowiek musi zasłużyć grzechom od-
puszczenie własnymi uczynkami / y przed
Bogiem sprawiedliwym być własnymi
uczynkami.

I.

Po wtóre Papieżnicy powiedąy:
Gdyż nikt wiedzieć nie może / kiedyby miał
uczynków dostatek / przeto człowiek o łas-
ce Bożej / zawždy musi wątpić.

II.

Po trzecie Papieżnicy powiedąy:
yż człowiek wtym żywocie Zakonowi
Bożemu może dosić uczynić / y wypełnie-
niem Zakonu zasługuye żywot wieczny /
de condigno : A owšem Mnichy powie-
dąy / yż człowiek nieodrodzony Duchem
S. może miłować Boga / y zasłużyć grze-
chów odpuszczenie.

III.

U iij Przeciw

Przeciw tym Pogańskiem błędóm/
które wyglądają światłość Euan-
gelii o dobrodziejstwach Syna Bożego/
jasnie nauczają Zebrania nasze.

Naypierwey / yż człowiek ani zasłu-
guje grzechów odpuszczenia uczynkami
własnymi / ani przed Bogiem sprawied-
liwy jest dla uczynków własnych.

Po wtóre. Nż człowiek dla Syna
daremnie w Nawrocie przyimuje
grzechów odpuszczenie / y poyednanie/
sąmą wiarą / y takó człowiek zapewne
sprawiedliwy jest / to jest / poyednany
s Bogiem dla Pośrednika wiara.
Ani ma zostawać w wątpieniu / ale wiara
ma zwyciężać wątpienie. A którzy
rozkazują zostawać w wątpieniu / ci do-
szkazu wyglądają Ewangelię o obiet-
nicy Łaski / y o wierze / y tylko snów Po-
gąńskich nauczają / y wygaszają świat-
łość nauczania o Synu Bożym / y przy-
muszają człowieka w rozpacz / y w wiecz-
ne zatracenie.

Po trzecie.

Po trzecie. Pewna rzecz yest / yż w tym żywocie niſt nie miał ani ma doſko-
nałego Zakonu wypełnienia / yedno ſa-
mego Poſrzednika Pána naſzego Jeſu
Chriſtá. Lecz tedy będzie doſkonale Za-
konu wypełnienie / gdy Bóg będzie wſy-
ſtko w Błogosławionych / to yest / gdy
będzie Bóg w nich yáſná / ták yż nie be-
dzie w nich oſtátków grzechu. Bo znáyo-
me ſą Namowy Páwła S. do Rzymiá-
nów w ſiodmem y w oſimem. A namowá
Pſalmu : Nie będzie wſpráwiedliwion
przed obliczym twym wſelki żywiący.

W Zebraniu Chreſci- ciańſkiem.

Co yest Zebranie Chreſciańſkie?

Zebranie widome w tym żywocie / yest Zgromádenie ludzi widome / przyimuya-
cych nienaruszoná náukę Euangeliey S.
y używájących práwie á według ſmyſłu
Chriſtowego / Sacramentów ſwietich /
w którym Zgromádeniu Syn Boży yest
ſpráwny

Zebranie co
yest

sprawni / y głosem Euangeliey y Duchem S. wiele ich odradza ku żywotowi wiecznemu / w którym zgrómadzeniu też jest wiele nie świętych / a wsłakof przyzwalaýgcych ná naukę.

Contra.

Członki Wiary nie są widome.
 Nż jest Zebranie / jest członek Wiary.
 Przetoż Zebranie nie jest widome.

Odpowiedam ná pierwsze podanie. Poswalam / yż członkowie Wiary / to jest / posicie albo podania / nie są widome / albo yáko łacinnicy mówią / Complexum non uisibile, tamen subiecta in multis propositionibus uisibilia esse necesse est. Jáko gdy mówię: Słońce jest stworzenie Boże. Niy z martwych wstaniemy: Propositiones si de accipiuntur, sed tamen subiecta sunt uisibilia.

Tákże gdy bywa mówiono: Zebranie jest lud Boży / w którym Bóg prawdziwie zbiera Zgrómadzenie / któremu dáye grzechów odpuszczenie / y sprawiedliwość / y zbawienie wieczne. Tą propositio
 jest

jest członek wiary / a lubieć / to jest /
ludzie przyjmujący Ewangelię / smiskiem
bywają poznani / gdyż pewne znaki wpa-
dają w oczy y w uszy / które je rozezna-
wają / od innych ludzi. Przetoż nie mówie-
my o Zebraniu / yako o wymyśle Platon-
skiem / ale okazujemy Zebranie / według
namiarow : Powiedz Zebraniu. Tu musi
być rozumiane widome Zebranie. Item :
po wśystkiem świecie / wyszedł gros
ych ić.

Ktore są znaki Zebrania własne?

Znaki nieomyślnie w spole ty trzy są. Znaki Ze-
brania praw-
dy iego.
I. Jednomysłność albo consensus w nauce
Ewangeliy niezaprzeczany / zwłaszcza w
fundamencie. II. Własne pożywanie
światłości. III. Powinnowate postu-
pienstwo Drzedowi Kościelnemu / według
Ewangeliy.

Ażas potrzeba / żeby każdy człowiek / który ma
być zbawion / był członkiem prawego
Zebrania Chrześcijańskiego?

Odpowiedź. A owszem jest potrzeba /
aby każdy człowiek który ma być zbaw-

wion przypoyon albo przyłączoñ był pra-
wemu Zebraniu / Wiara / Wyznaniem /
Wzywaniem Boga / y wola takowa że
rad chce dopomoc zachować Zebranie / y
przyłączyć się mu / według tych namów.

1. Corinth. 1.

1. Corinth. 1. Niechay między wami nie be-
da rosterki.

Hebr. 10. Nie opuszczaycie zgrómadzenia
naszego.

Gala. 1. Jeśli kto inſe Euangelion każe /
przekłety bądź.

Pſal. 26. O yednem rzecz proſił Pána /
tey bede żadał / aby ch mieſzkał w domu
pańſkiem / po wſyſtki dni żywota mo-
yego.

Pſal. 83. Błogoſławieni ktorzy mieſzkają
w domu twoym Panie.

Pſal. 91. Wſzczepieni w domu pańſkiem /
beda quitać / w przybitkach domu
Boga naszego.

Roma. 8. Których wezwał ty też obrał.

Które rzeczy ſą potrzebne / ku yed-
ności Zebrania.

Porównanie á yednomysłność w fun-
damentcie / zwołaſzć w nauce Euangeliey
nienarzu.

menaruszoney / y w własnym pożywaniu
Sacramentów / y w posłuszeństwie po-
winnowatym Przedowi kościelnemu /
według Euangeliey.

Świádectwá yáwne są o náuce. 1.
Corinth. 3. Fundamentu inego niét poło-
żyć nie może / króm tego który położony
yest / który yest Iesus Christus. Item:
Gala. 1. Jesli kto inšego Euangelium náu-
cza / przeklęty bądź

O posłuszeństwie. 1. Corinth. 1. Niechay nie
bada między wámi rosterki. A tu Żydom
Nie opuścáýac zgromádzienia wášego.
Item. Bądźcie posłusni przedłożonym
wášym / zwlászczá / w tych rzeczách / któ-
re są własne przedow ych / według Euan-
geliey. Lecz podobność obyczáýów / któ-
re są od ludzi wstáwione / nie yest potrzeb-
na. Przetoż przeciw zbitkóm nie potrzeb-
nym / wiele yest świádectwo w piśmie S.
Rom. 14. Królestwo Boże nie yest yedze-
nie áni picie ále spráwiedliwość / pokóý y
wesele w Duchu S. Bo kto w tym służy
Chrístowi / podobá sie Bogu / y będzie poch-
walon od ludzi. Item: Coloss. 3. Niech was
niét nie sadzi w yedzeniu áni w picíu. 2c.

Ażek po-
trzebne tu
yednoście Ze-
brania.

1. Corinth. 3.

1. Corinth. 1.

Hebr. 1.

Coloss. 3.

O Sacramentach albo Świątościach.

Cos bywa zwano w Zebraniu Sacramentem albo Świątością?

Świątości
co są.

Sacrament albo Świątość w Nowym Testamencie / jako Zebranie zwykło mówić / jest sprawa od samego Boga ustanowiona / przydana obietnicy uczynionej w Euangelii / aby była świadectwem y wspomnieniem albo widomym znaniem / uczynionej y danej obietnicy o łasce Bożej. Dla tegoż starzy zwykli byli mówić: Sacrament jest znak Łaszi.

Czemus przydane są sprawy albo znaki świętychne / obywatelney obietnicy?

Świątości
czemu są
przydane
Euangelii

Wiele jest tego przyczyn / wśakże nas osobliwsze y naznakomitse są ty dwie. Bo gdy Bóg Zebranie zgromadza uczynioną obietnicą / a tylko oni stawiają się djedzicami żywota wiecznego / króży obietnicy o Pośredniku wierzą / tedy też chce yasnem świadectwem widomym / wśem ludziom obietnicę pokazać / a tym ją przywołasz.

przywłaſzczyc y przyłączyć / którzy yą
 wiara ogarniają / to yeſt / chce poſwiāt-
 czyć / yż obietnicą ku nim przyſłucha. Bo
 obietnicą yeſt powſechna y ſpolna. A
 wiara y pożywanie Sacramentu / przy-
 wlaſzczają yą każdemu wierzącemu. A
 tak dopiero Świątości ſą znaniem wo-
 ley Bożej ku nam / Zwlaſzczą vpomina-
 yac nas o obietnicy / y przywlaſzczając /
 to yeſt / ſariatczac / yż obietnicą ku nam
 przyſłucha.

Druga przyczyna yeſt / Poniewaſ
 Bóg chce / aby oni wſzyſcy którzy mają
 być zbawieni / byli wſzczepieni w Zebrā-
 nie / y przyłączeni ku ſłużebnoſci Euan-
 geliey / yako yeſt powiedziano : Ktore wy-
 brał / ty też wezwał / dla tegoż wydał a
 wſtawił Bóg ſprawy yawne / rozeznawā-
 yace y oddzielāyace Zebranie / od wſech
 innych narodów. A też yżby poznane było
 Zebranie / y ty ſamy ſprawy ſwiadec-
 twem były / któreby poſązowały y ſwiāt-
 czyły / yż Bóg chce / abyſmy byli ſłuchā-
 czmi głoſu Euangeliey / a yż którzy nie
 ſłuchają głoſu Euangeliey / ani ſie ſta-
 wāyą obywatelami a mieſzczeninami tego

zgrómadzenia wezwanych / nie są wybrani. Takó Bóg chce aby było Zebranie oczyma widziane / y było widome / abyśmy pomysляли / gdzieby nauczania yego dopytawac sie y szukać go.

Przetóž Sacramenta / są znákami poćwirdzającymi wiare ku Bogu / Bo są świadectwem przywołaszczenia albo przelazczenia / yako Paweł S. zowie obrzezanie pieczęcia sprawiedliwości / przeto yž świadczyło / yž obietnicá ku Abrahamowi przysłucha. Przytym też są znákami społeczności Zebrania y wyznania.

Obrzeżka
w starym
Zakonie co
známionos
wała.

A wważymy przednieysze przyczyny y końce / potym też mogą być przydane Allegoria y známionowania inſe / yako / Obrzeżka była ná meſkiem członku / aby była przedziwnem nápomnieniem / o przyſkłem náſieniu / to yeſt / zbawicielu / A przytym też wiele známionowała / zwolaſzczá / yž z potomków Abrahamowych miało przydeſ zbawienne náſienie / o kótorym przed tym było powiedżiano: Náſienie niewieſcie zetrze głowę wężowá. Známionowała też obrzeżká / yž w tym

cieleſnym

cielesnym rodzeniu / składza sie przyro-
dzenie ludzkie winne / nieczyste / y które mu-
si być obrzezane / to jest / które jest śmier-
ci poddane / ale dla obiecane go nasienia /
według słowa Bożego / Zebranie ma
mieć nową y wieczną sprawiedliwość y
żywot.

Tak też Chrzest naprzód znamię Chrzest s.
co znamię
ye / że bywamy ponurzeni w krew Chry-
stusową / y oczyszczeni od grzechów /
Przytym też znamię nuy.
bywa pograżone w wciści y wdrecze-
nia.

Wieczera pańska osobliwie zna-
mionuje / yżemy są członkami Chrysto-
wemi / a yż bywamy wściepieni w cia-
ło yego / y omywani krwią yego. Prze-
toż jest świadectwem / y obietnicę v-
czynionę w Euangelii / y przywołę-
zoney osobliwie każdemu. Przytym jest
napomnieniem o Dziełczynieniu. Prze-
toż bywa zwana Eucharistia / y yako Cy-
prian nadobnie mówi / jest pamiątka al-
bo wspomnieniem danej y przyjętej łaski.

Jest też y zwiaszta pospolitego zgroma-
dzenia. Item: świadectwem spólnej mi-

łości y

Kości y yedności w tymże Zebraniu/ yako
 stárzy przy czynieniu vgod/ zachowywają
 li osobliwe Ceremonie á obyczaje/ y po-
 żywanie chleba. Zgadze używali słowa
 ofiara za vgođe. Także też w Zebraniu
 społeczność tego pięknego spólnego poży-
 wania/ ma być rozumiana/ yż jest zwią-
 zka spólney zgody/ która związani á spo-
 yeni/ wszyscy yedno yestesiny w samym
 Chrystusie/ A nie roztargywaymy Zebrá-
 nia/ śaleństwem dziwnych pomysłów/
 márnym prągnięciem chwały y pożytków/
 y nienawiściami. Lecz záwždy ná
 początku przednieysze końce máya być
 wważane.

O Chrście Świetym.

Co jest Chrześ?

Chrześ to
 jest.

Jest ponurzenie w wodę wstąwione
 od Syna Bożego/ s wypoczytaniem
 słów: Ja ciebie krzczę w Imię Oycá/ y
 Syná y Duchá S. Świąteżąc/ yż to
 świadectwo jest od Boga wstąwione/
 yż ón który s wypoczytaniem słów po-
 nurzon

nurzon bywa/s Bogiem poyednany jest/
dla Chrystusa/y Duchem S. poswiecony
tu żywotu wiecznemu.

Który jest Smysł á wyrozumienie
słow Chrzta S?

Ja ciebie chrzce w Imie Oycá y Sy-
ná y Duchá S. to jest/ Ja słuzebnik Chri-
stusów/ta Ceremonia świadcze w Imie/
to jest/ z rozkazania Bożego / yż ty/ który
bywaś takó ponurzon / yestes przyety w
káske od prawdziwego Boga / który jest
Ociec wieczny páná nášego Jesu Chrystá/
y Syn y Duch S. á yż yestes przyety dla
Syná/ y yestes poswiecony Duchem S.

A tu ma być rozumianá Correlatiua
Sententia, Ja świadcze yż bywaś przyety
w Imie / to jest / ku poznaniu y wzywá-
niu Boga prawdziwego / który jest O-
ciec wieczny Páná nášego Jesu Chrystá/
A Syn y Duch S. y bywaś przyety dla
Syná odkupiciela Zebrania Chrześciań-
skiego / A yż beda poswieceni wierzący
Duchem S. Którego Boga / masz poz-
nać y wzywać. A yawnie ku temu świát-
czyś y wyznawaś tym Chrztem / że sie

Słowa
Chrzta náš
to mája
być wyro-
zumiane.

wszystkich Bogów zmyślonych chcesz
strzeć y ony za przeklecie mieć.

Mająli niemówiata być chrzczone?

Niemowiga
ta mąga być
chrzczone.

Odpowiedz. Niemówiata albo dziatki
małe po porodzeniu prosto / mają być
chrzczone. Dowód tego z Euangeliey
jest wzięty.

Wszyscy którzy mają być zbawieni/
ci muszą być w Zebranie wszczepleni w
tym żywocie / według tej namowy: Kto-
ś wybrał / ty też wezwał. Skąd ta per-
ua sententia popłynęła: Wes Zebrania/
nie maż Zbawienia.

Ku dziatkom małym przysłucha o-
bietnicą łaski y zbawienia wiecznego.

Dla tegoż mają być chrzczone / y w
Zebranie wszczeplone.

Minor albo wtóre położenie jest do-
ść yawne y yāsne / Bo takó PAŃ mó-
wi: Niechaycie dziatki ku mnie przyda/
Bóć takowych jest Królestwo niebieskie.
Item: Nie jest wola Oycá mojego / aby
zginąć miało yedno z tych małutkich.

Ty namo-

Ty namowyy yawnie y dostatecznie do-
wodza y pocwierdzają / yż ku działkam
małym obietnicą łaski y żywota wiecz-
nego przysłucha. A mówią o działkach
Zebrania Chrześcijańskiego.

A nie mają być mieszać Poganie
w Zebranie / ani ma być tufono / yżby
miedzy bluźniercami / członkowie Zebrania
być miały / ale ty Namowyy mają
być zachowane: Które obrał / ty też we-
zwał. Item: Gdzie dwa albo trzy są
zgrómadzeni w Imię moje / ja w po-
czodku ych jestem. A w Psalmie: Błogos-
ławieni którzy mieszczą w domu twym
Panie. Item: Wszczepieni w domu Pań-
skim / będą kwitnąć w przybytkach do-
mu Boga naszego.

Przetoż ku tym działkam obietnicą
przysłucha / które są w Zebraniu. Ty
przyjmuy dla Posrzednika / którego
Imię nad nimi wzywane jest. A w
tychże Bóg jest sprawny / y poświęca
ye Duchem swoym Świątym / pod-
ług tego jako to ony poyść a wchwycić

P u mogą

1. Corint. 15.

moga / Bo dziedzicy żywota wiecznego Duchem S. poświęceni być muszą / według tych namów: Jesli kto nie będzie odrodzony z wody a z Duchá i. c. Item: 1. Corinth. 14. Ciało y krew królestwa Bożego nie odziedziczą / zwołaszczą / króm odrodzenia.

Ephe. 6.

Poznawaymyś przeto to dobrodziejstwo Boże wdzięcznie / yż dziatki prosto po porodzeniu / w Zebraniu przyjmuy / y weselmy się / yż są w Zgromadzeniu wybranych / y wiedźmy być wolą Bożą / yż by yátkby yedno rychło młódy dowcipna náuki bylá / násiemie Euangeliey S. w nie w śiane było / podług tey namowy: Ephe. 6. Wychowuyćcie dzieci w kar-ności y w náuczaniu pánstwiem.

Tu niechay beda y świadectwa Zebrania pierwszego przydane / ku poćwierdzeniu. Origenes yásnie mówi / piśac ná 6. rozdział Epistoly do Rzymianów: Zebranie od Apostołów podanie wzięło / dziatkam w powiciu Krztem S. służyć. Bo oni wiedzieli / którym skrtości tájemnic / polecone były / yż we wśystkich są własne przyrodzone plugawości grze-

chu /

chu/ które przez wodę a Duchá swiętego
omyte y wygładzone być muszą.

A mamy wiedzieć/ yż Chrzest nie tylko má-
tych djateł/ ale y wśystkich starych yest v-
goda przed Bogiem/ czasu każdego/ którzy
aczby w grzech vpádli/ wśátkże záś ku Bo-
gu náwracáni bywáya. Bo w náwróceniu
człowiek będzie przez wiare záś wśádzó-
ny w osiádlóść obietnice káski/ y djedzie-
twá żywotá wiecznego/ prawdziwie y
doskonále/ przez Posrzedniká/ podług
namowy: Math. 18. máś odpuszcic siedni Math. 18.
djiesiad kroć siedni kroć.

Przetóž niechay záperwne náwróce-
ni wiedza/ yż vgodá ona która we chrzcie
S. s Bogiem uczynili/ yest ym odnowio-
ná/ á yż do nich przysłucha obietnicá/
Chrztu S. przydaná: Kto wwierzy/ á
będzie ochrzczone/ będzie zbáwion. A yá-
ko y nemi obietnicámi/ tákże tež y słowy o
Chrzcie S. mówionemi/ niechay sie pra-
wdziwie počwierdzáya/ Niechay wie-
dza yż sa przyeci od tego Boga praw-
dziwego/ który yest Wycem Pána náše-
go Jesu Chryśtá/ A to y iście dla Pos-

rzędniak / y yż są poświęceni Duchem S.
tu żywotowi wiecznemu.

Niechay wiedza / yż ym zaś Chrześ
jest widomem znakiem pewnem / dobre
go sumnienia przed Bogiem / przes Zmar
tweyństwo Jesu Chrysta / który jest na
prawicy Bożej / jako jest napisano w
Epistole Piotra S. to jest / niechay wie
dza / yż tedy społeczna vgodą stala sie mie
dzy Bogiem a ochrzczoneymi. Bóg cie
przyimuye dla Syna wskrzeszonego / y
przes niego y dla niego wygląda albo
odpuszcza grzechy twoye / y poświęca
cie do żywota wiecznego. Ty zaś pozna
wasz / yż ten prawdziwie Bóg jest / któ
ry sie w tym Synie wskrzeszonym ob
yawił / y yż tego prawdziwego Boga
wzywasz dusznością w Syna.

Takci sie stawa vperwienie sumnie
nia dobrego znakiem widomem / y społe
czne obowiazanie / Boga y człowieka o
chrzczonego / które jest pewne / y spra
wne dla Syna Bożego wskrzeszonego /
króluyacego / y prawdziwie zgromadza
yacego Zebranie w rodząyu człowie
czym / przes Euangelia. Toż vperwie
nie zna

nie znakiem widomem/ y społeczne obowiazanie pewne yest/ nawróconim ku Bogu/ Bo doskonałe bywają zaś wsadzani w ośiadłość obietnice łaski/ y dziedzictwa żywota wiecznego.

Stara przypowieść yest/ Po rozbiciu albo wypadku przyrodzenia człowieka / dwie desce człowiekowi są dane/ na którychby z trudności wypłynął/ pierwsza Chrzest/ a gdyby tę pierwszą deskę utracił/ tedy yestże druga yest/ zwłaszczą pokutą. Ta powieść zda się/ iż yest mianowita przeciw Nouacjanóm/ którzy przeliżby wpadli w grzech/ po Chrzcie ku Bogu się nawrócić mogli. X potrzeba było ganić Nouacjan / jako głos Syna Bżego yawnem ych yest zgánieniem/ gdy mówi: Siedmiesiąt kroć siedm kroć odpusć. Wszakże ta stara przypowieść/ ma być prawie dobrze rozumiana. Bo pierwsza Tablica nie tak bywa utracona/ aby yey zaś nie mogli dostać/ Ale w prawdzie w cały Korab Noego beda nawróceni przyjeć/ to yest/ w Ośiadłość całej obietnicy Zebrania/ dla Posrzednika.

Tu też potrzeba ludzi napominać o
wszystkich błędach y bałenstwach nowo-
krzeńców/ y ma być ta reguła zachowa-
na: Somocow ych poznać ie/ to jest/ z
yawnych fałszywych nauk/ które są swia-
dectwami nie omylnemi / z kąd wiedzieć
każdy może / yż są omamieni od Diabła.
A niechay beda przed oczyma osobliwe
ych błedy / które krótkimi słowy wypo-
czytam.

Błedy Nowokrzeńców.

Błedy No-
wokrzeń-
ców.

Barzo jest rzecz potrzebna / aby by-
ły Historie prawdziwe/ o poswarach a
walkach Zebrania/ około Artikulow wi-
ary / abyśmy prawdziwemi rozsądkami
wselekich czasow o Artikulech wiary po-
wierdzeni byli/ y yżbyśmy widzieli / yako-
we bałenstwa w beśhoznych odświe-
stwach znamięnowały/ yż od Diabła po-
wod swoy miały. Ale nie yednostayne od-
świepienstwo jest Nowokrzeńców / ale
rozmaite / tak yż prawa a straszliwa dzi-
wowidza jest / A yedni w tym odświe-
pienstwie spetnieyszego domniemania są/
niżli drudzy/ wpatze yednak wsech społe-
czne są

czne są Bałenstwa poczyniwszy od Carpo-
crata / Marciona / Pepusanów y Ma-
nicheów. X gdyby byli niepopisane hi-
storie od mężów wiary godnych / yako
Justina / Clementa / y Epiphaniego /
niktby teras nie wierzył / yżby takowe ba-
lenstwa / prosto po wieku Apostolskiem
być miały / yakowesmy w tym wieku na-
szym w żalosney tragediey Monaster-
skiey widzieli. Lecz mamy wiedzieć / yżci
Diabeł czasu każdego straszliwie Zebrá-
nie zamiesza / X vmocniaymy á gotuy-
my sie przeciw chytrościam Szatana-
skiem / prawdziwą znayomością nau-
czania prawdziwego / modlitwami y ro-
sadkami Zebrania prawdziwego / które
yawnie Bałenstwa ludzi od prawdy wwie-
dzionych / pokazało y potapiło.

Wszyscy obłudniwi ludzie / yako Car-
pocrates / Marcion / Pepusanowie / Ma-
nicheowie rz. gánili porządek pospoliti ży-
wota człowieczego / Przełożenstwa / Sa-
dy / własności majątności rz. X niektó-
rzy z nich gánili do bezczętu Mążenstwa /
Niektórzy przeciw temu nauczali / yżby
żony miały być spolne / yako czynił

Carpocrates. A straszliwe przykłady by-
wają wypocytane w Historiach. Tak
wyglądali byli wtóra Tablice dziesię-
ciorga przykazania Bożego.

A każdyć przyrodzonym rozumem ro-
sadzić może / yżec ci nie są z Boga / którzy
nauczają nauki przeciwne przykazaniu
Bożemu / które nam też y z przyrodzenia
znayome yest. A ponieważ / wiele tym po-
dobnych nauk / Nowochrześnicy wieku na-
szego nauczali y nauczają / tedy y równa rzecz
yest / yż ych odszczepieństwo / yest szczy-
nem Saleństwem a yadem Szatańskiem.
Przetóż dla takich y równych znawców /
mamy ye za przeklecie mieć / y żadnego
składu s nimi nie miewać / yako napisa-
no yest: Ksliby kto inſzey Euangeliey nau-
czał / przekletem niechay będzie. Itę: Jes-
liby kto mówił bluźnierstwo przeciw Du-
chowi S. nie będzie mu odpuszczonożć.

A refutowania y zgánienia mocne a
yāsne tychto błędów / mają być wſem
znayome / a zwłaszcza oni / którzy praw-
dy są nauczani / mają o nich często być
napominani.

Błedy przeciw pierwszey Tablicy są

Spet

ſpetnieyſze ale ſa ciemnieyſze / y yeſt wiel-
kie zamięſzanie dominowania. Niektó-
rzy bluźnierſtwo Seruſtowe przeciw-
trem perſonam yednego Boſtwá / y tam
y ſám roznáſzą. Wiele ich teſz yeſt / którzy
nie nie mówią / o różnoſci perſon / nie ná-
uczają co yeſt Sin / dla czego bywa zwá-
ny Słowem y wyobrażeniem Oycá wie-
cznego / także áni co yeſt Duch S.

Wſyſtcy Nowoſzczęńcy zmyſłają /
yżby żaden grzech Wrodzony nie był / y
dla tegoż przą y nie chcą / áby dżiatki má-
le miano chrzcić.

Potim o ſpráwiedliwieniu yedni ſmy-
ślą yáko y Mniſzy / yżby byli ſpráwiedli-
wemi dla uczynków ſwych / zwláſzczá dla
ſwierzhney kárnocſci / cierpliwoſci / ponu-
roſci / dla tego yż opuſćili obcowanie ſpo-
łeczne / yż máyetnoſci włáſne ſpolnemi
uczynili / y dla tym podobnych ſproſ-
nych ſpraw.

Jni Enthuſiaſtici álbo Galeńcy ſmyſłá-
ją / yżby byli ſpráwiedliwemi nádechnie-
ciem Boſkiem / którego w nich niemá / á-
le ſmyſłają yżby ich ſpeculacie á ſmys-
lone wzdychania / nádechniem Bożym

byli / A ono w nich są Diabelskie omamie-
nia / yż omamieni będąc podczas smil-
ku / a podczas glosy niezwykle wypu-
czą / yako Nowotrzecy w Monas-
terzu w porzod vlic wpadali / a wołali /
żeby dziwnie zachwyceni bywali.

Cito Saleńcy albo obledliwi / przyda-
wają przytym ten škodliwy a zaraźliwy
błęd : Cwirdza yżby Bóg nie miał spra-
wować w nas / přes rozmyślanie słowa
swego pisanego / aby yedno tak odwiedli
ludzie od słowa Bożego pisanego.

Bo gdyby ludzie od słowa pisanego
odwiedzeni byli / z tego trzy rzeczy bärzo
złe pochodzą.

I. Utrácenie perwneho náuczánia / Za-
koná y Artykulów wiáry.

II. Utrácenie pocieszenia.

III. Wygáśenie albo wygładzenie praw-
dziwey wiáry / albo ćwiczenia wiáry.

Naypirwey bywa vtrácona náuka /
Bo gdy pomysł człowieczy nie będzie rza-
dzony słowem pisanem / tam ludzie oble-
dliwi / smysłają náuki a domniáania /
według podobánia swego / przeciwn Za-
konowi

konowi y Artifukom wiary/ yako ych wie-
le uczyniko w Cudzorostwach.

Po wtóre/ w strachach a w Boles-
ciach prawych/ nie pocieszaya sie pisanemi
obietnicami/ a tak wpadaya w rozpacz.

II.

Po trzecie/ ani wiedza/ ani sie tej na-
uczaya co yest wiara/ Bo szukaya nad-
chnienia/ a nie podpieraya sie rozmysla-
niem pisanego slowa/ gdyz yednak rze-
czono yest/ wiara z sluchania/ a slucha-
nie przez slowo Boze.

III.

Dla tegoz balenstwa a wymysly
Stendfeldowe/ y inych/ stale maly byc
odrzucone y wygladzane/ ktore ludzie od-
wodza od slowa pisanego/ y przez yzby
Bog przez rosmyslanie slowa pisanego
sprawny byc mial.

A zawzdy przed oczyma niech beda/
swiadcetwa pewne/ yako ty sa/ Euange-
lia yest moc Boza/ ku zbawieniu wierza-
cego kazdego/ Rom 1. Item Blisko yest Rom. 1.
slowo w ustach twych y w sercu twym.
Item: wiara yest z sluchania a slucha-
nie przez slowo Boze/ zc.

Ioh. 8.

Hebr. 4.

Prouerb. 8.

A mamy wiedzieć yż Syn Boży który
 yest wieczne słowo Boże / yest przy roz-
 myślanii słowa pisanego / y přes onosť
 krom szodkã / yest spráwny / według te-
 go yáčo yest mówiono: Ioh. 8. Náprzód
 ten / který s wami mówi. A do Židow 4.
 Žywe słowo Boże / moźniefše yest mĩšli
 miecz / y sadzi pomysly / á nie yest skryte
 stworzenie przed niem. Ioh. 14. Kesi mie
 kto miluye / słowo moye chować bedzie / á
 Ociec mój bedzie go milował / y do niego
 przydjiemy / y mieszkánie v niego vczy-
 niemy. Prouerb 8. Mówi mądrość: By-
 łám s nim Mistrzem / á kochánie moye s
 synmi ludzkiemi. A przed tym mówi:
 Wołám v bran Mieszkich. Táko zla-
 cza słowo pisané álbo řazáne y Syná
 Božego / který krom szodkã / spráwny á
 moźny yest w posługowánii Euange-
 liey. Přetof Królestwo Christusowe
 to yest / yż ón sam krom szodkã spráw-
 ny yest / w posługowánii Euangeliey /
 á yż sam zgrómadza y zachowywa Že-
 bránie swoye.

Którzy přeto ludjie odwodza od pi-
 sanego

ianego słowa / ci ye zarazem odwodza
od Syna Bozego / y sa odpowiednimi
nieprzyacielnami Królestwa Chrystowe-
go. To ma być pilnie wważono / a dobrzy
beda wzywani a wabieni / ku miłowaniu
y pilnemu czytaniu y rozmyślaniu słowa
pisanego / y ku prawdziwemu ćwiczeniu
wiary / gdy beda wważać / yż tak a nie inac
Syn Boży sprawny jest / zwlaſzczą / w
rozmyślaniu słowa pisanego.

A gdyś PAN mówi : Z owoców
ych poznać ye / tedy temi słowy chce
aby w każdym odſcepienſtwie / wſyſtko
nauczanie było dobrze wważono / A ye
ſłoby Secta która bronila błędow znaczy-
nych / któreby yawnie walczyły z Zało-
nem Bożym y z Euangelia / tedy mamy
wiedzieć / yż to odſzczepieństwo sam Dia-
bel pobudził / y mamy ſie go ſtrzec.

A w Odſzczepieństwie Nowo-
krzeſieńſkiem / ten błąd ſtraſliwy jest /
yż wygląda różnoſć miedzy grzechami /
które ſą w Świątych nie przeciw
Sumnieniu / y grzechami które bywają
czynione przeciw Sumnieniu. A ſmy-
ſła / yż oni którzy wpadają w grzech
przeciw

przeciw sumnieniu przed sie są sprawiedli-
wemi/ y Duchá S. nie vtracáya. To sa-
leństwo Antinomów dáleko sie rošferzy-
ło/ y miedzy inemi którzy nie są z liczby
Anabaptistów. Lecz yáwnie będzie pote-
pione yásnemi świadectwy piśmá świe-
tego.

1. Timoth. 1.

1. Timoth. 1. Bóguy bóg dobry/ zácho-
wywáya wiáre y dobre sumnienie.

1. Corinth. 6.

1. Corinth. 6. Kurewnicy/ Cudzołóžni-
cy/ Niezoboyce/ zc. Nie odziedzicza/ Kro-
lestwa Bózego.

Rom. 8.

Rom. 8. Jesli vczynki ciáka duchem
martwić będziecie/ żyć będziecie.

Item o Aaronie pisano yest. PAŁ go
chciał żetrzeć.

O Pokucie álbo o Náwró- ceniu ku Bogu.

Ależ to słowo pokutá wiecey sie skłá-
nia ku skrúšce álbo ku stráchóm y zálož-
ciam/ wšákž Zebranie náwrócenie ku
Bogu/ zowie pokutá/ która w sobie zámy-
ka y záložci y pocieszenie/ álbo vinartwie-

nie y

nie y obżywienie / yako S. Paweł zowie /
y podczas taki yest zwyczaj mowy w E-
uangeliey / yako na tym miejscu : Wesele
yest Aniołom nad yednem grzesznikiem /
pokute czyniacem.

Aleć tu niskim niehcemy walczyć o
słowa same / chceli kto inßemi słowy o
tym mówić / nie bedziem sie s nim spierać.
My s dobrą porada / to słowo pokutá /
które yest w Zebraniu dobrze znáyome /
zachowujemy / áby rzecz tym rychley
była wyrozumiana / á yżby tym yásniey-
ße było refutowanie á zgánienie błedow
y labyrinthow onych / ktoremi Mnisy
przes wiele wieków náuczanie o pokucie /
zácimli á pokázili byli.

Co yest pokutá albo Náwrócenie
ku Bogu?

Pokutá albo Náwrócenie ku Bogu yest
Strucha / to yest / prawdziwy strách y ^{pokutá}
żałosć w sercu dla grzechow nápych / y ^{co yest.}
przyecie wiara w Christusa grzechow
odpuszczenia / vblagania / vspráwiedli-
wienia / y obżywienia / y yest zápaczenie
nowego poslußenístwa.

K

Wiele

Wiele yest części Połuty:

Trzy: Skrucha / Wiara / y Nłowe
posłuszeństwo. To rozdzielenie połuty
wydałisiny / dla naucezania s dobrą po-
radą / y prosimy aby tróm potwarzy było
rozumiane.

Co yest Skrucha?

Esa. 66.

Yest prawdziwy strach y boyaż / która
pochodzi z poznania gniewu Bożego prze-
ciw grzechóm naszym / y żalosc yżesiny
Boga obrażili / według tych Nłamów: Já-
ko Lew zstąpił wbyłłi łosci moye. A Esa.
66. A ná kogoś porrze / yedno ná skruszo-
nego w Duchu y ná drżacego przed sło-
wami moyemi. A Jeremiaś mówi: Gdyś-
mi okazał / vderzyłem w lędzwy moye /
to yest / zlekłem sie.

Reóre sa osobliwe błedy papies-
kie o Skrusze?

Dwa sa osobliwe błedy Papiestkie
o Skrusze. Pierwszy yest / yż powiedáya /
yż skrucha musi być doskonała / á skru-
chac żadną miarą nie moze być doskonała.

Y gdzie

A gdzie sie yedno żałości mnoży / krom pocieszenia y wiary / támoć ludzie w wieczne zżalenie wpadają.

Drugi błąd yest yawne bluźnierstwo przeciw Chrystusowi / yż zniżył / żeby skruha zasługować miała grzechów odpuszczenie.

Skruha yestże potrzebna?

Odpowiedz. Nieyaka Skruha yście yest potrzebna. Bo pod przysięgą bywa mówiono: Tak yakoż żyw / nie chce śmierci człowieka grzesznego / ale yżby sie nawrócił y żyw był. Tu w tey mowie chce Pan Bóg / abyśmy sie nawrócili / y obiecyue obżywienie / A nawrócenie znamionuje nie zmyślona żalosc / ale prawdziwą zmiennosc pierwszego wynysku y przedsięwzięcia.

2. Corinth. 7. Zasmuceni yestesćie ku pokucie / a smutek wedlug Boga / wyprawu-
ye pokute niezakobliwą ku zbawieniu.

Rom. 6. Człowiek nasz stary zara-
zem yest wkrzyżowany / aby było wygła-
dzone ciało grzechu / abyśmy nie służyli grzechowi.

R ij

Item:

Item: Początek mądrości jest/ Bo-
yazn Boża.

Esa:

Wyſſzey pomieniona jest Namowa
Esaiaſa Proroka: Na tego poyrze-
niſli naſtrufonego w Duchu y lekayace-
go ſie ſłów moych.

Item: Skrąćcie ſercá wáſe.

Item: Bóg jeſt ogniem trawiącym.

Eſaie 28.

Pſal. 118.

Pan Bóg dla tego to przyrodzenie
niezdne/ tak rozmaitemi trudnoſciami á
doległoſciami obciążyć raczył/ Abyſmy
gniew yego przeciw grzechowi pozna-
wali/ á przeſtráſzeni będąc vciekali do
poſzczedniká. Eſa. 28. Cwiczenie dawa
rozum. Pſal. 118. Dobrzeć mi Pánie yżeſ
mie poniżył/ ábych ſie náuczał Spráwie-
dliwoſci twoych.

Contra.

Orzecz nieznaną nie może być za-
koſć.

Wiele grzechów wielkich/ których yed-
nak nie znamy/ bywają nam odpuszczone.

Przetóſ Skruchá nie jeſt potrzebna.

Tak odpowiedam ná pierwoſe podanie:

Orzecz

O rzecz nieznaną nie może być żalosc/
zwłaszcza in specie. A na wtore podanie
tak odpowiem: Wiele grzechow wiel-
kich/ których nie znamy/ zwłaszcza in spe-
cie/ bywają nam odpuszczone/ yako jest
napisano: Grzechy wszyscy króć może
znać: Ale in genere wiadomo jest/ yż w
tym przyrodzeniu skazonym ciemności y
wątpienia są/ y wiele szkodliwych po nas
włóczących się płomieniów/ yako to w
sobie dobrze czujemy.

Dla tegoż Prorok w Psalmie tyżłości
współogarniając inowi: Oto w niepra-
wościach jestem poczęty/ A w grzechach
porodziła mnie Matka moja. Przetoż po-
rzeba jest/ aby żalosc nie była prawdziwa
w nas była/ w której gdy wiara będzie-
my poddźwignieni/ bierzemy grzechów
odpuszczenie.

Ani się też trzeba wiele pytać a dowie-
dować/ jeśli potrzeba żalosci doskona-
łej/ Bo odpuszczenie grzechów nie wi-
sz zasługi/ ani z wielkości żalosci/ Lecz
pewna rzecz jest/ yż żadna żalosc nie jest
doskonała/ a gdy się żalosc mnoży króć
pocieszenia/ tedy człowiek ten w zetráce

nie wieczne upada. I doſwiadcza my
ſie wſyſtcy / yż w nawróceniu wielk, bōy
bywa / y nie króm pracey wielkiej po-
cieſzenie wiara bywa przyete. Jako
on mówi: Wierze Pánie / ale wspomog
młkość moye. Item: Duch ſie za ná-
mi przyczynia / wzdychaniem niewymo-
wnym. Item: Duch wspomaga młkość
náſze.

Która yeſt różnoſć miedzy bojaźnią
ſluzebną y bojaźnią
Synowſką?

Odpowiedź. Bojaźń ſluzebna yeſt/
ſtrách y poczućie gniwu Bożego / króm
wiary / to yeſt / króm dowiernoſci mi-
łoſierdziu Bożemu / która nas ku Bo-
gu prowadzi / y króm pocieſzenia / które po-
cieſzenie ſercá poddzwiga w żalnościach
y boleſciach piekielnych. Jakowy ſtrách
był w Saule Krolu / w Judaſzu / y w
ynych tym podobnych / którzy ſie ſtawa
ſtráſliwym ſkrzytaniem żebów przea-
ciw Bogu / y ucieka przed Bogiem.
Oczym yeſt nápiſano. 1. Iohan. 4. Do-
ſkonála miłość wygania bojaźń.

1. Iohan. 4.

Synon. ſt=

Synowsta Boyajń jest strach y poc-
 zucie gniwu Bożego / ale swiara / to
 jest / s doskonałą dusznością w miło-
 sierdzie Boże / którą ku Bogu przystę-
 pujemy. A którą sercá bywają wybá-
 wione z boleści piekielnych / y ku Bogu
 wolają: Abba Oycze / w poysrzedku
 boleści a żakosci / które yednak pocie-
 penie przewycieją. Jako Dawid Król
 w wielkich boleściach był pociešenim
 poddźwigniony / Jak sam o sobie mó-
 wi: w Psalmie 41. Jako Jeleń prą-
 nie studnie wód / tak też duszá moyá
 prągnie ciebie Boże moy.

Psalm. 41.

Item: Czemuś sinutna duszo moyá / y
 czemu mie frásuyesz? Vsay weń / Bo go
 yeszce bede wyznawał y chwalił / Bo
 jest zbawienie oblicza moyego / y Bóg
 moy.

Takować jest struchá ludzi Swie-
 tych w tym żywocie. A ku temu przy-
 słucha namowá: Boyajń Boża pocza-
 tek mądrości. Ine opisy boyajńi slu-
 żebney y synowstiey chcąc opuścić /
 które prożnujący gádácze smysłáya:

A powie-

Ierem. 31.

Esa. 28.

A powiedzą być boyażń synowską/ którą
 raby się nie bała karania. Ale my mamy
 wiedzieć/ yż się y w świętych náyduye
 społecznie/ boyażń y pocucie karania/
 y wiara/ która przystępuje ku Bogu. Bo
 Bóg chce aby święci nieyako rozumieli y
 czuli gniew przeciw grzechom/ Jako yest
 powiedziano v Jeremiaśa Proroka w 31:
 Gdyś mi okazał/ vderzyłem ledzwy swe/
 zafrąsowałem się y zawstydałem się/ Nła-
 wróć mi a bede nawrocony. Itē: Esa. 28.
 Czyni rzeczy cudzy/ aby czynił własny.

Contra.

W pierwszey Epistole Jana S. w
 czwartym rozdzieleniu/ tak yest napisano:
 Boyażń nie yest w miłości/ bo doskona-
 ła miłość/ wygania boyażń.

A przetoż w Świętych niemaż Bo-
 yażni.

Odpowiedź. Zwylky wykład tey Na-
 mowy S. Jana yest ten: Boyażń nie yest
 w miłości/ zwlaścza służebna. A yest to
 dobra odpowiedź/ Ale nie ma być rozu-
 miana o próżnych speculaciach/ ale mamy

wiedzieć/

wiedzieć/ że bojątna służebna zowie sie/
wciekanie przed Bogiem y narzekanie albo
skrzytanie zębów na Boga krom wiary/
yako Cain / Saul / Judasz wciekali przed
Bogiem. Cain rzekł: Wietrzy jest grzech
moy/ nieliby mi mogł być odpuszczon.

Takowa bojaźń (powieda Jan S.)
wypędza miłość/ zwlaścza/ yż sercá by-
wáya poddżwignione wiara/ yż ácz są
bolesćia y żaloscia ogarnione/ wśakże sie
z niey wybiayá/ y przystepuyá ku Bogu/
yáť Paweł S. powiada: Laska prze-
wyśśa grzech. á Psal. 13. Rzekłem/ bede ^{Psalm 13.}
wyznawał niesprawiedliwosci moye na
sie Bogu / á ty mi odpuszczasz niepoboż-
ność grzechu mojego.

A gdy takó wiara przystapi/ tedy bo-
jaźń stawa sie synowsta/ y zarazem zápa-
la sie miłość / która wiara przynosi po-
kóy / która serce przedstawa w Bogu / we-
dlug tey namowy : Usprawiedliwieni
wiara pokóy mamy ku Bogu. A potym
powiedziano jest : Miłość Boża wylana
jest w sercá náše przez Duchá S. zc.
A wżdamże sercá bywáya często kótyśá-
ne wąpieniem y wielkimi bolesćiami.

S

A mamy

A mamy zawsze powtarzać te modlitwy.
 Wierze Pánie ále wspomóż młóść mo-
 ye. Item: Duch wspomaga młóść ná-
 še. Item: Przyczynia sie za nami wzdy-
 chaniem niewymownym. A w tym yed-
 náł žalóść za grzechy bywa czystýa / y
 Boyažń stawa sie porządna vřkonnoř
 cia przed Bogiem. A myć mówiemy o
 pobudzeniach / które czuyemy w tym ży-
 wocie / w którym poczucie gniewu Bože-
 go też y w świetych przynosi cieřkie
 przelegnienie / z którego sie yednáł wybi-
 yáya / poddźwigniem będąc głósem E-
 uangeliey / y wiara.

O Wierze.

W Nawrocceniu potrzeba áby była
 zmianka nie tylko o strážliwey žalóści dla
 grzechu / która zowa Skrucha / ále y poćie-
 řenia / Bo Bóg mówi: Tak yákom żyw-
 niechce śmierci człowieka grzeřnego / ále
 yžby sie nawrócił y żyw był. A yáwna yest
 rzecz / yž Syn Boży przeto yest ná świat
 zesłány / nie yžbyłiny gniewem Bożym
 ogárnieniy vciřnieni / vpádli w wieczne
 zátřacenie

ſtrącenie/ ale yżbyſmy będąc poyednani s
 Bogiem dla niego / y będąc wybawieni z
 gniewu Bożego/ y z inſz wiecznych/ Byli
 obdárzeni ſpráwiedliwoſcią y żywotem
 wiecznym/ y yżby ſie Bóg yáwnie nam v-
 dzielił/ y był wſyſtko welwſyſtkiem/ Yáko
 Pan Chriſtus powiáda: Tak Bóg vmi-
 łował ſwiát/ yż Syná yednorodzonego
 dał/ áby każdy któryby weń wiereł/ nie
 zginał/ ale yżby żywot wieczny miał. Prze-
 toż potrzeba yeſt yżby wiara wtóra cząſt-
 ká byłą náwrócenia/ yáko Paweł S.
 mówiąc o náwróceniu / zowie ye vmart-
 wieniem y obżywieniem.

A z potrzeby ganiemy Mnichy/ któ-
 rzy w náuczaniu o poſtępie / żadney w-
 smianki nie czynią / o pocieſzeniu/ áni też
 o Wierze/ Owſem wyroczyſto rozkázu-
 yą wątpić/ będąci przyeći w káſkę czyli
 nie / y w tym wątpieniu trwáć. A yżby
 pocieſzenie y náuka o wierze/ tym wie-
 cey yáſneſká / przeciwo tym ſzkodliwym
 ciemnoſciam / zwykliſmy wiare za cza-
 ſtkę náwrócenia ku Bogu poczytáć / któ-
 ra w ſobie yſcie záwiera / y vmartwienie
 y obżywienie.

Jeſliby któ miſuyac ſwary chciał ſirmonować o ſłowach / ſtym ſie nie bede ſpierał. Bo my tákowey mowy używamy / yż to dzielenie yeſt pożytecznym nâpominaniem o wierze. A mali ſie prawda rzec / ſtare ony opisi nâwrócenia nie ſa doſtateczne / yako yeſt tá Definitio: Poſuta yeſt płacić za grzechy przepſtę / y nie czynić onego za coſ płacił. Bo tu nie yeſt żadna wſmankâ poćieſenia.

A yż dâremnie przez wiâredla Poſrzednikâ / bywa przyete odpuſzczenie grzechów / y Uſprawiedliwienie / albo Poyednânie / y Obżywienie / które Syn Uprawuye przez Duchâ S. y dżiedziectwo żywota wiecznego / tego mamy yâſnych domodów doſcić.

Acto. 10. Temu wſyſtcy Prorocy ſwiadectwo dâya / yż wſyſtcy przyjmuyâ odpuſzczenie grzechów / przez Imie yeſgo / ktorzy yedno weń wierza. Tu Piotr S. wypoczyta ſwiadectwo obyâwienia Bożego / powtarzâne częſtoć w powſechnem Zebrâniu przez Proroki / których każaniu Pan Bóg yâſne ſwiadectwa przydawał. To zezwolenie powſechnego

ſechnego Zebrania / y yako by wſtawieczny
i ſtaly Synod a z yazo Duchowny, przy-
wodzi Piotr S. aby krótkiemi ſłowami
ſumme kazania Prorockiego poſtawił / y
yżby odłączył nauczanie własne Euan-
geliey S. od wſyſtych nieſbożnych po-
ganiſkich y Phariſeyſkich nauk / a oby-
wił y poſtawił / że Euangelia S. nie yeſt
nauka nowa / ale yż yeſt po wſyſtych czaſy
w prawym Zebraniu / nauczana y roſze-
rzana.

Niech też beda przydane tey Namoz-
wie Piotra S. y yne świadectwa / na
ynſzych mieyſcach często powtarżane /
zwłaſzcza / ono założenie albo podanie y
poćwirdzenie o ſprawnieſtwości wiary /
z trzeciego / czwartego / y piątego wozdże-
lenia Epiſtoly ku Rzymianóm / gdzie tak
to bywa mówiono : Wſprawnieſtwienie
wiary poſtawiamy / y z Eſaiasa : Poz-
nanie albo znayomość ſługi mojego
ſprawnieſtwego / wſprawnieſtwych wie-
le / zc.

A wiara yeſt przyzwolenie na każde
ſłowo Boże nam dane / y na obietnicę o
kaſce / y yeſt duſność obietnicy miłosier-

Wiara co
yeſt.

Gal. 3.

dzia Bożego / przez którą serce człowie-
cze dla Pośrednika y przez Pośredni-
ka / bywa wybawione z boleści piekiel-
nych / y przystępuye ku Bogu / y wzywa
Boga / wołając Abba Oycze / y na tym
pocieszeniu przestawa mając Duchą S.
przez Syna / jako jest napisano Gala. 3.
Abysmy obietnice Duchą prziyeli przez
wiare. Item : Sprawiedliwy wiara
swą żywie.

Alle yżby ta prawdziwa wiara wła-
śnie była wyrozumiana / potrzeba jest /
yżby zawżdy ono napominanie Bernhar-
da S. przed oczyma było / gdzie tak
mówi: Wierzyć musisz / yż tobie grzechy
odpuszczone będą. Wiedź Diabeł yż nie
którym ludziem grzechy będą odpuszczo-
ne / A wiele ludzi wierzą / yż grzechy inem
będą odpuszczone / jako jest Saul y Ju-
daz. Przetóż to potrzebne napominanie /
niech będzie w poyone w serca nasze / gdzie
bywa mówiono: Wierz yż tobie same-
mu będą grzechy odpuszczone. Orey wie-
rze mówi Paweł S. Rom. 4. Gdy nau-
cza / yż obietnicą wiara prziyeta bywa.
Nie przyjmują oni obietnice / którzy wie-

czga/ yż nie yni ale ynem bywa daná / yáko
 yest nápisano w Epistole Janá S. Kto
 nie wierzy w Syná / ten go obwinia łgar-
 ństwem.

Przetóś gdy mówisz ten Artifur:
 Wierze grzechów odpuszczenie / masz
 rozumieć / yż nie tylko inem grzechy odpus-
 czone będą / ale też y tobie. O tey wie-
 rze bywa mówiono: Osprawniedliwieni
 wiara półoy mamy. A nie mamy inšego
 pociešenia szukać / ale tą wiara w Bogu
 dla Pośrednika przestawać. Takó by-
 wa Duch S. przyety podług oney na-
 mowy v Zachári. Proroka: Wyleye ná-
 dóm Dauidów Duchá łáski y prozb. A-
 bowiem tedy Duch S. świádeczy w ser-
 cách nášych / yżesmy śa w łásce / yż w tá-
 kowym pociešeniu czuyemy / żesmy śa
 myrwáni z boleści piekielnych. Tám nie
 wciekamy przed Bogiem / ale go wzy-
 wamy y ku niemu przystepujemy. A
 tedy prawdziwa rzecz yest / yż Syn Bo-
 ży yest przitomny / y yż yest správny
 w sercach / y słowem pokázuye przy-
 tomność y miłosierdzie Oycowo / y
 dáye Duchá świetego / yáko sam mowi:

Ułt

Tużt nie zna Oycę jedno Syn / y komu
chce Syn obyćwieć. Item: Nam yest win-
na Maciea / a wy winne łatorosli / zc.

Ma też być powtarżane nauczanie o
exclusiue / to yest / yż sama wiara bywamy
wsprawniedliwieni. W prawym skonaniu
serce ma rozmysły o godności: A pospo-
licie tak mówi: Widze jem nie yest go-
dzien poyednania s Bogiem / nie mam v-
czynkow dobrych / yafowe mieli Aaron/
Piotr / Dauid zc / Ktore Bóg w łasce przy-
yął / czuye w sobie nie mało watpienia /
y poządliwosci po mnie chodzących. To
pokuszenie / mudi na każdy czas / w bystki
pobożne w modlitwach / że bedac zyeci
strachem wciekaya przed Bogiem. Tak-
we strachy Pawel S. zowie grzechami /
ktore Zakon spladza. Ale przeciw tym
pokusam poddzwigaymy sie głosem E-
uangeliey S. Nż Bóg daremnie dla Sy-
na grzechy odpuszcza. Pawel S. mówi:
Dla tego z wiary daremnie / aby byla sta-
ła obietnica / Rom. 4. Tak też wyshfey
yest mówiono o propositiey albo pod-
niu / sama wiara bywamy wsprawniedli-
wieni / to yest / daremnie dla Sina Bo-
żego /

Rom. 4.

z tego / przez Chrystusa. Niech zamiędzy bez-
dzie przed oczyma głós Páwła S. Łá-
stá przewyśsza grzech. Niech beda grze-
chy yákie chę / wśátkze to yest pewna
rzecz / yż Syn Boży yest dáleko możnief-
szy niżli grzechy.

Cóś zową Cłowem posłuszeństwem?

Potrzebá yest / w tym żywocie przed
śmiercią doczesną náwrócić sie ku Bogu /
według oney namowy: Apocalip. 2. Bądź
wierny aż do śmierci á dam ci korónę.
A do Korinthów: Bedziem przyoblecze-
ni / yesli nie bedziem nádzy náleżeni.
Przeróś gdy po skrúśce odpuszczenia grze-
chów przez wiáre nábedziem / tám ma no-
we posłuszeństwo náśládownáć / które we-
dlug opisu Páwła S. yest właśnie / Bo-
yowác bóg dobry / to yest / záchować wiá-
re y sumnienie dobre / Takowy bieg álbo
spráwowanie żywotá ma w sobie wiele
boyów y trudności / ále mamy wiedzieć /
yż Syn Boży yest przy onych którzy go
wzywáya / yáko sam mówi: Podźcie do
mnie wśyſtcy / którzy prácuyecie / á ya
was posile / Item: Jam yest winna má-

Apocalip. 2.

Posłuszeń-
stwo nowe
co yest.

ćić / wy winne łatorosli. Item: Duch
wspomaga młodość naszą. Item: Bog
yeś / który sprawuje / yżbyście chcieli y
czynili / aby mu sie vždy yednak co przy
jemnego stać mogło. A w takich bo
yach odrodzeni bywają przemienieni w
wyobrażenie Boże / aby światłość w po
mysłach y sercach ich / była podobna sło
wu Bożemu.

Ktoreś było niepobożne nauczanie o
pokucie Nowościanów?

W mieście Alexandria był Meleci
us / który przal / yżby onym którzyby be
dąc ochrzczeni / wpadli w grzechy a złości
yawne / miał / być grzechy odpuszczone.
Tenże błąd rościł był Novatus w Rzy
mie. A ponieważ obadwā nie mało zgro
mądzienia ludzi zbyt nich mieli / którzy przy
zwalałi na to fałone a Diabelskie nau
czanie / wielkie roztargnienie Zebrania sta
ło sie było / y długo to rozdmoyenie trwa
ło. A oni pochlebniicy nadzieie sie zwali
cyskami / Ale zganienie y odrzucenie tego
błędu niech będzie zawždy przed oczyma.

Piotr S. po onym smutnem wpadku / przyety jest od Pana Chrystusa.
 Item: on który spał s Mácocha swoya w Korincie / po pokucie przyet jest od Pana S. J on Narodzeniec którego był wychował Jan S. X Zebranie Galackie y yne Zebrania / wzywa Jan S. w Zywieniu swoym ku pokucie. X Piotr Biskup Alexandriyski Meletiusa odrzucił y ganił przykładem Zebrania pierwszego. Przetoż pewna rzecz jest / yż wpadli albo oni którzy zgrzeszyli ku Bogu nawróceni być mogą. A gdy sie ku pokucie zwracają / wiara przymuą grzechów odpuśczenie.

Ty przykłady s Reguła ona bärzo wcieśna zgadzają sie. Math. 18. Math. 18. Odpuścaycie siedm dziesiąt kroć siedm kroć. Odjie sie w siniańka stawa liczby nie mälę yżby wszyscy pobożni pamiętali / że nie lechke albo mälę zmazy w ludzich wszystkich tkwiga / y yż wiele wpadków przigadzają sie y zacnym ludziom / yako sie przigodzily Adamowi / Aaronowi / Moyżeszowi / Dawidowi / Josiasowi / Piotrowi y ynem. Niezabaczaymyß przeto Namowy

T ij oney:

oney: Nie będzie vsprawiedliwion przed
obliczym twym żadny żywiacy. A poboż-
nie yeſt mówiono: Przed oczami twoye-
mi/ nie inego nie yeſteſmy / yedno grzech
á winá. Ale więdzimy yż náwrócenie yeſt
potrzebne / y yż nie mamy trwáć w grze-
chach przeciw sumnieniu. Jáť Pan Chri-
ſtus mówi: Jeſli poſtury czynić nie będzie-
cie / wſzyſtcy zárówne zginiecie. Któ-
ra namowa teſ y Nouatiany gáni y od-
rzuca/ bo Chriſtus Apoſtoly ſwe ku po-
ſtucie nápomina.

A ná wiele częſci Papieżnicy
poſtura dziela?

Ná trzy / Skruhá / Spowiedź / y
Doſiędczynienie.

I. O Skruſe.

Skruhá potrzebnie bywa poczytá-
na zá częſtke poſtury / yáť yeſt wyſſhey
mówiono / Bo potrzeba yeſt / nie trwáć
w grzechách przeciw sumnieniu / ále jáłó-
wáć dla oney nieczyſtoſci która w nas
yeſt / y dla grzechów ſkutečných / wedlug
namowy

namowy z. Corinth. 7. Smutek albo ża-
 rtwożenie które jest według Boga / po-
 kute tu zbawieniu wyprawuyc. Item:
 Jako Lew stał wpyłki kości moye. Itē:
 Gdzie będzie Pan mieszkał: w Duchu sku-
 ponym / y drżącym przed mozą moyą.
 A wysszey jest powiedziano / yż Papież-
 nicy dwa błędy osobliwe przydawają /
 zwłaszcza / yż potrzeba doskonałej sku-
 chy / A yż zasługuye grzechom odpuszcze-
 nie. Ty škodliwe błędy potrzeba ganić y
 odrzucać.

2. Corinth. 7

Papieżie
tyeden o
struże.

II. O Spowiedzi

Naprzód wiedzieć masz / yż to słowo
 Spowiedz albo Wyznanie / nie w yed-
 nym wyrozumieniu w piśmách Proroc-
 kich y w Historiách Zebrania Chrześci-
 ńskiego / używano bywa / w Psal. 31.
 Nowiłam bede wyznawał przeciw so-
 bie niesprawiedliwość moye Panu / a ty
 odpuszczasz niepobożność grzechu mo-
 yego.

Psalmo 31.

Tu y na ynych miejscách często / spo-

wiedz albo wyznanie známionuye praw-
dziwa skrucha ku Bogu / która człowiek
króm środków / przed Bogiem żałuye
yż yest grzeszny / y wiara prosi odpuszcze-
nia winy y włżenia karania / yako v Da-
niela bywa mówiono: Tobie Panie sprá-
wiedliwość / á nam záwstydzienie twa-
rzy. Item: Michea 7. Gniem Páński
bede nosił / bom yemu zgrzeszył. To
wyznanie króm środka przed Bogiem /
yest w prawdzie skrucha / y yest potrzebne.

Ku temu náмова Krizostomowa
może być przydána / wśak własnie wy-
rozumiana ma być. Ulic nie może takó
wblagać Boga / yako wyznanie.

Po wtóre znaczy / Wyznanie obra-
żenia albo pogorżenia y prośb o poyedná-
nie v onych którzy sa obrażeni / yako Ja-
kob S. mówi: Wyznawaycie społecznie
grzechy wasze / to yest / vsdrawiaycie albo
vspokayaycie obrażenia społeczne / yako v
Matheusá w 5. Cap. yest mówiono: Idź
á poyednay sie pierwey s brátem swym.
To wyznanie przed onemi którzy sa ob-
rażeni

rażeni / yeſt też czaſtka ſkruchy / albo no-
wego poſłuſzeńſtwa / w ſprawach tá-
korych / które nie ſą táymne. Tyżná-
mioná ſpowiedzi albo wyznánia w piſ-
mach Proročkih y Apoſtołſkich / máyá
być właſnie odłączone od wiſtáry Pa-
pieſkiej / która roſkazuje ſpowiedz / to
yeſt / y wyliczanie grzechów y też táym-
nych / które ma być czynione przed one-
mi / którzy Sacramenta rozdawáją.
O tym wyliczaniu grzechów bywa py-
tano / z której przyczyny było przyje-
te / y ták ſie ym dáley tym wiecey rozimno-
żyło / y yeſli yeſt potrzebne?

**Skład ſie wſciżła Spowiedz / która yeſt
wyliczanie grzechów przed onemi /
którzy nádstępują Sa-
cramentámi.**

Odpowiedz. Ten obyczay poſzedł od dji-
wów dz yáwney poſtury / (yáko yá zwáli) Spowiedz
skład poſtaci
bo poſtalámi grzechámi / które wiadome ál-
bo znáymie były / gdy żádáli przyecia ná-
wrócić ſy ſie do Zgromádzema / wyzna-
wali y wyliczáli grzechy ſwoje yżby yáko
ná ten

na ten czas obyczay był w kościele przez
tilká dni ſtali s znakami záwinienia / á yž-
by potym yáwnie w Zebraniu byli przy-
yeći.

To ſpectaculum á dziwowidze zwa-
no yáwna poſuta / á tilko przysluſchało
tu onym / którzy byli poſaláni grzechami
yáwnemi álbo wiadomemi / á żadnąc
miara nie záſlugowało grzechów od-
puſzczenia / ani winy / ani karania. Tilkó
było nápowinaniem tu ynem ludzióm /
aby byli pilnieyſzy w wyſtrzeganiu ſie grze-
chów podobnych / y yžby rozmyſlali wiel-
kość y ſtáradość grzechów / ic. Item:
Było teſz y doſwiátczeniem / które poſa-
zowało / yž poſutuyacy vprzeymie žáda-
ya grzechów odpuſzczenia.

Spowiedanie álbo wyliczanie wſſech álbo
niektórych grzechów / yeſtſze
potrzebne.

Spowiedz
yeſli yeſt
potrzebna.

Odpowiedz. Nie yeſt żadne wylicza-
nie grzechów potrzebne. Bo yáwna rzecz
yeſt / yž żadnego przykazania Bożego nie
maſz o wyliczaniu grzechów. A teſz wy-
liczanie wſſyſtſkich grzechów nie yeſt rzecz
można.

można. Jako jest napisano: Kto może
wiedzieć/ yż często wpada. Ale prośenie
odpuszczenia grzechów tajemnego/ ma być
zachowane w Zebraniu / dla wielu przy-
czyn. Bo Euangelia nie tylko wszystkim
w obec/ ale też y każdemu osobliwie / kto-
rzy się yedno ku Bogu nawracają/ y o
pocieszenie proszą / opowiada grzechów
odpuszczenie / według oney namowy:
Którym odpuszcicie grzechy / tym będą
odpuszczone. A jest to prawda króm po-
chyby/ że Sacramenta są przywłaszcze-
niem obietnice pospolitey / ku onym którzy
ych pożywiają / yako Paweł S. mówi:
yż obrzeżka była pieczęcią sprawiedliwo-
ści / to jest / w pomnieniu o obietnicy / y
świadcstwem przywłaszczenia obietnice.

Przytym gdy się obyczaj odpuszcze-
nia grzechów tajemny zachowa w Ze-
braniu / tedy się yśniej okazuje różność
Zakonu y Euangeliey / y poświęca się
sámymi przykładami / yż w Euangeliey
rozkazanie jest / o odpuszczeniu grzechów/
yako Piotr Alexandriyski / Obyczaj zwy-
kły pospolity przywodził przeciw No-
uarianóm.

Contra.

Sędzia nie może absoluować/ aźby sie
pierwey rzeczy wywiedział.

Pasterz jest Sędzia.

Przetóż potrzeba mu aby rzecz wie-
dzał. a ku temu potrzeba jest spowiedzi.

Odpowiedz. Ganie wtóre podanie. Bo
pasterz nie jest sędziem/ ale sługa Euan-
geliey S. mając rozkazanie/ aby Euan-
gelia kazał/ bądź wielóm bądź też osobli-
wie yednemu. A ta Absolutio albo roz-
grześenie/ stawia sie z strony albo spowin-
nowaństwa służebności a wrzędu/ który na
sobie ma/ y jest pocieszeniem przed Bo-
giem. Xne odpuszczenie jest onych grze-
chów/ które są yawne/ które sie stawia z
strony iurisdictioni, która ma być oddzieloną
od służebności przedmieszey/ y przyjmu-
ye onego w społeczność Zebrania/ który
był winien yawnych grzechów/ przed
Zgromadzeniem yawnie. To na inem
miescu perzey jest obyśmiono.

III. O Doścignięciu.

To słowo Doścignięcie od obyczaj-

yu pokutowania yawnego yest wziete. ^{Dei cudz}

Bo yákom wyſſzey powiedzial / ^{me nie Pas} o- ^{piestie stad}
byczay byl w Zebraniu Starym / że oni ^{poslo.}

którzy yawnemi á skarádami grzechá-
mi byli pokalani / gdy prosili aby zaś byli
do społeczności przyeći / musieli w kos-
ciele stać na miejscu naznaczonym / w o-
dzieniu żakobliwem. Nako czasow naszych
podczas Nowońtrzczenia / Którzy / bład
swóy poznawſzy y odrzućiwſzy / społecz-
ności w Zebraniu żądali / táto przyimo-
wano / yż po kilká dni musieli przed kos-
ciółem stać / przed oblicznością w hysto-
rych ludzi / y znáti pokuty swey pokázowác.

Tenci obyczay nie byl za to miany / yż-
by zasługowác miał grzechów odpuszc-
zenie / albo winy albo karania / ale byl spe-
taculum yawne / wstawiony / ku napomi-
naniu / yżby sie yni tym podobnych v-
pádków wystrzegáli. Byl też yákiem-
żekolwiek doswiátczeniem / yesli oni /
którzy táto pokutowáli / vprzeymie o
przyećie do Zboru prosili. Stárzy
we wſem byli sroffemi / niżli ten ná-
ostáteczny halony wiel sariátá. Dla
tego Mlejoboyce wyláczone z Zebrania /

D ij odłacza-

odłączano od obcowania społecznego
ynych ludzi/ dla tego znaki nieyaktie prze-
winienia nosili/ aby ini ludzie wiedzieli/
yż społeczności s niemi mieć nie mieli.

Ten obyczaj bes pochyby/ od oyców
pierwszych wzięty yest. Bo y między po-
gány/którzy stopnie stárey kárności zacho-
wali byli/ takowyż obyczaj był. Orestes
gdy Márkę swoyę zabił/ znaki przewinie-
nia nosił/ aby/ gdzieby sie yedno obrócił/
ludzie ini społeczności s nim nie mieli/
Ty znaki w Abiolutuey álbo rozgrzesze-
niu odkładano. Także też y Arastus/ yáko
Herodotus o tym piše/ znaki nosił.

Takowemi przykładami stárzy ná-
pomináć ine ludzie chcieli/ aby sie od złoś-
ci wystrzegáli.

Tego stárego obyczáyu znakiem álbo
blizną nieyaktá był/ on obyczaj dosiéc
uczynienia/ yáko ye zwano. Grekowie
ye zwáli káraniem. Ale potym rozmnoży-
ły sie zbyteczne obyczáye/ y przystąpili ku
temu pomysły głupie á nie pobożne.

A Mniſzy yż órzodł á fundamentów tá-
kowych nie wiedzieli/ brzydkich á skárá-
dych pomysłów o dosiécuczynieniu náſmy-
śiali.

ślali byli. Ty rzeczy które tu Historiey przysłuchają / słuszno aby ye każdy wie dzał / bo disputacie a rozinowy o dosię- uczynieniu tym łatwiey takó rossadzone być mogą. A naypirwey ta refutatio a zgánienie zachowana być má.

W kradzieży przywrócenie rzeczy cudzych yest potrzebne / podług oney Regu- ly: Grzech nie będzie odpuszczon / ażby rzecz wzięta była przywrócona. A Pa- wel S. mówi: Kto kradł niekradnie wiecey.

Przywrócenie yest dosięuczynienie.

Ergo. Dosięuczynienia są potrzebne.

Odpowiedź. Ganie wtóre podanie / Bo przywrócenie nie yest ono dosięuczy- nienie Canonistie / yako mówią / które yest uczynkiem takowem / któregośmy nie powinni Bogu / yo którym Muszy mó- wią / ale yest uczynkiem / któryśmy po- winni Bogu / przysłuchając tu skrusze- y tu nowemu posłuszeństwu. Bo kto wie- dząc rzecz cudzą zachowywa / ten zachó- wywa pomysł kradzenia. A onoc yest potrzebá nie trwać w grzechach / przeciw-

ſumnienia/ według namowy: Bógu bóg
dobry / zachowywając wiare y dobre
ſumnienie.

Cóſ zowa Canoniczem doſić
uczynieniem?

Zowa uczynki niepowinowate / to
yeſt / nie przykazane od Pána Boga / y
ſmyſłaya yżby niemi meſi a karania wiecz-
ne albo czyſcowe miały być zapłacone.
W tym ſaleſſtwie yeſt wielkie pomieszá-
nie błędów / które wſyſtki ta namowa
beda zgánione y odrzucone: Daremnie
mie chwala wſtawami ludzkiemi.

A yeſtże róſne odpuſzczenie winy / od odpuſ-
czenia karania wiecznego?

Odpuſzcze-
nie winy y
karania ze-
dnoſt yeſt.

Odpowiedz / żadna miara nie yeſt
róſne / y owſzem odpuſzczenie winy toż
yeſt co y odpuſzczenie karania wieczne-
go / według oney namowy: Wſpráwied-
liwieni wiara poſóy mamy. Item: Sprá-
wiedliwy wiara ſwa żywie. Itē: Tak Bóg
wmiłował ſwiát / yż Syná ſwego yedno-
rodzonego ná ſwiát dał / aby każdy kto by
weń wierzył nie záginął / ale żywót wie-

czny miał. Bo karanie wieczne / nie ynego
nie yest / yedno pocucie gniewu Bożego.
A gdy winą bedzie odpuszczona / tedy sie
stanie poyednanie / y Syn Boży głosem
Euangeliey S. pociesza serce / y wyr-
wa z boleści piekielnych. O których E-
zechiasz Prorok mówi: Jako Lew sku-
szył wszystkie kości moye. Tamże wnet
potym mówi: A tyś wyrwał duszę mo-
ją / by nie zaginęła: Zárzuciłeś za sie wszy-
stkie grzechy moye. Item: Prorok Mi-
cheas tak mówi: Wrzuć grzechy wasze
w głębokość morską. Item: Wyleye na
dóm Davidów Ducha łaski y prozb.

Item: Wszystkie rozdzielenie ojme Epi-
skopy do Kzymianów otrymże świadczy.

Przetoż yest rzecz pewna / yż záwždy
záras wiara dla Syna Bożego y przes
niego / otrzymawamy odpuszczenie winy
y karania wiecznego. To potrzeba wie-
dzieć dla pocieszenia.

A yestże różne odpuszczenie winy ob od-
puszczenia karania doczesnego
w tym żywocie?

Odpowiedź. Yest różne. Jako Adam /
David /

David/przyeli odpuszczenie winy/ a wszał-
 że musieli karania znać w tym żywo-
 cie / które yednak żadną miarą nie były
 zapłata albo zastuga/ za karanie wieczne/
 yakoż Aniśy dosić nieczemnie y nie poboż-
 nie smysłali / ale dla ynych przyczyn na nie
 włożone były. A tu całe nauczanie / o
 przyczynach nedze a trapienia człowie-
 czego ma być wważone / które tilko w sa-
 mem Zgromądzeniu od Boga yest oby-
 wione / a nie yest wiadome mądrości czło-
 wieczy

Medrcy tego świata powiedąy/
 przyczyny śmierci y niemocy albo boleści
 być materia. A inego trapienia rozma-
 tego przyczyny być powiedąy / błędy ro-
 sādtku w vmysłach człowieczych nie po-
 rzadne / y wola niestuchayaca rossādtku
 dobrego. A acz yest prawda / yż to są przy-
 czyny bliskie / wszałże zaś bywa pytano o
 przyczynie przednieysiy / z kąd sie wscyna
 w Materiey / w pomysle y w woley / tak
 wielka młkość y zamieszanie? Ta przy-
 czyną przednieyszą / rodzicom naszym pier-
 wszym / była znayoma prosto po stwo-
 rzeniu. A potym Pan Bóg tak chciał y

włożył

Cause pro-
 pinqua.

Principalis
 causa.

włożył / yżby w Zebraniu nauczanie o tey
przyczynie powtarżane było y brzmiało.
A tyc są przyczyny.

Pierwsza zopopolna wśemu naro-
dowi człowieczemu. Dla grzechów pier-
wych rodziców / y dla grzechu który sie
nami rodzi / wszyscy ludzie są poddani
pod śmierć / pod okrucieństwo Diabel-
skie / y pod trapienia zopopolne / według
Namów : Gene. 3. Rom. 5. Przez grzech
śmierć. Item : Ephes. 2. Paweł S. mó-
wi : Dyabeł jest sprawny w niepoboż-
nych / jako tego strasliwa Historia swia-
ta wszystkiego poświadcza. Morderst-
wo od Kaína popelnione / Bakroch-
wałstwa / Walki y nieczystości s kre-
nemi.

Gene. 3.

Rom. 5.

Ephes. 2.

Przyczyny trapienia w Zebraniu lu-
du Bożego ty są.

Pierwsza Zopopolna przyczyna /
Grzech wrodzony.

Przyczyny
trapienia
ludu Bos-
kiego.

Wtóra / Xż Diabeł osobliwie chitrze
kuczy na Zebranie / według namowy :
Nieprzyjaćielstwo położy między nasie-
niem niewieściem a mężem. Item : Dya-

X

beł okra-

bel ofraża świat jako Lew rycząc. A
Job piše: Aż Dyabel jest między synmi
Bożemi etc.

Trzecia yż Bóg w Zebraniu osobli-
wie chce / aby gniew yego przeciw grze-
chóm był wsem wiadomy / y chce aby sie
pokutá mnożyła / światłość wiary y wzy-
wanie / á yżby były zadržane zle nákłon-
ności / według namowy : Dobrze mi jest
yżś mnie ponížyl / ábych sie náuczył sprá-
wiedliwości twoych. Item : Gdy bywa-
my sádzeni / od Boga bywamy karáni /
ábyśmy stym światem nie byli potępieni.
Esa. 26. Uciszenie wołania / yżś ym
kárnościg. etc.

Esa. 26.

Czwarta. Wiele ych jest w Zebrá-
niu którzy są skutecznemi grzechami po-
kaláni / które karaniem osobliwym bywá-
ya karáne / które podczas są takowe / yż
nie tylko ón który zgrzeszył / ale celé naro-
dy bywáya karáne / jako Cudzołóstwo
Dawidowe / zgwałcenie niewiasty káp-
kańskiej w Beniamin / Bálwochwálstwo
Aronowe / Manašowe y ynych. O tych
tak bywa mówiono : Gniew páński bede
nosił /

nośił/ Boin mu zgrzeżył: A wśiakoś gdy
bede w ciemności siedział/ PAK bedzie
światością moją. Item: gdy bywamy
sądzeni od Pán. i bywamy karani/ abyśmy
s tym światem nie byli potępieni.

Piąta. Bóg chce aby członki osobli-
we w Zebraniu/ były znacznie widziáne/
yż są podobne wyobrażeniu Syna Bo-
żego/ a yżby ś. miłości ych były świadec-
twem nauczania ych/ y sądu przyszłego
Bo yż Bóg dozwolił że Nero Pán. k. S.
zabił/ tym znamię nuyę/ yż są iny ma-
przidz.

Szosta. Bóg przepuszcza na światie
takowe trudne rzeczy/ yż się z nich rozum
y porada ludzka wywikłać nie może/ á to
przeto yżby okazał przytomność swą w
Zebraniu. Num. 14. Jest mówiono: Aby
wiedzieli yżes jest w tym ludzie i. Reg. 14. Num 14.
Reg. 14.
Aby wśiaka ziemia wiedziała/ yż Bóg
jest w Izrahelu. A Jeremiás Prorok
mowi: Miłosierdzia to są Boże/ yżesmy
nie są strawieni zc.

Ty przyczyny potrzebá mieć przed oczy
má/ tu rozsądzaniu y różności uczynieniu

X ij między

miedzi nauką Phiſoſoſtą / y miedzy zbytkami a nauką Zebrania Bożego. A tu poćwierdzeniu wiary / poſłuſzeńſtwa w trapieniu / nędzy / wzywania / modlitew y oczekawania wybawienia albo ulżenia / yż w prawdzie y w rzeczy ſamey różniſą / zkażenia albo zgubienia Pogańſkie / od karania Zebrania a ludu Bożego. O czym bywa tak mówiono: Nie zapale wſyſtkiego gniewu moyego. Item Abakuk Proroż napisał: w gniewie wspomnięna miłosierdzie. Item: Panie nie karz mie w popędliwości twojej. Item: Wybaw mie od karania którymś em krwie rozlanie zaſłużył / Boże Boże zbawienia moyego. Item: Karzac mie karał / a w śmierć mie nie podał: Nie umrę / ale bede żyw / a uczynki Pańskie bede opowiedał. Item: Nawróćcie ſie ku mnie / a ja ſie nawrócę ku wam. Wzywaj mie w dzień wdreczenia twojego / a ja ciebie wyrwę / a ty mie będzieſ chwałił. Item: Gdybyſmy ſiebie ſamych ſadzili / nie byliſbyſmy od Pana ſadzeni. zc.

Ty przyczyny vtrapienia y vciſku naſzego / máy być wrażane y poćieſzenia

záras przypomináne / y pomysły zápa-
láne / aby sie mnożyła y rosła Pokuta/
Wiara / Nadzieja / Wzywanie / y ine
cnoty.

Ty vtrapienia spolne álbo osobliwe/
któremi nas Bóg nánwiedza y karze / nie
sa żadnem dosięczynieniem / to yest / v-
czynkami któreby záslugowały odpus-
zczenie winy / álbo karánia wiecznego / ál-
bo karánia Czyscowego / ale máya inse-
przyczyny / zwlászczá / yžby álbo cwiče-
niem były / yáko więzienie Josephowe /
yáko w trzeciej przyczynie wysłhey po-
wiedziano yest / álbo yžby były karánia /
yáko było karanie Daudowe / yáko yest
w czwartej przyczynie powiedziano. Bo
Bóg chce aby przykłady sprawiedliwos-
ci yego były widziáne / w karaniu cieś-
kich á skáradych grzechów. Jáko w ka-
raniu Mezoboyców pokázuya sie / cho-
ciay sie ku Bogu náwróca. Albo yžby
były meczennistwa á wyznánia / yáko by-
ły meki Proroków S. Ablowe / Janá
Chrzęciela. Esaiaszowe y inych.

Argumentum.

Ná Dauidá po odpuszczeniu winy/
włożone jest karanie.

Przetósł Dosćuczynienia przy od-
puszczeniu winy musza być.

Odpowiedz. Nie pozwalam conse-
quentey á zámknienia. Bo ynša rzecz
jest karanie doczesne / które Bóg ná czło-
wieka wkłada / á ynša dosćuczynienie.
A yęšce dáleko ynša dosćuczynienie od
ludzi wymyslane. A ácz częstokroć ná
grzechy wielkie á škarađe przychodzi ka-
rania doczesne. Bo Bóg chce być poznany
y jest / y y jest sprawiedliwy / y mściciel
y káži wšystki rzeczy / które sie nie zgadzają
s sprawiedliwością yego. Wšakże wla-
żenie czyni karania tákowego / onym kó-
rzy potute czynią. Ani tei wšech grzechów
tákowem doczesnem karaniem karze.
Przetósł sam mówi: Nie zápalę wšystkie-
go gniewu moyego / zc.

Ku temu ty karania doczesne / które
Bóg sam wkłada / nie bywają wyglá-
dzone albo oddalone mocą fluczów / albo
Absolutia. Przetósł tu nie nie przysłucha-
ją smyslane dosćuczynienia / które zo-

wo Canonickiem. A yżby różności vtrapienia tym lepiey wyrozumiane były/ tedy máyą być ná ten obyczay rozdzielone.

Wszystki vtrapienia álbo są karánia/ yáko karánie Davidowe/ to yest/ skáženie dla grzechów.

I.

Albo są ćwiczenia / yáko ćwiczenie Josephowe. Bo Joseph nie záslużył był grzechem skuteczny m takowego trapienia.

II.

Albo są wyznánia á męczennistwá/ yáko meki Ablowe/ Jana Chrzciciela Jeremiašowe/ Esaiasowe y inych/ są swiádectwy o náuczánii.

III.

Albo ofiára/ yáko zásluga Pána Chri-
stusowa/ zc.

IIII.

Drugie Argumentum.

Gdybysiny samych siebie sadzili / nie bylibysiny sadzeni od Pána. I. Corinth. II.

I. Corinth. II.

Dosicuczynieniem samych siebie sądziemy / to yest karzemy.

Przetoż nie bedziem sadzeni od Pána/ to yest/ Bóg oddali od nas karánia dla nášego dosicuczyniema.

Odpo-

Odpowiedz. Nie pozwalam wtórego podania albo położenia / Bo dosięcuczynieniem Kanonicznym (yako ye zowga) nie sadzimy samych siebie / ale prawym nawrocceniem / według namowy: Dazremnie mie chwala ustawami ludzkimi. Pawel S. zowie sadzeniem / w wszystko nawroccenie / nie zewnetrzne smyslone tragedie / od ludzi wymyslone. Ani wieczne karania / ani doczesne / bywaja oddalone albo odpuszczone dla czynku żołnierza niepobożnego / gdy pielgrzymuje sbroy ny do S. Jakuba / ale grzechy yescze temu bywaja zgromadzane baktwochwalstwem / yako z domnimania Papieskiego o dosięcuczynieniu / wiele złości y wiele skaradych błędów poszło / czego ustawy o dosięcuczynieniu poświęcają / y wiele przykładów pamiętamy.

Ty też Błedy są widziadkami poćwirdzone. Jam miał ciotkę / która gdy po śmierci meżá swoyego / bliska bedąc porodzenia / smutna v ognistá wieczór siedziała / dwa do domu do niey weszli / z których yeden był ná osobie yako yey meż niebożczyt / y powiedał sie być meżem yey

umarłym

vinárlem / A drugi wysofi był ná poyrze-
niu yákoby / A Inych Zakonu Franciſkówe.
go / A gdy do ogniska przystąpił / ktori
był podobny meżowi yey / pozdrowił
niemiast: smutna / y rostkazal yey aby sie
nie smuciła / bo przyſzedł yż yey chce nieco
rostkazać / A onemu / Inichowi / tym cza-
sem rostkazal wnidz do izby / potym roz-
mawiając s nią prosił yey / izby dać ná / A-
ſe / Odchodząc od niej prosił yżby mu re-
dą dać. A gdy przeleſnioną nie chnet mu re-
dę podał / a ón obiecowal / yż niemiast być
obrażoną / dać mu re-
dę / w ktorą acz nie-
była obrażoną / wſtąpił / tak była spalona /
yż zawſdy czarna została. Potym zawni-
oſł onego wyſokiego Franciſkána / y od-
chodząc w emgnieniu oń ſmłknęli. Tak-
we Historie á bo powieſci nie tylko by-
wały czytane / ale też ludziem wiary god-
nym dobrze ſa wiadome.

Przetóſ ty błędy o Doſić wczynieniu
potrzebą ganić / y ma być przywroczone
ná mowic Pawła S. wyrozumienie w-
laſne á ſłotkie. Bo ono nárcia yż karanie
y w tymto żywocie bywa wſhane / onym /
ktorzy potut czynią / yako / Dauidowi /

X Manaf-

Eſa. 58.

Manaſſowi / Umuitóm / Karania po ná-
wrocceniu byly vložne. Jako v Zachariaſſá
Proroka ieſt mowiono: Nawroccie ſie ku
mnie / á ya ſie ku wam nawrocz / á v Eſa-
iaſſá Proroka tak ieſt nápiſano: bǎdzie mu
chleb dany / Krolá w ſlawie yego bǎdzie
widzał. A Eſa: 58. vſom káknacemu chle-
bá twoyego / á bǎdzieſz yáko ogród opli-
wáyacy. Stymi namowámi zgadza ſie
namowá Páwla S. Gdybyſiny ſámych
ſiebie ſádzili / nie bylibyſmy od Pána ſádze-
ni. A mowi opráwým nawrocceniu. A ma
być wważána częſto przyczyna pocieſze-
nia / ábyſmy wiedzieli yż Pan Bóg odel-
ſá Karania cieleſnego / onym / ktorzy ſie ku
niemu nawracáya.

O Wieczery Páńſkiej.

Co yeſt Wieczera páńſka?

Wieczera
Páńſka co
yeſti

Yeſt ſpoleczne pożywánie ciáka y krwie
Pána náſzego Jeſu Kriſta / yáko yeſt w ſto-
wiech Euangeliey S. vſtáwione / przy kó-
rim pożywániu Sin Boży prawdziwie
y podſtádnie przitomny yeſt / y ſwiáde-
je

je dobrodzieystwa swe przywłaſzcza w
ſem wierzącem / á yż przyrodzenie czło-
wiecze ná ſie wziął dla nas / aby teſz nas
którzysiny wem ſa wiara w ſzczepieni/
członkami ſwemu uczynił / y ſwiátczy / y-
żeſiny krwi yego ſa omyci.

Au temu teſz ſwiádeczy / yż chce od tad
w wierzacich przebywać / á yż chce / gdiſ
yeſt ſłowem Oycá wiecznego / wierzace
wſiſtki náuczác / obziwác y rządzić / yáko
v Janá S. w 15. Cap. yeſt nápiſano. Zo-
ſtańcie we mnie / á ya w was: Kto zoſta-
wa we mnie á ya w niem / to yeſt / kto ſie
wiara dzierzy Ewangelię / w tim praw-
dziwie przytomny yeſt Sin Boży.

Iohan. 15.

Który yeſt pożytek pozývania Wie-
czery pańskiej:

Poſpolicie odpowiedano bywa / yż ſie
to pozývanie ſtawa ná vćwierdzenie
wiary / zwołáſzcá yżby wierzącemu do-
brodzieystwa Chriſtuſowe były przin-
taſczone / yáko wyſſhey yeſt mówiono /
Yż Sakramenta ſa ſwiádecstwem przin-
taſczenia / Co ma być rozumiano / nie ták
yáko Papieżnicy mówia / tylko dla v-

pożytku
Wiecze-
ry pań-
skiej.

czynku sáamego skutecznego / to yest / tróm
dobrego pomisku álbo pobudzenia w po-
żywacych dorosłych / ále gdy wiara
przyimuya . Bo tak á nie ynáczey / Sin
Boży Zebranie swoye wieczne zgróma-
dza / słowem álbo głosem Euangeliey / y
pożywaniem Sakramentów / yáko yest
nápisano: Wiara yest z sluchánia á slu-
chanie przes słowo Boże.

Kristus
przes slo-
wo Euán-
geliey tu
sobie ciąga
nie.

Ciągnie przeto Syn Boży pres slo-
wo Euangeliey / y chce ábyśmy ná nie
przizwolili. Ná tenże obyczay o Sakra-
mentách bywa mówiono / yáko Augu-
stin S. słowo s Sakramentem stosuye/
gdy mówi: Sakrament yest słowo wi-
dome.

Pierwszy
poitek wie-
czery pán-
stiey.

Rest przeto ten pierwszy pożytek álbo o-
woc Pożywania wieczery Páństiey / yż
tym świadectwem wiara bywa poćwir-
dzona / y zawiera mocno / yż tym yáko by
vpominkiem álbo pieczęcia / Sin Boży /
swiátczy / żeć dobrodzieystwa swe przy-
właszcza / yáko y Páwel S. Obrześć zo-
wie pieczęcia sprawiedliwości / to yest /
świadectwem vperwniayacem nas. Po-
tym to przywłaszczenie ma być dostatec-

czniey

czniey y yáśniey wykořone. Przywłař-
czenie dobrodzieystw Krystusowych tak
sie stawa / yžby wierzacy był wřeczepion
w Pána Krystusa / y stal sie członkiem ye-
go / y yžby miał swiádectwo / yž Syn
Boży przyrodzenie człowiece na sie w-
ział / dla nas / aby nas ktorzysiny weń w-
řeczepieni / yáko látorořlie zachował / bo-
by był wřystek národ ludzky dořczatku
zágynął / by ón nie był na sie wziął / przy-
rodzenia nářego / á nas w siebie řámego
niewřczepił. Takóć przeto yest pożytecz-
ne pożyw inie Wieczery Páńskiey / y
stawa sie bářzo skórtie / gdy ty pożytki
rozwařamy.

Uaypierwey / gdy Wiara w náwro- I.
ceniu pátrzy ná Syná Bożego / który ř-
wiátczy yžeć przywłařcza odpuřczenie
grzechów. X potym řwiátczy / yž dla tego
przyrodzenie człowiece na sie wziął / aby
nas zachował / Zebranie wieczne sobie
zgrómadzał / ono obżywał / y zawnřdy
był w wierzacych Syn Boży Słowo /
řgłosem Kuángeliey ř. yžby ono nos-
sil / y řzadzył y řpráwował.

Powtóre / mateř Dziekowanie być II.

Pojmując
Wieczery
Chrystus
wch / mamy
mu dzieł
wać za do
krochów
stwa jego.

czynione / za posłanie Syna Boż. go / y yż
Syn Boży przyrodzenie człowiecze na
sie wziął / yż yest vmeczón / yż nas odku-
pił / yż dał Ewangelię S. yż obżywia
przez sie samego y Duchá S. yż naprawił
y przywrócił żywot wieczny / yż zebra-
nie zgrómadza / ná ostatek / za wšytki
dobrodzieystwa. Oboye Pan Chrystus
ogárnia / zwołęcza / y pocwierdzenie
Wiary y Dziełczynienie w tych słowich
gdzie mówi: To czyncie / ná pámíatkę mo-
je / Bo rozpámíetywanie niezmíslone ma-
tki Pánstey / y ynych dobrodzieystw yego /
w práwym náwróceníu yest / prosić o od-
puśczenie grzechów / y wierząc / yż nam
odpuśczone będą dla posrzedniká / y ta-
sie wiara poddźwigác y obżywiać prze-
zeń / á potym prawdziwie dziełki czynić.
Dla tegož stárzy wieczery Pánstę zwali /
Eucharistia / to yest / Dziełówczyńienie.

III.

Po trzecie / ma też być przytym za-
razem rozmyślano / yż Bóg záyste chce /
áby sie takowe pożywanie / w pospoli-
tem zgrómadzeniu stawáło / áby było
związká poćciwego zgrómadzenia / Bo
Bóg záwždy chciał y teras chce mieć / á-

by Ze-

by Zebranie yego widomem zgromadzeniem było / y yżby sie pospolicie spolnie y poćciwie schadzało / w ktorymby głos Euangeliey S. o Synie yego brzmiał / y jako yest napisano: Na wszytek świat wyszedł głos ych.

Nie chce Pan Bóg / aby nauka yego táyna tajemnica być miała / ale chce aby wszyscy narodowie o Synie yego slyszeli / y onego poznali. Przetóż też sam przez dziwną mocą swoya / zachowywa y będzie zachowywał a bronił / poćciwie schadzki Zebrania swoyego / y chce aby każdy człowiek dopomagał / yżby ty polspolite schadzki byly zachowane / yżby Stuzebność nauczania Euangeliey S. nie zaginęła.

W tych schadzkách chce Pan Bóg / yżby sie stawaly modlitwy y dziełowczynienia pospolite społeczne / w uych chce / yżby każdy wyznanie swoye uczynił / a pokazał tu któremu nauczaniu przystapuye. W nich też chce / aby członkowie Zebrania yego / społecznie sobie w miłości nad sługowali / y w skutku pokazywali / yż yedno sa w Chrystusie /

y yż są członkami zgadzającymi się / yednego Krystusa / yako Paweł S. mówi: Xeden yest chleb / yednym ciałem wielie nas yest. X starzy vгоды swe zámśdy pocwirdzali / pozywaniem społecznem swiatości swoy ch.

Ty trzy przyczyny powaśne / máya być zámśdy vwaśane y rozmysłane przy wieczerzy Pańskiej / które záyste serca pobojne pobudzać będa / ku zachowaniu służebności społeczney Krystusowey / y ku częstemu pozywaniu wieczerzy Pańskiej.

Która yest różność Sakramentu
y Ofiary?

Różność
Sakramentu
y Ofiary.

To zámśdy przed oczyma mieć ma każdy / który yest w Zebraniu / yż Syn iętości nie tilko są znakami / któregośmy na bożeństwą albo wyznania / yako toga albo suknia fałdzista rozesnawiała Rzymianina od ynych ludzi / ale yż są znakami woli Bożej ku nam / á owśeki w Nowym Testamencie / są swiadcetwy Łaski Bożej / przydaniem ku obietnicy / to yest / swiadcetwami / yż Bóg dla Syna swoy ch

go/ wierzące przeymuyę/ y obietnice ym przywłaſzcza.

Naczkolwiek wiele tych yest/ którzy oby-
czajem ſwiátá tego ſadzą y dominu-
wáya ſie/ yżby ty obrzedy znákami tilko
być miały/ Proſſeſſiey álbo nabożeńſtwa/
dla tego wſtáwione/ yżby różnoſć ludzi
czyniły: Wſſákże my mamy wiedzieć/ yż
nie oſobliwie dla tego Sakramentá ſá
wſtáwione/ áni ten ych koniec przedniey-
ſzy yest/ acz też y ten koniec tu mieysce ma/
yáko/ Obrzeſká nayıerwey známiono-
wálá/ obietnice o przyſkłem náſieniu/ y o
Káſce/ potym też bylá znákem/ który róż-
noſć czynił Żydów y Pogánów.

Przytym też Swiatoſci od offiar
máya być rozeſnawáne. Swiatoſci ſá
obrzedámi od Boga wſtáwionemi / w
których Bóg cwiřdzi/ yż nam nieco da-
wa/ to yest / ſwiátczy/ yż wierne przy-
muyę/ y obietnice ym przywłaſzcza/ yáko
ſam o Obrzeſce mówi: Będz Bogiem
ych.

Alle offiáry bywáya zwáne/ wczinki
któreſzkolwiek od Boga przykazáne/ któ-
re my Bogu Offiarujemy ábo czynie-

Swiatoſ-
ci co ſá,

Offiáry co
ſá.

my/abyśmy pokazali/yż znamy/że ten yest
 Bóg prawdziwie / którego tak chwale-
 my/á yż chce być takó chwalon/ yáto sam
 słowem swym naucza: Takó/ wyznánie
 ludu Izráelskiego/ przeciw Nábuchodo-
 nozorowi/ y stałosć w mece yest offiá-
 rá/ to yest/ rzecz takowa / która bywa
 Bogu offiarowána/ która mu część sku-
 szenia czyni / to yest/ pokazywa/ yż ten yest
 Bóg prawy/ którego tak chwala/ á nie y-
 ny/á yż takó chce być chwalón yáto nau-
 cza. Także czystosć Jozephową yest of-
 fiará/ to yest/ vczynek który Jozeph Bó-
 gu czyni / y świátczy tym posłuszeń-
 stwem/ yż smysla y wierzy/ że to yest Bóg
 prawdziwy / którego takó chwali / á yż
 chce takowem posłuszeństwem chwalon
 być.

Offiára co
 yest.

Dla tegoż offiára yest / vczynek od
 Boga przykazány/ vczyniony w znáyo-
 mosći y w wierze w posrzedniká / dla te-
 go y ku temu końcowi / aby część Bógu
 była czynioná / to yest / abyśmy tym v-
 czynkiem świádczyli / yż ten yest Bóg
 prawdziwie/ á yż chce takó być chwalon.
 Tá różnosć gdy będzie wważoná/ tedy
 tym

tym łatwiey disputatio á rozmowá o
offiárach/ wyrozumiana być może.

Potrzebá jest y druga różność oba-
zyc y uważyc. Osiander ná trzy części
offiáry dzieli.

Typica/ to jest/ figuruyaca.

Ilastica/ to jest/ dosięczyniaca.

Didactra/ to jest/ náuczáyaca.

Typica.

Ilastica.

Didactra.

Ilastica jest/ offiárá yedyna Chri-
stusowá/ ktora Pan Christus/ siebie sa-
mego / Oycu wiecznemu offiárowat/ y
wziął á ná sie włożył gniew Bóży/ y po-
słuszeństwem swym nam záslużył/ w-
blaganie álbo poyednanie.

Typica zowie wszytki offiáry Le-
uitkie: A w tych były Didactra/ yle z któ-
rych Leuitie y czelac ych żywność swa
mieli.

Alle przydam tu moye rozdzielenie
offiar. Jedynáż tilko jest ofiára Ilasti-
ca álbo dosięczyniaca / zwłasczá/ cále
posłuszeństwo Christusowo. Wszytkich
onych Swietych offiáry sa Eucharisti-
ca álbo dziekowania/ á ty álbo sa figuru-
yace/ álbo nieczego náuczáyace.

Przeswis-
ka Wieche-
rzy Páns-
kiey.

O przeswisłach obrzedu po-
politego / Wieczery
Páńskiey.

I.

Wieczera
Páńska /

Pierwsze przeswisłko yest / Wiecz-
rza Páńska / á to yest naprostsze przes-
wisłko tego obrzedu á Ceremoniey.

I. Cor:II.

II.

Liturgia.

Potym w Greckiem Zebraniu / ten
obrzed áż do tego czasu zwáno / Litur-
gia / co prosto nic ynego nie znaczy / ye-
dno ádministrowanie á řasowanie po-
spolitego dobra / yáko gdyby niekto rzekł /
przyrzadzić okret yest Liturgia. Przetoż
to przeswisłko nie yest offiáry / ale posłu-
gowania albo służeбноsci / gdzie yeden
wielóm nádsługuje rozdawájac Sa-
cramēt. Bo znáyome yest przeswisłko Li-
turgia / o obcieřliwosciách pospolitych /
yáko to yest wřysřtkiem wiadomo / mier-
nie náuczonym w yęzyku Greckiem.

III.

Synaxis.

Trzecie Przeswisłko yest Synaxis /
od Zgromádzienia / Bo Bóg chce / yżby
pospolite yáwne potciwe řchadzania /
řtawáli sie / w yego Zebraniu / řtóre on
niesmierzoná dobroćia swoyá zachowa-
wa / y chce / áby tá Ceremonia / była

zwiąřka

zwiaſtá poſpolitego zgrómadzenia.

Czwarte przeſwiſto yeſt Eucharis-
ſtia / to yeſt Dziękowczynienie. Bo yeſt
rzecz prawdzywa / yż Syn Boży chce /
abyſiny wtey yego wieczerzy / náypier-
wey dobrodzieyſtwa yego wiara przy-
mowali / á potym / yżbyſiny Dzięki czy-
nili / zá całe odkupienie / y zgrómadzenie
Zebrania.

Piate przeſwiſto yeſt Agapi / A to
przeſwiſto tey wſtáwie Krzyſtuſowey / ál-
bo dla tego yeſt przydane / yż oni ktorzy
wieczerzy Páńskiey pożywać przychodzi-
li / ſ ſobą przynosili chleby y co ynego / y
ono vbołym rozdawáli / álbo dla tego /
yż yá ſadzili być znátiem á ſwiaſtá ſpol-
ney miłości. To ácz yeſt prawda / wſſá-
że pierwſzy á przednieyſzy koniec / tey w-
ſtáwy yeſt / yż ona ſwiátczy y wpomina
nas / o woliey Bożey ku nam.

Rzymianie używali przeſwiſtá Miſ-
ſa / to yeſt Miſa / á nigd niemoże wiedzieć /
yákowe to ſłowo yeſt / yeſli yeſt Żydow-
ſkie czili Łaciniſkie. W piatych Kiegách
Moyſeſowych w Boſtymnáſtym roz-
dzielieniu czytámy / yż to ſłowo Miſſa /

IIII.

Eucharis-
tia.

V.

Agapi.

Miſſa.

położone yest za Contributio, to yest/za
dátunek / yż w Swiatá / yákom powie-
dział / yákużny prze vbogie przynasza-
no y rozdawano.

Xni powiedáya / yżby Missa / miało
być słowo łacińskie / które tak wiele zna-
czy / yáko grzechów odpuśczenie / yáko y
Cyprian S. tego słowa Missa używa/
pro remissione, yż tam grzechów odpuś-
czenie opowiedane bywa / wšem návro-
conym / którzy są do Wieczery Páńskiey
przypuśczeni. Przetoż tych słow za od-
puśczenie używano / Populis sit remissio,
to yest / mieycie odpuśczenie / którzyście
przystąpili ku swiatosci / álbo ku spo-
łeczności. Czego potym Łacinnicy naś-
ladowáli / yż we Mśach swych mawiá-
ya / Ite Missa est, to yest / ydźcie grzechów
odpuśczenie záperwne yest wam opowie-
dziane. Miedzy tymi przeswistami / któ-
remi Wieczery páńską pospolicie zwa-
no / niemáš żadnego / któreby offiáre
własnie známionować miało.

Mśa papiéska dla czego yest potrze-
bá gánić y potępiáć

Dla tego /

Dla tego / iż każde Błtwochwálstwo
ma być ganióne / wciekáníe / y wygładzáníe.
A toć yest wielkie błtwochwálstwo /
co Papielnicy powiádáyá / iżby Kieja
przes offiáry y Nisze grzechów odpuszczenie
zástugowác mieli / onym ktorzy
Nisze záfupuyá / y ynem / y záyste wiele
błędów ná yedne kúpe znaśáyá / gdy tu
temu przydawáyá / iżby offiárá oná miá-
lá zástugowác grzechów odpuszczenie /
ex opere operato, yáko oni zwykli mó-
wic / które domnimánie yest Pogánskie.
Przetóž yest potrzeba / Nisza Papielska
gáníć / przed nią wciekác / y onę wygla-
dzać.

Nisza Pa-
pielska / cze-
mu má być
ganióna.

Dowód wtórego położenia. Bo do
Zydów yest wyrocziśto nápisano : Kedy-
ná tilko ofiárá swiete doskonálemi wczí-
nił. Ku temu żadnego wczyntu zerwet-
cznego w Nowem Zákonie niemáš / któ-
ryby sie Bogu podobác miał / ex opere o-
perato, yáko oni mówią. Bo nápisano
yest: prawdziwi chwalce / beda Wycá
chwalić / w Duchu y w prawdzie.

Druga pryncypná.

Tá re-

Ca Regula ma być zachowana:
Co niebywa tym sposobem pożywa-
no/ yako Bóg wstawił/ to nie jest Sa-
krament.

Ofiarowanie nie jest ustanowione
w Euangelii Świętej/ tilko pożywa-
nie/ albo przyjmowanie.

Przetoż Sakrament/ nie ma być czy-
niony ofiarą.

Contra.

Zebranie powszechne nie bładzi.

Greckie y Lacińskie Zebranie czyni
wsmiankę ofiary.

Przetoż jest nieyaktie ofiarowanie.

Odpowiedź. Zebranie Greckie sta-
re / mowi o ofiarze dziekowczynienia /
nie o zasłużeniu / albo dosięczynieniu za
grzechy/ Bo wyroczysto mowi: Ofiaru-
jemy za Oycę/ Proroki y Apostoli dzie-
kowczynienie/ yako jest prawda/ yż przy
Wieczerzy Pańskiej/ ty rzeczy mają być
zawždy czynione porządnie/ yawnie y
osobliwie.

porządek.

Sprawa
wana wie-
czerzy pań-
skiej.

I. Naspierwey/ ma być nauczano/ o do-
brodzieystwach Pana Chrystusowych/ o
potencie y o wierze.

Po

Po wtóre/modlitwy a prosby ma-
ya być czynione.

II.

Po trzecie/ ma być pożywanie albo
przyimowanie/ przes któreby wiara w
Uawroconych pocwierdzona była/ yżby
mocnie wierzyli/ yż ym w prawodzie do-
brodzieystwa Krystusowe bywają przis-
właszczone. A gdy takó wiara bywa
ćwiczona pożywaniem Sakramentu/
tedy yest prawy Sakrament/ bo ón któ-
ry go pożywa/ przyimuye dobrodziey-
stwa Boże.

III.

Po czwarte/ mają też być dziełow-
czynienia/ pospolicie y osobliwie/ zá wsi-
stko dobrodzieystwo odkupienia y zgró-
mádenia Zebrania Chrześciańskiego/ y
zá ine dobrodzieystwa duchowne y ciele-
sne/ Przetóž starzy zwáli ten Sakramēt
Eucharistia. Lecz przyczyna Sakra-
mentu ma być pierwey rozumiana.

IIII.

O Wzywaniu / Prośbie
y Dziełczynieniu.

Co yest służba Boża?

Odpowiedź. Yest uczynek od Boga

Na przytaz

Skuska B
ja co jest.

Ezec. 20.

przykazany/ w wierze uczyniony/ to jest/
w prawdziwym poznaniu y duszności w
pośredniká/ którzy sie ku temu końcowi
ściaga / yżby Bogu cześć była dana/ to
jest/ abyśmy swiátczyli/ yż to jest praw-
dzywy Bóg/ którego takó chwáliliśmy/ á
yż takó chce być chwalon. Przetóž Dzie-
siecioro Boże przykazanie/ własn timer wy-
rozumiane/ mamy mieć za Regule á mo-
dla chwały: Według namowy Ezechie-
la Proroka: W przykazaniach moych
chodźcie/ á nie w przykazaniach Wyców.
A na pierwszy tablicy/ o wzywaniu oso-
bliwie bywa przykazano/ według namo-
wy: Pána Boga twego bądźcież chwalić/
y yemu samemu służyć.

Co jest wzywanie álbo
Modlitwa:

Modlitwa
co jest.

Modlitwa jest/ prosba ku Bogu o
rzeczy potrzebne/ w Imie pośredniko-
we/ álbo Dziełczynienie Bogu álbo po-
średnikowi/ za przyrute dobrodziey-
stwa. Bo co niektórzy trzecią cześć przy-
dawają/ zważają wysławianie chwały

Bożej

Bożey / ta sie w tych dwu zamyta / albo
w prawdzie yest / nauczaniem / potężu-
yąc / co / y yaki yest Bóg / A yesliby ya nie-
kto za trzecią część mieć chciał / yam prze-
ciw temu nieyest.

Jako ma być czynione wzywanie
albo prośba?

Każdy to dobrze rozumieć może / yż
ynsa rzecz yest / w sercu naszym / która
prosi / aby nam nieco było dano / A yn-
sa / która sie weseli y raduje z dāru przy-
yetego. Przetoż potrzebā yest naypierwey
sie nauczyć / yako sie mamy modlić. X yest
to śpātne omieśkanie y niedbāłość / po-
niemaz o ynych cnotach / wiele yest pisa-
no y disputowano / yż o prawey modli-
twie / która yest naywyższā cnotā / mało
wspominano. Przy modlitwie osobliwie
śeść rzeczy potrzebā wważyć.

Naypierwey potrzebā wważyć / co y
którego Boga / y gdzie obyawnionego /
maż wzywać / abys odlaczył y roze-
snał wzywanie twoye od Pogańskiego.
Przetoż v Janā Świetrego napisano

Aa ij yest /

Modlitwa
nako ma
być czynio-
na.

Prin Mos
dlitwie co
potrzebā w
wając.

Ioan. 4.

yeſt: Wy niewiecie co chwalicie / ale my
wiemy co chwalimy.

Chce Pan Bóg abyſmy przy modli-
twie rozumieli / co byſmy czynić / y co wzi-
wać mieli. Chce abyſmy go Boga praw-
dziwego / od Bogów ſmyślonych rozez-
nawali y odłączali. Przetoż powiedzia-
no yeſt: Pána Boga twojego będzieſ
chwalił / y yemu ſámemu ſłużył. Niechce
aby ſie pomysł y náſze błáć miały / yáko
ſie błáca Hekuba v Euripida / y mówi:
O Jupiter co jeſy jednoſtołwiec yeſt / bądź
yeſtes to niebo / bądź Duch który w Nie-
bie yeſt. 2c.

A záwždy Bóg yáſne ſwiádectwo
przedkładał / po którym chciał być poz-
nan y od inych Bogów rozeznanawán / yáko
w Dzięſteciorgu przykazaniu / potázu-
yąc który ón yeſt Bóg / miánuje wypro-
wádenie z Egiptu: Którym ciebie z E-
giptu wywiodł. A przedtym Oycowie
S. gdy ſie modliwali / táko mawiali:
Bóg Abrahánow / Bóg Iſaaków / Bóg
Jakobów / to yeſt ták wiele rzeczo-
no: Ciebie Boga prawdziwego wzywam /
którys ſie Abrahánowi obyáwił / y o-
bietnicęs

bietnices mu uczynił. A wszyscy swię-
 dectwa / mają być Synowi przywłasz-
 czone. Przetóż w modlitwie pomysł y
 serce / ma się obracać y skłaniać / ku temu
 prawdziwemu Bogu / który się obywał /
 posłaniem Syna swego / Pána naszego
 Jesu Chrysta / wkrzyżowanego y z mar-
 twych wstającego. A owšem osoby yed-
 nego Bostwa / przy poczatku modlitwy
 mają być pomienione / y własność każ-
 dey osoby wważona / aby był Bóg odta-
 czon y rozeznan od wšego stworzenia /
 y yžby modlitwa prawdziwa różna by-
 ła od Pogańskiego wzywania.

Forma prośby.

Wšechmogący / wieczny a praw-
 dźiwý Boże / Oycze wieczny Pána nasze-
 go Jesu Chrysta / któryś się obywał nie-
 zmierzona dobrocią twoją / y wołałeś
 z nieba o Synie twoym / pánie naszym
 Jესusie Chrystusie / mowiacy: Tego słu-
 chaycie / stworzycielu Nieba y Ziemi / y
 Zebrania Anielskiego y ludzkiego / s Si-
 nem twoym spółwiektystem / Pánem

Na iij

naszym

naszym Jezu Chrystem / za nas wtrzyzo-
 waniem y wstrzeżeniem / który jest wy-
 obrazieniem twoym / Słowem do Ze-
 brania posłaniem / y s Duchem twoym
 S. mądry / prawdziwy / dobry / spra-
 wiedliwy / siedzio / miłosierny / czysty y
 wolny / któryś powiedział: Tak yáom
 żyw / niechc za śmierci człowieka grze-
 sznego / ále yžby sie náwrocil y żyw był.
 Item : Wzyway mie w dzien wdrecze-
 nia / Na ciebie wyrwe á ty mniebedzieš
 chwaliť. Item : Wylez ná dóm Da-
 widów Ducha Łásti y modlitew / Wyz-
 nawam ya przed tobą / yžem nadziny
 grzesznik bázro zgrzeszył / y žaluy z
 serca całego / žem cie obraził zmiłuy
 sie náde mna y wysłuchay mie / y vs-
 práwiedliw mie / přes y dla Syná
 twoyego / Pána nášego Jezu Chrysta/
 za nas wtrzyżowanego y wstrzeżone-
 go / Słowo y wyobrażenie twoye wie-
 czne / któregoś za nas ofiára rczynil/
 Pośrednictwem y przyczyną / y poswieć
 miá Duchem twoym swietym / rc.

Na tež serce záras myslíc o róż-
 nosci

ności person. Ociec jest personą / która
porodziła Syna / y chce się przezeń ob-
yć y być znan / y s Synem y s Du-
chem Świetym / wszyscy stworzenia
stworzył y zachowywa / y przy Chrzcie
Syna swoyego mówi : to jest Syn
moy miły / 2c.

Syn bywa zwan Słowem / y z
strony Oycy / yż jest wyobrażeniem
yego całem / y z strony nas / yż jest
personą do Zgromadzenia posłania / a
by nappierwey z koną Oycowego / de-
kret przedziwny o vblaganiu / y przy-
wroceniu żywota wiecznego / oznay-
mił / który wśemu stworzeniu był nie-
wiadomy / a potym yżby od tego cza-
su zawždy był w Zebraniu / obietnice
Proroctw obyśniał y zachowywał /
a służebność Euangeliey naprąwiał /
y yżby bę orzodzą sprawny a krewny
był w tej służebności / y przyawşy
przyrodzenie człowiecze / był vblaga-
niem za nas / y pokazał / yako Ociec w
nim siemem ma być poznany / y sam
był sprawny a krewny w służebności /
pociechał głosom Euangeliey swietey /

wierzące

W u twa-
niu Boga
person Bo-
stwa potrze-
ba rożni-
cie.

Syn Boży
czemu slo-
wem bywa
zwan.

Act. 2.

wierzace obzywial / sluzebnosć Euan-
geliey zachowawal / według namowy:
Dawa dary ludziem / y yzby przezeń dan
był Duch S. yako yasnیه w Dzieyach
Apostolskich yest napisano Cap z. Prá-
wica Boga podwysszony / obietnice Du-
chá S. wziawszy od Oycá / wylal go zc.
X dobrze Athanasius mówi: Gdykol-
wiek bywa mówiono / yż Duch S. yest
w człowieku / tam yest přes słowo.

Własność
trzędu Du-
chá S.

Duch S. yest pobudziciel yakby plo-
mien / który affecti w sercach zapala tá-
kowie / yakowy sam yest / zwlaszcza / mi-
łosć Boga / radość w Bogu / y yne cnoty.
Słowo pokazuje Oycá y wola Oycó-
we / pomysłów albo sercóm / głosem E-
uangeliey znayomosć zapalając / Duch
S. yest płomień żywy / który serca rusza
y zapala.

Ty własności person / w prawdzi-
wym wzywaniu máya być rozczytane
y wważane / y Wyznanie wiary násey
Chrześciánskiey / często przypominane y
mówione być má / y má być wzywanie
náše rozesławane od pogańskiego / y od
ynych błędów zc.

Po wtóř

Po wtóre/ przykazanie Boże ma być
wważane. Mamy przypominać sobie/ yż
Bóg od nas chce być chwalon prośbą
mi/ o łaskę y o yne dary/ yżby był rozez-
nan od przyrodzenia złego/ á yżby yemu
ta część była daná/ yż yest mądry/ do-
bry/ dobrotliwy/ darcá żywotá/ mąd-
rości y ynych dobr/ y chce dobroci swych
nam vdziałác/ yáko mówi Psal. 49. yż
táko chce być chwalon: Wzyway mie w
dzień vdrzczenia/ á ya ciebie wyrwe zc.
A yáko przestąpienie piątego przykazania
Bożego/ gđzie mówi: Nie zabiyay/ Bo-
gá bárzo mierzi/ táko go też mierzi prze-
stąpienie á zgwalcenie wtórego przyka-
zania/ zwłasczá/ omiešťkanie modlitw/
gdyś yest powiedziano: Proście á weź-
miecie.

II.

Psal. 49.

Po trzecie/ ma być rozmyślane Ná-
wrocenie. Boby niekto táko mogł mó-
wić/ Coś mam prosić? Ponieważ yest
napisano: Grzeszników Bóg nie wysłu-
cha. Tu mamy pámietác y zachowác
głos przysięgi: Tak yákom żyw mówi
Bóg/ niechce ya śmierci czlowieká grze-
šnego/ ále yżby sie náwrócil y żyw był.

III.

Bb Niechay

Ioe. 2.

Uciechay nie trwa w grzechach przeciw
sumnieniu / ón który sie modli / ale sie
prawdżiwie ku Bogu nawróci. A w każ-
dem prawdżiwem wzywaniu / stawia sie
albo roście Nawrocenie albo pokuta ku
Bogu. Joel. 2. Strayćcie serca wasze /
y nawróćcie sie ku Panu Bogu wasze-
mu / boć ón yest miłosierny y luto mu
złego.

III.

Mod'acy
ma patrzeć
na obietnicę.

Po czwarte ma być rozmyślana o-
bietnica. Ani sie ku Bogu nawrócić / ani
yego prawnie wzywać możemy / yesli nie
bedziem poddzwignieni obietnicą káski y
duśnościá w posrzedniká / yżbyśmy prz-
stapili ku Bogu / według oney Namowy
ku Ephesóm. Przes tego smiemy przy-
stąpić s dowiernością przes wiara wci.
Potrzebá yest tedy nayıerwey obiet-
nicę odpuszczenia grzechów / y wblaga-
nie / wiara przyać / y tużyc / yż sie wzywá-
nie Bogu podobá / á nie yest dáremne.
Przitym potrzebá weyrzyć / y ná yuże o-
bietnicę / o ynych dobrodżieystwach y o
włzeniu nędze. Bo potrzebá yest / aby ná-
uka o różności obietnic / przed oczymá
zawszdy była.

Pierwsza

Pierwsza a naywyższa obietnica yest/
 obietnica Łaski y żywota wiecznego / któ-
 ry bywa daremnie dan dla Posrzednika.
 Toć yest naywyższe dobro / które przyjąć
 mamy / za wolą Bożą / aczbyśmy wsty-
 stki dobra cielesne utracili. Według Na-
 mowy Joba 5. Alczyby mie zábył bede-
 wen duffak. Ani też o ynsze dobra pro-
 sić możemy / ażby nam obietnica Łaski
 świeciła / według Namowy: Nigd do
 Oycy nie może przystąpić / yedno přes
 Syná.

Item / yákož beda wzywać / yesli nie
 wierzą. Itē / Ocołowiek będziecie prosić
 Oycá w Imie moye da wam.

Jne są obietnice o dobrách potrzeb-
 nych w tym żywocie. Bo ponieważ Bóg
 Zebranie w tym żywocie głosm Euan-
 geliey 5. zgrómadza / á nie ynáczey/
 przetóž też żywotowi czas przedluža/
 dawa policie y Oeconomiz albo gos-
 podárstwa. Według namowy: Nie v-
 márli beda ciebie chwalić Pánie. Item/
 1. Timoth. 4. Pobożność ma obietnice
 przytomnego y przyszłego żywota. Item
 Napierwey szukaycie królestwa Bożego

Pierwsza a
 przedmieszka
 obietnica
 Boża

1. Tim. 4.

V.

y sprawiedliwości yego / a yne rzeczy be-
da wam przydane / Wiedz Ciec waś
niebieści / yż tych rzeczy potrzebuyecie.

Po piąte / potrzeba wważyc o Wie-
rze. Tu potrzeba nayıerwey wiedziec/
yż wiara / która prosi o odpuszczenie / v-
blaganie / o żywot wieczny y o rządzenie
a sprawowanie dusze / o ty rzeczy in specie
musi prosić / y onych oczekawać / krom
obliku / a takowego mówienia yesli
chcesz / Bo Bóg chce abyś y go o ty rze-
czy miánowicie prosili / y nie mieć tych
darów / yest być nieprzyacielem Bożym /
y hanbić Boga. Przetos powiedziano
yest : Tak yatom żyw / mówi Pan Bóg /
niechce śmierci człowieka grzesznego / ale
yżby sie nawrocil / y żyw był.

O dobrą
wieczne
yako Bo-
ga prosić.

O dobrą
cielesne yako
to Boga
prosić.

Alle wiara / która prosi o cielesne do-
brą / yako Dauid proszac aby był przy-
wrocon do królestwa / prosi pod obli-
kiem / to yest / takowem obyczajem / yesli
sie Bogu podoba. Bo oboye potrzeba
wiedziec / nayıerwey yż mamy o dobrą
cielesne prosić / a przytym / yż yednak Jes-
branie ma być poddane pod krzyż / y yż-
esiny Bogu posłuszeństwo powinni /

podług

podług namowy: Upokórzcie się pod
mocną ręką Bożą.

A wszakże yednak nie jest proźna
modlitwa/ Bo albo karanie bywa odda-
lone/ albo wzięte/ yako/ Job/ David/
Manasses są w królestwa swe przywro-
ceni. Amaseasowi y Oseasowi wzięte
są karania/ yako się pospolicie stawa/ we-
dług namowy: Nie uczynie gniewu me-
go okrutnem. Item: Jeśli będziesz patrzał
Panie na złości/ Panie ktoś się ostoł. Itē:
Panie karz mnie w sądzie/ a wniwecz mnie
nie obracay.

Modlitwa
nie bywa
proźna.

Na ostatek mocno te Regule mamy
zachować: Ależbyśmy też wszyscy dobrą
cielesną wrócili/ gdyż yednak y żywot
ten zapewne wstać musi/ wszakże obiet-
nice zachować mamy/ którą nam Bóg
obiecuył kasty y żywot wieczny/ według
tych namów.

Obietnica
kasty ma
być dobrze
zachowana.

Ezech: 18. Tak yakoż żyw mówi
Pan Bóg/ Niechce śmierci człowieka
grzesznego/ ale yżby się nawrócił/ y żyw
był.

Ezech. 18.

Item: Tak Bóg vmiłował świat/
yż Syna swego yednorodzonego dał/

Bb uij aby

aby każdy któryby weń wierzył / nie zaginął / ale żywot wieczny miał.

Item: Podście do mnie wszyscy którzy pracujecie y jesteście obciążeni / a ya was posilie.

Item: Alzby mie zabił / przed sie będzie w niem duszał.

Item: Ofsiara Bogu duch skruszony / sercem smutnym Boże nie pogardzi.

Wieczne a
nieodmien-
ne przykaza-
nie Boże / a
krym się
ku niemu
nawrócili.

A jest wieczne y nie odmiennie przykazanie Boże / czasu każdego / yżbyśmy się ku Panu Bogu nawrócili / według namowy: Nawróćcie się ku mnie / a ya się nawroce ku wam. A kto się niechce nawrócić y nie prosi o odpuśczenie / ten zostawa nieprzyacielem Bożym / y hanbi Boga / według namowy: Kto nie wierzy w Syna / gniew Boży zostawa nad niem. Przetoż czasu każdego / potrzebne jest Nawrocenie.

VI.

Boga oco
prosić ma-
my.

Po Szoste potrzeba wrazić / one rzecz o którą chcemy prosić / Jako Jan Świety mówi: Ocołwiec będziecie prosić / podług woli yego / da wam / to jest / nie mamy prosić rzeczy onych / które

które Bóg zakazał / ale które się zgadzają
s dziesięciorgiem przykazaniem / y s obie-
tnicami Bożemi o rzeczy duchowne y
cielesne / jako wysszey powiedziano yest /
o różności obietnic. A obietnice niektóre
mówią o rzeczach duchownych / a niektó-
re o rzeczach cielesnych.

Każto ty są:

Czym wiecey Ociec wąż niebieski da
Duchą S. prośącym.

Item: wzyway mie w dzień wdrecze-
nia / a ya ciebie wyrwe.

Item: yesliby kto potrzebował ma-
drości / pros krom wzapienia / a będzie
mu dana.

Item: Ociec y Matka opusćili mie /
ale miez Pan Bóg przyał.

Item: Kto sie Bogą boi / będzie miał
okwitość wszego dobra.

Item: Wiele yest wdreczenia ludzi
sprawiedliwych / ale ze wszech wybawi
ony Pan Bóg.

A chce PAN BÓG yzbyliny sie
ćwiczyli w wzywaniu y w wierze / mo-
dlitwami o rzeczy cielesne / według na-

nowy

mony: Chieba naszego powszedniego/
day nam dziś zc.

Modlitwa
potrzebuję
Wiary.

A ta Regula ma być zawždy zachowa-
wana. W prosbie o rzeczy cielesne / ma
w przodysłać Wiara / która przyjmie
ye obietnice Łaski / według tych namów:
Zaden nie może przystąpić do Oycy / je-
dno przez Syna. Item: Ocołowiek je-
dno będziecie prosić Oycy w Imię mo-
ye da wam. Item: w Chrystusie wszy-
stki obietnice są pewne.

Bóg czasem
przekłada
człowieka
wysłuchac/
i wyświadc.

Ma też być przydane napominanie/
o przedkuzeniu / albo odwołczaniu / y o
sposobie wybawienia. Chce Pan Bóg
aby przytomność yego / w Zebraniu by-
ła znana / y chce abyśmy od niego samego
wspomożenia prosili y oczekawali / chce
też abyśmy się ćwiczyli w wierze / w wzy-
waniu y w nadziei / a niechce / aby porady
albo pomysły ludzkie pánować miały /
w rządzeniu a sprawowaniu żywota te-
go doczesnego / ale chce aby każdy wie-
dział / że Zebranie od samego Boga / rzą-
dzone a sprawowane bywa / jako sam
mówi: Nie mówcie rece nasze to uczy-
niły.

Przetóż

Przetóż nie wnet dawa onego/ oco
 go prosimy/ ani ná ten obyczay/ yáko
 rozum człowieczy pomysla. Jáko/ Alez
 Pan Bóg był obiecał/ pokolenie Judo-
 we zachować/ ażby sie Messiaś narodził/
 wśáktże próżne były pomysły/ nieprziya-
 ciół Jeremiaśowych/ którzy disputowa-
 li á zawieráli/ yżby nie podobno być mia-
 ło/ áby Kościół Hierosolimski y politia
 żydowśta/ onego času wygládzona być
 miała. Bo Bóg miał tę moc/ one zácho-
 wać y przywrócić/ ináczey/ niśli oni po-
 myśláli. A w prawdzie/ wietśa część
 była/ ludu Iśrahelskiego/ w wygnaniu/
 niśliby była/ gdyby w ziemi swey byli
 zostáli/ Bo náuczanie prawdziwe o Bo-
 gu roślerzone było/ przezeń ná wielu
 mieyscach/ królestwa Babilonśkiego y
 Perśkiego. Náwroceni są czterzey Kró-
 lowie/ Nabuchodonosor/ Epimerodas/
 Darius/ Medus y Cyrus. Stáły sie
 przedźiwne świádectwá/ zachowani są
 trzey mężowie w ogniu/ Dániel między
 Lwy/ rz.

Przetóż Judith/ w Kiegach swych
 w 8. rozdzieleniu/ ony mieśczány zláyá-

Łą/którzy byli piec dni ząkresili/ czekac od Boga wspomozenia/ mowiac tak/ Cożescies wy? Ktorzy kusicie Pána/zakresiliscie czas Pánu tu smylowanu.

Abak. 2.

Lec Regula o okolicznosciach ma byc zachowana/ Abakuk w z. rozdz. Xesi be dzie przedluzal / czekay go / Boć y dac przydzie / a nie omieszta.

Luc. 18.

Al w Lukasz S. 18. Capit. Potrzeba sie zawždy modlic/ a nie przestawac zc.

Psal. 71.

Ty Reguly nie tilko o czásie / ale tey y o ynych okolicznosciach máya byc rozumiane/ zwlaszcza/ o sposobie wybawienia/ y o personach/ Jáko/ Dálieko inaksim obyczajem wibawieni sa/ Joseph/ Jonas/ y ynich wielie czasow wselekich/ misli sami pomyslali / yáko w 71. Psalme powiedziano yest: Wybawil vbogiego/

Psal. 26.

który nie mial wspomozyciela. Psal. 26. Ociec y Matka opuscili mie/ a Pan Bóg mie przyal. Al w Namowie Josephátowey tak rzeczo no yest: Gdy nie wiemy/ coby smy czynic mieli / oczy nasze / fu tobie Pánie Boze nasz/ podnosiemy zc.

Co jest Dziękowczynienie?

Dziękow-
czynienie
co jest.

Odpowiedź: Dziękowczynienie jest
wyznanie/ od Bogosiny dobrodzieystwo
wszeli/ y jest obwiezanie tu społecznem
posługam y powinowactwam. Bo w-
dzięczność jest cnotą ze dwu cnot wy-
sokich złożoną/ zwłaszcza/ z prawdy y z
sprawiedliwości. Prawda wyznawa od
Bogosiny dobrodzieystwo wszeli. Spra-
wiedliwość czyni społeczne posługi.
Przetóż człowiek niewdzięczny jest y
łgarzem y niesprawiedliwym.

Dziękow-
czynienie ze
dwu cnot z-
łożone.

Y chce Pan Bóg/ aby ludzie co jest w-
dzięczność rozumieli/ y żebyśmy sie oso-
bliwie przeciw niemu wdzięcznemi oka-
zowali/ y yżbyśmy mu wiernemi sługa-
mi byli.

Y jako chce w wzywaniu prośby/
y żebyśmy znali y wiedzieli/ że Bóg jest/
a yż jest wszechmogący/ przytomny/ w-
spomożyciel/ aby sie nam w takowey zna-
yomości wdzielał. Także też chce dziękow-
czynienia/ aby ta znayomość prawd y-
wa w nas trwała/ yżby się też nam zaśie
wdzielał.

Dziękow-
czynienia
Bóg od
nas wymaga

C c u Prze

Przetóż Dziekowczynienie Bogu/
 yest prawda która wyznawa yżesmy
 od Boga dobrodzieystwa wzięli / a yż
 Bóg za prawdę yest / yż yest wszechmoga
 cy / przytomny y w pomocyel. A yest
 uczynek sprawiedliwości / która sie ob-
 wiazuyesh tu służbam Bogu przyem-
 nym.

A gdyś ty y niesprawiedliwość/
 grzechami skądemni są / tedyć yawną
 rzecz yest / yż niewdzięczność przeciw
 Bogu skądem grzechem yest. Jako/
 Gdy Alexander pomyśla / yżby z przy-
 padku albo mocą a siłą swą / królestwa
 nabył / a nie wyznawa / yż mu yest od
 Boga dane / yest kłamcą / a yście przeciw
 Bogu. Przytym sie też stawa niepra-
 wiedliwym / nie czyniąc Bogu powin-
 nowatey służby / ponieważ rozkazał/
 aby go chwalono / yako Boga.

Wdzię-
 czność yest
 służba Bo-
 ża potrzeb-
 ną.

Z tego dziecińskiego napominania y
 opisania wdzięczności / każdy rozumieć
 może / yż wdzięczność yest bärzo potrze-
 bną służbą Bożą. A gdy znayomość Bo-
 ża w niewdzięcznych będzie wygąßona/
 tedy też Pan Bóg przedstawia sie ym w

dzieląc /

dzieląc. Jako pospolicie ludzie bespiecz-
ni / po przyeciū dobrodzieystwa / takó
pomysłaya: podobno z przypadku ye-
stes wybawionyc. A takó vtracaya zná-
yomosć Bożą / vtracaya też wiadomosć
o przytomności Bożey / Co byli mieli
wspominaniem á wyznawaniem dobro-
dzieystw Bożych / znáyomosć Bożą y
wiara / w sobie pomnażać y vciwirdzać.

Gdyż wiece Dziekowniczenie służy
bą Bożą potrzebną yest / tedy też pospo-
licie przykazania o prosbie y Dzieków-
czynieniu / słaczone bywaya / bo obied-
wie potrzebne są / tu znáyomosći Bożey.
Psal. 46. Wzyway mnie w dzień vdrecze-
nia / á ya ciebie wyrwę / á ty mnie be-
dziesz chwalił / zc.

Psal. 46.

A yest pożyteczno dla nápominie-
nia / ná każdy dzień słowy yásnemi / y
pewna forma mówić dziekowniczenie.

Forma Dziekowniczenia Bogu Oycu wiecznemu.

Wŝechmogacy / wieczny / żywy y
prawdziwy Boże / wieczny oycze Pána

Ec in naszego

nášego Jesu Chrysta/ stworzycielu nie-
 ba y ziemie/ y ludzi/ y wšęgo stworzenia/
 y zachowawcielu / dárco żywota /
 zátóna/ y mądrości/ y wspomózcycielu/
 spóku Synem twoym spółwiekuistem
 Pánem našem Jesu Chrystem Sło-
 wem y Wyobrażeniem ystności twoyey.
 y s Duchem twoym S. ná Apostóły
 wylánym/ czystem y prawdziwym/ ma-
 dry/ dobry/ prawdziwy/ spráwiedliwy/
 sedzo / miłosierny / czysty/ naywolniey-
 szy/ tobie dziekuyz/ yżes sie nam obyáwił/
 yżes zesłał Syná/ y chciales aby przy-
 yął przyrodzenie cztowiecze niewy-
 mowna mądrością y dobrocią/ y yżby-
 sie stał ofiára za nas/ który zgromadzaś
 Zebranie wieczne/ á yż ono między nami
 zgromadzaś / służebność Euángeliey
 zachowywaś/ Duchá S. y żywot wie-
 czny daważ / y yż nam daważ dobra
 ciáku našemu potrzebne / y vžíyważ
 á oddalaż kárání / ná ostatek /
 za wšystki dobro-
 dzieystwa dúšne
 y cielesne. zc.

Dziękowczynienie Synowi Bożemu.

Dziękuyę tobie Wſzechmogący Synie Boży / Pánie Jezu Chryste / Słowo y wyobrażenie wiecznego Oycá / za nas wſkrzyżowany y wſtrzeſzony / národzony z pánny / Emańuelu / który ſiedziſz ná prawicy Oycá wiecznego / Zgromádzáſz y zachowywaſz Zebránie wieczne / głóſem Euangeliey Świętey / yżeſ nam obyáwił miłóſierdzie Oycá wiecznego / y dekrety o odkupieniu / y záwſzdyſ zgromádzáł Zebránie / y przyáłeſ przyródzić człowiecze / yeſteſ poſrzednikiem / odkupicielem / wſprawiedliwicielem / yeſteſ náywſſhem káplánem / záwſzdy ſie zá nas przyczyniáycem / dáwaſ głóſ Euangeliey / y yeſteſ ſpráwny przezeń / y dáwaſ odpuszczenie grzechów / y yeſteſ Króliem / Zgromádzáſ / zachowywaſ y bronisz Zebránia / y dáwaſ Duchá Świętego / onym którzy ſie ku tobie náwracáya / y głóſem ſie Euangeliey podpieráya / y przywracáſ nam ſprawiedliwość y żywóty wieczny /

Dawaj

dawaś światłość w radach / wyrozu-
mienie słowa twojego / odganiaś Dya-
bły / y też dawaś dobrą ciążu potrze-
bne. *z. c.*

Dziękowczynienie Duchu Świątemu.

Dziękuyć wszechmogacy / praw-
dziwy y czysty Duchu S. który pocho-
dzi od wiecznego Oycy y Syna / Pána
naszego Jesu Christa / któryś yest wyla-
ny na Apostoły / yż posilaś y pocwir-
dzaś serca nasze / yżby mocnie zezwolili
na słowo Boże / y nakłaniaś ye ku wzy-
waniu Boga / y ku inem wśem sprawam
zgadzayacem sie s Zakonem Bożym / y
poweselaś ye / aby przestawali w Bogu /
y yżby prosili y oczekawali wszech do-
brodzieystw Bożych / dawaś też dobrą
ciążu potrzebne. *z. c.*

Cdemu yest Zebranie pod Krzyż
poddane: O przyczynach nadziei
bo wdzięczenia / y o pocieszeniu.

Ponieważ żadne stworzenie wido-
me nie

me nie yest zacnięysze nad człowieka /
 przetoż wszyscy mądry ludzie pytają się /
 ządby wszdy była ta wielka kupa błę-
 dów / grzechów y niedze albo vdrecze-
 nia / w tak zacnym stworzeniu. Któż cze-
 stokroć wszyscy mądry ludzie / w radach
 błędzą? Jako łatwie wpadają w błęd-
 de grzechy? Przytym ząd wszdy pocho-
 dza / śmierć / niemocy / y straszliwe a błę-
 rade zamieszania a zgniatwania w tym
 żywocie / walki y wstawiczne pustoszenia
 narodów? A czemu sprawiedliwi od nie-
 sprawiedliwych bywają wciśnieni y po-
 tłumieni?

Zebrane
 czemu yest
 pod krzyż
 poddane.

Philosophia powiada / yż sie wiele
 rzeczy stawa z przypadku. Powiada też
 yżby niektóre rzeczy z postanowienia
 Bożkiego nieodmiennego działły się. A
 śmierci y niemocy przyczynę / powiada
 być Materia. Przyczyny błędnych zło-
 ści / powiada być wola człowiecza.

Alle gdyby pytał / ządby yednak w
 Materii człowieka / y w wole człowieka
 takiego / takowy niedostatek a
 młodość była / tu Philosophia żadnego
 powodu tych złości nie pokazuje. Lecz

przednieysze y prawdy: iwe przyczyny pan
 Bóg w zebraniu oznajmił / yconfero-
 wanie náut pokázuye / yż náuczanie Ze-
 brania krześcianańskiego doskonalsze yest/
 nad yne náuti / które pokázuye / pierwsze
 y przednieysze przyczyny niedze y vdre-
 czenia / y pokázuye tu temu pewne po-
 cieśnienia / o których philoiofia nie nie
 wie. A moc a i prawność w pocieśnieniach/
 pokázue yż náuczanie Zebrania / od Bo-
 ga yest dane / Bo wybawienia są swiá-
 dectwem przytomności Bożej.

Która yest przyczyna żkáradych niedostát-
 kow / błędow / śmierci y synich nędzy
 a miserności w całym rodze-
 ny stworzeźnin?

Przyczyny
 niedostát-
 kow y błę-
 dów.

Pierwsza a powszechnia przyczyna
 yest / grzech tkwiący w Ustanie a prziro-
 dzeniu / wedłu namowy: Przez grzech
 śmierć. Przysiępnia też w takówym żká-
 żonim przirodzeniu błędy / a w woliey
 żkáradości dobrowolnie obrane / któ-
 re przyczyna są y zaśługuya karania
 osobliwe.

Wtóra

Wtóra przyczyna jest Diabeł / kto-
ry z nienawisci przeciw Bogu / pobudza
ludzie ku składowi złości / y mnoży
niedze a wdreczenia rozmaitemi oby-
czajmi / według o nych namow: Położy
nieprzyjaćielstwo między nasieniem nie-
wiesciem y wzajem / Item: Diabeł w-
stąpił węż. yako / Kayn zabił brata / za
poduszczeniem Diablowym.

Lecz tu zaś bywa pytano: Czemu w-
ždy Zebranie poddane jest / pod niedze
osobliwie wielkie / gdyż ono jest sprawie-
dliwie y takó bywa argumentowano.

Sprawniedliwem ma się dobrze po-
wodzić / według namowy: Kto to będzie
czynił / będzie w tym żył.

Zebranie jest sprawiedliwe.

Dla tegoż Zebranie ma być wolne
od wdreczenia albo niedze.

Od powiedz na wtore podanie.

Zebranie jest sprawiedliwe / zwłast-
cza / przywołaniem y zapoczcieniem / w-
skazując grzech yednak przed się wniem tkwi.

Responsio
ad minore.

D d ij A Bóg

A Bóg chce/ aby sprawiedliwość y gniew
yego przeciw grzechowi w Zebraniu o-
sobliwie znan był y yąszał/ A chce abyś-
my lekárstwa szukali. Dla tegoż tym wie-
cey Zebranie vdrzczone bywa/ według
namowy: Sad od Domu Bożego po-
czyna sie. Item: Dalem miłz Duszę swą/
w posrzed nieprzyjaciół moych.

Lecz Bóg zarazem w Euangeliey
obyawia/ przyśte wybawienia zupełne.
Przetóż potym na pierwsze podanie tak
ma być odpowiadziano: Sprawiedli-
wem ma sie dobrze powodzić/ zwłasz-
czą/ według obyawienia Euangeliey/
gdybada dośczętku wybawieni od grze-
chu/ nietilko przywłaszczaniem y zapocze-
ciem/ ale doskonaniem odnowienia.

Przyczyny/
dla których
Zebranie
jest pod-
krzyżem.

A jest osm osobliwych przyczyn/
dla których Zebranie ciężey vciśnione by-
wa/ niżli yna część narodu człowiecze-
go/ yako jest powiedziano: Sad od do-
mu Bożego poczyną sie.

I.

Pierwsza przyczyna jest/ grzech
tkwący w Naturze/ który yż świat lek-
ce waży/ a za nic nie ma/ tedy Bóg chce
aby gniew yego/ przeciw grzechom we

wonetrza

wnętrznym y zewnętrznym / w Zebraniu
 znan był y yáśnał. A yżbyśmy go zna-
 li / y poddawáli sie pod sąd yego / nápo-
 mina nas rozmáytymi obyczáymi / wed-
 ług namowy: Syná którego miłuye te-
 go kárze. Item: Niewinny nie będzie nie-
 winnym przed tobą. A Job wyznawa-
 że przed Bogiem niespráwiedliwy yest/
 acz vdrzeczénia á krzyżá yego / grzechy á
 skárádosći skuteczne przyczyna nie były/
 yáko przyáciele yego námonił go chcieli.

Drugá przyczyná yest: Aż Dyabel
 Zebranie wiecey nienawidzi / niżli yne
 ludzkie. Gene. z. Położy nieprzyáciels-
 two między nasieniem niewieścim y we-
 żem. Item w Kizgách Jobowych: Dya-
 bel stánał między Synimi Bóżemi / y zá-
 kárwia ná swiete.

Trzecia przyczyná / yżby pod krzy-
 żem ćwiczone były y rostły pokutá / wia-
 rá / wzywánie / y wśystko odnowienie/
 według namowy: Dobrze mi yest yżes-
 mie poniżyl / ábych sie náuczył spráwie-
 dliwościm twoym. Item: Trostkánie do-
 dawa rozum. Item: Cudzy vczynek
 czyni áby czynił włásny. Item: Któ nie

II.

przyczyná
krzyża.

Gen. z.

III.

Przyczyná
krzyża.

Do iii yest wy-

yeſt wyczwiczony / coż umieye. Item: Co
ſkodzi / to naucza.

IIII.

Przyczyna
krzyża

Czwarta przyczyna: yż w zebraniu
wiele yeſt ſkutecznych ſtaraſtych grze-
chów / yako Dawidowe cudzołoſtwo /
Manaſſowe złe uczynki / które Bóg ka-
rze dla ſprawnieyſzoſci ſwoyey / y dla
przykłaſadu / a yżby ych wiele tu po-
tucie wzywak.

Dla tey przyczyny wiele rdreczenia
y nędzy tuła ſie po wſhem Zebraniu Krze-
ścianſkiem. A pomaku wſyſtko przyro-
dzenie cztowiecze / ſtawia ſie ſpetnieyſzym
y mdleſzym.

O tey przyczynie bywa mówiono:
Gniew Pański bede noſił / bom yemu za-
grzeſzył: ale gdy bede ſiedział w ciemno-
ſciach / Pan będzie ſwiatłoſcią moją.
Item: Gdy bywamy ſadzeni / od Pana
bywamy karani / abyſmy ſ tym światem
nie byli potępieni.

V.

Przyczyna
krzyża

Piąta przyczyna / yżby śmierć ludzi
ſwiatech ſwiadectwem była Sadu
przyſtęgo. Bo ponieważ Bóg ſwia-
dectwo uciwodził / yż mu ſie ſwiatey
Paweł podoba / tedyby go był nie opuſ-
cił

cił w śmierci / gdyby nie był przed nami
sad inny / w którym położy / yż Nero potę-
piony jest.

Szosta przyczyna / yżby śmierć Swie-
tich Mężow / była świadectwem o
nauczaniu / yż prawdziwie tak wie-
rza / jako yne nauczają / a nie dla po-
żytkow swych / nauki śmislone. roznaża-
ją y rozszerzają.

Siódma przyczyna / yżbyśmy byli
przypodobniemi w yobrażeniu Krystowe-
mu.

Osmia przyczyna: Aby wybawienia
z trudności z których sie rozum y rada
człowiecza wyplesć niemoże ani wie yaf-
by sobie poradzić / były świadectwi / przy-
tomności Bóżej w Zebraniu swym /
jako sie Moyses modli w trzecich swych
Kiegach w 14. rozdzieleniu. Niewygła-
dzay nas aby Egipcicy wiedzieli / yżes
jest między tym ludem. 21. Regu. 17.
Aby wiedziała wsistka ziemia / yż Bóg
jest w Izraelu. 2. Esa. 37. Racz nas
wybawie yżby wsistki Królestwa ziemi
wiedziaty / yż jest Bóg w Izrahelu.

VI.

Przyczyna
trzyja.

VII.

Przyczyna
trzyja.

VIII.

Przyczyna
trzyja.

To

To nauczanie o przyczynach / dla których Zebranie pod Krzyż jest podda-
ne / niech zawsze przed oblicznością be-
dzie / abyśmy nie mieli / obrażeni be-
dac trudnościami y wciążeniem Zebrania /
yżby to zgromadzenie tak szpetne y wcią-
żone / od Boga było zamiedbane.

Z tych przyczyn / częścią impulsivis,
częścią finalibus, to rozdzielenie między a
wciążenia Zebrania / bywa wzięte. A są
czworakie wciążenia.

I. Nappierwey / trapienia Zebrania
moga być zwane karaniem / yako wygná-
nie Dawidowo z królestwa yego.

II. Po drugie moga być zwane dos-
wiadczenia / yako więzienie Iosephowo.

III. Po trzecie moga być zwane wyzna-
nia albo meczennistwa / yako zabicie Ja-
na Krzyciela / Esaiasa / Jeremiaśa / Pa-
wła S. y innych.

IIII. Po czwarte moga być zwane ofia-
ra / yako jest posłuszeństwo samego Pá-
na Chrystusa.

O Pocieſeniu w niedo- gach i trudnościach.

Bárzo rzecz yeſt potrzebna / wiedzieć
źródła nauczania / o przyczynach wciſtu
y niedze / y o pocieſeniach / y ſtoſować albo
złożyć pocieſenia ludzkie a Boſkie / y o-
baczyć które pewnieyſze y możnieyſze ſą.

Philosofowie oſobliwie ſ gied-
miu mieyſc bierzą pocieſenia.

Pierweyſze mieyſce / yeſt potrzebnóſć
albo nieodmiennóſć / yako / co odmiennie-
no być nie może / to ſtronnicy bywa zna-
ſzano / gdy pomysł ſerce nakłania ku po-
wſciąganiu albo moderowaniu ſraſun-
ków / yako bywa mówiono: Dobra miſl
w rzeczy zły / połowice ſraſunków o-
deymuyę.

Wtóre mieyſce yeſt godnoſć cnoty:
Bo nie ma być złe albo nieſprawniedliwie
czyniono / dla boleſci a cieſkóſci / yako
Cato oſtąpił od ſprawniedliwoſci / gdy
wciſniony y zemdlony będąc boleſcią /
ſam ſobie śmierć zażądał. Cicero oſtąpił

Ze

od mier-

Pocieſenia
Philosofo-
wie.

I.

II.

miarności a stronnosci nązbyt strasząc
sie y nąrzekając dla wygnania z Krzymu/
gdyś wiele zacnych y znamięnitich me-
żow / cierpliwie y spokojnie wignania
znaszali / Aristides / Camillus / Metellus
y yni. A tu przysłucha ta namowa:
Wszak przez niedzę a wciści / wynurza sie
y yasneye część a chwala.

III.

Trzecie mieysce yest: Dobre sumnie-
nie / według tey Namowy: Jest to rzecz
niemala w niebezpieczeń / wwarować sie
grzechu. Bo bolieść yest dwoyaka / wcia-
żenie albo wciści zewnetrzny / y trąpienie
serca.

III.

Czwarte mieysce: Przykłady / Bo
gdy widziemy / yż tym podobne niebezpie-
czeń ych wiele y lepsze niżliśmy są / por-
wały / są sie być nierowna rzecz y pyd a /
gdybyśmy nie chcieli stronnice cierpieć
co yednak yni cierpieli. Bo spolne wdra-
żenie yest pocieszeniem.

V.

Piate mieysce: Należyć końca
mesolego / według tego: Potrwaycie a
oczekawaycie powodu szczęśliwego .
Wszak często sie stawa / yż rozsadek czło-

wieczny

wieczy. żadney nadziei nie widzi/ yako
w śmierci Socratowy / y w niedzach
mnogich poganów.

Szoste miysce/ Causa finales, yako/
Żołnierzowi daleko Litwieysza y zno-
simeysza yest śmierć/ gdy vmiera broniąc
Oyczyzny.

VI.

Siódme miysce yest: Conserowá-
nie á spóluzłożenie zkonczenia rzeczy nie-
ktorych/ yako/ lepiej yest niemoc/ niżli
ná biesiadę ydz/ y w pasc w gwar. Hes-
chines powiada/ yz sie weseli/ że z Athen-
ski Krzeczypospolitey yest wybawion/ yá-
ko ode psa zkażonego albo szalonego/ y po-
wiada/ yz ma powolnego á nádsługuya-
cego gospodarzá w wygnaniu. Socra-
tes powiada yz dla tego śmierć tym
skromniey podeymuye yznasza/ Bo yesli
duśa nie vmiera / tedy żada y prágnie/
rozmów s ludźmi mądremi/ s Palame-
dem/ Nestorem/ y s ynemi/ od ktorychby
sie náuczyc mogł / czego pierwey nie v-
miał rć.

VII.

Tyto miyscá pocieszenia Philosowskie-
go / yz sa z nauczania Żakonu wietśa

Le

ij

czescia

częścią wzięte / są też Theologicznie. Ale
mamy z Euangeliey nad ty / trzy mieys-
ca / które wietża moc pocieszenia mają.
Przetóż Chrzesciāni dziesiec mieysc ma-
ją / z których pocieszenia w niedzách y w
trudnościach brać mogą.

Pierwsze yest Necessitas albo yż tak
być musi / a nie inaczey. To yest Przyka-
żanie Boże / które nam przykazuje / abyś-
my nakłaniali pomysły swe ku postu-
szenstwu Bogu / w cierpieniu y znaśa-
niu rzeczy przeciwnych / a nie gniewali
sie na Boga / według Namowy : Upo-
kórzcie sie pod mocną ręką Bożą. Item:
Poddány bądź Bogu / a duffay w nim rz.

A w każdym pocieszeniu / takó tilko
vlżona bywa bolesć / gdy przed oczyma
mamy y wważamy / yż sie bolesci naše
ku dobremu koncowi ściągają. Nako /
gdy David wie / yż sie postuszenstwo ye-
go w wygnaniu Bogu podoba / a yż to
karanie nie yest znakiem odrzucenia / albo
niełaski Bożej / ale napomnieniem ku po-
kucie / yżby sie nawrócił ku Bogu. Wwa-
żając te dobra y łaskawa wola miłego
Boga / s mnieyszą bolescią y cięskoscia
znaśa

znaśa karania. Tak też y kotr nawroco-
ny ku Bogu skromniey karanie znaśa/
yż wie / yż przejrzeniu á postanowieniu
Boskiemu poslušny ma byc / á yż śmierć
yego haniebna znakiem nie yest / odrzu-
cenia y niełaski Bożey.

Wtóre mieysce : Godność cnoty/
to yest / Saul nie dobrze uczynił / yż sie
sam zabił / dla niepowodu wojennego.

II.

Trzecie mieysce : Dobre sumnienie/
yako S. Wawrzincowi meki lżeysze by-
ły dla dobrego sumnienia.

III.

Czwarte mieysce : Ponieważ złe
sumnienie częstokroć przydawa boleści/
Przetóż w Euangeliey czwarte mieysce
pocieszenia bywa pokazane / o którym
Philosophia dośćczatku nic nie wie /
zwłaszcza / Opuśczenie grzechów. Da-
uida nie przemogły cięskosci á wciśki
wielkie / ácz miał zranione sumnienie / yż
miał przeciw niemu lekarstwo / Bo sły-
szał głos Boży. Pan Bóg zyał grzechy
twoe z ciebie. To pocieszenie yest własne
Zebrania Chrześcijańskiego / które yest
prziniiesione z łoná Oycá wiecznego /

IIII.

V.

przes głos Euangeliey / y nie yest Philo-
sophiey znayome.

Piate mieysce / ktore też yest Euan-
gelistie / yest poznanie przytomności Bo-
żey w rciskach / albo w niedzy / gdy vdre-
czony z słowa Bożego słyśy y wierzy /
yż ma grzechow odpuszczenie / yż bywa
mówiono: Bóg mieysca w vdreczonych.
Przetoż tym bywa bolieść włożona / gdy
wiemy / yż od Boga bywamy wspomaga-
ni / y spodziewamy sie wżenias w tym
żywoćie.

VI.

Szoste mieysce / ktore też yest E-
uangelistie / yest nadzieya yż yednak ná-
ostatek będziemy wybawieni / y żywot
wieczny odzierżemy / według tey Namó-
wy: Acz mie zabiye / wzdám będe du-
ffat w niem. Item wiem yż odkupiciel
moy żywie / y zaśie będe przyobliczon
stórgmoya.2c.

VII.

Siodme mieysce: Przykłady ktore y z
Zakona y Euangeliey mamy sobie przed-
kładać.

Zakonne yest / Ponieważ yni dla grze-
chow cierpieli / yako Adam / Eua / Dawid /
Manasses y ynich wiele. Którých karania

były

byli napominaniem / o sprawiedliwości
 Bożej: tedy y my wyznawać mamy / yżes
 my sprawiedliwości Bożej karanie win-
 ni / według namowy: Tobie Panie sprá-
 wiedliwość / á nam gánbá twarzy ná-
 šey / yáko y dziś yest meżowi Judzkiemu
 y Jerusalem / A Eliaż mówi: nie yestem
 liepšy nád Oyce moye.

Euangelistie yest / yż musiemy być przy-
 podobnieni Sinowi Bożemu w krzyżu
 y w wybáwieniu. Dla tegoż wšistko Ze-
 branie yest poddáne pod krzyż albo vdre-
 czenie / y oczekáwa przyšłego żywota y
 wezelia á rádości wieczney / yáko reż y
 Syn Boży wybáwiony yest / według na-
 mowy: Podźcie błogosławieni Oyca mo-
 yego / posiadźcie Królestwo które wam
 yest zgotowane zc.

Wšine miéysce pocieszenia / gdy vwa-
 żamy pożytki vcierpienia nášego / z stro-
 ny Boga y z strony nas samych. Bo
 přes vcierpienia náše które podeymu-
 yemy dla Euangeliey / bywa Bóg vch-
 walon / y wiara w ynych wierzących vč-
 wirdzona. Przykład: Bolesć Swie-
 tego Wáwrzynca vłżywa sie / yż wie-

VIII.

ze ſtałością yego roſherzona będzie zna-
yomość Boża / y wiara w inych wciw-
dzona / yako Paweł S. mówi : yż będzie
oſfiarowan dla oſfiary y ſłużebności
wiary ynych Chrzeſćcianów / to yeſt / yż y-
nym dobrze ſłużył nauczając / y yż śmierć
yego ſwiadectwem będzie o nauce. Bo w-
mierający w wyznawaniu wiary / poſta-
zuje / yż nie zmyſłają profeſſiey a Uabo-
żeńſtwa dla roſtoſzy albo pożytku ſwo-
yego. Poſtazuje też / yż oczekawają ſądu
przyſtęgo.

Dziewiąte mieyſce pocieſenia : A-
byſmy będąc w Zebraniu wważali tu cze-
mu ſie ſciągają wcierpienia naſze. Bo
tam Bóg poſtazuje y ſwiadectwa ſprá-
wiedliwości ſwey / yż ſie gniewa na grze-
chy / y poſtazuje przykłady miłosierdzia
ſwoyego / yż yednak karania wſzywa /
według tych Namów : Nie zapali Bóg
całego gniewu ſwoyego. Item : Oſe II.
Nie będę zapalczywy w gniewie moym.
Bo ja yeſtem Bóg nie człowiek / to yeſt /
Bo przyrodzeniu ludzkiemu nie yeſt rzecz
można / znoſić gniew Boży / yeſlibych
króm miłosierdzia karał. Przetóſz ácz

Pan

Pan Bóg karze / wśakże yednak vlyżwa
karania / aby Zebranie nie było doścza-
tu wyglądzone.

Przetoż tu ynemu pocieszeniu / nie-
chay y to będzie zawždy przydane: Po-
znawaymy yż sprawiedliwie bywamy
karani / a yżesmy zasłużyli y cieśże ka-
rania: Wśakże Bóg gniew vlyżwa dla
Pośredniká / y yżby całe Zebranie nie
zagineło. Bądźmyż przeto Bogu posłu-
śni / y w ten czas gdy nas karze / y pros-
my á oczekawaymy vlyżenia / yáko w pro-
tocch bywa mówiono: W gniewie ná-
miłosierdzie wspomienieś. Item: Do-
bry yest Pan / y žal mu gdy kogo cieśko-
stkarze.

Dziesiate mieysce pocieszenia yest:
pożądanie á prągnienie / ogladania yás-
nego á káskawego oblicza miłego Boga /
y wybawienia od wśystkich grzechów.
To pocieszenie własnúe tu śmierci przy-
słucha / o którey Paweł S. mówi: Za-
dam sie rozkczyc / á byc s Chrystusem /
to yest / Yáko ón który chodzac po nocy
w ciemnościách / Y niewiedzac drogi ani
mieysca / żada wielce dnia / y raduye sie /

ff gdy wi-

gdy widzi yż sie zorzą zapalają: Także
też wszyscy pobożni / rozpamiętywają
w ciemnościach tego żywota / yako
my jest Bóg / y yakowa jest różność o-
sob / bårzo pragną y żądają yśnie to wi-
dzieć w drugim żywocie. Jtę: yż baczą y
czują / yż yeszczę na sobie noszą pośalanie
w tym żywocie / które sie nie podobą Bo-
gu / wesela sie gdy wiedzą yż w śmierci ty
plugawości a pośalania / złożone z nich
bada.

Ty dziesięć głównych części a'bo
mieysc pocieszenia / niechay zawnždy beda
przed oczyma / które króm wśhogo wat-
pienia pobożnym pżyteczne są. A którzy
ony beda pilnie wważać / wyrozumieją
yż są wziete z przyczyn y mieysc prawych
a słuśnych / zwłaszcza / z Żakonu y z E-
uangeliey / a yż o każdym zo sobną / okwite
a známienite náuki w piśmách prorockich
y Apostolskich przełożony są:

A to wważanie y rozmyślanie będzie
bårzo wdzieczne / widzieć yako w tá-
kowey rzeczy nauceanie Zebrania prze-
wyśsza lekárstwa Philosophstie / któ-
re nie wyglądzają / ani od nas odda-

lają.

lają / ani grzechu ani śmierci.

A to niechay będzie rzecz pierwsza / yż
Nawroceni ku Bogu / możliwości takowe-
go pocieszenia / w prawdziwym wzywa-
niu / doznawają / według Namowy:
Wzywaj mnie w dzień wdrzeczenia / a ja
ciebie wyrwę / a ty mnie będziesz chwalił.

Item: Proście a wesmiecie.

Item: Czyni czynek cudzy / aby
czynił czynek własny.

O Chrześcijańskiej wolności.

Wiele jest Stopniów Chrześ-
ciańskiej wolności:

Nieby tym znadniey każdy nauczanie o
wolności Chrześcijańskiej / poyać mogł /
tedy ye na części rozdzielamy / a naypier-
wey / yako to słowo wolność Chrzes-
cijańska ma być rozumiane / nauczamy.

Ponieważ Zebranie Chrześcijańskie
w tym żywocie nie jest próżne od grze-
chów / y poddane jest pod śmierć / y pod
krzyż y wdrzeczenia a cięskosci / które

ff ij podey-

podęymawa / od Dyabła / kacerzów y ludzi Duchem kgarstwa opętanych / y będąc pod Pánowaniem tego Swiata / służebność cięską na sobie nosić musi / tedy sie być zda / yż Zebranie fałszywie y głupie / że wolność sobie przypisuye albo przywłaſzcza.

Alle napierwey potrzeba weyrzec na doskonałą wolność / gdy po zmartwych wstaniu / Bóg będzie wſzystko we wſzech zbawionych / to yeſt / gdy Zebranie będzie żyło / żywotem wiecznym / y gdy Bóg ſam będzie w nim jaſnał / wdziała / yac mu ſwey ſwiatkoſci / mądroſci / ſprawy / wiedliwoſci / weſela wiecznego / krom grzechu / krom śmierci / krom wſzego wciężenia a wdreczenia.

Pátrząyac na tę doskonałą wolność / wyrozumieyemy yakożkolwiek / yż ſie tym ſłowem wielkie a prawdziwe dobrá znaczą. Wſzakże yednak muſzą ty wieczne dobra / w tym ſmiertelnym żywocie / w nas być zápozete. A o zápozeciu y doſkonaniu tey wolności powiedziano yeſt Johan. 8. Jeſli was Syn uczyni wolnemi / prawdziwie będziecie wolni.

Johan. 8.

A Syn

A Syn Boży dwoyakim obyczajem wolnoczyni albo wybawia: Zasluga y mocą sprawna. Z tad czterzy części albo stopnie wolności / w tym żywocie / pochodzą.

Pierwszy stopień yest Łaska / to yest / wyswobodzenie od Zakoná y potępienia wiecznego / zwłaszcza / yż zapewne bywa dane odpuśczenie grzechów / poyednanie / przywłaszczenie sprawiedliwości / dla Posrzedniká daremnie / přes wiare / która sie stawá obzywienie / y wybawienie od śmierci wieczney / y bywa dárowane dziedzictwo żywota wiecznego.

Wtóry stopień ku pierwszemu przyłączony yest / zwłaszcza: Dar přes Łaskę / to yest / Syná Bożego możność y sprawa w wierzących / přes Euangeliá y přes Duchá S. która możność á sprawa yest obzywienie / to yest / pocieszenie y zapoczęcie żywota wiecznego / według tey Namowy: Ten yest żywot wieczny / aby poználi ciebie Boga práwego / y któregoś postat być Jesu Christem.

Jest y zapoczęcie nowego posłuszeństwa / y Bóg przytomny přes Sy-

I.

Stopień
wolności.

II.

Stopień
wolności.

iprawuie / zachowawa y broni Zebrania / y wliywa nedze. Jako tym stopniem wolności / wolni byli oni trzey meżowie / w piecu Babilońskiem / którzy acz byli w pośrodku płomienia / wśakże nie gorzeli / ani od płomienia wpalieni byli. Także też Zebranie przedziwne w pośrodku płomienia zachowane bywa.

Rom. 15.

Ty dwa stopnia wolności zamykają się w tych Namiowach: Łaska y prawda przez Jesu Chrysta stała się jest / to jest / pojednanie / y prawdziwe a wieczne dobro. Item Rom. 15. Łaska Boża y dar przez łaskę Jesu Chrysta / wielom bezodrze jest dany.

Trzeci stopień / (yżbyśmy dla nauczania nie mówili subtilnie) jest wybawienie od Obrzędów kościelnych / y Sądów Świeckich Zakonu Mozyjsowego. Co takó ma być rozumiano: Ponieważ sprawiedliwość / o której włascie Ewangelia przepowiada y naucza / jest odpuszczenie grzechów / y pojednanie s Bogiem / y doskonałe odnowienie / które w tym żyć ociemusi być zapocząte / jest żywót

wot wieczny / w którym Bóg będzie
wszystko we wszech / y Zebranie bywa
zgrómadzane ze wszech Narodów /
tedyc Chrześciāni nie sã przywiazani
do żadnego Narodu policiey. Ale mo-
gã byc pod Swierchnoscia którãskol-
wiek / y używac praw a Sądów Swie-
ckich którychkolwiek / bylie nie były
przeciwne rozumowi przyrodzonemu /
na którymżebykolwiek miejscu miast-
li / yako nie rownych rozrówet dni Krze-
ściānie używają / miastayaci w Wene-
ciey y w Sassiey.

Wielkie to dobrodzieystwo Boże
było / yż był Zebraniu swemu dał / stolec
pewny / w policiey Moyżesowy / przes
1582. lat. Yżby ta policia rozna była /
od ynich narodów / miała pewne a oso-
bliwe Obrzedy y obyczaje swe: Bo Pan
Bóg chciał aby było znayome miej-
sce / y znayomy naród / gdzieby sie na-
rodził / widzian y sliżan był / Messias
albo Christus.

Wszakże yednak onego czasu
bárzo

Bóg nie było między
Bogów ale y
między Poga-
nami / Bez
branie swo-
go miał.

bardzo wiele ludzi z Poganów wezwani
byli / fu znayomości Posrednikowey /
y fu wieczney sprawiedliwosci / yako
Nabuchodonosor / Cyrus / Cornelius / y
yni. Ci rozumieli yz yna rzecz yest policia
Moyzeshowa / a yna poyednanie / y swia-
tkosc wieczna y sprawiedliwosc w po-
mysle y w sercu.

Te roznosć potrzeba rozumiec / Bo
zawždy bywali ludzie opetani od Duchá
Bzywego / ktorzy głupie wolawali / yzby
sady albo prawa swieckie Moyzeshowe /
które yednak nie sa prawem przyrodzo-
nem / nam miały być potrzebne. A wiele
yest niezbożnych błedów Papiestkich y
Mniſzych / o Ceremoniach. Jako w Kie-
gach Moyzeshowych zapowiedziane by-
ły potármy niektóre / tak też nápotym
ludzka nierozmyslnosc / zapowiedziata
była wiele potármów / aby ych pew-
nych dni nie pozywano.

Gdyby y teras obyczayem Moyze-
showem tak niekto chciał wstáwy czy-
nić / ná to zezwalác niemamy. Bo Bóg
ná ten czas chciał / aby policia moyze-
showa / od ynych Národów rozna była /

y zby

yżby pewne y znayome mieysce było/ pe-
wny y znayomy Narod/ gdzieby sie Pos-
zednik narodził/ y gdzieby wydawane
były świadectwa o obietnicy.żc. Potym
politia ona przykładem straszliwym/ dla
wielu przyczyn zniszczona y wygładzo-
na yest. A acz częstotroć kusili sie Żydo-
wie ona naprawić/ wszakże Bóg y wzbu-
rzenia żydowskie/ y nowe budowania
przeszkodził y zatkumił/ miasto Betron
przez trzy lata oblezione/ na ostatek od
Cesarza Adriana zwyciężone y zburzo-
ne yest. A Ben Cosban Kochab/ któ-
ry też wzburzenie czynił/ zabity yest.
Za czasu Juliana Cesarza/ założenie fun-
damentu kościoła nowego drżeniem zie-
mie stracone y zburzone yest/ A zarażkil-
ka tysiąc ludu żydowskiego stuki muru
padające/ przywaliłi. Ty rzeczy na
nymym mieyscu byrzey sa wyswietlone.

Czwarty stopień wolności yest/
Wyzwolenie y wybawienie od wstaw
ludzkich w Zebraniu/ zwłaszcza nay-
pierwey/ yż żadnemu stworzeniu nie
yest wolno wstawiać chwały a służby
Boże/ albo prawo nieyaktie czynić/ odpór-

IIII.

G g

ne a prze-

ne á przeciwnie Zakonowi á prawu Bo-
żemu.

Po wtóre/acz też w tym żyroocie Ze-
brane ma to dozwolienie/ czasy y lekcie
rozdzielać / gdyż Bóg chce áby bywali
schadki wćimwe pospolite / á ku temu po-
trebá yest porządku czasow y lekciy/ w-
szakże sie to ma stać/ fróm pomisku á do-
mniemania chwály / yákbysiny tym mie-
li służyć Bogu / y yáby tá służba była
potrzebna. X ma to człowiek każdy wie-
dzieć / yż gdyby pogorszenie z tad nie po-
szło/ ty wstawy zewnętrzne ludzkie/ fróm
grzechu mogą być opuśczone.

Wstawy lu-
dzkie mogą
być odmio-
nione y opu-
ścić.

Tá Regula fróciuchno wielie sá-
krywego domniemania o wstawach ludz-
kich wygląda/ które y zaciemiáya Euan-
gelia o łásce / y o prawych chwálach Bo-
żych / y sa niebezpieczne kátownskie tár-
gania Sumnienia / yáto ná ynszym mie-
yscu Serzey o tym bywa mówiono.

A dowody y świadectwa yż tá Re-
gula yest prawdziwa / máya być przed
oczymá. Ty świadectwa zafazuya słu-

żby

zby Boże zmiſłione: Math. 15. Darem-
nie mie chwalią wſtawami ludzkiemi.
Ezech. 20. W Przykazaniach moych
chodźcie / nie w przykazaniach Oyców
waſſych. 2c.

Math. 15.

Ezec. 20.

Tymi namowami / yśnie bywa za-
kazane domniemanie / yătoby ludzkie v-
ſtawy / miały być chwala Boga. Colo. 2.
Zaden was niechay nie ſadzi w yedze-
niu w picciu / w porzadku dniów ſwie-
tych. 2c. A Galat. 5. W wolności / w
którey was Chriſtus wezwał / ſtoycie /
a nie poddawaycie ſie zaś pod yarzmo
ſłużebności. Ani mąya być czynione ani
rozumiane wſtawy / przeciw tey nauce
która yeſt w Euangeliey dana.

Coloß. 2.

Galat. 5.

CONTRA.

Nie mniej yeſteſmy powinni poſłuſz-
nemi być Zebraniu / miſli ſwiata tego
Swierchności.

Gwałcenie a przeſtępowanie praw
Swieckich yeſt grzechem / yătó napisa-
no yeſt ku Rzymianóm w trzeciunáſtym
rozdzietieniu. Potrzeba yeſt poſtuchać

Og u nie rilká

nie tylko dla gniewu / ale y dla sumienia.

Przetóż gwałcenie a przestępowanie wstów ludzkich w Zebraniu / jest grzechem.

Odpowiedź na pierwsze podanie: Służebności Euangeliey powinniśmy posłuszeństwo / yle jest służebność Euangeliey / a nie ynem naukam albo prawom które nie są z Euangeliey. Bo służebność Euangeliey nie ma mocy czynić albo postanawiać praw ynych / nad one / które się w słowie Bożym zawierają. Ani ma zakazywania. Ale Swierchność świadka ma moc dwoyaką. Nacypierwey ma moc rozkazywać / aby się każdy zachował / według Zakonu Bożego który zową moralis albo obyczajow / y karać ony którzyby się ynaczey zachowali.

Po drugie ma moc czynić y wstawiać yne prawa / które po łacinie zową lus positiaū : Wszakże yednak Bóg chce / aby ony prawa / które Przekłócenia czynią nie były odporne Zakonom y prawom Bożym / ku nam przysłuchującym.

Potrzebá też odpowiedzieć na wtóre podanie:

podanie/ Różna rzecz yest: Gwałcenie
praw świeckich yest grzech/ bo to tã-
ko Bóg postanowił. Bo Bóg chce yżby
ten żywot cielesny był rządzony wstawa-
mi a prawami Przełożonych/ y yżby mie-
li moc czynić y wstawić niektóre prawa/
wedle potrzeby.

A przeciw temu yāsne yest postano-
wienie w Euangeliey/ yżbyśmy niemni-
mali być grzechem/ gwałcenie a przestę-
powanie wstaw/ od Biskupów albo Pá-
sterzów postanowionych. Bo Bóg chce
yżby Zebranie/ tilko słowem yego było
rządzone a sprawowane/ którym sie po-
dawa sprawiedliwość y żywot wieczny.
Nie chce aby były przydawane wstawy
ludzkie. Nżad zãwždy na świecie mno-
żyły sie Bãkwany/ gdy ludzie tego dom-
nimania byli/ yżby wymysły albo wstã-
wy ludzkie/ miały być chwata Boża/ y
rzeczã potrzebna.

Bóg chce
aby Zebranie
yego/
słowem yego
rządzone
było.

O Przełożonych albo
o Swierchności
świeckiey.

Przelożeni
są Swiędci
co są.

Przelożeni Swiędci/ są osoby od
Boga sposobione y postanowione/ ku te-
mu/ yżby przez nie karność zewnetrzna
Zakonom Bożym przykazana / była za-
chowana/ a nietylko ona karność / która
Bóg na wtorey tablicy Zakonu swego
przykazał/ ale y która na pierwszey/ y yż-
by położy przez nie był zachowan. A mają
ya moc karać złosci siłą cielską albo
mieczem.

Które są osobliwe powinowa-
stwa przelożonych.

Odpowiedz:

Cztery.

I.

Przelożeni
są straż-
nikami Bo-
żych.

Pierwszej yżby przez nie brzmiał głos
Zakonu Bożego / w rodząy ludzkim.
A przez Zakon rozumiem całe prawo
przyrodzone. A chce Pan Bóg/ aby prá-
wa przyrodzone / których summe w
Dziesięciorgu Przykazaniu zawarł/ y
które chce aby były prawiem rozumiane/
były modłą wszech ynych praw y rzadze-
dzenia a sprawowania powszechniego.

Otry

O tyy modle mądrość Bosta mówi Pro.
8. Przes mie Królowie króluyę y Xię-
żetą sprawiedliwie sadzą.

Prou. 8.

Wtóre powinowactwo yest: Yż prze-
łożeni mają być executormi / praw Dzie-
sieciorgą przykazania / karzac przestepce
moga Swiecką / albo cielięszą: Bo Bóg
chce w karaniu a przes karanie pokazać
sad swoy. Y ponieważ chce rządzić żywoti
ludzkę / przes przełożone / tedy też ony ob-
darza y vmocnia tą mocą / owsem dawa-
ym przykazanie / yżby karali przestepce
Dziesięciorgą przykazania / według Na-
mowy: Nie przepuść mu / ani sie zmiłu-
yeż nad niem. 2c.

II.

Przełożeni
sa executoro-
mi praw
Bożych.

Trzecie powinnowactwo yest: Prá-
wá niektóre przydawać ku Dziesięcior-
gu przykazaniu / to yest / ku prawu przy-
rodzonemu / w rzeczach a sprawach
Swieckich / wszakże ono coby przydali /
nie ma przeciw przyrodzonemu prawu
być: ale tylko ma być opisanie pewnych
okoliczności / przydane ku pospolitym
znayomościom przyrodzonym.

III.

Przełożeni
mogą
przydawać
prawa ku
Bożym prá-
wom.

Nakó znayomość przyrodzona albo

prawo

práwo wrodzone yest: Xż zlodziey yest
winien karania: Ale yáto by miał być ka-
ran / práwo od swierchności uczynio-
ne / determinuye y náucza: Tákowac moc
ma Swierchność świećka czynić nowe
práva / wśákże tilko w rzeczach á sprá-
wach świećkich.

Nie máya Przekożeni mocy żadney / w
Zebraniu postanawiać wstaw álbo náuk /
áni postanawiać chwał á służeb Bożych /
yáto był uczynił Nábuchodonosor. X w
onym písaniu niedawnym / któremu na-
pis uczyniono / Interim, Swierchność
świećka z kresu wystąpiła.

Jáko Constantinowi / rzekł biskup
Leontius. Ti co tobie nie polecono po-
stánawiajac / od rzeczy postánawiaś.

Nie máya być wrzedy yeden w dru-
gi mieśiane / yáto Páwel S. mówi: Czini-
cie coście włásnie powinni. X Piotr S.
mówi: Nie bądźcie rzeczy wam nie pole-
conych opátrzycielmi. X Aristoteles ták
powiedział: Xżby błogostániony żywot
człowieczy był / gdyby Xzemiesłnicy o
rzemiesłkach onych / które vmieya / roślad
czynili.

Wrzedy nie
den w dru-
gi nie máya
być mieśa-
ne.

Czwarte powinnowactwo yest/
yż Przekłóńni mąya executorini być / y
onych praw które jami poczynili / karząc
przesłępcę mocą suwerena. A karania
mąya swoye stopnie.

A yestże dopuszczone człowiekowi Chrześci-
ańskiemu / być Przekłóńnym / Sądzić / Oskarżać y
odpowiedać przed Sądem / walczyć y karać.

Odpowiedź. Niesłodo wolono / yáto
przykłady yáwnie to okázuya y świat-
czą: Cornelius y drugi Sernik o któ-
rym Pan Chrystus powiedzieć raczył:
Nienáslaskem tákíey wiáry w Israhelu /
y Sernius Burmistrz / zc. A po wśyski
czásy od pocátku rodzáyu człowiecze-
go / byli / są y beda niektórzy Przekłó-
żeni od Boga ku zbáwieniu wieczne-
nemu vybráni / y ku towarzysztwu Ze-
bránia prawdziwego wezwáni.

Abraham wielká bitwá poráził
Chaldeyczyki / Abimelech król był słuz-
cháczem albo wczniem Abrahamowym /
Przytym Joseph y Daniel spráwowali
á rzadzili królestwá wielkie między pogá-
ny. A gdy Chrześciel mówi: Przestá-
wáycie ná mycie albo ná zóld iéwáshym /

IIII.

Chrześciá-
nnowi ná
póciwem
wśzędzie być
wolno.

h

tym po-

Psal. 148.

tym pochwalia Żołnierzstwo. A Król Josaphat mówi: Sąd Pański sprawuyecie. A w Psal. 148. Królowie ziemscy y wszyscy ludzie / Kłazetá y wszyscy Sędziowie ziemscy / niechay chwalią Imię Pańskie.

CONTRA.

Krzywdy sie Bogu nie podobáya. W Państwach tego świata wiele sie krzywd dzieye.

Przetoż Państwa albo przetożeństwa Bogu sie nie podobáya.

Odpowiedz. Nie poswalam tego Argumentu / yż nie słusznie zawieraś. Bo także miał zawrzeć. Przetoż ony krzywdy które sie stawáya w Państwach / Bogu sie nie podobáya.

A co sie doticze położenia wtórego / gdzie bywa mówiono: W Państwach dzieye sie krzywd wiele / tam potrzeba Państwa / to yest wszystko postanowienie á spráwe dobra Świecá rozcznác y odłaczyc od złych rzeczy / y zamieszać á zátwożenia / które pochodzi od Diabla y złych ludzi: A toć sa y bywá-

ya zwány dobre postanowienia Swieckie. Towarzystwo rodząu człowieczego / Matzenstwo / Splotzenie y wychowanie dziatek / Handlie / Rzemiosła / Sady / Pánstwa / Obrona / Szolnierstwo / Karania mezoboyców / bluznierzów / onych ktorzy w krewności nieczyścoscia grzeszą / y innych zloczynców. Ty wszystkie rzeczy bywają zwány postanowienie albo porządek Swiecki y są rzeczy mądrością y sprawiedliwością Bożą w rodząu człowieczym postanowione.

Postanowienie swieckie co się rozumie.

A acz Diabli y bezbożni ludzie / naczynie Diabelskie / straszliwie burza y psuwa / ten słyszny porządek á postanowienie Boże: Wszakże yle onego postanowienia á porzątku dobrego / w rodząu ludzkim zostawa / to Bóg moźnie zachowawa. A to zachowanie jest swądectwem o Bogu y yego rostopnim rządzeniu / y o przytomności yego w rodząu ludzkim. Bo yawnie widziami / yż mezoboyce bywają karani / yż Cirussa / Alexandra / Augusta y yne / PAN BÓG sam w spomagat.

Bóg sam
politicznie
zachowawa.

Item: Vniuersaliter mówiąc / wszyscy obrony y mocy ludzkie / daleko mdlejsze są / niżliby mogły strzec á bronić policyi / gdyby sam Bóg nie bronił / które chce mieć całe y zdrowe. Przetoż w Psalmie jest mówiono: Gdyby Bóg miasta nie strzegł / Prożno czuje on / który go strzeże.

Przetoż postanowienie porządku świeckiego / daleko różne jest y ma być różne miáne / od złości á marności / które Dyabli y naczynie Dyabłowe ku niemu przydawają / jako ma być rozeznawana straż trzody / od wilków / kotrów / y skug / którzy sami owce krádną. Pan Bóg jako wierny Pasterz zachowawa policie / y dawe ym niektóre wierne stroże. Ale Dyabli kotrowie y Tyrannowie są jakoby wilcy / Drapieżni pánowie są jakoby złodzieje / Ci burza á kaza policie / jakoby trzoda. A wszakże yednak Pan Bóg zachowawa część niemálą / y odgania od niey wilki / Tyranny / kotry / ludzie burzliwe / niespokojne y trapiężne. To wyobrażenie nie jako pokazuje różność porządku postanowienia świeckiego y tego zamieszkania / które sie w nim

pospolicie

pospolicie nądyne/ y które z ynad bywa
w nie wmiestane.

Która yest różność Książcia
dobrego y Tyrannac

Dobre Książce yest / które ma pomysł
y wola dobrze czynić / y pospolicie a w
przednieyszych czesciach powinnować
twą swego dobrze czyni / acz też niekiedy
przeyrzy y zgrzeszy.

Książce do-
bre co yest

Tym sposobem mają być opisowa-
ni wszyscy Przekłócony / sprawcy y służe-
bnicy / któregośkolwiek rzędu. Tego
opisu pierwsza część wzięta yest z na-
mowy Pawła S. gdzie naucza abyśmy
wiernemi byli. A druga część z namowy
Salomonowej / gdzie mówi : Nie yest
sprawiedliwy na ziemi / któryby dobrze
czyniac nie zgrzeszył.

A podoba sie Panu Bogu bedacy na
rzędzie / choć yest Książce / choć Sędzia /
choć też Żołnierz / gdy yedno ma wiare
y dobre sumnienie / według nauki Pa-
wła S. który bedac na rzędzie zachowawa
y dobre sumnienie / zwłaszcza / ma
pomysł y wola dobrze czynić / A nie wpa-

da albo nie grzeszy przeciw sumieniu /
przeciw prawem powinnowaćwá albo
wzroku swego. Ani też sobie pobłaża gdy
by chcący wczym zablądził / albo nieco
chcac omieszkac.

Tyrán co
jest.

Przeciw temu Tyrán jest / y Bogu
sie nie podoba / który nie ma pomyślu
ani woliey dobrze czynić / y pospolicie ko-
tostwo czyni / acz też niekiedy spráwie-
dliwe rzeczy czyni / y omieszkawa osobli-
we części powinnowaćwá swego / badz
wiedzac / badz zmyślaiąc y atby ynaczyć
nie wiedział / badz vmyslnie omieszka-
wájąc / yáko Saul / Cambises / Sarda-
napalus / y yni.

Woglli Nabo sługnie królowi
odmowić / winnice która od niego Król
kupic chciał / to jest / yesli rozności państw
á Imion / jest za prawem Bożym między
máýetnościami Królów y ych
poddanych.

Przełożeni
nie mają
mocy brąc
máýetności
poddanych
swych.

Odpowiedz: Przykazanie Boże /
którym krádziesz zakażuye mówiac nie
krádni / obowiezuje wshystki ludzie y roz-
dziela á broni máýetności y dobrotków
wshystkich

wszystkich ludzi / tak Królów a przełożo-
 nich / jako y poddanych. Jan krzyciel mó-
 wi do Królów y Książat: Przestawaycie
 na mycie albo żołdzie waszym / nikogo nie
 obciążaycie / ani potwarzaycie. Item / nie
 wyciągaycie wiecey / niżli postanowiono.
 Przetoż własne są Królów y Książat żołdy:
 to jest / dan / cła albo pobur powinno-
 waty a słuszny. A od tych mają być od-
 dzielone y różne majątności y dobytki
 poddanych / ani też mają być pomiesza-
 ne państwa albo majątności / ani króm po-
 winnowatych a słusznych żołdow / y
 króm słuszney przyczyny / Królowie a
 przełożeni mają brać z majątności pod-
 danych swoych / yleby sie ym podobąco /
 Briarei manibus, to jest gwałtem / jako
 Nazianzenus mówi,

G Nałężenistwie.

Rądy Boże wszyscy w stworzeniu /
 nie mogą być wypoczytany / wszakże
 yednak Bóg chciał yżby niektórych
 rzeczyńców yego przyczyny / były
 widziane

Należy Bo-
skie w swo-
żeniu / nie
moga być
rozumem
ogarnione.

Aniołom
ludzie prze-
co Bóg
stworzył.

widziane y obaczone / zwiastują przed-
nieyŝych a osobliwych. Pewna rzecz
jest / yż Aniołowie y ludzie stworzeni są
przeto / yżby niektóre natury a przyro-
dzenia były / którymby Bóg swojej ma-
drości / i sprawiedliwości y ynych cnot y
radości a wesela udzielał / bo dobra rzecz
jest udzielać siebie drugiemu / y yżby też
od nich był znan. Przetoż w pomysł
człowieczy wlał mądrość którąby sie
zgadzała s pomysłem yego / aby w nas
świadećstwo było / yż jest Bóg / y ystot-
ny jest / y yż jest Sedzia. W tym uczyn-
ku Bożym / nie jest ciemna ani tajna ra-
da Boża.

Ani sie też nam godzi dopytawac
wszech przyczyn / Ale my powinni s po-
nizeniem a uciwoscia Bogu poslušne-
mi być. Cmy Aniołom zarzązem stwo-
rzył / y nie jest w ych naturze rozplodze-
nie / Człowieka ynaćzey stworzył / chciał
aby sie przez płod mnożył. A nękatze
dwoye ludzi z poczatku stworzył / bo
zarządy chce aby była społeczność a to-
warzystwo Zebrania yego. A chciał aby
w nich yasniał rozum cnot / prawiedli-

wosci.

wości / prawdy y czystości / dobrotli-
wości y ynnych. Bo chce aby tymi znáyo-
mościami y cnotami rozeznána była na-
tura Boska od natury niespráwiedliwej
y nieczystey. Bo nie vchwycamy áni o-
gárniamy Boga rękoma cielesnemi / ále
pomysłem y wiarą mamy nań patrzyc
gdy go wzywamy / y tych cnot yemu
przywłaśczeniem / ma być rozeznány od
ynnych rzeczy / y ma być patrzanó ná obie-
tnice obyáwienia zc.

Lecz czystość yáśnie rozeznawa Bo-
gá od ynego stworzenia. Bo Diabli y lu-
dzie są nieczysti. A yżby rozeznał Boga
od Diabłow / ząwždy w wzywaniu / maś
pámietác / yż s czystem Bogiem rozma-
wiaś.

Postánowił przeto Bóg porzadek /
y wśystki błedliwe požadliwości / to-
jest / kurestwa / zakazał / y cieśko á strogo
yekarze / y chce aby ludzie wiedzieli pe-
wne práwa Małżeństwa / które są od
niego dány / y onych s věciwością bronili
á strzegli / z których pierwsze á przedniey-
sze prosto po stworzeniu w Ráyu / są
dane.

Bóg porzadek
dó postá-
nowił.

I.

práwo mał-
żeńskie.

Pierwsze práwo/áby Matzenstwo
było oddanie álbo złaczenie yednego mę-
żá y yedney niewiaſti nierozwodne. A
bédá dwóye yednem ciátem (mówi
Bóg) to yest/yeden máż/y yedná niewiá-
ſtá nierozwodnie złaczeni. Tu yáwno
yest/yż tymi słowy wſyſtki błedliwe
pożádlivoſci/to yest/kureſtwá/zakázá-
ne ſá: Wtóre práwo de inceſtis, to yest/
o krewnoſci poſalania nieczyſtoſciá: O-
pusci człowiek Oycá y Matkę/y będzie
mieszkał s żoną ſwoją. Potym o poſa-
lianiu krewnoſci nieczyſtoſciá y yne prá-
wá głóſem Bóżyym przydane ſá.

II.

Práwo mał-
żeńſtwá w
Náhu dáne

Przetóž Matzenstwo yest ſłuſne
y porządne y nierozdzielne oddanie / ál-
bo złaczenie yednego mężá y yedney nie-
wiaſty / od Boga vſtáwione / yžbyſmy
poználi/yž Bóg yest Duch czyſty/y yemu
w czyſtoſci ſłużyli/y yžby tym ſpoſobem
z ſplodzonego rodzáyu ludzkiego/wiecz-
ne zebranie było Bogu Zgrémádzáne.
A owſhem początek Zebrania był / ono
pierwsze towarzystwo Adáma y Euy
w ſtanie Matzenſkiem.

Matzen-
stwo to iest

Czeſci

Cześci opisu Matzeństwa.

Napierwey w opisie Matzeństwa położono yest / słusne y porządne od-
danie / która część cztery restrictie albo
części w sobie zawiera / o których na-
uczaya prawa Bostie y też Świeckie /
które słusno w věciwości mieć y zachow-
wać / zwłaszcza o Osobách / o Przyzwo-
leniu / o condiciách albo oblićach / y o
omylności.

Wierwsza restrictio albo
część o osobách.

Niechay będzie dobrze znáyme os-
minaste rozdzielenie / trzech Xiąg Moy-
żesowych / w których są wypoczytane
osoby / które nie wolno ani sie godzi od-
dawać. Bo Bóg chciał aby w mądroś-
ci yego czystość była rozumiana / A yżby
była rozumiana / nie chciał żadną miarą
aby poządliwosci błąkać sie miały / a
kturęstwa płodzone były / ale postáno-
wił y pokazał / któreby sie osoby w
Matzeństwo poymać miały / y karze

W Mat-
żeństwie ci-
słość Boia-
hwa po-
nana.

w tym żywocie wŝyŝtŝi nieporządne
požadliwości w krewności. A potrzeba
wiedzieć / yż Zakony a prawa w trzecich
Księgach Moysesowych napisane / które
mi Bóg złączenie osob niektórych zaka-
zuje / są prawa przyrodzone / wŝyŝtŝi
ŝi ludzie obowiazują / yako yasnemi slo-
wy w tencie powiedziano yest / yż Egip-
czici y Cananeisci dla požadliwości w
krewności skarani są. Dla tegoŝ też y y-
nem Narodóm / którzy nie przysłuchają
ku politycy Moysesowej požadli-
wości w krewności zakazane są.

A niechay ŝie Młodzieńci naucząy
znać y liczyć pokolenia Krewności y
Szwagerstwa.

Krewność
co yest.

Krewni albo przyrodni są sobie / yako
Iurisconsultus mówi / Którzy od yed-
nego pnia poŝli y są spłodzeni. Prze-
tóż krewność yest zwiastką osob / które
dla tego / yż od yednego pnia poŝły /
krewia y przyrodzenia towarzystwem /
bliŝkie są sobie. A bywają rozeznane
liniami y pokoleniem.

Linia jest trojaka. {
 I. Wstepuyących.
 II. Zstepuyących.
 III. Nastronnych.

Pokołenie jest różność / po której bywa poznano / która osoba pnia jest bliższa. A pospolicie czasu tego takobywają pokolenia liczone / y jest ten sposób bázgo łatwi / yż poczynają od pnia yednego. Wiec nawierschu kłáda rodzi ce á podspody syny y wnuki / yáko tu tego masz przykład ná Abrahámie.

Chare.

Aram Abraham Nahor.

Isaak.

Jakob.

Joseph.

Przyday ná stronách brácia y siostry. Trzy tedy Reguły bywają dáne / tu rozeznániu pokolenia.

Ji iij Pierwsza

I.

Regulá o
pokoleniach

**Wierwba regulá jest o liniey
prostey / zwłaszcza wstepu-
cych y zstepuyacych.**

Nle jest osob tile jest pokolenia/
odyawſzy yedne / zwłaszcza odyawſzy
Pien/ od którego liczba ma być poczta/
yako Joseph trzecim pokoleniem dále-
ti jest od Abrahamá / Jakób wtóрым/
Isaac pierwszym. Przetoż Syn jest
pierzwszym pokoleniem / Wnuć wtó-
rem / Práwnuć trzecim / Prápráwnuć
czwartym.

Al o prostey liniey stáry wyrok álbo
skáſń jest / yż wstepuyacy y zstepu-
cy nie moga sie poyać. Przetoż gdyby
Adam teras yeszcze żyw był/ niemogłby
żony poyać.

II.

Regulá o
pokoleniach.

**Wtóra regulá jest
o Nastromnych.**

W liniey prostey któрым pokole-
niem dáleka jest yedná osoba od Pnia
spolnego / tymże pokoleniem yedná od

drugiey

drugiey jest daleka. Przetóż dwa bracia / albo brat s siostra / w yednem pokoleniu sa / zwlaszcza w pierwszym. Jaz to Jakob bliski jest Esau bratu swemu w pierwszym pokoleniu.

Neacus.

Peleus Telamon Phocus.

Achilles Ajax Epeus.

Pyrrhus Eurisaces.

Chceszli ysz wiedziec / ktorym pokoleniem sobie sa bliscy Achilles y Ajax / Patrzayze na porzadek yeden z tych / y obacz / ktorym pokoleniem daleki jest Achilles od Pnia. A jest daleki wtorem pokoleniem. Przetóż y miedzy soba dalecy sa Ajax y Achilles wtorem pokoleniem. Na ten obyczay latwie sie doliczyz y ynych osob bliskości albo dalekości.

Drugi przyklad.

Pelops.

Pelops.

Pytheus

Lypsidge.

Aethra

Allemená.

Thesens.

Hercules zc.

Przetóż byli ſobie bliſci / z narodu
Matczyngo Theſens y Hercules ciot-
czeni brácia / w trzeciem poſoleniu.

Drugi przykład.

Erneſt Kiazę Rakuſkie.

Fridrich z. Ceſarz.

Sioſtra.

Maximilian.

Erneſt Saſ-
ki Kurfürſt.

Philip.

Jan Kurfürſt.

Karzeł V. Ceſarz.

Jan Fridrich
pierwſzy.

Teras onym / którzy ſie dotikáya
krewnoſcią w Liniey Naſtronney / po-
yć ſie nie wolno / áż w czwartym po-
ſoleniu. Przed tym było wolno zedwu-

brátu

brátu synóm y córkam poyać ſie / nie
 tilko v Żydów ale też y w vſtawách
 Rzymſkich / yáko Oreſtes poyát był ſio-
 ſtre wuyeczna Hermia.

Atreus.

Agamemnon Menelaus.

Oreſtes Hermione.

Temu podobny przykłađ mamy w
 pierwyſzych Kiegách Moyſeſowych.

Bathuel.

Rebecca Laban.

Jaśob Rachel y Lia.

Jaśob bliſti yeſt ſieſtrze ſwey ciot-
 czenney Rachel w wtórym pokoleniu.

Drugi przykłađ.

Jephune.

Caleb Cenas.

Ara Othoniel.

Trzecia Reguła.

W liniey nierówny / którym poło-
 lienim yedną osobą dalsza yest od Pnia/
 tymże pokolieniem od siebie są dalekie.

Thare.

Abraham

Aram.

Sara.

Sara daleka yest od Pnia wtórym
 pokolieniem. Przetoż Abrahamowi bli-
 ska yest wtórym pokolieniem. W tym
 pokoleniu liniey nierowney / Małżeń-
 stwo prawem Bożym zakazane yest. Bo
 Bóg chce powszechnie / yzbysiny wietrza
 częśc wzdarwali / pokolieniu wyższemu/
 niżli równemu.

Thare.

Abraham

Nachor.

Isaac

Bathuel.

Rebecca.

Rebecca daleka yest od Pnia trze-
 ciem pokolieniem. Przetoż też y

fowi

Kowi daleka jest trzeciem pokoleniem.

O Szwagierstwie.

Szwagierstwo jest bliskość osób które sobie, bliskie są małżeństwem albo dla Małżeństwa. Jako Dawid obcy jest Jonathowi / ale yż poyat siostrę Jonathową / stał sie szwagrem yego.

Szwagierstwo co jest

Reguła.

Którym pokoleniem jest mnie nie-
kto krewnym / tymże pokoleniem jest
mnie żoną yego szwagierką. Jako / dwa
bracia bliscy są sobie pierwszym pokole-
niem krewności. Przetoż brata mojego
żoną jest mi bliska pierwszym pokole-
niem szwagerstwa.

Herodes.

Herodes.

Philippus.

Herodias żoną

Philippową.

Przetoż Herodias / była bliską He-
dowi pierwszym pokoleniem szwagier-
stwa.

Kt ij Jakób

Jakob Bala żoná Jakobowá.
 Ruben syn
 Jakob sw / Pasierb
 Bali.

Przetósł Ruben bliski był Macosze
 swey Bali w pierwszem pokoleniu swa-
 gerstwa. Lecz tym brzydliwszy a śka-
 radszy Grzech był Rubenow / niżli He-
 leny / yż Ruben kóże Oycá swoyego po-
 kałał / któremu wietszą część był winien /
 niżli kóżowi brátowemu / według na-
 mowy: Opuści człowiek Oycá y matkę
 swą / y będzie przy żenie swey. A ponie-
 waż Ruben głosem Bożym przeklęty
 yest / z tad yest yáwno / yż zakażanie
 Małżeństwa w pierwszych pokoleniach
 yest práwo Boże.

Casimier Król polski.

Sigmunt król polski.	Barbára żoná Krzyszcia Jerzego.
Hedwigá ostatecz- na żoná Mar- grabowá	Corká / pierwszey żony Margra- bowey.

Przetósł

Przetóż Sigmuntowá Córka była
krewną corce Książcia Jerzego w wtó-
rem pokoleniu. Przetóż Mārgrabi była
Szwogerką w wtórem pokoleniu.

Nie daleko sie rozciąga Szwager-
stwo / Bo Krewni moi nie są Szwagra-
mi / Krewnym żony moyey. Ja sie mam
wstrzymawać od Krewnych żony mo-
yey / a krewni moi mają sie wstrzima-
wać od żony moyey / a nie od krewnych
żony moyey. Przetóż dwá brácia dwie
siostrze poyac mogą. Bo ym w tym nic
nie przeszkadza Szwagierstwo. Gdy o-
ciec mający syná z drugiey albo pierw-
szey żony / poyalby wdowę któraby mia-
ła córkę s pierwszego meżá / tedy też to
dwoye syn y córká mogą sie poyac.
Niektóre osoby w krewności y w šwa-
gierstwie mają swe własne ymiona albo
przezwiśka.

Cieść yest oćiec żony moyey.

Ccia / Mátka żony moyey.

Swieker / yest moy oćiec żenie moyey.

Swietra / mátka moyá żenie moyey.

Ziec mnie yest / który ma córkę moye.

Sneśka / która má syná moyego.

Kł ij Dyczym

Oycym / który nie yeŃt oycem mo-
yem / ale po Ńmierci oycá moyego rodzo-
nego / s matką Ńie moya oddał.

Mácochá / która nie yeŃt Mátká moya
rodzona / ale po Ńmierci mátki moyey
rodzony / oycá moyego rodzzonego po-
yła.

Pásierb / który nie yeŃt Synem mo-
ym / ale meżá moyego albo żony moiey.

Dziwierz.	Mżow Brát
Żelw.	Mżowá ŃioŃtrá
Katrew.	Żoná brátowá ic.

Octavius.

Augustus	Octavia ŃioŃtrá
	Márcella.

Agrippa Julia.

Przetóż Augustus był Ńwagrem Ag-
rippie w pierwŃszym poŃolieniu / ale nie
był Ńwagrem brátu Agrippienemu.

Dwońátie żákáżanie.

Żnáros
moŃ: cnot
yeŃt od Bo-
gá dana.

CzeŃto kroć yeŃt powtarzana tá Ńen-
tentia / y ma być czeŃto wważaná / yż
zná yomości cnot od Boga Ńá dane Ńtwo-

rzennu

rzeniu rozumnemu / aby świadczyły yż
 yest Bóg / y nauczali yákowy yest / y yż yest
 sedzia y mścicielem. A osobliwie czy-
 stość / tá czyni yáśną różność między Bo-
 giem á Dyabłem. A dla tegoż Pan Bóg
 postanowił Małżeństwo / abyśmy rozu-
 mieli co yest czystość / y srogo karze złacze-
 nia s krewnymi / yáko tego mamy dosyć
 przykładów / ná Sodomstich y Canáney-
 skich / ná króliách Egipskich / ná Dauidzie
 y Syniech Dauidowych / które Bóg
 srogo karał. A powszechnie wielie
 nędz á wciśków pospolitych / są karaniem
 nieczystości / yáko yest napisano: Kurew-
 niki y Cudzołóżniki będzie Bóg sadził.
 Przetoż przysstrzegamy y brońmy czysto-
 ści / s wielką pilnością y pieczą / A wiedze-
 my o tym / że yest dwoyákie zakázanie /
 Boskiego práwá y ludzkiego / któremi
 Małżeństwo bywa zakázane osobam
 sobie bliżsiem w krewności álbo w swa-
 gierstwie.

Temu Bóg
 wielce
 srogo karał
 nowil.

Bóg kárá
 kurew-
 niki s
 krewnymi.
 Leuit. 18.

Boskie zakázanie mamy w trze-
 ścich Księgach Mójżesowych w 18. roz-
 dzieleniu / które w prostrzynier zakázuye

złacze-

złączenie albo Małżeństwo wſzem oſo-
bam / które ydą w zgorę albo na dół. W
Maſtronnych w liniey nierowny zaka-
zuje małżeństwo w pierwoſtem y w wtó-
rem pokoleniu / to yeſt / aby brat nie poy-
mał ſioſtry / ani wnuć ciotki / ani wnu-
czką ſtriya / albo wuya. A text ma być ro-
zumian o pokoleniach / a nie tylko o oſo-
bach / yako Żydowie kłamáya.

Lecz Zakon Boży nie zakazuje Mał-
żeńſtwá w wtórym pokoleniu / w liniey
rowney / to yeſt / Dzieciom od dwu brá-
tów dozwala Małżeńſtwá.

Matthat.

Jacob
Maria

Eli.
Joſeph.

Acz politia Moyſeſzowa nie przy-
ſłucha tu nam / wſzakże tá Regula po-
wſechnie ma być zachowana. Przyka-
zania które mamy z przyrodzenia tu
wſzem czáſóm przyſłucháya / Bo ſa mo-
dły ſpráwiedliwoſci w pomysle y w
woley Bożej nieodmienne. Dla tegoſ
proſto w Káyu / w pierwoſtem ſtopniu
wſtepuya

wstępuyących y zstępuyących Małżeń-
stwo y staczenie zakazane jest: Bo tak
Bóg mówi: Opuści człowiek Oycą y
Matką swą/ y będzie przy żenie swojej.
A potym przez głos Oyców świętych
objaśniona jest ta wola Boża / yako/
Jakob przeklął syna / yż mácoche swa
cielesnie poznał. A text w trzecich Kie-
gach Moysesowych isci / yż Cananeysci
dla nieporządności s krewnemi karani
byli.

A ponieważ Bóg karał y karze po-
gány / którzy nie byli pod policją Moyses-
hową / y którzy byli przed Moysesem/
tedy równo jest / yż ty zakazania sąwie-
cznym y nieodmiennem Mandatem Bo-
żym / y przysłuchają ku włsem ludziom.
Przeto też Paweł S. karał onego korin-
czyka / który / cielesnie był poznał Má-
coche swą.

Tu może sobie każdy przydać
wiecey przykładów / yako Bóg ka-
ruiwa: czasu każdego pokalania krewn-
ności / których jest pełno w Historiach
czasów wszelkich. Przetoż mamy wie-
dszeć / yż sie dispensacie a dozwolenia Pa-

pieſkie nie godzą / ani mają być ważne /
które dozwalały złączenia w poło-
niach / które ſą zaſkazane / Levit. 18.

Przydane też ſą tu zaſkazaniu Boże-
mu / niektóre ludzkie zaſkazania / w poło-
leniach bliſkich / yako / w wtórym poło-
leniu w liniey równey / y w trzeciem po-
łoleniu / aby ſ wirtſza wćciwoſćia zaſka-
zania Boże były chowane. Tá rada wć-
ciwa y chwalebna yeſt. Lecz wſyſcy
Sprawcy mają wiedzieć różnoſć Bo-
ſkiego y ludzkiego zaſkazania. Boſkiego
zaſkazania / żaden człowiek odmieniać /
mocy nie ma. Lecz podczas przyczyny
nieykie mogą przydać ſie / dla których
przykazania ludzkie mogą być oſolgo-
wane y odmienione / co ſie yednak ma ſtąć
opatrnie / przez ſługi ſłowa Bożego y
Przekozone á Swierzhnoſć / á niewła-
ſną wpornoſćia.

Pratwa
ludzkie oſo-
lo maſien-
ſwa mogą
być podczas
oſolgowá-
ne.

Smotr kmo-
tre moje po-
nać.

Zaſkazania o bliſkoſći duchowney
mają być doſzczartu odrzucone / yako-
we ſą / aby żaden niepóymał krzeſny
ſwey / albo za która przy kręcie przy-
rzekł. Przysłucha też tu powinnować

trou swierchności / na którymżekolwiek
mieyscu / wważymy rzecz dobrze a ma-
drze / postanowić / któreby zażądania
ludzkie / wtey mierze / zachować chcieli.

O Przykładach Wy- cowań starych.

Widzieliśmy ych też wiele / którzy
zwyczaj a pospolite prawa Małżeńskie
przeto opuścili / yż czytamy przykłady
różne Wyowań starych / de poligamia, to
jest / yż niektórzy wiecey miewali żon ni-
jedne / y o Jakobie czytamy / yż był poyał
żarad dwie siostrze. Lecz nie według przy-
kładów / ale według praw ma być sa-
dzono. A w tak wielkiej a ważnej rze-
czy przykazania Boskie mają być wwa-
żane. Pierwsza rzecz jest / yż prawo mał-
żeńskie pierwsze w Ráyu tak było posta-
nowione / aby tylko jeden mąż jedne żo-
ne miał. Bo tak Bóg mówi: Będą dwo-
je w jednym ciełe / to jest / będą nieroz-
dzielnie złączeni.

X Acz potym Lamech odstąpił był od tego porządku / y po potopie różne przykłady postanowienia pierwszego Bóg w ludzie swym znał: Wszakże Syn Boży ku pierwszemu postanowieniu nas ciągnie albo odsyła / mówiąc Math. 19. Od początku tak nie było. X powtarza namow: Bieda dwoye w yednem ciełe. X Páwel S. mówi: Mąż nie ma mocy ciała swego / ale żoná.

Nad to / ponieważ w trzecich Księgach Mocyżesowych mamy prawná małżeńskie / tym mamy postużni być / á nie mamy sie o to wiele starać / yáko by Oycowie stárzy w tey mierze wymowieni być mogli. Bo świeci nie są króm grzechu / y króm niedostátków: X wszyscy / czasów wszelkich mamy zarázy y zinaży niektóre od błędów y złości / czasu nászego. A gdyż oycowie stárzy / prawym wzywaniem Boga chwalili / w znáymości odkupiciela / y byli stróżami wierzeni náuczania prawdziwego / y yásneli wżeláctwami cnotami / y dobre sumnienie zachowywali / takowe zinaży w nich Bóg nákríwał. Które onego czasu
były

Przykład
do owych
B. w mał-
żeństwie
nie mają
náskładować

były obycyaymi y biegiem pospolitem.

O Przyzwoleniu.

Powiedziano yest w definitiuy / yż
Mażenstwo yest słusne y porządne od-
danie albo złączenie. Ta część definitiuy
naucza / yż są różności osób. Item: aż
króm przyzwolenia Mażenstwa sta-
wać się nie mogą.

Przetóż nayspierwey ma być przy-
zwolenie oblubienca y oblubienice / yako
Regulą częstokroć powtarzana w pra-
wie naucza: Mażenstwa spólnem przy-
zwoleniem bywają złączane. A w tym
przyzwoleniu nie ma się náydownać za-
dna omylnosć albo zdrada / ani przymu-
szenie. O omylnosći albo zdradzie potym
powiem. O Przymuśeniu to mamy wie-
dzieć / yż to nie yest przyzwolenie / ani
Mażenstwo / gdy osoba bywa gwałtem
przymuśoną yżby przyrzetka Mażen-
stwo. A w tey rzeczy wiele się przyga-
dza / żalostnego a smutnego omylenia.

Nigdy nie
ma być przy-
muszon ku
m. ażeby
swu.

O Przyszwoleniu Rodziców.

Krom przy-
zwolenia
rodziców
jaden nie-
ma w mał-
żeństwo w-
stępować.

Stare prawa tak pożądaya przy-
zwolenia Rodziców przy smowinach/
yż gdyby rodzicomie nieprzizwolili/ przed
ślężeniem cielesnem/ dozwalaya ro-
swodów. A Ambrosius pisze na histo-
ria Rebecce żada przyzwolenia rodzi-
ców. A powieda/ yż ta rzecz tak wćciwa y
przyrodzeniu przystoyna yest/ yż y Poe-
towie tegoż nauczali/ y przywodzi wier-
şe Euripidowe/ gdy Orestes żadał Her-
miony za Małżonkę/ tak odpowiada/ yż
ta rzecz przysłucha ku rossadku Oycowe-
mu/ etc.

Ani tu Herzey o tym chce mówić/
gdyż yest wiadomo/ yż w kościołach tych
ziem tak sie zachowawa/ yż przyzwole-
nia rodziców żadaya/ y gdy rodzicomie
odpur czynia/ sluby nieważne bywaya.

Wszakże ku powinności Przekożo-
nych to przysłucha/ obaczyć/ gdzie rodzi-
comie przyczyny słusne mąya odporu
takowego/ a gdzie nie.

Leż to każdy ma wiedzieć / yż po
 złączeniu cieliśnem / małżeństwa moga
 a autoritate Rodziców nie moga być ro-
 stągnione. Bo yuż tam nie yest pyta-
 nie / o przyszłym Małżeństwie / y yest yuż
 sgwałczona authoritas Rodziców / y
 stałaby sie krzywdą opuśczoney nie-
 wieście.

O Condiciach albo Vgodach w Małżeństwie.

Condicie niektóre są poczesne / y
 przysłuchają ku Małżeństwu. Niektó-
 re są cudze a nieprzysłuchają ku Mał-
 żeństwu. Niektóre są sromotne. Niektó-
 re niepodobne.

Pierwsza Reguła yest wieczna.

Condicio a vgodą poczesną /
 y przysłuchająca ku Małżeństwu /
 przydana przy początku śmówin / ye-
 śliby nie była wypelnioną / rostrywa ślub
 albo śmówiny. Nakłome ty są condicie:

Resli

Yesli Rodzicowie przyzwola / yesli mi będzie posak dan któryby sie zrownał s majątnością naszą / zc.

Ale gdyby sie złączenie cielesne stało / nie czekając dosięczynienia Conditiey á vgoty / to złączenie bywa sadzone za Małżeństwo / bo osoby które sie cielesnie poznawają / odstępują od Conditiey.

Druga Regula.

Ale yesli yest Condicio cudza / á nie przysługująca tu Małżeństwu / yako / poyme cie yesli mi daż sto złotych / przes co sie nie posak rozumie / takowa condicio nie yest ważna / y bywa sadzono za Małżeństwem. Takowaz yest condicio: Poyme cie / yesli Cesarz będzie walczył przeciw Turkowi / Bywa też sadzono za Małżeństwem / gdy bywają przydawane Conditie sromotne / albo nie podobne / Jako: Yesli ci: nayde dziewica. Item: Yesli mi daż Byzantium. Ty Conditie yako by nie były pemiencione / bywają odrzucone. Podobno rz Przetożeni tym chytrości y rozpustności w zdradzeniu mi-

sernego

sernego á mdego rodzaju niewieściego
zakazać y zabronić chcieli.

O Omylności

Reguła bywa dana.

Smow y albo śluby y Małżeństwa
mogą być rozwiedzione / dla omylności
osoby / á nie dla omylności fortuny albo
szczęścia / to yest / gdy zdrada albo omyl-
ność przytrafi sie o człowieku / yako / Ja-
kubowi w pokładzinach dana była Lia
za Rachel. Lecz Jakob nie używał w
tym prawa nawyższego.

Lecz dla omylności fortuny nie by-
wają rostrwane smow y ani Małżeń-
stwa / yako / gdyby sie która domniama-
wała / yzby yey oblubieniec był bogaty
albo rodu słacheckiego / albo yzby nie miał
dzieci / á potymby sie ynaczezy nalażko /
To nie czyni rozvodu. Bo takowa omyl-
ność / nie przysłucha tu rzeczam podsta-
tnim Małżeństwa.

Starczy dla yedney niektórey omyl-
ności fortuny / zżizowali yzby smow y

Nim

mogły

mogły być roztąrgnione / zwłaszcza / gdyby
by niekto będąc wolnym / sinowił się
s niewolnicą / mniąc / yżby też ona
była wolna. To postanowienie dość
czatku jest świeckie / y tego naszego czatu.
Bo stary obyczaj o niewolnikach w Eu-
ropie / wietszą częścią wyglądzony jest /
nie potrzebuje dla tego tak rzecz długi
rozmowy albo rozprawy. Przed tym tak
była przyczyna takowego postanowie-
nia / yż (płodzeni z niewolnic / nie mieli
części w dziedzictwie / które było własne
wolnych. Ale gdy niekto wiedząc pomyślnie
niewolnice / Zebranie takowego Małżeń-
stwa nie rozodzi. Nako między Abra-
hamem y służebnicą jego Agar / było
prawdziwe Małżeństwo.

Druga omylność jest / która trud-
nieysze ma rozeymowanie / zwłaszcza /
gdyby niekto nie wiedząc poyat / od yne-
go przepana / albo od ynego płodem za-
ślą / yesli się godzi ślub y Małżeństwo
roztąrgnać / yż oto często bywa zadano /
Często takowa questio albo sądowe py-

tanie przychodzi przed sąd / ale poſpolicie
takowa ſkażn bywa czyniona / aby oblu-
bieniec albo mąż otrzymał przeſpąną / od
ſiebie albo od ynego / choćby wiedząc albo
nie wiedząc takowa poyak. A podobno
w nowych conſtitucjach a wſtawach / to
yeſt poſtánowiono / dla tego / aby nie ka-
twie Malżeńſtwa bywały rozwodzo-
ne / y yżby lekkomyślność onych nie by-
ła vmocniona / ktorzy rądzi żony ſwe / ledá
dla przyczyny odrzucáya / gdy ych wola
ledá czym bywa zmieniona.

Przetóž niech będzie znáomy przy-
tomny obyczaj / o ktorým wyroczyſto
w prawie Duchownem bywa mówio-
no. Lecz w piątych Kiegach Możyſzo-
wych w 22. rozdzieleniu / yeſt ſkażn różna
od tego obyczáyu. Bo tam Bóg przykáz-
zuje / yżby była wſtámionowana zaſta-
płodem od ynego / ktoraby potym yákby
była yeſzcze dziewica meżá poyak / gdyby
mąż ná nie ſkárzył / y o rozwód proſił.

Dent. 22.

Toć było ſrogie karanie w za-
knie Boſkiem / ktorého y yni narodo-

M m u

wie

rodowie rozumnieyby / ácz nie długo /
 náśládownáli. Euripides piše / yż Creusa
 zášla płodem od ynego / poyetá Xiaze
 Eutho / z ktorey sie národził Jon / ktorego
 mátká bytá zázucitá. A gdy sie tá rzec
 wyyáwítá / boyetá sie mátká cieřkiego
 karánia / ále od Pallady bytá záchowa-
 ná. A v Terentiúsá nápisano yest in He-
 cyra / yż Pamphilus niechciat byt żony
 przyjac / ktora minimal / yżby od ynego
 płodem bytá zášla. Przetóž w tákowey
 przygodzie / pospolite bywáły rozwoody.
 Lecz przydam porzadnie o niektórych
 przygodách przystoynie nápomínania.

Nierwře nápomínanie.

Zakon Moyżeszów roztázowałoue-
 mu któryby cielesnie poznal pánie / po-
 yac ya zá Matzonke / y dáć yey posag/
 badžby yey obiecat / badž tež nie obiecat
 Matženstwo. Lecz práwá náře nie po-
 niewaláya ciebie / poyac któras przespál/
 yestis yey Matženstwa nie obiecat.
 Wřatje czymž wzmiank: posaga: Albo

poymil

poymy albo posag day. Tenże też był
obyczay w prawie Attyskiem.

Wtore napominanie.

Podobno dla tego od stárego oby-
czáyu / wiek ten nowszy / odstąpił /
który poniewala przepana od ynego
za małżonkę mieć / Bo gdyby wolno
było / na nowa oblubience skárzyć / czę-
stokroćby dla yákiegożkolwiek podey-
rzenia albo obrażenia niewinne osoby
ku niebezpieczności á trudności yáki-
kolwiek przydź mogli. Często by sie też
obywiali yáymne grzechy á złoczyń-
stwa / które zakrywać / daleko poczesniey
y pożyteczniey yest / według oney namo-
wy : Wsystki złoczyństwa miłosć za-
krywa. Takó rzadżiciele zakazać chcieli
skárgi. A nie ma być gániona tá ych ráda.

A ácz ya nie czynię nowych praw /
wsakże obyczáynie mogę mówić / co mi
sie zda być pożyteczno. W takowey przy-
godzie / napierwey niewódzi potusić /
yáby sie mogło stáć poyednanie / yżby
ón / który niewiedząc od ynego przepa-

Min in na poyal /

na poyał/ otrzymał ya / á zwaſzczá gdy
yeſt cicha y obyczájna. Bo z rozwodów
wiele nadze y złego częſtoćć pochodzi/
ná co dobrze ſie ma opátrzáć/ Sedzia y
on który rozvodu ſuka. A yeſliby nie
mogło przydz tu zgodzie / rozumny ſe-
dzia/ który to ma w mocy/ áby ſie potym
rzecz yego nieodmienita / ma náſládo-
wáć przykłądu zákonu Mozyſzowego /
táť dáleko yzby o rozwodzie zkażn w-
czynił. Wiádomoć to yeſt / yż Zákon
Mozyſzowe o ſadziach / nie przyſtuchá-
ya tu polityey náſzey / wſáťje yednáť w
nich wiđziemy / co Bóg pochwała.

Przetóť oni którzy máya w mocy
ſwey / práwa á wſtáwy czynić/ mogą ná
ſwym mieyſcu y to práwo wczynić / yz-
by w tákovej przygodzie / gdyby tu
zgodzie przydz nie mogło / rozwód byť
wczynion. A dáleko nieznóznieyſze yeſt
omýlenie w tey przygodzie / niſliby kto
niemiedzac poyał niewolnice. A mogą teť
być tu temu przydáne yne ſłuſſne przy-
czyny. Lecz przykłąd Zákonu Mozyſz-

owego

szowego wiecey sumnienia vspokayá y
obrania / nislí które yne Argumenta. Vo
z świadectwá Moyżeszowego oni kto-
rzy práwá czynią / y sedziámi są / pewni
bywáya yż nie czynią przeciw woley Bo-
żey.

Druga Przygoda.

Czeszey wtey przygodzie pytánia
bywáya: Jesli máyac żone / yáko Da-
uid / á druga cielesnie poznawşy mogł-
by ya / gdyby mu żoná pierwsza vmarła /
poyac / także też yesliby oná / która máya-
cy meżá żywego / s drugimby sie trzy-
mála / mogła go poyac / gdyby yey mał-
pierzşy vmarł: zc. Canones á práwá
wtey mierze zakázuya Matżeństwo. Itē:
Zakázuya też Matżeństwo / gdyby kto
vsilkował zabic Matżonká / álbo Mat-
żonke czyye / to yest tak wiele rzeczono /
Gdyby sie niektóra biala głowá spi-
fnaká y smóvilá s drugim ná zabicie
Matżonká swego / tym pomysłem /
yżby onego chciałá poyac po śmier-
ci Matżonká swego / tatowego Mat-
żeństwa

stwa nie dopuszczają prawa Ducho-
wne / także też ma być rozumiano o Mał-
żonku / zc. Takowe prawa albo ustawy
dobra porada y pomysłem rzucony
sa / aby sie cudzołóstwá tym pilniey wy-
strzegano. Lecz przykład Dawidów po-
kazuje / yż w takowey przygodzie Mał-
żeństwo może być dopuszczone / y tego
przykładu sędzia albo officiał tego cza-
su może używać / zwłaszczá gdyż świętcy
Przekożeni cudzołóstw nie karzą / y Bo-
gu bázro mierzionego / y nie podobają sie /
pospolite á obkledliwe złaczenia albo ku-
restwa.

Drugie pytanie.

Jesli Chrześciańskiemu człowiekowi wolno
poyać pogankę / albo któraby sie yed-
nał s nim w Małżeństwie
nie zgadzają?

Poganki y
odstępnie-
ce nie wolno
poyać.

Prawa Duchowne zapowiedają
poyać Pogankę y odstępienice / co też
dobra porada y pomysłem jest postano-
wiono: Bo też y Zakón Boży / zakazał
Małżeństwo s Philistinami. Lecz też tu
potrzeba

potrzeba te Reguły wiedzieć: Euangelia
nie wygładza policey / ale naucza o v-
sprawiedliwieniu przed Bogiem. W tym
żywocie cielesnem / dopuszcza nam vży-
wać praw pospolitych świeckych / które-
by nie były przeciw prawóm przyrodzo-
nem / yako też używamy różności dniów.
Przetóż Paweł S. wyroczysto mówi:
Aby Chrześciana otrzymali Małżonki
swe / któreby w Małżeństwie s niemi
mieszkać chciały / aczby nie chciały być s
niemi Nabożeństwa yednego. A przyda-
wa pocieszenie: Będzie poświęcony mąż
nie wierzący / przes Małżonkę wierzą-
cą / to yest / wierzącemu używanie Mał-
żeństwa / stawia sie czyste / to yest / nie mier-
zione Bogu / Ale sie też Małżonek albo
Małżonka yedno s drugim w Nabo-
żeństwie nie zgadza / yak bywa mówio-
no: Jedzenie bywa poświęcone przes
słowo y modlitwę / to yest / yest wolne y
nie mierzi Boga / używanie pokarmów.

Tak Marka S. Augustina Chrześ-
ciańska została mieszkać w Małżeń-
stwie s mężem po iáminem / y bázro ciąż-
kiem áskoziem / które potem powolno s-

cia y cnota Małżonki swey pobudzón
 był ze ku znayomości Chrystusowey przy-
 szedł. A takowych przykładów w histo-
 riach yest dosyć / których rozmyślanie á
 wważanie y tego czasu yest pożyteczne/
 Aby dla nabożenstwa Małżonkowie nie
 byli rozłączani / którzy w Małżeństwie s
 sobą chcą mieszkać / yáto częstotroć dla
 działek s trudnością mogą być rozwie-
 dzieni. A człowiek krześcijański powoł-
 nością á posługami swemi ma vsilko-
 wać / yáby Małżonki swey dobrą wolą
 zachował / áby yni przyczyny niebráli
 domniemawać sie / yż rozvodu przyczyn
 nie słuſnie szuka.

O Rozwodzie.

Rzeczono yest w Definitj, yż Mał-
 żeństwo yest słuſne á porządne y nieroz-
 wodne oddanie álbo złaczenie yedne-
 go mżá y yedney niewiaſty. A króm
 warpienia / ty części definitj zgadzają
 sie s pierwſzem postanowieniem Mał-
 żeństwa. Bo Bóg chciał yżby roz-
 dzay ludzki nie yáto yne bydło złaczać
 sie

sie/ ale yżby mąż y niewiaſta pierwym porzatkem oddani byli/ y yżby zachowaniem tego porztku/ Bogu powinnowaćte poſłuſzeńſtwo czynili.

Y ten porządek mocnymi prawami wćwirdza y gruntuyce/ y wſtawicznie ſrogiem a ſtraſliwym karaniem we wſyſtkym rodząyu ludzkim/ każdemu każdego zamieſzania y każenia tego porządku a poſtánowienia / karze / yakt ſwiątczy potob / ſkáženie a ſpuſtoſzenie Sodomy/ Sybaris/ Thebe/ Troya/ y ynych mnogich Narodów.

A tey tak wielkiey ſrogoſci przyczyna yeſt/ yż Bóg chce/ aby w rodząyu ludzkim yaſneko wyrozumienie czyſtoſci/ yżbyſiny wiedzieli że ón też yeſt Duchem czyſtem/ y czyſtoſci miłosnikiem/ y rozzeznawali go/ od przyrodzenia nieczyſtego/ cnota czyſtoſci.

Przetoz proſto od poczatku wſtawil/ aby Małżeſtwa nie były rozdzone ani rozrywane / mowiac: Będa dwoye ciałem yednem/ to yeſt/ będa nierozwodnie złączeni. Bo wtym wyrozumieniu te Namowe ſam Pan

Math. 19.

Christus przywodzi Math. 19. A temu przytazaniu pierwŹy Dycowie / yako Adam / Seth y ini / troni wŹelkiego watri pienia posłuszni byli / y to nauczanie y nem podali.

Ale potym gdy lud rozpustnicyŹy poczał byc / y one stara karnosc opuŹczac / rozwoody wszczely sie. A gdyŹ dobrze przed czasmi MoyŹesowemi / pospolite byly / dopuŹczone sa y glosem Zakonu MoyŹesowego. WŹakŹe z przodu dobrze to bylo opatrzone / aby ni komu nie bylo wolno / moca swa wlasna / rozwoody czynic / ale przed sadem pierwey rzeczy sluchano y rozsazano.

Przetoz w Zakonie osobliwym pomyslem y rada / postanowiono bylo / aby maz oney ktora byl opuŹcil / za malzonke zasz niebral / gdyby inŹego meza po rozwodzie byla poylela. Bo sie Bog brzydzi / takowemi nieporzadkami a pluskawami nieczystosciami.

A w starych Grekow obyczay byl / y w sadziech przyczyny rozwoody rozsznawano. Ale potym w Zydow y Pogannow / wŹla byla wielka lekcomyslnosc

y rozpu-

y rozpustność / yż każdy wedle swego
własnego vmystu rozwody czynił/
nie wważayac żadnych przyczyn / yesli sa
wielkie á słusne / czyli lekkie / czyli nie-
máš żadnych. A zaś ony poymowali/
które opuszczali. Ráto Cato dał był Mar-
tia żone swą Hortensiusowi / yż go onie
prosił / a gdy Hortensius umarł / potym
ya zaś był do siebie wziął. Tátowa
lekkomyślność przyczynę dáła pytánia/
Math. 15. Przetóż Pan Christus tám ná
tym mieyscu zakázuye rozwody / wi-
yawszy przygodę yedną / zwłaszczá / cu-
dzoloństwo / w którey przygodzie / osoba
swoya nieprawościá cudzoloństwa / roz-
rywa Matżeństwo / y miałaby zapláte
swą zá to wziąć. A nie yest przyczyna ro-
zerwánia tátowego osoba niewinna.
Przetóż głos Syná Bożego / wybawia
niewinną osobę. Rest też yeszcze y yna
przygodá 1. Corinth. 7. o onych którzy od-
bieżeniem rozrywáyá Matżeństwo.

Math. 15.

1. Corinth. 7

Proces á postepet

Rozvodu.

Rozwody nie máya być czynione

Un

iij

króm

króm rozeznania sędziego porządnego /
 Ale osoba niewinna / yesliby szukała roz-
 zwodu / ma prosić sędziego / aby pozwał
 osobę winną. Tam gdy obiedwie stronie
 przed sąd stana / napierwey mają być
 napominane / aby sobie odpuszcili y poze-
 dnałi się / A gdyby nie mogło przydziału
 zgodzić / tam strona niewinna nie może
 być poniewolona / yżby zaś winna przy-
 yć miała.

Wysłuchawszy przeto obiedwie
 stronie / gdy skarga uciwirdzona będzie
 yesli strona niewinna poćciwie żyła / y
 prosi o skazn / Na ten obyczaj skazn
 ma być uczyniona: Ponieważ osoba któ-
 ra zgreśliła swem występkiem a nieprá-
 wością / Małżeństwo rozewala / sędzia
 mocą Enangeliey Swietey / osobę nie-
 winną zkażuye być wolną / y wyroczy-
 stemi słowy mówi / yż yey wolno podług
 sumnienia swego / pobożnie w drugie
 Małżeństwo wstąpić.

Prawa Papiestkie czynią rozwoody
 tylko słowy a nie rzeczą / to yest / nie
 dopu-

dopuszczają / yżby osoba niewinna w
Matzeństwo yne wstąpić miała. Ale po-
nieważ Euangelia w tych przygodach
dozwala rozvodu / tedy to ma być rozu-
miano / nie o słowie próżnem / ale o táf-
wem wybawieniu / które się stawa w rze-
czy / o rozwodzie zwłascz / w którymby
nie była związana / ani rzecz żadna za-
trudniona osoba niewinna.

A yż też ten obyczay w starym Ze-
braniu był / dołożył tego Origenes pi-
śac ná Mattheum. Item Eusebius in
Ecclesiastica Historia, który ná karcie 88.
wypoczyta Historia wzięta z Justina
Męczennika / który piśe / yż yedną niewia-
stą pobożną / uczyniła rozwód s mężem
swym / pokálanym požadliwościami psot-
liwemi / y yáwnie wzięła list rozwo-
dny. A Hieronim Swięty wypoczyta
Historia Fabiola słáchetny niewiasty
Rzymstkiey / która dla złości a psoty me-
żowey uczyniła s nim rozwód / y ynşe-
go poyęła. Ty przykłady mieć ná pamięci
jest pożyteczno / ku pocwirdzeniu oby-
czaju Sadów w Zebraniach naszych.

A yęliby

A yęsliby osoba ktora zgrzeęyla przed sad stanać nie chciała / bądź z pogardzenia vrzadu / bądź yżby należiona być nie mogła / gdyby strona skarzaca wćwirdziwoęby skarge swiatki postawiła / którzyby swiatęyli / yż skawa yey nie yest naruszona / y prosiłaby o rozwód / tam sedzia ma skazn wzynić / yż yest wolna / yako przed tym yest powiedziano.

Ale coę sie stanie s osoba potępiona / a maę yey być dozwolono / yęsliby skazła / yż by tamę na tym mieyscu mieřtać mogła?

Odpowiedź. Przetózeni swietcy maę cudzołostwa karać. Przetóę osoba osadzona albo potępiona / yęsliby nie była ciężey karana / ma być wykazana z onego mieysca / na któym niewinna mieřta / ktora one potępiona ma mieć za martwa. A ta srogosć przystucha ku Przetózonym swiećkiem.

Co yest zbieęenie?

W pytaniu o rozwódzie / glos Boży czyni wolną osobe niewinna / ponieważ
winną

winna osoba ślub małżeński cudzołóstwem roztyna / y niewinny osobie wladziwby rzecz / (yakoim powiedział) bywa do wolone drugie Małżeństwo / A to sie na ten sposob w naszych Consistoriach zachowawa. Zachowawa sie także s osoba niesłusnie opuszczona. Do Paweł S. tak mówi pisząc do Corinthów: A yesliby niewierzacy odbieżał / niech odbiega / nie jest poddany pod służebność brat albo siostra w takowych przygodach ic. Rásnie á wyrocziſto Paweł S. stázuje / yż osoba niesłusnie opuszczona / jest wolna / to jest / nie ma być poniewolona / yżby błááyacego zbieżniá náśládownáć miáła.

1. Corinth. 7

Rácz niektórzy te Namowe ciągná / tilko ná przygodę o Małżeństwie / wśakże może być pospolicie ciągniona / ná któreskolwiek niesłusne opuszczenie / gdyż w tey mierze żadna nie jest różność.

A podobienstwo jest / yż zbieżnie / którzy yárzmiá Małżeńſkiego ſcierpieć ná sobienie moga / od ynych ſie niewiaſt nie wſtrzymawáya. Ale yż rozmaíte ſa przyczyyny odbieżenia potrzeba powiedzieć /

Do

co jest

co yest odbieżeń. Ani ma być dozwolono osobie opuśczoney Małżeństwo drugie/ krom rozeznania / y dopuszczenia sedziego.

Odbieżeń
co yest.

Yest przeto odbieżeń/ który odbiega od Małżonki swey / albo sie przes długi czas do domu nie zwraca/ żadna słusna przyczyna nie poniewolony / ale albo z lekkości / a. bo dla niesłusney niecierpliwości yarzma małżeńskiego / albo ynymi przyczynami pobudzony będąc / błąka sie.

A wiele ych yest tak nie ludzkich/ które tak Diabeł trzasię/ yz y dzieci swe opuszczają. Takowy odbieżeń / dla tego yz ślubu y wiary nie trzymał/ y dla nieludzkości / yawnym karaniem ma być karany. Przetoż słusna rzecz yest / spomoc osobie niewinney/ która yest opuśczonea.

Lecz (yako powiedział) sedzia to ma rozsądzić. Dla tegoż odbieżeń ma być pozwany do sadu / a gdyby nie stanał / świadectwa o osobie niewinney dobrym zachowaniu / mają być wysłuchane/ y ma być wolna żłazana. etc.

Alecz ten nie jest odbieżeń/który dla
wzędu a powinnowactwa swoyego o do-
mu nie może być / yako poseł albo żoł-
nierz/wybrany mocą słuźną a porządna
na żołnierstwo. Albo gdyby zawola że-
nina mąż zayechał precz / w kupaństwie
albo w ynśzych sprawach poćcywych.

Ani więzienie rozriva Małżeństwa
ani w ygnanie albo wykazanie/ut lex Ale-
xandri Severi in codice de repudijs inquit:
Małżeństwo wykazaniem albo z ziemie
a miastą w ygnaniem / nie bywa roztar-
gnione/yestliby przygoda/ku ktorey Mał-
żonek przyśedł/ affectu żeninego nie od-
mienil/ to jest/ yesli nie jest takowe zło-
czynstwo / ktoreby Małżeństwo mogło
re stargnać.

O żołnierzu powiada Constitutio
Iustiani in authenticis: Przed tym gdyby
przes całe cterzy lata żołnierz / po-
misku swego żenie pytający nie-
oznaymil / wolno yi było drugiego
poyać. Te krótkosc czasu gani Justi-
nianus/ mówiac/ ciężey jest żołnierzo-
wi/żone domá opuścić dla żołnierswa

nizli od nieprzyjaciół w poymaniu być.
Przetóż vsiawil czas dłuſſzy / y chce aby
żoná pilnie ſie pytała od meżá żołnierzá /
coby yego wola była.

Allec támi prawo mówi o słuſznym
á porzadnym żołnierſtwie / á nie o leſko-
myſlnych ludziach / którzy nie dla cnoty
y żołnierſtwá / od domu odchodzą / ale
yżby tym wolniey ſie błąć mogli / żoł-
nierzami ſie być mienia. Te różnoſć też
ſędzia wważyć ma.

O czáſie náto rychło Małżeń-
ſtwo drugie doſwolono być ma.

Jeſli ſie rozwód ſtał dla cudzoło-
ſtwá / niewinney ſtronie nie bywa czás
zákreſzony / gdy rzecz yeſt oſadzona.

Alle co ſie dotyczy opuſzczenia albo
odbieżenia / támi muſi być czás záłożony /
á niſli ten czás minie / opuſzczona ſtrona /
nie ma w ine małżeńſtwo ſie podawáć /
aby każdy poznał / yż ona oſobá yeſt o-
puſzczona / á nie z leſkomyſlnoſci y nie
wiernoſci / opuſzczona ſie być zmyſla.

Lex in codice oblubienicy dopuſ-
cza / pod dwu lat s ynem ſie ſinówić / yeſli-
by oblu-

by oblubieniec króm wołey yey/ będąc w tychże kráynach gdzie y oná / ták długo odwłaczał porządne obyczajem sınıowie dosięvczynić / á s nią sie oddać.

Alialex mówiac o oblubiencu który sie ná pielgrzymowanie podał/ yesliby sie zá trzy lata nie zwrócił / nád przyzwolenie oblubienice/ może drugiego poyaç.

Papieście wstawy opuśczoney osobie / yákożkolwiek niewinney / żadnego czasu drugiego Małżeństwa nie doswalaýa / ázby yáwno było / że persona która odbiegła vmárła. Lecz wyższej námoże z Epistoly Páwła S. do Corint. pomienilem / która personz niewinna wolna czyni / A pospolicie persona która odbiegła/ cudzołóstwá yest winná. Przestóz żadná miara sídła ná personz niewinną/ nie máya być kładzione / dla przewinienia Persony winney. Ale y w tey przygodzie / wybáwienie ma być rozumiane/ o rzeczy / á nie o próżnem słowie/ á personie wybáwionej/ ma być drugie małżeństwo dozwolone.

Iustinianus wyroczysto dozwała małżeństwa opuśczoney personie po

Dziesiąć lat. Gloia in capitulo in praesentia in Decrerabilibus ita inquit: Nesli domnie-
 manie prawdzie podobne yest / o śmierci
 meżowey / gdyby opuśczonea po siedmi
 lat ynego poyekł / yest wymowiona.
 Glosa yest lżeysza / niżli text. Lecz gdy se-
 dzia wysłucha rzecz / y dowie sie albo o-
 baczy / yż skargą o opuszczeniu / nie yest
 rzecz smislona / y widzi obyczaye opu-
 szczoney być poćciwe / mogłby naśladować
 wstawy Constantinowey / która opu-
 szczoney po czterech lat Małżeństwa dru-
 giego dozwala / albo namowy o pięci lat /
 in Digestis in titulo de diuorcio.

Ta moderatio á włzenie nie zda sie
 być nie przystoynne: Wszakże ya czasu nie-
 zamierzam / ale sedzia mądry sam wwa-
 ży y obaczy / coby sie godziło y słusno
 było dla przykładu / y yżby sić na sum-
 nienie perşony niewinney nie władał.

O Wnetrach / dążeńskich / á
 onych którzy ku Małżeństwu
 nie są godni.

O tych maż wiedzieć / yż takowe per-
 şony

fony Małżonkami sie nie stawiały / przez-
 toż sedzia doświadczywszy sie ych żąbie-
 łości / ma żaźń uczynić / yż takowe perso-
 ny od siebie są wolne. A w takowey przy-
 godzie nie stawia sie rozwód / bo nie było
 między niemi Małżeństwo. Według na-
 mowy Matth. 19. Tylko wyswiadczenie
 sie stawia / yżby yni ludzie wiedzieli / że ono
 stowarzyszenie Małżeństwem nie było /
 y yż personie ku Małżeństwu godney / do-
 zwolone bywa drugie szczęśliwsze Mał-
 żeństwo. Ale ku doświadczeniu żąbieł-
 ści / prawa czas włożyli yako w rzeczy nie
 pewny / yżby przed wysciem trzech lat ro-
 zwód nie był.

Math. 19.

Na tenże obyczaj bywa sadzono y o-
 onych których przyrodzenie przez gustá
 á czary napsowane yest / takó yż lekar-
 stwo nie może być naprawione / yesliby
 przez trzy lata daremne lekówanie było.

Lecz tilka yest cnota żon niektórych / yż
 niedostatek meżow swych nadobnie żata-
 yć umieją / yako meża bärzo nauczonego
 Simona Grynea Ciesć powiedział / yż
 po śmierci żony swej pierwszy wdowe
 Panna poyat / która yedennaście

lat

lat s mieżem za: tabłem była/ a jednemu
człowiekowi/ przed śmiercią męża swo-
zego/ tego nie powiedziała.

O Rozwodach dla okrutności/
czar/ y na gardło stania.

Math. 19.

Ponieważ Matth. 19. Pan Christus
tylko o cudzołóstwie mówi/ y dla cudzo-
łóstwa rozvodu dozwala/ niektórzy do-
swolic niechca/ yżby rozwody miały być
czynione dla okrucieństwa/ gdyby yedno
drugiemu na gardło stało. Lecz in codice
prawa Theodosij, które moym zdaniem s
dobrym rosmysłem ludzi pobożnych/ yest
napisane/ aby tedy okazano było/ dla któ-
rychby przyczyn rozwód sie stać mogł/
dozwala rozvodu też y w tey przygo-
dzie.

Aczkolwiek niektórzy to prawo od-
rzucają/ y vsilują dowiesć/ yżby sie s
Euangelia nie zgadzało/ wszakże ci nie-
dobrze rozumieją różność Zakonu y E-
uangeliey. A ponieważ wyroczysto Pan
mówi/ yż w policiey Moysesowej roz-
wody dozwolone były/ dla twardości

serca/

serca / tym znamionuye / yż ynże yest sprá-
 woranie ludzi / którzy sie rádzi dawáya
 vleczyć albo náuczyć / którzy są członka-
 mi Zebrania / y chcą posłuchać Euange-
 liey. A ynża politia yest niepobożnych y
 nieposłuszných / którzy niechcą Zátonem
 być sprawowani.

Przetóż gdyby tákowy mąż był / któ-
 ryby okrucienstwo czynił nád małżonką
 swoya / y po nápominaniu sprawców
 swoych duchowných niechciałby okru-
 cienstwa swego przestąć / y wzywanie
 albo modlitwy domowego Zebrania
 burzytby / y tákby okrutnie s małżonką
 swoya obchodził sie / żeby w niebespiecz-
 ności żywot yey stał / tám záprawda mo-
 ца vrzedu świeckiego ma być powściąg-
 nion. Bo vrząd świecki nie tilko bronić
 ma / persons niewinney / ále też ma sum-
 nieniu yey porádzić / by sie nie przestála
 modliwać / zyeta á ogarniona będąc bo-
 leścią y cięstkoscia / albo by czego złego
 nie uczyniła / yáko wiec mówią : Cierpli-
 wość często obrażona / stawa sie pope-
 dliwoscia. W tákowey przygodzie / któ-
 ra nie przed sąd duchowny przysłucha /

Przełożeni swietci używać mogą prawa
Theodosy/ przeciw personie okrutny.

Chce Pan Bóg aby przełożenstwa a
panowania swieckie/ dobrym ku czci słu-
żyły/ a złym strachem były. Chce Bóg o-
ny rzadzić których obyczaje grzechami
nie są pokalane/ chce ym używać pokoyu/
ku wzywaniu albo ku modlitwom/ ku
wychowaniu y nauczaniu dzieci/ Chce
też kotry potłumić/ którzy badz w domu/
badz gdzie yndzie krotostwa płodzą. A
zawždy sie náydują ludzie we wszech pań-
stwach/ nieposłuszni pogardziciele/ nie-
sprawiedliwi y mieludzy/ pokazywać nad
swoyemi niesłusne okrucienstwa/ A ty
Pan Christus w tym kazaniu mieni być/
sercą twardego.

Jesli dla niemocy zarażliwych y nie-
plecionych/ rako/ dla trądu
rozwód sie stać może.

Odpowiedź. Prosto a yásnie ćwir-
dzą/ yż dla niemocy yákieyżkolwiek/ roz-
wody nie mają być czynione/ nie ma być
maż niemocny opuśczone/ ani ma być o-
puszczona

puszczona żona chora/ bo ta reguła mocna stała y nienaruszona zawsze być ma: Które Pan Bóg złączył/ tych człowiek rozłączać nie ma. Przetóż każda persona żywa / która chcący rozwód zapoczyna/ króm wšego wątpienia / bårzo á cieško grzešy/ yáko cudzołojnicá/ albo odbiežnicá zapoczyna rozwód chcący / y czyni przeciw temu porządkowi głosowi y załkonem Bożym wstąwionemu. Także gdi by persona zdrowa bedac/ zapoczeła rozwód/ byłaby podobna odbiežnicy/ y cudzołojnicy/ y byłaby winná grzechu wielkiego/ Bo nędzá á vdreczenie / które ná żywe przypada / króm ych winy/ żadna miára Małżeństwa nie łączy.

Przetóż ony namowy pišmá S. wšyſtki / które mi Bóg rozłączenie załkazuje/ ludzie boyący sie Boga/ przed oczy swoje przedkładać máya.

Genes. 2. Będą dwoye yednem ciálem.

1. Corinth. 7. Mąż nie ma mocy ciáła swego/ ále żoná/ Ani żoná moc ma ciáła swego/ ále mąż.

Ephes. 5. Mężowie miłuyćie żony wáše.

P p u Mgđ

Nigdy ciała swego w nienawiści nie miał/
ale ye karmi y opátruye.

A poniewaz Matżeństwo zostawa
nie rostárgnione miedzy tymi personá-
mi / które przyczyny nie dáya tu rostár-
gnieniu Matżeństwa / z tad yáwno yest/
yz personá niemocna álbo chora / nie ma
być opuśczone / ale zdrowa personá yest
powinna / dobrze yey czynić y opátro-
wác ya / yáko swe własne ciało. Wła-
wysszeć yest przyacielsstwo Matżeń-
stwo. A nie spráwiedliwac. hániebná
rzecz yest / wnedzy á w potrzebie przya-
ciela opuścić / potrzebuyacego pomocy / y
który sie vcieka do przyaciela o wspo-
możenie y ráturek / y duffa wierze á do-
broci yego. Dla tegoż opuszczenie mał-
żonki álbo małżonka / dla nedze yátyż-
kolwiek / w którey sie żadná winá niená-
duye / yest niespráwiedliwe á zło slive.

Niektórzy nie pobożnie gadáya / smyslá-
yac / yzby trédowáci vmártym podobne-
mi być mieli / y pod tą pokrýwká / porá-
dzić zdrowey personie vsiluyá. Lecz te
obłędna powiesć yáwne okrucieństwo
gáni. Bo vmárli nie potrzebują pomocy

y nadsługowania ludzi ynych. A persō-
 nā chora potrzebuje pomocy ludzkiej.
 Przetōż co sie dotyczy powinnowactwā
 ā posługi przyacielskiej / nie yest vmār-
 ty podobna. Reszcze Zakon Boży tobie
 kaze: Nigd ciała swoyego w nienawiści
 nie miał. A moca Przekożonych osobā
 zdrowa / ma być poniewolona / āby cho-
 rey nie opuśczałā / yżby nie omiešťawā-
 łā żywota ālbo zdrowia / āle ratowālā
 pomagālā y nadsługowālā osobie nie-
 mocney.

A ācz tā sententia niektórym zda sie
 być twārdā / wśakże yż yest prawdziwā /
 kāżdy człowiek pobożny rozumie. A
 yesliby pobożny małżonek potrzebował
 porady / może pytać pasterzów nāu-
 czonych / poważnych y dobrze rozumie-
 yących nāuk Zebrānia Chrześcianstie-
 go. Bo może być odpowiedziano / āby
 sumnienie trudności nie było zāwi-
 chłāne / y yżby wiētā y modlit-
 wy w meżu pytāyācem nie
 były zātrudnione.

O Smowinach albo slubie dzieci niedorosłych.

Wiele na tym należy prawnie rozumić mowę starego prawa. Starzy zowią smowinami albo slubami tylko one obietnice, w których się stawia w gody o przyszłym Małżeństwie. A te smowiny, nie są początkiem Małżeństwa. Jako między Octawym młodzienczykiem y Serwilią jeszcze miała być slubiny. Tam to się tylko ta wгода była stała, yżby na potym Małżeństwo między niemi miało być wciwierdzone y postanowione.

O tych smowinach stare prawa powiadały, yż za wola stron obudwu mogą być roztągnione, jako Octavius nie poyął Serwiliy. Tu potrzeba obaczyć jako starzy o tym mawiali. Młodzy wiec, Smowiny dzieli na dwoye, yedny powiada być Smowiny o przyszłym Małżeństwie, Drugie o przytomnym albo oblicznem, gdy się slub stanie skłowy wyroczyćmi o oblicznem Małżeństwie, a to jest prawy początek Małżeństwa oblicznego.

Lecz mądrze ma być uważano / że się śluby stawia o przyszłym Małżeństwie. Albo nie z podchwycania słów ma być sądzono / ale z wielą okoliczności / jeśli tego czasu strony nieco postanowić chciały / co by potem nie mogło być odmieniono dla poważnej słusznej przyczyny / na którą na ten czas podobno patrzało.

A śmówiny o przyszłym Małżeństwie są wszystkie obietnice / którym obliś a condicio poćciwa jest przydana / na którą w sądzieu baczyć potrzeba / jako / poymęcie / jeśli rodzice dozwolą. Takowe obietnice / nie są ważne / jeśli obliś kowi a condiciey niebyło dosięczymiono / wyższej jest powiedziano.

Są też śmówiny o przyszłym Małżeństwie. Gdy ymieniem dziatek niedorostłych / obietnicą się stawia od rodziców / albo od opiekunów a przyustków o małżeństwie dziatek onych jeszcze niedorostłych / gdyby lat swych dorostły / albo gdy same dzieci jeszcze niedoroste / albo jedną personą / z nich / której wiek jeszcze nie jest godny ku Małżeństwu / przyszłe Małżeństwo ślubuje.

Ty synówiny mogą być roztągnione/ gdyby potym wola nie była dzieci już dorosłych/ jest rzecz pewna. Ani ma być personą odpiętyąca poniewalana/ która się potym sama nieobwiazala/ gdy yey wiek tu małżeństwu godny był/ y swoya wola y rozsądkiem nieco postanowić mogła.

Lecz jako ludzie wiele ynych rzeczy dobrych zle używają/ także też y Małżeństwa często zapoczynają/ dla głupich złych chciwości/ Częstość dla pieniędzy/ albo dla obrony/ stawają się umowy o Małżeństwie dzieci jeszcze niedorosłych/ gdyż w takowey ugodzie złączenia wiecznego/ poćciwego rozsądku/ y społeczney dobrej woli onych samych/ którzy bywają złączeni/ potrzeba/ y ważno ma być/ a nie godzi się przekupować ciałami płodu swego/ dla pieniędzy albo dla czego ynego/ y karze pan Bóg to porządku yego skazanie/ y równem karaniem. Przetoż rodzicowie poćciwi/ uważając porządek Boży/ mają radzić o dobrym y o pożytku synów y córek swoych/ ani mają synów y córek swoych tu Małżeństwu poniewa-

poniewalać / przeciw wrodzony ym
 przychylności / ku którym oni z przyro-
 dzenia chuci nie mają. A ku temu tymi
 wielkimi przyczynami mają być pobu-
 dzani. Gdzie nie yest społeczna miłość
 Małżonków / támo niezgoda sercá á po-
 misły rani / wzywanie Boga á zatrudnia á
 prześladza / burzy wszystko domowe ob-
 cowanie / y płodzi wiele grzechów / pod-
 czas też gdy wole Małżonków sa rostar-
 gnione / z tad więc plina cudzołóstwá y
 karania / á gdy táko ná cudzołóstwá przy-
 zwola / tedy co ras w nowe grzechy rpa-
 dą / y w cięsktie á strąśliwe nedze á
 smutki.

Ty nieskończone przygody á nedze
 osobliwie rodzice / którzy one niektórym
 obyczajem wyrozumieć mogą / wważać
 y bacć sie mają / y rzby nie przypadły / ná
 syny á corkiych / Boga rprzeymie wzy-
 wać y prosić mają. Przytym mają sie
 sami wystrzegać / áby onych głupiemí á
 niepobożnemi porządami swemi / przyczyn-
 na nie byli.

W wielu porządách y rozmyślách /
 rodziców o Małżeństwach dzieci swoyich

bárzo niedbale á niſzczemnie ſie ſtawá /
 z řád potym y ſmutne biedy á nędzy po-
 chodzą / y domowa czelarká / nie Zebrá-
 niem Bożym ſtawá ſie / czymby yednáť
 miała byc / ále Zebrániem á yáſtiną řá-
 tanſką / y wiele miſernych ludzy / w tych
 nedzách á cieřkořciách / wpađáya wgniew
 przeciw Bogu / w rozpácz y w wieczne
 zátrácenie.

Lecz ya próř Boga wiecznego Wy-
 cá Páná nářego Jeřu Chřiřtá / ſtworzy-
 cielá rodzáyu ludzřiego / y ſtrožá poćciwe-
 go towarzyřtwá / áby ſam nář rzáđyl / y
 vczynil / yžby Matřenřtwá y czelarká ná-
 řá / byly práwem domowem Zebrániem /
 onego práwie wzywáyac / y pořluřen-
 řtvo yemu czyniac / w záchowániu y bro-
 nieniu porzátu / řtóry ſam pořtánowil /
 y yžby nie dopuřil niezgodámi domowe
 mi / przeřřádžác wzywánie / y yne powin-
 nowactwá á pořlugowánia pořřebne.
 Amen.

O Powinnowactwie pře

řožonych / okolo brónienia

praw Matřenřřich.

Pewná rzecž yeř / yžžbáwienie á řdro

we

we rzadzenie / uczynkiem Bożym jest.
 A yawnna tej rzecz jest / yż od samego Bo-
 ga ten porządek w rodząu ludzkim po-
 stánowiony jest / aby Swierchność prze-
 łożona bytá y sprawowała pospólstwo.
 A tey Bóg cztery osobliwie powinno-
 wactwa przydał y polecił.

Pierwsze powinnowactwo jest / A-
 by przełożeni / według náuti Zakonu Bo-
 żego / kárność w pospółstwie swym / ná-
 prawiali y oney przystregáli á bronili /
 bo pierwsza á nieodmienna modlía á Re-
 gula Żywota nášego ma być Zakon
 Boży.

I.

Drugie powinnowactwo jest / aby
 byli czynnem strażem Zakonu Bożego / y
 srogoscia kárania / powsięgáli y káráli
 nieposłuszných pogárdzicielów / á bronili
 posłuszných. Ten porządek takó Bóg
 sam postánowił. A yawnna rzecz jest / yż
 práwá w pogárdzenie przychodzą / gdzie
 nie máż przytádów kárania.

II.

Trzecie powinnowactwo jest / przełoże-
 ni mogą niektóre práwá swoye przyda-
 wác do praw Bożych / ále nie takowe kó-
 reby były rózne á niezgadzáyace sie s Bo-

III.

żemi / ále któreby dopomagały / yżby s
wiałſza piecza práwa Boże chowány á
trzymány były.

III.

Czwarte powinowáctwo / áby y tych
praw swoych ſtrogóſcią karania bronili.

Ty powinowáctwa Przelożeni máya
wważać y w obronie Małżeńſtwa. A má-
ya wiedzieć yż ſtrogieimi Mandatámi Bo-
żemi przykazano yeſt / áby zachowali prá-
wa Małżeńſkie / y karali cudzołóſtwa
obłedliwe y niewolne cielesne obcowá-
nia / y yżby wygładzáli ony hániebne ſtá-
rádoſci / które y gniew Boży pobudzáyá /
y poſaláyá rodzay ludzki ſpáttnemi á po-
mieſhanemi pſotliwoſciámi: Bó to pew-
na yeſt / yż ſie Pan Bóg cieſtko á ſtogo
gniewa / ná pſotliwoſci nieporządne /
które ſam ſłowem ſwoym zaſazał / y ná-
niedbáłoſć á omieſtanie przelożonych y
ſprawców / którzy ych nie karza / áni wyn-
nych wygładzáyá álbó tráca.

A dla tych ſkarádych grzechów ro-
dzay ludzki / roſináytemi poſpolitemi
płagámi bywa karany / yáko ſa / walki / pu-
ſtoſzenia / roſproſzenia ludzi / y yne wielkie
nedze / yáko ſwiádcza przykłády Sodom

czyków

czyków / Kananeyczyków / pokolemia Benjamin / wygnania Dauidowego / zburzenia Troi / y yne niesliczone.

Przetóż głos Boży o nieporządnych skrewnemi psotach mówi: Strzesćcie sie by was podobnie nie wyrzuciła ziemia / gdybyście podobne skarałości czynili / jako wyrzuciła Kananeyczyki.

Leuit. 19.

A wyroczysto Sprawcom świeckiem przykazuje / aby wyglądali winne / mówiąc: Każda dusza / która by czyniła ty skarałości / wyglądzona niechay będzie z ludu tego.

Ty mandaty często powtarżany są / jako o cudzołóstwach bywa mówiono / Deutor. 22. Cap. Ksliby mąż spał s żoną drugiego / oboye niechay będą zabite / Cudzołożnik y cudzołożnicą / y oddalisz złość z Israhelą.

Deut. 22.

Lecz żalosna rzecz jest / iż na wielu miejscach Swierchność w takowey rzeczy leniwa jest / których omieszkawanie a niedbałość tym wiecey pobudza gniew Boży. A tak karania w Rodzaju ludzkim zgromadżają sie / jako światczy Historia pokolenia Benjamin / które ry-

chło do gruntu wyglądzona yest / yż one-
go skłaradego sgrwałcenia żony Leuiti
yednego / karać niechciało.

Bo pewna rzecz yest / yż Bóg karze
wszystki błedliwe nieporządne psoty / acz-
by też swierchność w tym spała / bo czy-
stosc y sprawiedliwosc Boża wiecznie
trwa / y ty ón Reguly zawždy broni / ku-
rewniki y cudzołożniki karze Bóg. A acz
nawróconem Bóg wliżywa karania dla
Syna / yako Dauid nie dopuścił do sz-
czatku wyglądzić / ani zapalił wszystkie-
go gniewu swoyego / yako psalm mówi /
wszakże yako cieśko a rozmaicie karał go
obacz a rozważ / Naród yego pośalał sie
złączeniem cielesnem nieprzystojnem /
Synowie walki s sobą wioda / yeden
drugiego zabił / Oycá syn z Ziemi wy-
gnał / A w zburzeniu Syn y wielka wiel-
kość ludu zabita yest. Concubiny Kro-
lewskie Bogu miele / Syn nieczystością
cielesną pośalał / dąteko smutnieysze a strá-
śliwsze ty szpetne marności a przygody
Dauidowi były / niśli śmierć przyszła.
Lecz oboye wtym przykładzie Bóg po-
kazał /

kazał/ yż sie prawdzinie gniewa na grzechy/ y ony karze/ á wśatże od wiecznego karania wyrzywa á wybawia ony/ któzy sie do Syna pośrednika vciekają/ na którego nawietże karanie włożone było/ które yest zapłata za nas.

To nauczanie y o karaniu/ y o nawróceniu wśystcy mają rospamietywać/ A przełożeni mają być napominani y prośeni / aby na pamięci mieli powinnowactwo swe od Boga yim roskazane/ y pamiętali yż Bóg yest czysty y sprawiedliwy/ á yż ja na wrzedzie Bożym postąnowieni/ aby byli wyobrażeniem Bożym yżby byli czystymi y sprawiedliwymi / y yżby bronili czystości y sprawiedliwości w poddanych swoych. Ty powinnowactwa są przyyemne Bogu/ y zbawienne rzadzicielom y poddanym ych.

W wielu kráinách á Pánstwach Swietcy sprawcy przeto niedbalemi są w obronie czystości/ yż te pieczą po części odsłáya do sądów Biskupich. Lecz

gdy nieco w takowey przygodzie stanie
 sie/ przeciw Zakonowi Bożemu/ tedy oni
 według swych praw przestępców karać
 nie mogą / bo ym nie yest miecz świecki
 polecony.

Nad to gdyż sami sędziowie na wie-
 lu mieyscach po policie po kalani sa/ nie-
 porzadnemi nieczystościami/ tym mney
 gniewają sie na ony/ którzy ych w nieczy-
 stościach naśladowa/ yakoż to karać na y-
 nem/ czegoś sam winien? Niekiedy od v-
 bogich niewiaśt/ niecóż pieniędzy bierza.
 W takowych sędziach Bóg tylko bywa
 posmiewan.

Przetóż niechay będą sady dobrze
 postanowione o Nakazach/ Przeko-
 żeni Świetci niechay sobie przyłączą nau-
 czone y poćciwe meze/ wybrane z całego
 Zebrania Krześciańskiego/ y wypytaw-
 sy a dowiedziawszy sie rzeczy/ y one do-
 brze rozważyszy/ zkaż niechay czynią/
 A w karaniu niechay będą służebnikami
 Bożemi/ niechay wygladzają z tego ży-
 wota wszyscy po kalani nieporzadnemi
 nieczystościami/ które przeciw przyro-
 dzeniu sa/ ony którzy sie skremnemi złączą

ya / cudzołożniki / gwałtowniki / zbieżnie
cudzołożnice etc. aby Bóg całych miast
y narodów / dla takowych skądych
grzechów / y dla przełożonych omieśta-
wania á niedbałości / nie wygładził.

Niechay też pócćwi rzadźciele po-
kaza / miłość czystości w obronie Mat-
żeństwa / Niechay odrzuca y wygładza
niepobożne á Diabelskie prawa o besze-
stwie Káptanów / y niechay dozwalaýa
Matżeństwa wśem / którzy ku matżeń-
stwu są godni / według prawa Bożego
1. Corinth. 7. Każdy miey żonę swoję dla
wystreżenia kurestwa.

Przełożeni ponieważ są wyobraże-
niem y służebnikami Bożemi / niechże mi-
luya czystość / ponieważ wiedza yż Bóg
jest Duch czysty / y przykazuje strogo / aby
każdy trzymał ón porządek / który dla o-
brony czystości jest postanowion.
Nie máya być wyobrażeniem y służebni-
kami Sądánstwiemi / którzy z nienawiści
Boga / niedzne ludzi przywodzi / aby sie
nieporządne nieczystościami pokála-
li / aby sie gniew Boży mnożył / á yżby to,
niedzne stworzenie w tym wieczney már-

ności było/ y potym yżby wpadło á przy-
szło w wieczne zatracenie.

Tych straszliwych szaleństw á okrutno-
ści szatańskich dopomagáya w sisci/ kto
rzy nieporządných nieczystości yakiem-
kolwiek obyczajem dopomagáya/ bądź
obroną prawa Papieskiego o bezsz-
estwie/ bądź omieszczawaniem kárania.

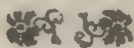
W tym żywocie marnosc á wielkosc
tych szkaradych grzechow/ nie prawie do-
statecznie bywa widziana / Lecz ty nie
zbedne zlosci dnia sadnego odkryte bz-
da/ gdy pokaze Bog wszystkim Aniolom
y ludziem/ brzydkosc á marnosc grzechu/
y niezbedna zlosc Diablow.

Lecz yednak w tym żywocie/ poćci-
wi y pobożni sprawcy tez o tey rzeczy/
wola Boga roszczytac y rozmyslac má-
ya/ y rzadzenie swe stusowac y celowac
tu prawu Bożemu / y yle ym mozno stas-
zac sie / aby sie nie zgrómadzaly grzechy y
karania/ yako v Ezayaszá bywa mowio-
no: Bieda onym ktorzy pisza prawanie-
sprawiedliwe.

Lecz ya prosze Syna Bozego/ Pána
naszego Jesu Christá/ za nas wtrzybowá-

nego

nego y w trzeźonego. pragnienie miłuo-
 yacego czystości y czyste Miałeństwo / a-
 by on nakłonił pomysły w bystlich / kto-
 rzy yego wzywają / ku czystości / y yżby
 bronił praw Miałeństw / y Diabły po-
 tkumił / którzy z mienawisści Boga / miser-
 ne ludzkie pobudzać vsilują / aby rozma-
 temi obyczajami pokalani byli y zagineli.
 Koście á mnoży sie młodość przyrodzenia
 człowieka / w tym ostatecznem wieku
 świata / y záras teź mnoży sie szaleństwo / á
 okrutność Diabelska / bo wiedza yż blisko
 yest ych sad / na którym ych marność á
 psota / w szem Aniołom y ludzkiem yasn-
 ie pokazana będzie. Przetoż ciebie Synu
 Boży Pánie Jesu Chryste / za nas wtrzy-
 żowany y wtrzeżony / proszę ábys nas /
 Ukrodił y czelatkę naszą rzadził á sprá-
 wował / y ku czystości / y prawdzie
 wemu wzywaniu wiecznego
 Oycá / sercá naszej Duchem
 twoym S. nakłaniał.
AMEN.

K ij

Regeſtr

Regestr mienśc przedmiej-
sych / tych Książek.

Anioły y ludzie przeco Bóg stworzył.	241.
Antinomów gánienie.	88.
Bóg co yest.	3.
Bóg przes co zgrómadza Zebranie.	39.
Bóg chce aby Zebranie yego/ słowem yego rządzone było.	230.
Bóg nie tylko między żydami ale y między pogańy zebranie swoje miał.	225.
Boga oco prosić mamy.	191.
Bóg czemu przedłuża człowiekowi wysłuchac y wybawic.	193.
Bóg sam policie zachowawa.	237.
Bóg porządek Matżeństwa postanowił.	242.
Bóg zakazuje Matżeństwa s krewnemi.	257.
Bluznierstwo co yest.	93.
Błedy Nowoźrczenców.	113.
Czemu Bóg Matżeństwo postanowił.	257.

Regeſtr	So.
Chriſtus przez ſłowo Ewangeli- ey ku ſobie ciągnie.	165.
Chriſtus yako zaſon wypełnił.	27.
Chrzeſt co yeſt.	105.
Chrzeſt ſwiety co znamięnuje.	104.
Chrzeſćcianinowi na poćciwym przedzie być wolno.	234.
Dziełczynienie co yeſt.	196.
Dziełczynienia Bóg od nas pożąda.	196.
Dziełczynienie ze dwu cnot złożone.	196.
Dobr wiecznych yako od Boga proſić.	189.
Dobr cielesnych yako od Boga proſić.	189.
Dosićczynienie Papieſkie z ka- poſtło.	148.
Duch S. co yeſt.	9.
Duch co yeſt.	8.
Grzech co yeſt.	28.
Grzechu rozdzielenia.	29.
Grzech nieſmiertelny	34.
Grzech ſmiertelny co yeſt.	31.
Grzech przeciw ſumieniu co yeſt.	92.
Grzechy które w ſwietych zoſta- wają.	90.
Krewnoſć co yeſt.	246.

Registr.	So.
Króć przyzwolenia rodziców za- den nie ma w małżeństwo wstę- pować.	264.
Kmotr kmotre może poyać.	260.
Łaska co znamionuje.	50.
Małżeństwo co jest.	243.
Modlitwa co jest.	119.
Modlitwa jako ma być czyniona.	180.
Modlitwa potrzebuje wiary.	193.
Modlacy ma patrzeć na obietnice.	187.
Modlitwa nie bywa prożna.	190.
W Małżeństwie czystość Boża bywa poznana.	244.
Niż papieża czemu ma być ganią.	176.
Niemowięta mają być chrzczone.	107.
Nigd nie ma być przymuszon ku Małżeństwu.	263.
Obietnica Łaski ma być dobrze zachowana.	190.
Obrzeżka w starym Zakonie co znamionowała.	103.
Odpuszczenie winy y karania jedność jest.	151.
Ościary co są.	170.
Osoba co jest.	4.
	Osob

Regestr.	So.
Ojób rozeznanie.	4.
Osoba która człowieczeństwo na sie przyela.	9.
Odbieżeń co yest.	284.
Przekożeni swietcy co są.	231.
Przekożeni są executormi praw Bożych.	232.
Przekożeni mogą prawa swe ku Bożem przydawać.	232.
Postanowienie Swieckie co sie rozumie.	236.
Pożytki Wieczerzy pánstkiey.	164.
Pożywając wieczerzy pánstkiey mamy mu dziękować za do- brodzieystwa yego.	167.
Przyczyny trapienia ludu Bożego.	205.
Pokuta co yest.	122.
Posłuszeństwo nowe co yest	138.
Przyczyny kárności	43.
Papiestkie błedy o strusze	142.
Pierwsza a przednieysza obietnica Boża.	188.
Przyczyny niedostatków y bles- ków w przyrodzeniu człowie- czym.	203.
Przezwiśka Wieczerzy pánstkiey	173.
K iii	Przy

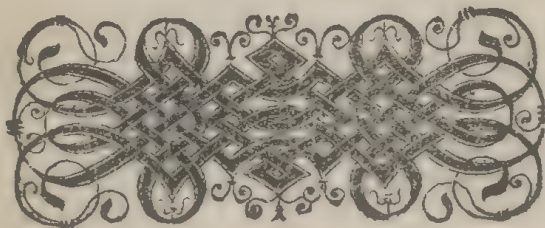
Regeſtr.	ſo.
Przy modlitwie co potrzeba wvažać.	180.
Pocieſzenia pod krzyżem Philo- ſophſkie.	210.
Pokołenie co yeſt.	241.
Przykłałów oyców ſwiałych w Małżeńſtwie nie mamy naślą- dować.	262.
Pogánti y odſzczepienice nie wolno poyać.	274.
Práva ludzkie o Małżeńſtwie moga być odſolgowane gdy tego przygoda potrzebuye.	260.
Różnoſć nauczania.	1.
Rodzić co yeſt.	9.
Rodzenia y pochodzenia różnoſć.	6.
Różnoſć miedzy boyaźnią ſłuże- bną y boyaźnią ſynowſką.	127.
Rzeczy potrzebne ku yednoście zebrania.	100.
Różnoſć miedzy znayomością Hiſtoriey y wiara.	52.
Różnoſć Sakramentu y offiary.	169.
Rady Boſkie w ſtworzeniu nie moga być rozumem ogarnione.	241.
Syn co yeſt.	5.
	Syn

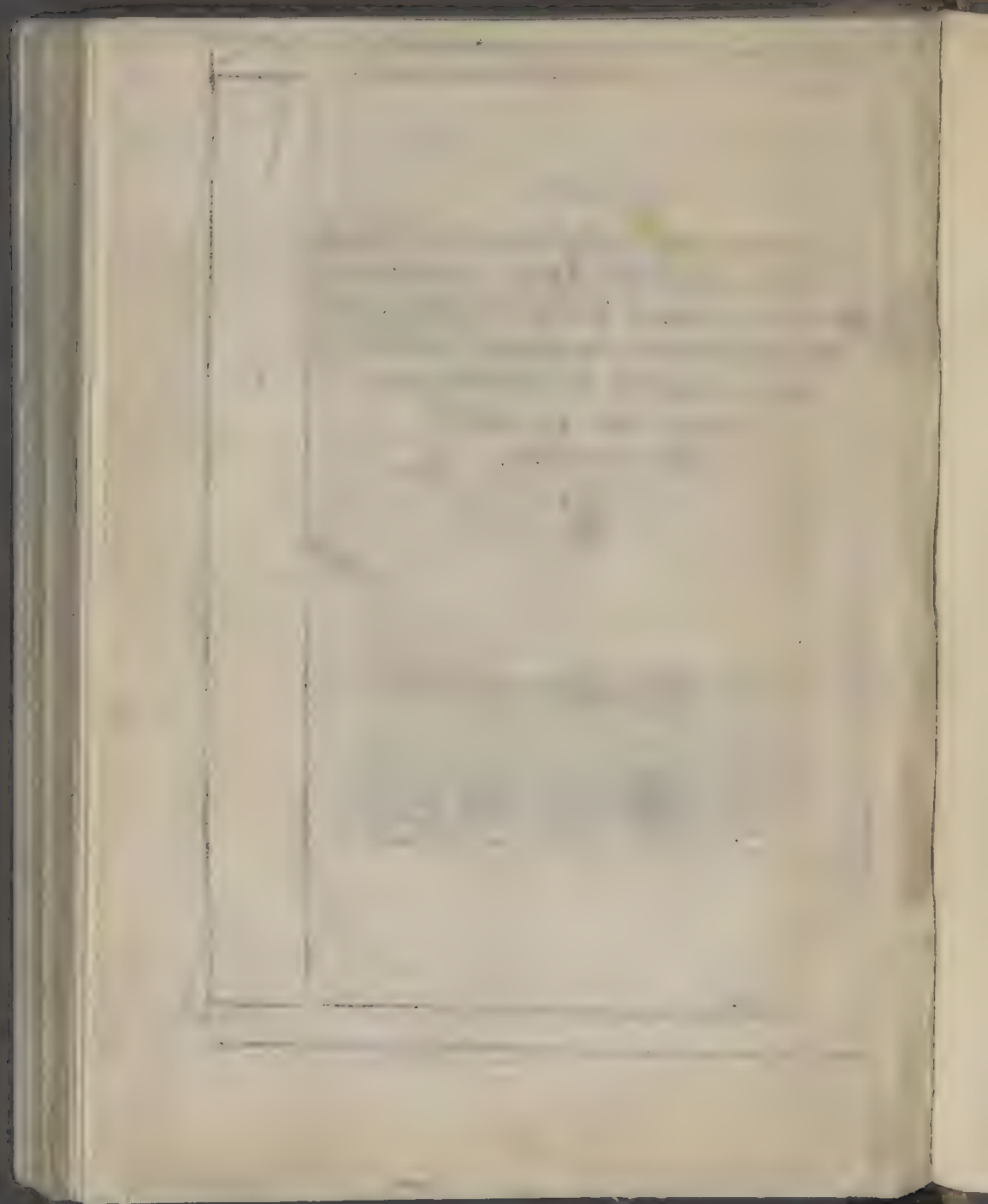
Regestr.	So.
Syn Boży czemu bywa zwan słowem.	6.y 184.
Stworzyć co yest.	5.
Służba Boża co yest.	179.
Sprawniedliwość co yest.	46.
Sprawniedliwość co známionuye.	42.
Swiatosci co sa.	101.y 170.
Swiatosci czemu sa przydane Euangeliey.	101.
Słowa Chrztu yako máya być wrozumiane.	106.
Spowiedz z kad posłá.	145.
Spowiedz yesli yest potrzebna.	145.
Swobodność co yest.	35.
Tyran co yest.	239.
Dczynków dobrych ktorych náu- czać mamy.	88.
Dczynki dobre yako sie Bogu po- dobáya.	89.
Drzed yeden w drugi nie máya być miesane.	233.
Wstawy ludzkie moga być od- mienione y opuśczone.	227.
Własność vrzedu Duchá S.	185.
Wiara co yest.	134.
Wieczerza páńska co yest.	163.

Regeſtr.	ſo.
Wieczera państwa co znamionuje.	104.
W wzywaniu Boga / perſony Bo- ſtwá rważać potrzeba.	184.
Wzywania prawdziwego y nie- prawdziwego różnoſć.	16.
Wdziecznoſć yeſt ſłużba Boża potrzebna.	197.
Wieczne a nieodmiennie przykaza- nie Boże / abyſiny ſie ku niemu nawróćili.	191.
Kiaże dobre co yeſt.	238.
Zakon co yeſt.	17.
Zakonu pożytki.	23.
Zakon Mozyſzów yako yeſt wy- glądżón.	21.
Zebranie co yeſt.	96.
Znaki Zebrania prawdziwego.	98.
Zebranie czemu yeſt pod krzyż poddane.	202.
Znáyomoſć enot yeſt od Boga dana.	256.

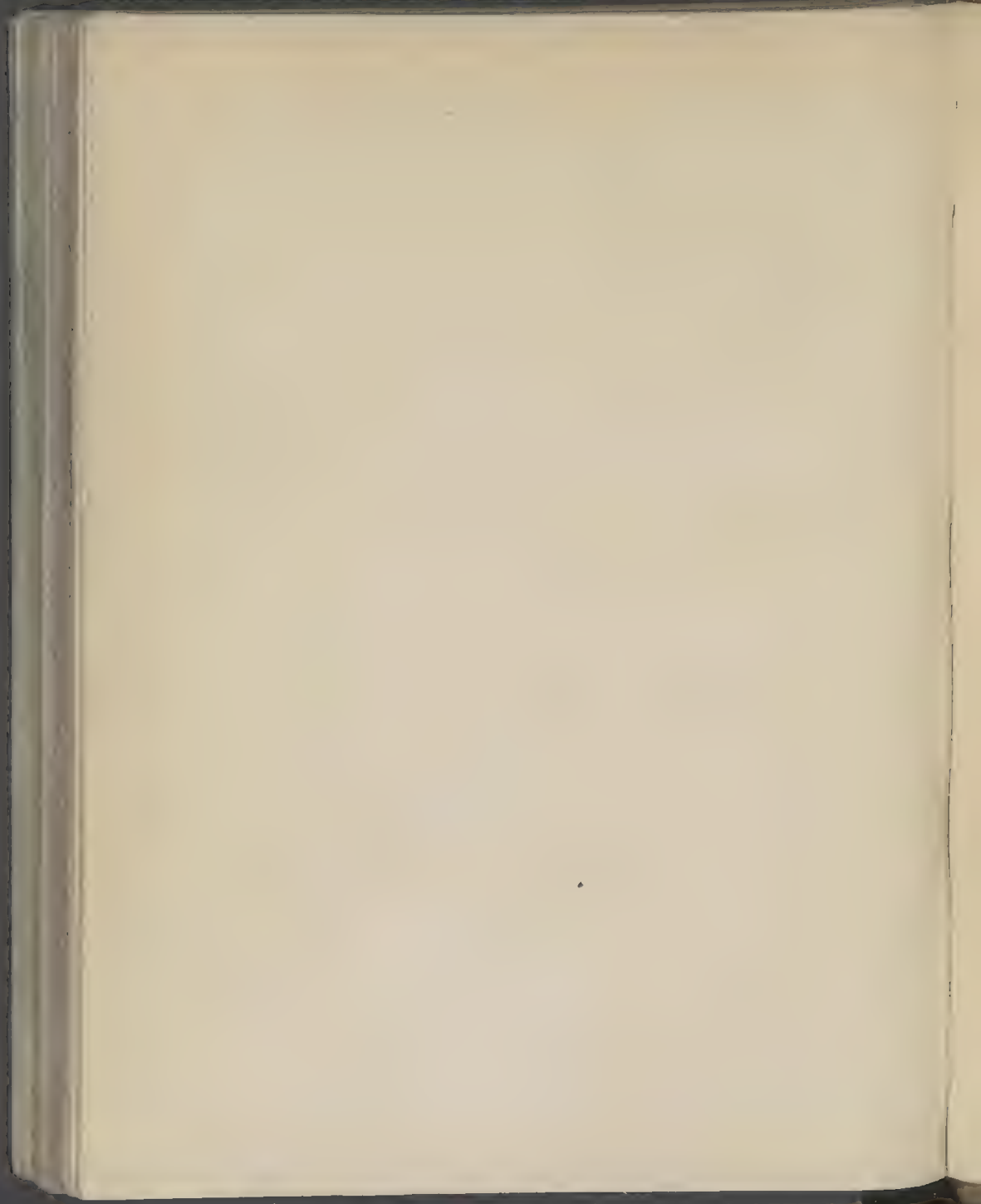
Omylności.

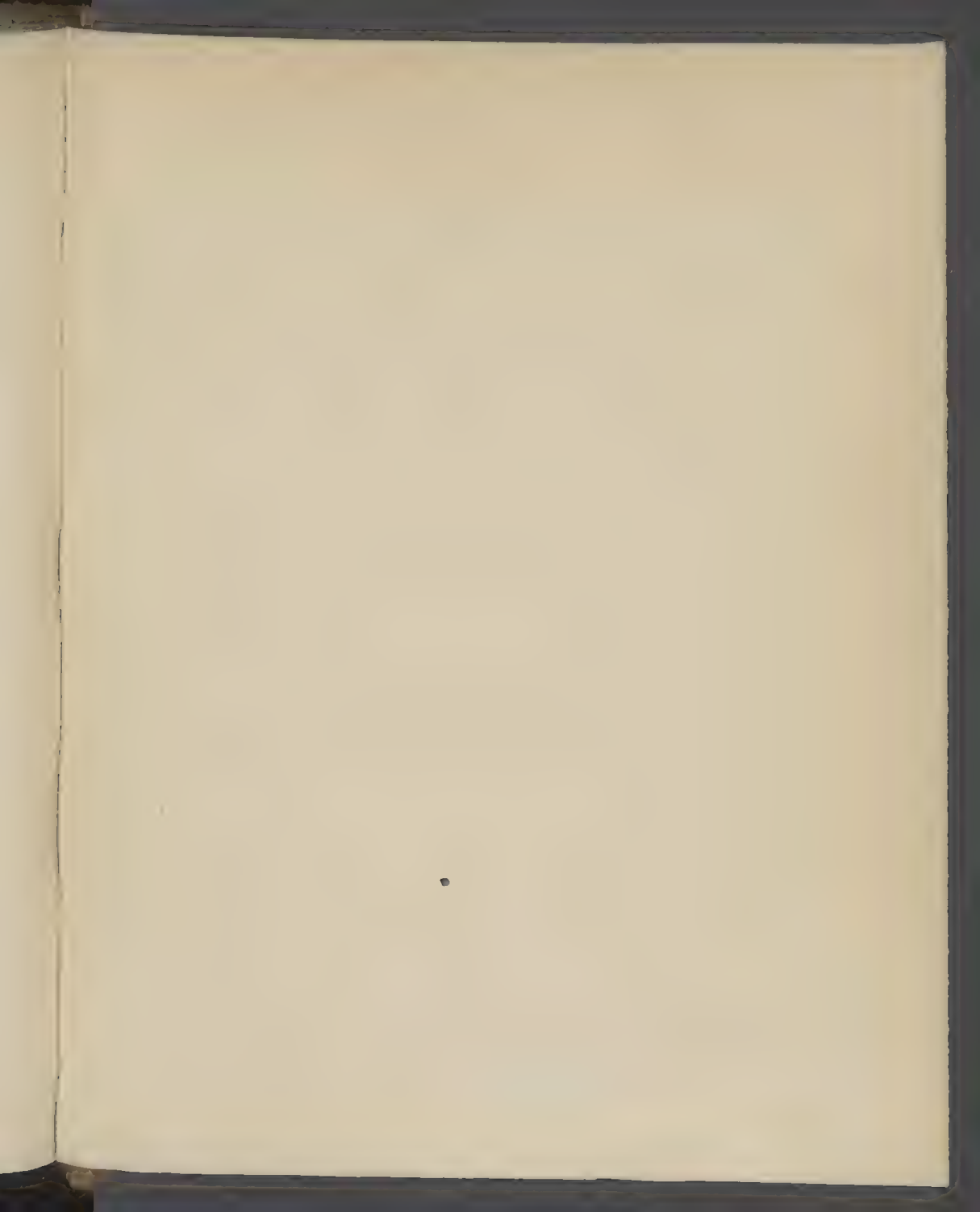
Fol. 157. Lin. 14. Karania czytay przez
wimienia / Fol. 160. Lin. 7. ćwiczenia/
ćwiczenie czytay doświadczenia doś-
wiadczenie ynich omylności a zwołaj-
czą w literách/ pobożny niepod-
chwytaący czytelnik/
sobie poprawi.

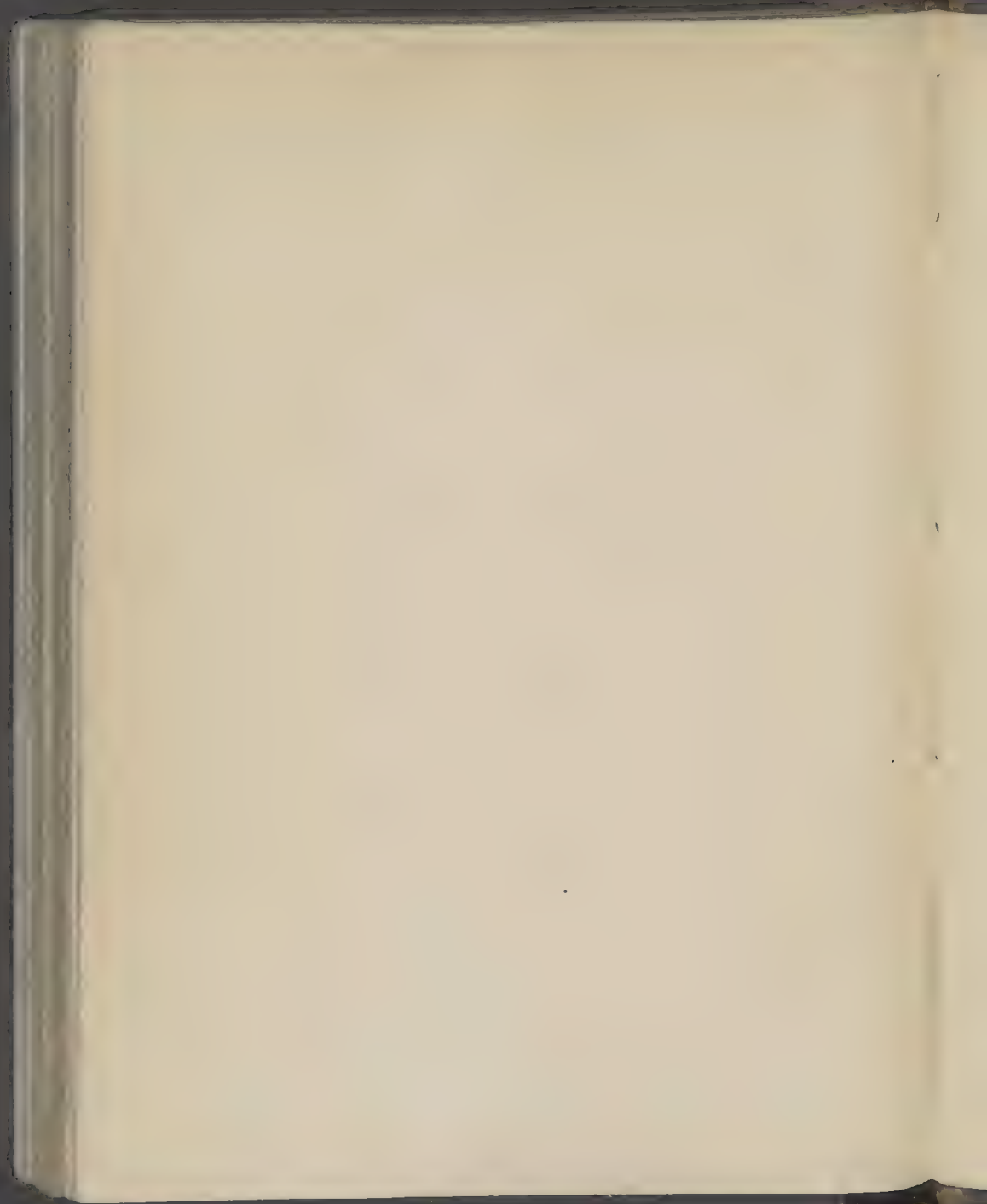

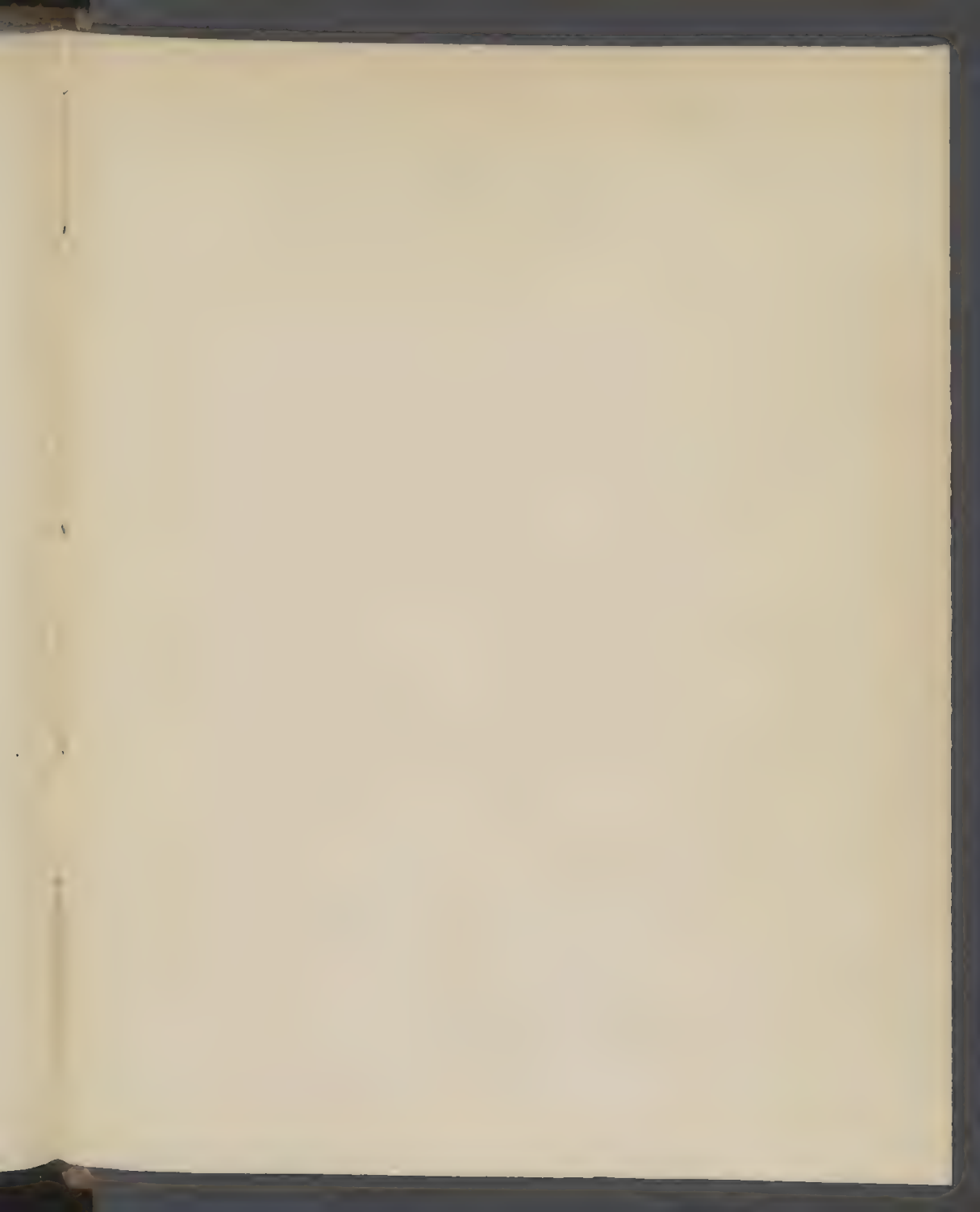

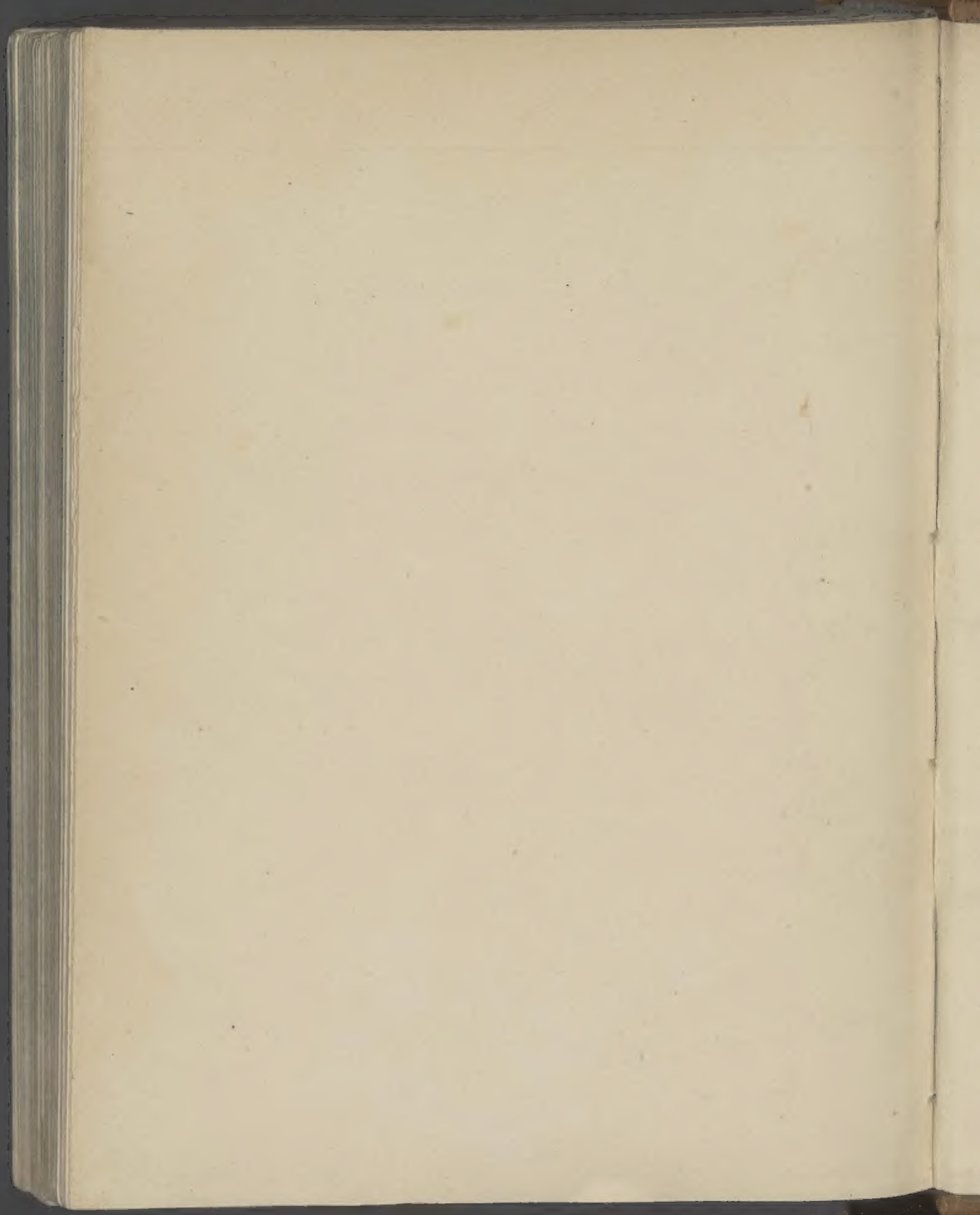
A. DALEWSKI
INTROLIGATOR
KRAKÓW
Zwierzyńcza 18, I, 7

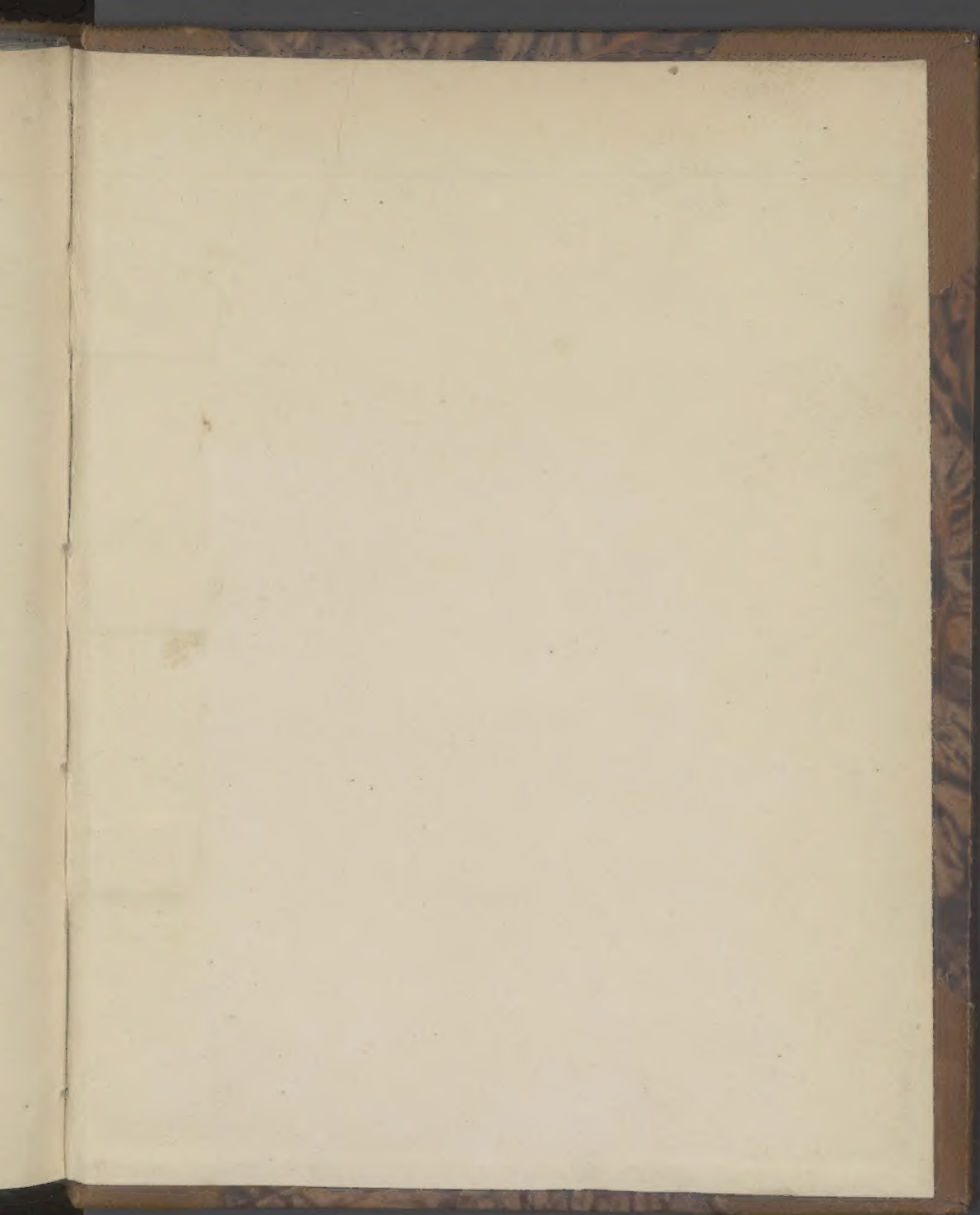

Melanchton
EXAMEN

Geneve 1600